

เศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ Journal of Economics and Management Strategy

คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

บทความวิจัย (Research Article)

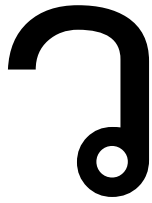
- ▶ ทุนของชุมชนและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา
- ▶ ผลกระทบของการตั้งเป้าหมายทางการเงิน และการให้ความรู้ทางการเงินต่อความยั่งยืนทางการเงินส่วนบุคคล และพฤติกรรมออมเพื่อวัยเกษียณ
- ▶ พฤติกรรมการเลือกซื้อข้าวสารบรรจุถุงและปัจจัยที่กำหนดราคา กรณีศึกษาผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร
- ▶ เศรษฐกิจจังหวัดและการใช้ไฟฟ้าในประเทศไทย
- ▶ Factors Affecting Marriages between Thai Women and Foreign Men: A Case Study of Thailand
- ▶ แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุก ในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์: การประยุกต์ใช้สหสัมพันธ์คาโนนิคัล
- ▶ ประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด
- ▶ ความยินดีที่จะจ่ายเพื่อการประกันการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ
- ▶ ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารเงินเนอเธอร์แลนด์ กับคุณลักษณะของผู้ตามที่มีประสิทธิผล กรณีศึกษา กลุ่มอุตสาหกรรมระบบปรับอากาศในรถยนต์ เขตนิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด ระยอง
- ▶ The Development of the Structural Relationship Model of Factors Affecting Success for Coastal Erosion Management at the Upper Gulf of Thailand

บทความวิชาการ (Academic Article)

- ▶ การบริโภคเชิงวัฒนธรรมของกล่องฟิล์ม
- ▶ กระบวนการพัฒนาวิชาชีพครูแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในประเทศไทยและต่างประเทศ

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

- ▶ ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอาเซียน

วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ

Journal of Economics and Management Strategy: JEMS

คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

ปีที่ 8 ฉบับที่ 1 มกราคม – มิถุนายน 2564 Vol.8, No.1, January – June 2021

ISSN 2350-9864 eISSN 2586-9744

วัตถุประสงค์

1. เพื่อเป็นสื่อกลางในการนำเสนอ แลกเปลี่ยนความรู้ในสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ รวมถึงกลยุทธ์การจัดการ และสาขาวิชาที่เกี่ยวข้อง
2. เพื่อเผยแพร่ผลงานทางวิชาการและผลงานวิจัยที่มีคุณภาพของอาจารย์และนิสิตคณะเศรษฐศาสตร์ หรือสาขาวิชาที่เกี่ยวข้องของสถาบันการศึกษาต่างๆ รวมทั้งนักวิชาการจากทั้งหน่วยงานภายในและภายนอก ทั้งภาครัฐและภาคเอกชน สามารถนำไปอ้างอิงและนำองค์ความรู้ไปใช้ประโยชน์สำหรับบุคคล องค์กร และผู้สนใจทั่วไป

ขอบเขตเนื้อหาของวารสาร

วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ เป็นวารสารวิชาการทางด้านสังคมศาสตร์ที่เปิดรับผลงานทางวิชาการ ผลงานวิจัย ของอาจารย์ นิสิต นักศึกษาของสถาบันการศึกษาต่างๆ นักวิชาการจากทั้งหน่วยงานภาครัฐและภาคเอกชน รวมทั้งบทวิจารณ์หนังสือ ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ โดยบทความที่จะได้รับการพิจารณาให้ตีพิมพ์เผยแพร่จะต้องมีคุณภาพทางวิชาการ มีความน่าสนใจและเป็นประโยชน์ในด้านการสร้างองค์ความรู้ สามารถนำไปประยุกต์ใช้เพื่อก่อให้เกิดประโยชน์ในวงกว้าง ทั้งนี้ วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ มีขอบเขตเนื้อหาที่เกี่ยวข้องกับสาขาวิชาเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ รวมทั้งการประยุกต์และบูรณาการสาขาวิชาทางเศรษฐศาสตร์เข้ากับประเด็นแวดล้อมต่างๆ โดยครอบคลุมเนื้อหาดังต่อไปนี้

1. เศรษฐศาสตร์ในแขนงต่าง ๆ เช่น เศรษฐศาสตร์ธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ระหว่างประเทศ เศรษฐศาสตร์การจัดการ เศรษฐศาสตร์สาธารณสุข เศรษฐศาสตร์สิ่งแวดล้อม เศรษฐศาสตร์เชิงพฤติกรรม และเศรษฐศาสตร์การบริการ เป็นต้น
2. เนื้อหาที่สามารถประยุกต์และบูรณาการเข้ากับเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ เช่น การตลาด การเงิน การธนาคาร การสาธารณสุข การศึกษา การสื่อสาร การท่องเที่ยวและบริการ การจัดการทรัพยากรมนุษย์ การจัดการธุรกิจ การจัดการวิศวกรรม การจัดการอุตสาหกรรม และการจัดการโซ่อุปทานและโลจิสติกส์ เป็นต้น
3. อื่นๆ ที่กองบรรณาธิการวารสารพิจารณาแล้วว่ามีความสอดคล้องกับวัตถุประสงค์และขอบเขตเนื้อหาของวารสาร

ประเภทของผลงานวิชาการที่เปิดรับตีพิมพ์

1. บทความวิจัย (Research Article) คือ บทความซึ่งมุ่งนำเสนอผลการศึกษาค้นคว้า ผลการศึกษาทดลอง ข้อค้นพบ ข้อเท็จจริง องค์ความรู้ที่ได้จากการวิจัย ซึ่งผู้วิจัยได้ดำเนินการมาอย่างเป็นระบบตามขั้นตอนระเบียบวิธีวิจัย

2. บทความวิชาการ (Academic Article) คือ บทความซึ่งเป็นงานเขียนทางวิชาการที่มีการกำหนดประเด็นที่ต้องการอธิบายหรือวิเคราะห์อย่างชัดเจน ตามหลักวิชาการจนสามารถสรุปผลการวิเคราะห์ในประเด็นนั้นได้ อาจเป็นการนำความรู้จากแหล่งต่าง ๆ มาประมวลร้อยเรียงเพื่อวิเคราะห์อย่างเป็นระบบ

การพิจารณาและประเมินบทความ

บทความที่จะได้รับการพิจารณาตีพิมพ์ในวารสารฯ จะผ่านการพิจารณาคุณภาพจากกองบรรณาธิการและผู้ประเมินบทความที่เป็นผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องเพื่อทำการคัดเลือก ตรวจสอบ และกลั่นกรองบทความตามหลักวิชาการ โดยมีขั้นตอนดังต่อไปนี้

1. กองบรรณาธิการวารสารจะตรวจสอบบทความในเบื้องต้นภายหลังจากที่ผู้ส่งบทความส่งบทความเรียบร้อยตามข้อกำหนดของวารสารฯ โดยจะพิจารณาความสอดคล้องของเนื้อหาบทความกับวัตถุประสงค์และขอบเขตของวารสารฯ

2. ในกรณีที่บทความผ่านการพิจารณาในเบื้องต้นจากกองบรรณาธิการวารสารตามข้อ 1 แล้ว กองบรรณาธิการวารสารจะดำเนินการส่งบทความให้ผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความเชี่ยวชาญในสาขาที่เกี่ยวข้องกับเนื้อหาบทความอย่างน้อย 2 ท่าน ซึ่งไม่เป็นผู้ที่มีส่วนได้ส่วนเสียกับผู้เขียน เพื่อตรวจสอบคุณภาพและทำการประเมินบทความ โดยที่ผู้ทรงคุณวุฒิทุกท่านและผู้เขียนจะไม่ทราบรายละเอียดระหว่างกัน (Double-blind Peer Review) ซึ่งผู้ทรงคุณวุฒิจะเป็นผู้พิจารณาว่าบทความมีคุณภาพอยู่ในเกณฑ์ที่เหมาะสมที่จะเผยแพร่ลงวารสารหรือไม่ หรือควรปฏิเสธการเผยแพร่ โดยบทความที่จะตีพิมพ์ได้ต้องผ่านการเห็นชอบให้เผยแพร่จากผู้ทรงคุณวุฒิในสัดส่วนไม่ต่ำกว่ากึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 50)

กำหนดการเผยแพร่ผ่านช่องทางออนไลน์

<http://kuojs.lib.ku.ac.th/index.php/jems/index>

ปีละ 2 ฉบับ

ฉบับที่ 1 มกราคม-มิถุนายน (เผยแพร่ เดือน มิถุนายน)

ฉบับที่ 2 กรกฎาคม-ธันวาคม (เผยแพร่ เดือน ธันวาคม)

ที่ปรึกษา

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภชาติ สุขารมณฺ์ คณบดีคณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา

บรรณาธิการ

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัฒน์ พัฒนรังสรรค์ หัวหน้าภาควิชาเศรษฐศาสตร์ คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา

กองบรรณาธิการ

ศาสตราจารย์เกียรติคุณ ดร.ทองโรจน์ อ่อนจันทร์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
ศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ศาสตราจารย์ ดร.พิริยะ ผลพิรุฬห์	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ศาสตราจารย์ ดร.ภูมิฐาน รังकुณวัฒน์	มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
รองศาสตราจารย์ ดร.คมสัน สุริยะ	สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ฐิติวรรณ ศรีเจริญ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
รองศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์วิมล ว่างแก้วหิรัญ	มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.พิศมัย จารุจิตติพันธ์	มหาวิทยาลัยนอร์ทกรุงเทพ
รองศาสตราจารย์ ศรีอร สมบูรณ์ทรัพย์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
รองศาสตราจารย์ ดร.โสสมสกา เพชรานนท์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.อภิญา วนเศรษฐ	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.มนัสนันท์ ทวีวัฒน์	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จงรักษ์ หงษ์งาม	มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพันธ์ กิตตินรรัตน์	มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจริญชัย เอกมาไพศาล	สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมพล จตุพร	มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพเก้า ณ พัทลุง	มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นราธิก บุญญานาม	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ปวีณา ลีตระกูล	มหาวิทยาลัยราชภัฏเชียงราย
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณกิตติ์ วรรณศิลป์	มหาวิทยาลัยรังสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภนันท์ รมประเสริฐ	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล เองพัฒนา	มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ดร.ปาริฉัตร เต็งสุวรรณ	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
ดร.ศิริขวัญ เจริญวิริยะกุล	มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
ดร.อัศพรพงศ์ อ้นทอง	มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ช่วยกองบรรณาธิการ

อาจารย์กอบกาญจน์ ปั่นพงษ์
อาจารย์เอกภัทร ลักษณะคำ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

ผู้จัดการวารสาร

นายชัยวัฒน์ รังสิมันต์วงศ์

ฝ่ายจัดการ

นางสาวกิตติยาวิที ดาขวา
นางสาวประภาพร นาคสมบุญณ์

นางสาวชญชญา เพิ่มทวีทรัพย์
นางสาวอรอุมา บารมีรุ่งเรือง

เจ้าของและผู้พิมพ์

คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
199 หมู่ 6 ถ.สุขุมวิท ต.ทุ่งสุขลา อ.ศรีราชา จ.ชลบุรี 20230

ติดต่อกองบรรณาธิการ

โทรศัพท์/โทรสาร 038-352-901
โทรศัพท์มือถือ 081-781 0937
อีเมล jemseconsrc@gmail.com
เว็บไซต์ <http://kuojs.lib.ku.ac.th/index.php/jems/index>

ผู้ทรงคุณวุฒิ (Peer Review)

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก

ศาสตราจารย์ ดร.ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์	คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ศาสตราจารย์ ดร.ภูมิฐาน รั้งคกุลวัฒน์	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย
รองศาสตราจารย์ ดร.โกวิท ชามูวิทยาพงศ์	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.คมสัน สุริยะ	ฝ่ายติดตามและประเมินผลงานวิจัย สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย
รองศาสตราจารย์ ดร.ทิพย์วิมล วังแก้วหิรัญ	คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชชนนครินทร์
รองศาสตราจารย์ ดร.ณรงค์นิตย์ จันทร์จรัส	คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.ประสพโชค มั่งสวัสดิ์	คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.พฤทธ์สรรค์ สุทธิไชยเมธี	คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย
รองศาสตราจารย์ ดร.พัทธียา หลักเพชร	คณะกรรมการการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.สุรัชย์ จันทร์จรัส	คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น
รองศาสตราจารย์ ดร.อนันต์ วัฒนกุลจรัส	คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
รองศาสตราจารย์ ดร.อภิญา วนเศรษฐ	สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช
รองศาสตราจารย์ ดร.อุดมศักดิ์ ศิลประชาวงค์	คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จงรักษ์ หงษ์งาม	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรกฤษ เจียววิริยบุญญา	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก (ต่อ)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพันธ์ กิตตินรรัตน์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.จักรพันธ์ สุขสวัสดิ์	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เจริญชัย เอกมาไพศาล	คณะกรรมการจัดการการท่องเที่ยว สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เฉลิมพล จตุพร	สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมมาธิราช
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทองใหญ่ อัยยะวรากุล	คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ทัศนีย์ สติมานนท์	คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นพเก้า ณ พัทลุง	คณะศึกษาศาสตร์ มหาวิทยาลัยทักษิณ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นภัสส์ หาญพรชัย	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเชียงใหม่
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรชิต จิรสีทธรรม	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ประเสริฐ สิทธิจิรพัฒน์	คณะบริหารธุรกิจ มหาวิทยาลัยศรีปทุม
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เยาวรัตน์ ศรีวรานันท์	คณะเกษตรศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วรรณกิตต์ วรรณศิลป์	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยรังสิต
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วศิน ศิวสุภษดิ์	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วิไลวรรณ สิริโรจนพุมิ	คณะสัตวศาสตร์และเทคโนโลยีการเกษตร มหาวิทยาลัยศิลปากร
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิระ ศรีโยธิน	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก (ต่อ)

ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภนันท์ ร่มประเสริฐ	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุทิน เวียนวิวัฒน์	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สุวิมล เสงพัฒนา	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ อรรถกษ เก็จพิรุฬห์	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนครศรีอยุธยา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อรชชา ตันตียะวงศ์ษา	คณะศิลปศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีพระจอมเกล้าพระนครเหนือ
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อารีย์ นัยพินิจ	คณะบริหารธุรกิจและการบัญชี มหาวิทยาลัยขอนแก่น
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิสราภรณ์ ทนุผล	คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร
ดร.กนกพร สัยยะสิทธิพานิชย์	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยพายัพ
ดร.กรรณิการ์ ธรรมพานิชวงศ์	สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย
ดร.กาญจนา ส่งวัฒนา	คณะเศรษฐศาสตร์และการลงทุน มหาวิทยาลัยกรุงเทพ
ดร.ชัยสิทธิ์ อนุชิตวรวงศ์	บริษัท ธนาकरกรุงไทย จำกัด (มหาชน) (สำนักงานใหญ่)
ดร.दनัยกิติ์ สุขสว่าง	สำนักงานทรัพย์สินส่วนพระมหากษัตริย์
ดร.ธนิก พรเทวบัญชา	ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคใต้
ดร.ธีรธร ฆุงทอง	สถาบันวิจัยประชากรและสังคม มหาวิทยาลัยมหิดล
ดร.นฤมล เพ็ชรสุวรรณ	สถาบันการจัดการปัญญาภิวัฒน์
ดร.เนตรดาว ชัยเขต	คณะกรรมการจัดการและท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยบูรพา

ผู้ทรงคุณวุฒิภายนอก (ต่อ)

ดร.พบกานต์ อารีชันการ

สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง

ดร.พรพงศ์ ศักดิ์ดาพัฒน์

ฝ่ายนโยบายธุรกิจจัดการลงทุน สำนักงาน

คณะกรรมการกำกับหลักทรัพย์และตลาดหลักทรัพย์

ดร.พิสิทธิ์ พัวพันธ์

สำนักงานเศรษฐกิจการคลัง

กระทรวงการคลัง

ดร.ไพโรจน์ บาลัน

ธนาคารแห่งประเทศไทย

ดร.ภาวัต อุปลัมภ์เชื้อ

วิทยาลัยดุริยางคศิลป์

มหาวิทยาลัยมหิดล

ดร.ภูมิสุข คมนานุรักษ์

สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจ

และสังคมแห่งชาติ

ดร.วิษญาดา ถนอมชาติ

คณะกรรมการจัดการและการท่องเที่ยว

มหาวิทยาลัยบูรพา

ดร.ศรัญญา แสงลิ่มสุวรรณ

คณะกรรมการจัดการและการท่องเที่ยว

มหาวิทยาลัยบูรพา

ดร.ศรัณย์ กมลทิพย์

คณะเศรษฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยขอนแก่น

ดร.สมชัย จิตสุชน

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

ดร.สุทธิ สุนทรานุรักษ์

สำนักงานการตรวจเงินแผ่นดิน

ดร.สุเมธ องกิตติกุล

สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย

ดร.อมร ถุงสุวรรณ

คณะบริหารธุรกิจ

มหาวิทยาลัยราชภัฏพระนคร

ดร.อัศรพงศ์ อั่นทอง

คณะพัฒนาการท่องเที่ยว

มหาวิทยาลัยแม่โจ้

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน

รองศาสตราจารย์ ดร.ฐิติวรรณ ศรีเจริญ	คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
รองศาสตราจารย์ศรีอร สมบูรณ์ทรัพย์	คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
รองศาสตราจารย์ ดร.โสมสกา เพชรานนท์	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
รองศาสตราจารย์อุ๋นกิ่ง แซ่ลิ้ม	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.เกวลิณ มะลิ	คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ฉันทันท์ ทวีวัฒน์	คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.นรารัก บุญญานาม	คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พัฒน์ พัฒนรังสรรค์	คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.วุฒิพงศ์ อัจฉริยอาจอง	คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศุภชาติ สุขารมณ	คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.สังเวียน จันทร์ทองแก้ว	คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.อิทธิพงศ์ มหาชนเศรษฐ์	คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
ดร.จีรศักดิ์ พงษ์พิษณุพิจิตร	คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
ดร.ปาริฉัตร เต็งสุวรรณ	คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
ดร.พิษณุวัฒน์ ทวีวัฒน์	คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

ผู้ทรงคุณวุฒิภายใน (ต่อ)

ดร.แพรวพรรณ ออเรืองเอก

คณะพาณิชยศาสตร์บริหารธุรกิจ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

ดร.วรายศ ละม้ายศรี

คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

ดร.ศิริขวัญ เจริญวิริยะกุล

คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

ดร.สมหมาย อุดมวิทิต

คณะเศรษฐศาสตร์

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ดร.เอกอนงค์ ตั้งฤกษ์วาราสกุล

คณะบริหารธุรกิจ

มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

บทบรรณาธิการ

“วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ” เป็นวารสารที่จัดทำขึ้นโดยคณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา ซึ่งนำเสนอผลงานทางวิชาการที่เกี่ยวข้องกับ สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์และสาขาวิชากลยุทธ์การจัดการ รวมทั้งการประยุกต์และบูรณาการสาขาวิชา ทางเศรษฐศาสตร์เข้ากับประเด็นแวดล้อมต่างๆ เช่น การท่องเที่ยว การศึกษา และการสาธารณสุข เป็นต้น เป็นผลให้บทความในวารสารนี้มีความหลากหลาย ทั้งในแง่ของสาระความรู้ และศาสตร์ ในแขนงวิชาต่างๆ รวมทั้งวิธีการศึกษาที่ประกอบด้วยเครื่องมือวิจัยเชิงคุณภาพและเชิงปริมาณ

วารสารฉบับนี้ เป็นฉบับที่ 1 ปีที่ 8 ประจำเดือนมกราคม – มิถุนายน พ.ศ. 2564 ซึ่งได้รับเกียรติ จากอาจารย์ นักวิจัย และผู้สนใจในแวดวงวิชาการในการนำเสนอบทความ โดยแบ่งออกเป็น บทความ วิจัย จำนวน 10 เรื่อง บทความวิชาการ จำนวน 2 เรื่อง และบทวิจารณ์หนังสือ จำนวน 1 เรื่อง

สุดท้ายนี้ ขอขอบคุณผู้ทรงคุณวุฒิที่ให้ความกรุณาเลือกสรร และกลั่นกรองจนได้บทความ ที่มีความสมบูรณ์ ตลอดจนผู้ส่งบทความทุกท่านที่นำเสนอผลงานที่มีความน่าสนใจ และเป็นประโยชน์ ต่อแวดวงวิชาการ ผู้บริหาร บุคลากร รวมทั้งผู้ที่มีส่วนเกี่ยวข้องทุกท่านที่ช่วยเหลือให้วารสารฉบับนี้ บรรลุตามวัตถุประสงค์ และได้รับการประเมินคุณภาพวารสารวิชาการให้จัดอยู่ในวารสารกลุ่มที่ 1 ตาม ประกาศผลการประเมินคุณภาพวารสารที่อยู่ในฐานข้อมูล TCI รอบที่ 4 พ.ศ. 2563-2567 ลงวันที่ 10 มกราคม 2563 โดยศูนย์ TCI (ศูนย์ดัชนีการอ้างอิงวารสารไทย) ได้ทำการรับรองคุณภาพของวารสาร ตั้งแต่วันที่ 1 มกราคม 2563 ไปจนถึงวันที่ 31 ธันวาคม 2567 กองบรรณาธิการหวังเป็นอย่างยิ่งว่า ผู้อ่านจะได้รับความรู้และมุมมองที่น่าสนใจ ในประเด็นต่างๆ ซึ่งสามารถบูรณาการเข้ากับศาสตร์ใน แขนงอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง และนำไปประยุกต์ใช้กับสถานการณ์จริงต่อไป

(ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.พิชณ พิศนรังสรรค์)

บรรณาธิการ

สารบัญ

บทความวิจัย (Research Article)

ทุนของชุมชนและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา อัครพงศ์ อ้นทอง และ อริยา เผ่าเครื่อง.....	1
ผลกระทบของการตั้งเป้าหมายทางการเงินและการให้ความรู้ทางการเงินต่อความยั่งยืนทางการเงิน ส่วนบุคคลและพฤติกรรมกรรมการออมเพื่อวัยเกษียณ ชาญณรงค์ ชัยพัฒน์ และ พีระ ตั้งธรรมรักษ์.....	19
พฤติกรรมการเลือกซื้อข้าวสารบรรจุถุงและปัจจัยที่กำหนดราคา กรณีศึกษาผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร สุวรรณา สายรวมญาติ.....	38
เศรษฐกิจจังหวัดและการใช้ไฟฟ้าในประเทศไทย ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ ภาวิณี สดาร์เจด และ เมรดี อินอ่อน.....	53
Factors Affecting Marriages between Thai Women and Foreign Men: A Case Study of Thailand Jongrak Hong-ngam Ratchanee Piyathamrongchai Rattatip Niranon and Wanichcha Narongchai.....	72
แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกใน อุตสาหกรรมโลจิสติกส์: การประยุกต์ใช้สหสัมพันธ์ค่าโนนิกอล ธันต์ภักดิ์ ธีรชนชติล และ ประสพชัย พสุนนท์.....	83
ประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด นลินี คงสุบรรณ์ ศิริพร กิรติการกุล ชีมา โยธาทักดี และ เก นันทะเสน.....	97

ความยินดีที่จะจ่ายเพื่อการประกันการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ
อัมภินี ลากสมบูรณ์ดี คิวลาภ สุขไพบุลย์วัฒน์ และ อ้อทิพย์ ราษฎร์นิยม.....115

ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารเจนเนอเรชั่นวายกับคุณลักษณะของผู้ตามที่มี
ประสิทธิผล กรณีศึกษา กลุ่มอุตสาหกรรมระบบปรับอากาศในรถยนต์ เขตนิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์น
ซีบอร์ด ระยอง
ทิพย์สุดา จินานุรักษ์ และ จุฑามาศ ทวีไพบุลย์วงศ์.....130

The Development of the Structural Relationship Model of Factors Affecting
Success for Coastal Erosion Management at the Upper Gulf of Thailand
Supasit Kongdee and Pakpong Pochanart.....148

บทความวิชาการ (Academic Article)

การบริโภคเชิงวัฒนธรรมของกล้องฟิล์ม
นรชิต จิรสิทธิ์ธรรม และ ปิยธิดา ขำขันมะลี.....162

กระบวนการพัฒนาวิชาชีพครูแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในประเทศไทยและต่างประเทศ
ทิพย์วิมล วังแก้วหิรัญ ปริญญา มีสุข และ อังค्वรา วงษ์รักษา.....180

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอาเซียน
วัชรพงศ์ รติสุขพิมล.....200

ทุนของชุมชนและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวโดยชุมชน

เกาะยวน้อย จังหวัดพังงา

**(Community Capital and Economic Returns of
Koh Yao Noi Community Based Tourism, Phang Nga Province)**

อัครพงศ์ อันทอง¹ และ อริยา เผ่าเครือ่ง²

Akarapong Untong¹ and Ariya Phaokrueng²

Received: January 6, 2020

Revised: March 31, 2020

Accepted: May 18, 2020

บทคัดย่อ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทุนที่ชุมชนใช้พัฒนาการท่องเที่ยวและประเมินผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยวน้อย โดยประยุกต์แนวทางวิจัยเชิงคุณภาพในการเก็บและตรวจสอบความน่าเชื่อถือและถูกต้องของข้อมูลจากการสัมภาษณ์เชิงลึกแก่นำชุมชน ก่อนประยุกต์ใช้การวิเคราะห์แก่นสารและเชิงเนื้อหาเพื่อศึกษาทุนของชุมชนและการสะสมเพิ่มพูนทุนทางสังคมที่ชุมชนใช้พัฒนาการท่องเที่ยว รวมถึงการใช้การวิเคราะห์ต้นทุน-ผลตอบแทนเพื่อศึกษาผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยวน้อย

ผลการศึกษาพบว่า ทุนทางธรรมชาติที่โดดเด่น ทุนทางสังคมที่เข้มแข็ง และการหนุนเสริมจากรางวัลที่ได้รับต่างเป็นปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยวน้อยซึ่งมีการบริหารผ่านองค์กรชุมชนที่ไม่เป็นทางการแบบกระจายอำนาจและมีธรรมาภิบาลบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนตั้งแต่การวางนโยบาย การดำเนินงานจนถึงการได้รับผลประโยชน์ ผลจากการวิเคราะห์ต้นทุน-ผลตอบแทนแสดงให้เห็นว่ากิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวส่วนใหญ่มีสัดส่วนต้นทุนการดำเนินงานสูง (มีค่าแรงงานเป็นต้นทุนสำคัญ) ในขณะที่ผลตอบแทนสุทธิที่ผู้ให้บริการได้รับมาจากค่าจ้างแรงงาน (ผู้ให้บริการดำเนินการเอง) และผลตอบแทนสุทธิ โดยทุกกิจกรรมมีสัดส่วนผลตอบแทนเหนือต้นทุนการดำเนินงานบวกกับค่าแรงและมีสัดส่วนมากกว่าครึ่งหนึ่งของรายรับ ดังนั้นหากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมิใช่อาชีพหลักที่ลงทุนใหม่ ชาวบ้านจะยังคงได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่คุ้มกับการลงทุนในกิจกรรมนั้นๆ

¹ อาจารย์ประจำคณะพัฒนาการท่องเที่ยว มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Lecturer, School of Tourism Development, Maejo University

E-mail: akarapong_un@hotmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิทยาการจัดการและสารสนเทศศาสตร์ มหาวิทยาลัยพะเยา

Assistant Professor, School of Management and Information Sciences, University of Phayao

E-mail: ariyaant@gmail.com

จากผลการศึกษามีข้อเสนอแนะที่สำคัญคือ การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนควรเริ่มภายในชุมชนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วมตั้งแต่การสำรวจทุนที่ใช้ในการพัฒนา การดำเนินการและการจัดการ จนถึงการกระจายผลประโยชน์ เพื่อให้เกิดการสะสมเพิ่มพูนทุนทางสังคมอย่างต่อเนื่อง ส่งเสริมกิจกรรมที่ลงทุนไม่มากและใช้แรงงานส่วนเกิน เพื่อให้ชุมชนได้รับผลตอบแทนที่คุ้มค่าและนำมาสู่การพัฒนาการท่องเที่ยวที่ยั่งยืนโดยชุมชน

คำสำคัญ: การท่องเที่ยวโดยชุมชน ทุนของชุมชน ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจ

ABSTRACT

This article aims to study the community capital used to develop tourism and to evaluate the economic returns of each activity related to Koh Yao Noi community-based tourism (CBT). The qualitative research guideline was applied to collect and check the reliability and accuracy of the data obtained from the in-depth interviews with community leaders before applying the thematic analysis and content analysis to study the community capital and social capital accumulation that are used there to develop tourism. Additionally, cost-benefit analysis was used to evaluate the economic benefits of the activities related to tourism by the Koh Yao Noi community.

The results revealed that outstanding natural capital, strong social capital, and supplementary support from the awards are the main driving factors of Koh Yao Noi CBT. This CBT is organized by an informal community organization, which has decentralized management and good governance based on the participation of the community in terms of planning, operating and receiving benefits. The results from the cost-benefit analysis showed that most activities related to tourism have a high proportion of operating costs (mainly labor costs). On the other hand, the net benefit that the owners receive come from two main elements: wages (the owners operated by themselves) and net benefits. In addition, all activities have a return ratio above operating costs, plus wages, and account for more than half of the revenue. Therefore, if tourism-related activities are not the main occupation for new investment, the villagers will still receive economic returns that are worth the investment in that activity.

According to the study, the significant suggestions are whether community-based tourism development should begin from the community through the participation in exploring the funding sources for development, operating, and management, including the distribution of benefits. That is in order to continuously accumulate and increase social capital as well as to promote activities that do not require the investment of a lot of money or use excess labor in order to receive worthwhile returns and to contribute to sustainable tourism development by communities.

Keywords: Community-based Tourism, Community Capital, Economic Returns

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

เกือบสามทศวรรษที่ผ่านมา ภาครัฐส่งเสริม สนับสนุน และผลักดันการท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยเริ่มเห็นนโยบายที่เป็นรูปธรรมตั้งแต่ปี พ.ศ. 2549 และเกิดกระแสการท่องเที่ยวชุมชนในประเทศไทยตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 จนถึงปัจจุบัน (พจนานุกรม, 2561) โดยหวังให้การท่องเที่ยวเป็นหนึ่งในกลไกการพัฒนาเศรษฐกิจชุมชน ช่วยยกระดับคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน และเป็นเครื่องมือสร้างและกระจายรายได้ภายในชุมชน รวมทั้งเป็นทางเลือกใหม่ของชุมชนโดยเฉพาะชุมชนที่ประสบกับวิกฤตเศรษฐกิจที่เกิดจากการถดถอยของรายได้จากอาชีพหลัก ขณะที่หนึ่งในสาระสำคัญของแผนพัฒนาการท่องเที่ยวแห่งชาติ ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564) คือ การกระจายการพัฒนาการท่องเที่ยวไปยังพื้นที่ใหม่ด้วยกลยุทธ์การส่งเสริมและให้ความสำคัญกับการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน (คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ, 2560) ส่วนการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยมีแผนการตลาดสำหรับส่งเสริมและประชาสัมพันธ์การท่องเที่ยวโดยชุมชนอย่างต่อเนื่อง โดยรณรงค์ให้มีการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงกับชุมชนมากขึ้น และใช้แคมเปญ “ท่องเที่ยววิถีไทย” ทำตลาดมาตั้งแต่ปี พ.ศ. 2558 จนถึงปัจจุบัน (การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย, 2562)

การท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based Tourism: CBT) เป็นรูปแบบการท่องเที่ยวที่บริหารจัดการโดยชุมชนบนพื้นฐานการมีส่วนร่วม (Participation) ของคนในชุมชน และความร่วมมือ (Collaboration) จากผู้มีส่วนได้ส่วนเสียทุกภาคส่วนในการวางแผน การตัดสินใจ การบริหารจัดการ และการแก้ปัญหาที่เกี่ยวข้องเชื่อมโยงกับการท่องเที่ยว (Jamal, & Getz, 1995; Okazaki, 2008) ที่เป็นลักษณะการรวมชุมชนเข้าด้วยกัน (Community integration) เพื่อร่วมควบคุมและเป็นเจ้าของกิจกรรมบริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว (Mitchell, & Reid, 2001) โดยมีทุนทางสังคม (Social Capital) เป็นตัวขับเคลื่อนและหล่อเลี้ยงการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเพื่อสนับสนุนการสร้างมูลค่าเพิ่มจากทรัพยากรที่มีอยู่ด้วยกิจกรรมการท่องเที่ยว (Woolcock, & Narayan, 2000; Okazaki, 2008)

การศึกษาที่ผ่านมาพบว่า ผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมและสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวของคนในชุมชน (Kreag, 2001; Untong, 2006; Dyer et al., 2007; Kim, Uysal, & Sirgy, 2013) และผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจที่สูงและชัดเจนมักทำให้ชาวบ้านยอมรับปัญหาสังคมและสิ่งแวดล้อมที่เกิดจากการพัฒนาการท่องเที่ยวได้ระดับหนึ่ง (อัศวพงศ์ อ้นทอง, กันต์สินี กันทะวงศ์วาร และณัฐพล อนันต์ธนะสาร, 2561) การพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนต้องอาศัยทุนของชุมชน (Community Capitals) ที่หลากหลาย เช่น ทุนทางธรรมชาติ (Natural Capital) ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) ทุนทางสังคม (Social Capital) ทุนมนุษย์ (Human Capital) ทุนทางการเงิน (Financial Capital) เป็นต้น ส่วนใหญ่ชุมชนจะนำทุนต่างๆ ที่มีภายในชุมชน (ทั้งทุนส่วนตัวและส่วนรวม) มาผลิตสินค้าและ/บริการที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว เช่น การให้บริการที่พัก (โฮมสเตย์) บริการอาหาร กิจกรรมนันทนาการ เป็นต้น หลายกิจกรรมเกิดจากการลงทุนของชาวบ้านโดยตรงทั้งที่เป็นการลงทุนด้วยแรงงานและ/เงิน ดังนั้นการพิจารณาผลตอบแทนทางเศรษฐกิจจากรายรับที่ได้จากการท่องเที่ยวเพียงอย่างเดียว อาจไม่แสดงถึงผลประโยชน์สุทธิที่ชาวบ้านได้รับอย่างแท้จริง เนื่องจากชาวบ้านมีต้นทุนทั้งที่เป็นตัวเงินและไม่เป็นตัวเงิน

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทุนที่ชุมชนใช้พัฒนาการท่องเที่ยว และประเมินผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของแต่ละกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยใช้ชุมชนเกาะยาวน้อย จังหวัดพังงา เป็นกรณีศึกษา เนื่องจากเป็นหนึ่งในชุมชนที่ประสบความสำเร็จในการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งการันตีด้วยรางวัลทั้งในระดับประเทศและนานาชาติ และมักถูกเลือกเป็นแหล่งศึกษาดูงานของชุมชนอื่นๆ ที่สนใจเกี่ยวกับการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ผลการศึกษาที่ได้เป็นข้อมูลสำคัญที่สร้างความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับทุนที่ชุมชนใช้ร่วมกันในการพัฒนาการท่องเที่ยว และทราบผลตอบแทนสุทธิทางเศรษฐกิจที่แตกต่างกันในแต่ละกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ข้อมูลทั้งสองส่วนมีความสำคัญต่อการวางนโยบายส่งเสริมและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนบนพื้นฐานที่แตกต่างกันของทุนที่ชุมชนมีอยู่และผลตอบแทนทางเศรษฐกิจเพื่อนำมาสู่ความยั่งยืนของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมแบ่งเป็น 3 ส่วน ประกอบด้วย สารระสำคัญที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ทุนทางสังคมและการมีส่วนร่วม และผลกระทบทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ดังมีรายละเอียดในแต่ละส่วนพอสังเขปดังนี้

1. การท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นกิจกรรมการท่องเที่ยวเกี่ยวกับการจัดการโดยชุมชนที่สำคัญ 2 ประการ ได้แก่ 1) การจัดการที่เป็นของชุมชน บนพื้นฐานการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ตั้งแต่การตัดสินใจ การใช้ทรัพยากร การดำเนินงานและการบริหารจัดการ ตลอดจนการจัดสรรผลประโยชน์ และ 2) การจัดการที่สร้างประโยชน์ให้แก่ชุมชนอย่างแท้จริง โดยสามารถจัดการและสร้างสมดุลระหว่างผลได้และผลเสียได้อย่างเหมาะสม (เป็นการบริหารจัดการให้เกิดสมดุลในด้านเศรษฐกิจ สังคม และสิ่งแวดล้อม) ซึ่งเป็นเงื่อนไขสำคัญที่นำไปสู่ความยั่งยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (World Tourism Organization, 1997; The ASEAN Secretariat, 2016)

หลักพื้นฐานของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเน้นการมีส่วนร่วมของชุมชน การกระจายอำนาจ และกระบวนการร่วมมือ โดยอาศัยทุนทางสังคมเชื่อมโยงความสัมพันธ์ภายในชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย รวมทั้งภาคส่วนต่างๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ภาครัฐ ภาคเอกชน เป็นต้น (Okazaki, 2008) โดยให้ชุมชนเป็นเจ้าของและแกนนำในการจัดการการท่องเที่ยว (Chiappa, Atzeni, & Ghasemi, 2018) ทั้งนี้ความสัมพันธ์เชื่อมโยงแบบเป็นทางการและไม่เป็นทางการระหว่างผู้มีส่วนได้ส่วนเสียเป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่จะนำไปสู่ความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน ที่จะเป็นการเสริมพลังให้กับชุมชน (Community empowerment) และนำมาซึ่งประโยชน์ที่เกิดขึ้นกับชุมชนอย่างยั่งยืน (Tolkach, & King, 2015; Han et al., 2019)

2. ทุนทางสังคมเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนประสบความสำเร็จ และเป็นส่วนสำคัญที่ทำให้เกิดการทำงานร่วมกันอย่างราบรื่นและบรรลุถึงเป้าหมาย (Okazaki, 2008) เนื่องจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นกิจกรรมที่ต้องอาศัยความร่วมมือร่วมใจ ความสามัคคี และการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนในการเข้าร่วมกิจกรรมตลอดห่วงโซ่อุปทาน (Supply Chain) ของการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน นอกจากนี้ ทุนทางสังคม

ยังช่วยทำหน้าที่เชื่อมโยงประสานให้เกิดการลดต้นทุนการทำธุรกรรม (Transaction cost) และต้นทุนการตรวจสอบ (Monitoring Cost) (Coleman, 1988; Kata, 2004) รวมทั้งเกิดการประหยัดจากการรวมกลุ่ม

การมีส่วนร่วมของชุมชนถือเป็นทุนทางสังคมที่เป็นความสัมพันธ์ของคนในชุมชนเดียวกัน (Okazaki, 2008) และเป็นเงื่อนไขสำคัญของการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืน (Cole, 2006) เนื่องจาก คนในชุมชนเป็นองค์ประกอบหนึ่งที่สำคัญในฐานะที่เป็นผู้สร้างบรรยากาศที่ดีในการต้อนรับผู้มาเยือน (Hospitality Atmosphere) การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนยังแสดงถึงความโปร่งใสในการดำเนินงาน และการจัดสรรผลประโยชน์ที่เป็นธรรมระหว่างกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (Brohman, 1996) นอกจากนี้ การมีส่วนร่วมของคนในชุมชนเป็นหนึ่งในเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนแตกต่างจากการท่องเที่ยวรูปแบบอื่น กล่าวคือ หากชุมชนเป็นเพียงแหล่งท่องเที่ยวแต่คนในชุมชนไม่มีส่วนร่วมในการจัดการการท่องเที่ยว การท่องเที่ยวในลักษณะดังกล่าวเป็นเพียง “การท่องเที่ยวในชุมชน” (Tourism in Community) ไม่ถือเป็นการท่องเที่ยวโดยชุมชน (Community-based Tourism) อย่างแท้จริง

ทุนทางสังคมในมิติของเครือข่าย (Networks) เป็นมิติที่นิยมใช้ประเมินการมีส่วนร่วมของชุมชนในการจัดการการท่องเที่ยว ซึ่งแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ คือ 1) ทุนทางสังคมที่เป็นความสัมพันธ์ภายในชุมชนเดียวกัน (Bonding Social Capital) 2) ทุนทางสังคมที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับกลุ่มบุคคลหรือองค์กรอื่นๆ ภายนอกชุมชน (Bridging Social Capital) และ 3) ทุนทางสังคมที่เป็นความสัมพันธ์กับหน่วยงานราชการ (Linking Social Capital) โดยทุนทางสังคมทั้งสามรูปแบบจะบ่งบอกสถานะของทุนทางสังคมในปัจจุบันของการท่องเที่ยวโดยชุมชน รวมทั้งใช้พิจารณาการสะสมและเพิ่มพูนทุนทางสังคมที่ชุมชนใช้พัฒนาการท่องเที่ยวได้อีกด้วย (Okazaki, 2008)

3. ผลกระทบทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเป็นผลประโยชน์สำคัญที่ถูกให้ความสำคัญในลำดับแรก (Ritchie, 1988; อัครพงศ์ อันทอง และมิ่งสรรพ์ ขาวสอาด, 2555) โดยผลประโยชน์ด้านเศรษฐกิจที่สำคัญของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ การทำให้เกิดงานใหม่หรือการเพิ่มขึ้นของการจ้างงานที่นำมาสู่การมีรายได้เพิ่มขึ้น การกระจายรายได้และกระจายความมั่งคั่งสู่ผู้ที่เกี่ยวข้อง จึงช่วยลดปัญหาความยากจนในชุมชน (Sebele, 2010; Tolkach, & King, 2015) นอกจากนี้ ยังก่อให้เกิดการลงทุน การเติบโตของธุรกิจ (โดยเฉพาะธุรกิจขนาดกลางและขนาดเล็ก) และสามารถสร้างผลเชื่อมโยงทางเศรษฐกิจไปยังธุรกิจที่เกี่ยวข้องได้ (Zaei, & Zaei, 2013; Mottiar, Boluk, & Kline, 2018; Han et al., 2019) รวมถึงการช่วยยกระดับมาตรฐานคุณภาพชีวิตของคนในชุมชน ผ่านการพัฒนาปรับปรุงโครงสร้างพื้นฐานต่างๆ ที่ทำให้คนในชุมชนได้รับความสะดวกสบาย (Sutawa, 2012; Zaei, & Zaei, 2013; อัครพงศ์ อันทอง และมิ่งสรรพ์ ขาวสอาด, 2559; อัครพงศ์ อันทอง และวารภรณ์ ดวงแสง, 2562) ขณะเดียวกันก็ช่วยพัฒนาเศรษฐกิจท้องถิ่นที่นำไปสู่การพัฒนาชุมชนอย่างยั่งยืนในระยะยาว (Sebele, 2010; Tolkach, & King, 2015; Prince, & Ioannides, 2017; Han et al., 2019) สำหรับผลเสียด้านเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวโดยชุมชน ได้แก่ การเพิ่มขึ้นของราคาสินค้าและบริการที่ส่งผลให้ต้นทุนค่าครองชีพของคนในชุมชนเพิ่มขึ้นตามไปด้วย (Weaver, & Lawton, 2001; Lee, & Jan; Lua, & Bao, 2019) และการเพิ่มขึ้นของราคาที่ดิน (Lundberg, 1990; Lioudakis, 2019) นอกจากนี้ ยังอาจส่งผลให้เกิดการเปลี่ยนโครงสร้างเศรษฐกิจในชุมชนจากภาคเกษตรมาสู่ภาคบริการ (Sutawa, 2012) เกิดการพึ่งพาเงินทุนจากภายนอกมากขึ้น ซึ่งในที่สุดชุมชน

อาจเปลี่ยนเป้าหมายจากการพัฒนาการท่องเที่ยวเพื่อยกระดับความเป็นอยู่และมาตรฐานการครองชีพของคนในชุมชน มาเป็นเน้นการแสวงหากำไรแทน

จากการทบทวนวรรณกรรมที่ผ่านมา พบว่า ความสำเร็จของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนนำมาสู่ผลประโยชน์ที่เกิดขึ้นในชุมชนที่หลากหลาย เช่น การจ้างงาน การพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมในท้องถิ่น การพัฒนาการท่องเที่ยวที่เป็นมิตรกับสิ่งแวดล้อมที่นำมาสู่การฟื้นฟูและอนุรักษ์สิ่งแวดล้อมและทรัพยากรธรรมชาติ การยกระดับมาตรฐานการครองชีพ สาธารณะสุขภาพและความเป็นอยู่ของคนในชุมชน การพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ในชุมชน เป็นต้น (Lemelin, Koster, & Youroukos, 2015; Tolkach, & King, 2015; Dodds, Ali, & Galaski, 2018; Lee et al., 2018; Lee, & Jan, 2019) และยังเป็นหนึ่งในแนวทางสำคัญที่สนับสนุนให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยว โดย (หรือ ใน) ชุมชนอย่างยั่งยืน (Dodds, Ali, & Galaski, 2018; Mottiar, Boluk, & Kline, 2018; Mayaka, Croy, & Cox, 2019; Han et al., 2019) แต่กลับพบว่ามีงานวิจัยจำนวนมากที่ศึกษาเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบของการท่องเที่ยวโดยชุมชน (มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด และอัครพงศ อันทอง, 2557; Han et al., 2019) โดยเฉพาะในประเทศไทย ซึ่งจากการตรวจสอบบทความที่ตีพิมพ์ใน Thai Journals Online (ThaiJo) ในช่วงปี พ.ศ. 2559-2562 ด้วย Google Scholar พบว่า บทความที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดย (หรือ ใน) ชุมชนเกือบทั้งหมด เป็นงานศึกษาเกี่ยวกับการส่งเสริมและพัฒนาสินค้าและ/บริการท่องเที่ยวในระดับชุมชน (และ/โดยชุมชน) ยังไม่พบเห็นงานศึกษาเกี่ยวกับการประเมินผลกระทบในเชิงประจักษ์ของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยเฉพาะการประเมินผลตอบทางเศรษฐกิจที่เป็นหนึ่งในปัจจัยสำคัญที่มีอิทธิพลต่อการมีส่วนร่วมและสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวของคนในชุมชน (Nunkoo, & So, 2016; อัครพงศ อันทอง, กันต์สินี กันทะวงศ์วาร และณัฐพล อนันต์ธนสาร, 2561) ดังนั้นบทความนี้จึงมีวัตถุประสงค์ที่จะศึกษาเกี่ยวกับทุนของชุมชนและผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยใช้กรณีเกาะยาวน้อยเป็นกรณีศึกษา เนื่องจากเป็นหนึ่งในต้นแบบของการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่ประสบความสำเร็จของไทย โดยหวังว่าข้อมูลและผลลัพธ์ที่ได้จากการศึกษาจะช่วยเติมเต็มความรู้ที่ขาดหายของการศึกษาเกี่ยวกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน และนำมาสู่ความเข้าใจที่จะก่อให้เกิดการพัฒนาการท่องเที่ยวอย่างยั่งยืนในระดับชุมชนในอนาคต

วิธีการดำเนินการวิจัย

สำหรับการศึกษาครั้งนี้ ประชากรและตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูล (Informants) ประกอบด้วย แกนนำของชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนเกาะยาวน้อย และผู้มีส่วนได้ส่วนเสีย (ตัวแทนและ/เจ้าของ) ในกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยาวน้อย 6 กิจกรรม ได้แก่ บริการที่พัก รถรับส่งนำเที่ยว เรือนำเที่ยว บริการเยี่ยมชมฟาร์มกุ้งมังกร การผลิตและจำหน่ายของที่ระลึก (ผ้าบาติก) และบริการนวดไทย โดยใช้วิธีเลือกตัวอย่างที่เป็นผู้ให้ข้อมูลแบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) ร่วมกับแบบบอกต่อ (Snowball Sampling) จากการแนะนำของแกนนำและ/ผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่ได้เก็บข้อมูลไปแล้ว ทั้งนี้จะเลือกผู้ให้ข้อมูลตามความสมัครใจที่ยินดีให้รายละเอียดข้อมูลต้นทุนและผลตอบแทนจากการดำเนินกิจกรรม โดยดำเนินการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนมีนาคม พ.ศ. 2561 สำหรับวิธีการดำเนินการวิจัยแบ่งเป็นสองส่วนสำคัญ ดังมีรายละเอียดพอสังเขปดังนี้

ส่วนแรก: ประยุกต์แนวทางการวิจัยเชิงคุณภาพ (Qualitative Research) โดยเก็บข้อมูลด้วยวิธีสนทนากลุ่มและสัมภาษณ์เชิงลึกกับผู้ให้ข้อมูลหลักที่เป็นแกนนำของชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนเกาะยาวน้อย เป็นรายบุคคลจำนวน 10 คน พร้อมบันทึกเป็นลายลักษณ์อักษร ร่วมกับการสังเกตอย่างมีส่วนร่วมด้วยการพำนักอาศัยในชุมชนร่วมกับชาวบ้านและใช้บริการกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน รวมทั้งเก็บรวบรวมข้อมูลจากเอกสารงานวิจัยในอดีตที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยาวน้อย ประยุกต์ใช้แนวทางการตรวจสอบข้อมูลแบบสามเส้า (Triangulation) ด้านข้อมูล ตรวจสอบความถูกต้องและความน่าเชื่อถือของข้อมูล ก่อนนำข้อมูลมาวิเคราะห์แก่นสาระ (Thematic Analysis) ควบคู่กับการวิเคราะห์เชิงเนื้อหา (Content Analysis) บนพื้นฐานแนวคิดการจัดการและการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยองค์กรชุมชน และประยุกต์ใช้แบบจำลองทุนทางสังคมที่เสนอโดย Okazaki (2008) วิเคราะห์การสะสมและการเพิ่มพูนทุนทางสังคมของชุมชนที่เป็นหนึ่งในปัจจัยเสริมสร้างการมีส่วนร่วมของชุมชนในการพัฒนาการท่องเที่ยว

ส่วนที่สอง: เป็นการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจโดยประยุกต์ใช้การวิเคราะห์ต้นทุน-ผลตอบแทน (Cost-benefit Analysis) ประเมินผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของ 6 กิจกรรมหลักที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยาวน้อย ได้แก่ บริการที่พัก รถรับส่งนำเที่ยว เรือนำเที่ยว บริการเยี่ยมชมฟาร์มกุ้งมังกร การผลิตและจำหน่ายของที่ระลึก (ผ้าบาติก) และบริการนวดไทย โดยเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์เชิงลึกแบบมีโครงสร้างกับแกนนำชุมชนและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียในแต่ละกิจกรรม และเลือกผู้ให้ข้อมูลตามความสมัครใจที่ยินดีให้รายละเอียดข้อมูลต้นทุนและผลตอบแทนจากการดำเนินกิจกรรม นอกจากนี้ ยังใช้ข้อมูลที่เก็บรวบรวมจากบัญชีรายรับรายจ่ายของแต่ละกิจกรรม

ข้อมูลต้นทุนและผลตอบแทนถูกนำไปวิเคราะห์ผลตอบแทนทางการเงินที่ชุมชนจะได้รับจากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งแบ่งแนวทางการวิเคราะห์ออกเป็น 2 แนวทาง ดังนี้

1. การวิเคราะห์งบกำไรขาดทุน (Income Statement) ที่เป็นผลการดำเนินงานในรอบ 1 ปี ว่าก่อให้เกิดผลกำไรหรือขาดทุน โดยต้นทุนของสินทรัพย์ถาวร (อายุการใช้งานเกิน 1 ปี) ถูกแสดงออกมาในรูปของ “ค่าเสื่อมราคาสินทรัพย์ (Depreciation)” ที่คิดเป็นค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นในทางบัญชีได้มีการจ่ายเงินสดจริง งบกำไรขาดทุนจะช่วยให้ผู้ให้บริการ (ชาวบ้าน) ทราบว่า กิจกรรมที่ดำเนินการมีผลการดำเนินงานและมีโครงสร้างรายได้อย่างไร ผลกำไรหรือขาดทุนของกิจกรรมมาจากส่วนใด เพื่อปรับปรุงการดำเนินงานและคาดการณ์ผลการดำเนินงานในอนาคต และจะทำให้ชาวบ้านเข้าใจผลตอบแทนทางการเงินที่แท้จริง

2. การวิเคราะห์ต้นทุนและผลตอบแทนทางการเงิน (Financial Cost-benefit Analysis) เพื่อแสดงกระแสเงินสดเข้าและออกของกิจกรรมในรูปของตัวเงินที่เกิดขึ้นจริงในแต่ละปี และประเมินผลตอบแทนจากการลงทุนในกิจกรรมหรือความสามารถในการทำกำไรของกิจกรรมว่าเป็นไปได้หรือไม่ รวมถึงระยะเวลาการคืนทุน บทความนี้ประเมินความคุ้มค่าทางการเงินด้วยตัวชี้วัดที่สำคัญ 4 ตัวชี้วัด ได้แก่ มูลค่าปัจจุบันของผลตอบแทนสุทธิ (Net Present Value: NPV) อัตราส่วนผลตอบแทนต่อต้นทุน (Benefit-cost Ratio: B/C ratio) อัตราผลตอบแทนภายใน (Internal Rate of Return: IRR) และระยะเวลาคืนทุนแบบคิดลด (Discounted Payback Period: DPD)

รายรับของกิจกรรมถูกประมาณการตามโครงสร้างที่มาของรายรับทั้งที่รับผ่านและไม่ผ่านชมรม แยกตามฤดูกาลท่องเที่ยว ส่วนการประมาณการต้นทุน แบ่งต้นทุนออกเป็น 2 ส่วน ได้แก่ 1) ส่วนที่เป็นเงินลงทุนใน

สินทรัพย์ถาวร คิดออกมาเป็นค่าเสื่อมราคาต่อปี เช่น ค่าสิ่งปลูกสร้าง ค่าตกแต่งห้อง/สถานที่ ค่ารถ ค่าเรือ เป็นต้น โดยกำหนดอายุการใช้งานที่สอดคล้องแตกต่างกันตามความเป็นจริง เช่น สิ่งปลูกสร้างมีอายุการใช้งาน 30 ปี รถและเรือมีอายุการใช้งาน 10 ปี ใบพัดและหางเรือมีอายุการใช้งาน 3 ปี เป็นต้น และ 2) ส่วนที่เป็นต้นทุนการดำเนินงาน เช่น ค่าแรงงาน/ค่าเสียโอกาสแรงงาน ค่าสาธารณูปโภค ค่าวัสดุอุปกรณ์ ค่าปัจจัยการผลิต เป็นต้น

การวิเคราะห์ความคุ้มค่าทางการเงิน กำหนดระยะเวลาพิจารณา 10 ปี (เฉพาะการผลิตผ้าบาติกมีระยะเวลาพิจารณา 5 ปี ส่วนบริการเย็บหมขพารมกึ่งม้งกรมีเฉพาะต้นทุนการดำเนินงาน เนื่องจากเงินลงทุนในพารมกึ่งม้งกรถือเป็นต้นทุนจม (Sunk Cost) จึงไม่ถูกนำมาคิดเป็นค่าเช่าในการให้บริการเย็บหมข) และใช้อัตราดอกเบี้ยเงินกู้ลูกค้าชั้นดี (i) อัตราร้อยละ 7 ต่อปี ในการคิดลด (Discount) สำหรับสินทรัพย์ที่มีอายุการใช้งานเกิน 10 ปี หลังปีที่ 10 มูลค่าคงเหลือที่เป็นมูลค่าปัจจุบันถูกนำมาหักออกจากมูลค่าการลงทุน (คิดเฉพาะมูลค่าที่ใช้ในช่วง 10 ปี) นอกจากนี้ ในการวิเคราะห์ที่กำหนดให้รายรับและต้นทุนการดำเนินงานบางรายการ เช่น ค่าน้ำมัน ค่าปัจจัยการผลิต เป็นต้น เพิ่มในอัตราร้อยละ 2 ต่อปี ตามภาวะเงินเฟ้อเฉลี่ยในช่วงปี พ.ศ. 2551-2560

ผลการศึกษาและการอภิปรายผล

ผลการศึกษาแบ่งเป็น 3 ส่วน สองส่วนแรกนำเสนอปัจจัยขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยาวน้อย และการสะสมเพิ่มพูนทุนทางสังคมของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยาวน้อย เพื่อแสดงถึงทุนที่ชุมชนใช้พัฒนาการท่องเที่ยว ก่อนนำเสนอผลการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยาวน้อย เพื่อแสดงผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่แตกต่างในแต่ละกิจกรรม โดยมีรายละเอียด ในแต่ละส่วนพอสังเขปดังนี้

1. ปัจจัยขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยาวน้อย

เกาะยาวน้อยมีทรัพยากรการท่องเที่ยวที่โดดเด่นไม่ว่าจะเป็นทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตเป็นทุนประเดิมสำคัญในการพัฒนาการท่องเที่ยว และด้วยความเข้มแข็งของชุมชนที่ผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมเพื่อต่อสู้กับปัญหาวิกฤตประมงพื้นบ้าน รวมทั้งด้วยพื้นที่ที่มีขนาดเล็ก (Small-scale) ซึ่งเหมาะสำหรับการประยุกต์ใช้แนวคิดการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยมีรูปแบบการบริหารจัดการผ่านชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ โดยชุมชนเกาะยาวน้อยที่เป็นองค์กรชุมชนอย่างไม่เป็นทางการ มีการบริหารจัดการแบบกระจายอำนาจ (Decentralization Management) ที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนทั้งในเชิงนโยบาย และการปฏิบัติ การกระจายบทบาทหรือการแบ่งงานกันทำ และการแบ่งปันจัดสรรผลประโยชน์ ซึ่งสอดคล้องกับแนวคิดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยองค์กรชุมชน ความสำเร็จของการบริการจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยาวน้อยถูกการันตีด้วยรางวัลระดับนานาชาติและระดับชาติ เช่น World Legacy Award 2002 จาก National Geographic Traveler Magazine (เป็น 1 ใน 3 ของโลก) Thailand Tourism Awards 2010, ASEAN Homestay Award 2016, ASEAN Sustainable Tourism Award 2018 เป็นต้น โดยสามารถสรุปปัจจัยสำคัญที่ขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยาวน้อยได้พอสังเขป ดังนี้

1) ทรัพยากรธรรมชาติและวัฒนธรรม ซึ่งชุมชนมีทรัพยากรธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตที่โดดเด่นเป็นเอกลักษณ์เฉพาะตัว รวมถึงเกาะบริเวณใกล้เคียง เช่น เกาะห้อง เกาะยาวใหญ่ เกาะผักเบี้ย เป็นต้น ชายหาด

ทั้งที่อยู่บนเกาะยวายน้อยและเกาะยาวใหญ่ ทรัพยากรประมงพื้นบ้านอย่างกุ้ง หอย ปู ปลา ที่ถูกนำมาทำเป็นอาหารให้กับผู้มาเยือนทุกวัน รวมทั้งกระชังปลาและฟาร์มกุ้งมังกรที่เป็นแหล่งทัศนศึกษาสำคัญและน่าสนใจสำหรับผู้มาเยือน นอกจากนี้ทรัพยากรทางทะเล ยังมีทรัพยากรบนบกที่หนุนเสริมการท่องเที่ยว เช่น นกเงือก ปาชายเลน เป็นต้น รวมทั้งวัฒนธรรมและวิถีชีวิตชุมชน โดยเฉพาะวัฒนธรรมมุสลิมที่เข้มแข็งและประเพณีที่มีเอกลักษณ์ วิธีการทำนา วิธีการทำประมงพื้นบ้านตั้งแต่การทำอุปกรณ์จนถึงการออกทะเล ด้วยความหลากหลายของทรัพยากรท่องเที่ยวและกิจกรรมที่เกี่ยวข้อง ผู้มาเยือนสามารถจัดการการท่องเที่ยวเพื่อการเรียนรู้และสัมผัสวิถีชีวิตชุมชนได้ตามความต้องการ แม้ว่าชมรมจะมีโปรแกรมทัวร์ที่เป็นมาตรฐานอยู่แล้ว

2) องค์กรชุมชนที่บริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยชุมชน ซึ่งมี “ชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนเกาะยวายน้อย” (แยกตัวมาจาก “ชมรมประมงพื้นบ้าน”) เป็นองค์กรชุมชนอย่างไม่เป็นทางการในการรวมคนในชุมชนที่สนใจการท่องเที่ยว และใช้การท่องเที่ยวเป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาชุมชนและสร้างรายได้ (เสริม) ให้กับคนในชุมชน โดยมีผู้นำทางศาสนาเป็นที่ปรึกษา ให้ความคิดเห็น และไกล่เกลี่ยเมื่อประสบกับปัญหาและความขัดแย้งภายในองค์กร ดังนั้นชมรมการท่องเที่ยวฯ เปรียบเสมือนทุนทางสังคมที่กลุ่มคนที่สนใจการท่องเที่ยวร่วมกันขับเคลื่อนกิจกรรมการท่องเที่ยวของชุมชน เพื่อสร้างคุณค่าให้กับทรัพยากรส่วนเกิน (Resource Surplus) ออกมาในรูปแบบของรายได้ (เสริม) ให้กับคนในชุมชน รวมทั้งผลประโยชน์ในลักษณะอื่นๆ ที่เกิดกับเครือข่ายและคนในชุมชน เช่น การพัฒนาชุมชนในรูปแบบต่างๆ การมีคุณภาพชีวิตที่ดีขึ้นของคนในชุมชน เป็นต้น

3) การบริหารจัดการโดยชุมชน โดยสมาชิกของชมรมร่วมกันกำหนดกลไกการทำงานและกติกาการจัดการการท่องเที่ยวที่เชื่อมโยงให้การท่องเที่ยวเอื้อประโยชน์ต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของชุมชนโดยรวมผ่านระบบการบริหารจัดการบนพื้นฐานของการกระจายอำนาจ ที่แบ่งโครงสร้างการทำงานออกเป็น 7 ฝ่าย ตามความสนใจ และความชำนาญ (ไม่มีเงินเดือน) ที่สอดคล้องกับการจัดการการท่องเที่ยว และแต่ละฝ่ายสามารถตัดสินใจและดำเนินกิจกรรมได้อย่างอิสระตามอำนาจหน้าที่ที่ผ่านมติร่วมกันของสมาชิก มีการกำหนดกติกาที่ชัดเจนทั้งในส่วนของสมาชิกและผู้มาเยือน มีการกระจายผลประโยชน์ที่เท่าเทียมกันระหว่างสมาชิกที่ส่วนใหญ่ให้บริการที่พักรับรองผ่านระบบการจัดคิวที่พยายามให้ยอดรวมของรายรับทั้งปีแตกต่างกันน้อยและสามารถตรวจสอบได้ (มีสมุดบัญชีกำกับรายรับและจำนวนผู้มาเยือนของแต่ละบ้านในแต่ละปี) นอกจากนี้ ยังมีการกระจายผลประโยชน์ผ่านโปรแกรมทัวร์ไปยังกลุ่มและเครือข่ายอื่นๆ ภายในชุมชน เช่น กลุ่มบริการรถรับส่งและนำเที่ยว กลุ่มบริการเรือนำเที่ยว กลุ่มแม่บ้าน เป็นต้น รวมทั้งการเก็บเงินจากนักท่องเที่ยวในลักษณะการบริจาคเข้ากองทุนสิ่งแวดล้อมเพื่อใช้ในกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ของชุมชน เช่น การปลูกปาชายเลน ค่ายเยาวชน เป็นต้น

4) กิจกรรมการท่องเที่ยวที่ให้ประสบการณ์จริงในรูปแบบเฉพาะที่สร้างความประทับใจและความพึงพอใจให้กับนักท่องเที่ยว กิจกรรมส่วนใหญ่ทำให้เกิดการรับรู้ถึงวิถีชีวิตและวัฒนธรรมที่แตกต่างระหว่างชุมชนกับนักท่องเที่ยว เช่น การนั่งรถเขี่ยชมวิถีชีวิตชุมชนมุสลิมรอบเกาะที่มีทั้งวิถีชาวประมงพื้นบ้าน ชาวสวนมะพร้าว ชาวนา การทำฟาร์มกุ้งมังกร เป็นต้น กิจกรรมที่สนับสนุนการลดผลกระทบต่อสิ่งแวดล้อม เช่น การใช้ปั่นโต หรือกล่องบรรจุอาหารแล้วนำกลับมาทำความสะอาดและไม่ทิ้งเป็นขยะไว้ตามเกาะต่างๆ การใช้ถุงผ้าในการจับจ่ายซื้อของ เป็นต้น ดังนั้นกิจกรรมส่วนใหญ่จึงเป็นกิจกรรมที่สร้างการรับรู้ที่สัมผัสกับธรรมชาติ วัฒนธรรม และวิถีชีวิตของชุมชนที่มีได้จัดทำเพื่อการท่องเที่ยว ขณะเดียวกันชมรมยังมีกติกาสำคัญว่า สมาชิกต้องเป็นผู้สื่อความหมายบอกเล่า

ประวัติการต่อสู้ของชุมชนในการอนุรักษ์และฟื้นฟูทรัพยากรชายฝั่งที่มีมากกว่า 20 ปี ให้กับนักท่องเที่ยว ซึ่งเป็นสิ่งที่แสดงถึงความภาคภูมิใจของชุมชนและนำมาสู่การสร้างจิตสำนึกเกี่ยวกับการอนุรักษ์ทรัพยากรธรรมชาติ นอกจากนี้ ยังมีการบอกเล่าวิถีชีวิตของชุมชนที่เป็นวัฒนธรรมมุสลิมและประมงพื้นบ้านด้วย

ปัจจัยพื้นฐานที่สำคัญทั้ง 4 ปัจจัย มีทุนทางสังคมเป็นตัวขับเคลื่อนและหล่อเลี้ยงให้เกิดการสร้างผลประโยชน์ร่วมกันบนพื้นฐานความสัมพันธ์อย่างไร้เนื้อเชื้อใจในลักษณะเครือข่าย โดยมิวัณธรรมทางศาสนา เชื่อมโยงและประสานความสัมพันธ์เมื่อเกิดวิกฤตหรือความขัดแย้งภายในชุมชน ผู้นำศาสนาคอยเป็นที่ปรึกษา และคนกลางไกล่เกลี่ยเมื่อเกิดความขัดแย้ง นอกจากนี้ ชุมชนยังให้ความสำคัญกับการเสริมสร้างสมรรถนะของสมาชิกและคนในชุมชนผ่านการเรียนรู้ทั้งจากภายในและภายนอกชุมชน เช่น การศึกษาดูงานและร่วมแลกเปลี่ยนเรียนรู้กับชุมชนเครือข่ายและ/องค์กรอื่นๆ รวมถึงหน่วยงานของภาครัฐและ/สถาบันการศึกษา เป็นต้น แนวทางดังกล่าวเป็นหนึ่งในการพัฒนาทุนมนุษย์ และเป็นหนึ่งในแนวทางเพิ่มทุนทางสังคมในลักษณะเดียวกับการสร้างความสัมพันธ์กับเครือข่ายภายนอกและหน่วยงานของรัฐ ขณะที่การมีส่วนร่วมของชุมชนผ่านการกระจายผลประโยชน์จากกิจกรรมการท่องเที่ยวและการให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมตัดสินใจและกำหนดทิศทางการพัฒนา เป็นหนึ่งในแนวทางป้องกันการสึกกร่อนทุนทางสังคมของชุมชน ปัจจัยทั้งสองถือเป็นหัวใจสำคัญที่สนับสนุนและขับเคลื่อนให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเกายาวน้อยประสบความสำเร็จโดยมีเป้าหมายเพื่อความยั่งยืน เนื่องจากความยั่งยืนของการท่องเที่ยวโดยชุมชนจะเกิดขึ้นได้หากคนในชุมชนรู้สึกร่วมกันถึงความเป็นเจ้าของที่เกิดจากความตั้งใจโดยปราศจากการบังคับ

2. การสะสมและการเพิ่มทุนทางสังคมของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกายาวน้อย

เมื่อประยุกต์ใช้แบบจำลองทุนทางสังคมที่เสนอโดย Okazaki (2008) ร่วมกับแนวคิดวิวัฒนาการของการพัฒนาการท่องเที่ยวตามแบบจำลองของ Butler ที่ปรับปรุงแล้ว (Butler, 2011) พบว่า การท่องเที่ยวโดยชุมชนเกายาวน้อยมีการเสริมสร้างและสะสมทุนทางสังคมผ่านการดำเนินงานของชมรมการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์โดยชุมชนเกายาวน้อย ระยะแรก เริ่มจากการให้ความสำคัญกับการพัฒนาทุนทางสังคมที่เป็นความสัมพันธ์ภายในชุมชนเดียวกัน (Bonding Social Capital) โดยสร้างความสัมพันธ์กับกลุ่มเครือข่ายต่างๆ ภายในชุมชนผ่านการบริหารจัดการในลักษณะกระจายอำนาจและกระจายผลประโยชน์ให้กับกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชน ซึ่งช่วยกระตุ้นให้เกิดการมีส่วนร่วมของคนในชุมชน ต่อมาจึงพัฒนาและให้ความสำคัญกับทุนทางสังคมที่เป็นการสร้างความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับองค์กรและ/ชุมชนภายนอก (Bridging Social Capital) ผ่านความสัมพันธ์ระหว่างเครือข่ายที่เป็นองค์กรและ/ชุมชนอื่นๆ ที่สนใจการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชน จนเกิดการรวมตัวเป็นเครือข่ายระดับภาคและระดับประเทศ โดยเครือข่ายดังกล่าวมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ผ่านการศึกษาดูงานและประชุมร่วมกัน ขณะที่ในช่วง 5 ปีที่ผ่านมา ชมรมได้พัฒนาเพิ่มเติมทุนทางสังคมที่เป็นความสัมพันธ์กับหน่วยงานราชการ (Linking Social Capital) ผ่านความร่วมมือระหว่างชุมชนกับหน่วยงานที่หลากหลายในการพัฒนาการท่องเที่ยวและชุมชน เช่น ทำงานร่วมกับการท่องเที่ยวแห่งประเทศไทยในการประชาสัมพันธ์ เป็นต้น

ทั้งนี้หากพิจารณาตามแนวคิดของ Okazaki (2008) พบว่า สถานะปัจจุบันของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกายาวน้อยมีระดับทุนทางสังคมระดับที่ 1 (Social and Economic Well-being from Tourism Development) เนื่องจากเป็นชุมชนที่มีระดับความสัมพันธ์สูงทุกด้าน ภายในชุมชนมีทุนทางสังคมที่เข้มแข็งที่เป็นความร่วมมือ

และความสัมพันธ์ที่ีระหว่างเครือข่ายและกลุ่มต่างๆ ภายในชุมชน (เรียกว่า Bonding Social Capital) ขณะเดียวกันก็เสริมสร้างเพิ่มพูนทุนทางสังคมที่เป็นความสัมพันธ์ระหว่างชุมชนกับองค์กรและ/ชุมชนภายนอก (เรียกว่า Bridging Social Capital) และความสัมพันธ์กับหน่วยงานราชการ (เรียกว่า Linking Social Capital) นอกจากนี้ชุมชนยังมีส่วนร่วมพัฒนาการท่องเที่ยวในระดับการควบคุมโดยชุมชน (Citizen Control) โดยชุมชนเป็นผู้ดำเนินการบริหารจัดการการให้บริการการท่องเที่ยวด้วยตนเองทั้งหมด และมีส่วนร่วมแบ่งปันผลประโยชน์จากการท่องเที่ยวทั้งโดยตรงและโดยอ้อม เช่น การได้รับผลประโยชน์โดยตรงจากผลตอบแทนการให้บริการกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว ผลประโยชน์โดยอ้อมจากการจัดสรรเงินกองทุนสิ่งแวดล้อมมาใช้ในกิจกรรมสาธารณะประโยชน์ เป็นต้น แม้ว่าจะมีสมาชิกบางรายแยกตัวออกมาดำเนินธุรกิจที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยว แต่ยังคงสนับสนุนและมีส่วนร่วมกับการดำเนินงานและกิจกรรมของชมรมอย่างต่อเนื่องและสม่ำเสมอ เนื่องจากต้องพึ่งพาทุนทางสังคมของชมรมในการสร้างโอกาสทางการตลาดผ่านการประชาสัมพันธ์และการได้รับรางวัลต่างๆ รวมทั้งการขอรับการสนับสนุนด้านงบประมาณและความช่วยเหลือต่างๆ จากหน่วยงานของภาครัฐ เอกชน และองค์กรต่างๆ

จากข้างต้นจะเห็นได้ว่า ทุนทางสังคมของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยวน้อยมาจกพื้นฐานความเข้มแข็งของทุนทางสังคมในระดับชุมชนที่ประกอบสร้างจากองค์ประกอบที่หลากหลาย เช่น วัฒนธรรมทางศาสนา ความสัมพันธ์อย่างเครือญาติ จิตสำนึกแห่งการอนุรักษ์ทรัพยากรชายฝั่งที่เป็นแหล่งทำมาหากินหลัก วิถีชีวิตชาวประมงพื้นบ้าน เป็นต้น ผ่านการบริหารจัดการแบบมีส่วนร่วมที่ให้ความสำคัญกับการรักษาระดับการพัฒนาการท่องเที่ยว เพื่อให้การท่องเที่ยวยังคงเป็นเครื่องมือหนึ่งในการพัฒนาชุมชน รวมทั้งเป็นรายได้เสริมให้กับคนในชุมชน และป้องกันจัดการกับผลกระทบเชิงลบที่เกิดขึ้นจากการพัฒนาการท่องเที่ยว

3. ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยวน้อย

การท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยวน้อยก่อให้เกิดผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจทั้งโดยตรงและโดยอ้อมผ่านหลายกิจกรรม บทความนี้วิเคราะห์เฉพาะผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยวน้อย 6 กิจกรรมหลัก ได้แก่

1) บริการที่พักทั้งในรูปแบบโฮมสเตย์และเกสต์เฮาส์ ซึ่งในปี พ.ศ. 2561 มีที่พักพร้อมให้บริการ 15-18 หลัง (จากทั้งหมด 25 หลัง) รองรับผู้เข้าพักได้ 100-150 คนต่อวัน เป็นที่พักแบบโฮมสเตย์อย่างเดียว 10 หลังที่เหลือให้บริการทั้งในรูปแบบโฮมสเตย์และเกสต์เฮาส์ บทความนี้วิเคราะห์ 2 กรณี คือ กรณีโฮมสเตย์ที่ลงทุนใหม่ (สร้างที่อยู่อาศัยใหม่และมีห้องพักให้บริการผู้มาเยือน) และกรณีที่ให้บริการโฮมสเตย์และเกสต์เฮาส์ (ลงทุนสร้างที่พักแบบเกสต์เฮาส์)

2) บริการรถยนต์รับส่งระหว่างที่พักกับท่าเรือและนำเที่ยวรอบเกาะ ชมรมมีให้บริการ 4 ราย (บนเกาะยวน้อยมีรถยนต์ให้บริการรับส่งประมาณ 40 ราย) ส่วนใหญ่จะใช้รถกระบะ (มือสอง) มาต่อเติมหลังคา มากกว่ารถประเภทอื่น

3) บริการเรือนำเที่ยวแบบเช่าเหมาลำเพื่อนำเที่ยวบริเวณเกาะยวน้อยและอ่าวพังงา ชมรมมีให้บริการ 20 ลำ (เกาะยวน้อยมีเรือให้บริการนำเที่ยวประมาณ 40 ลำ) เป็นเรือหางยาวที่ทำด้วยไม้พร้อมหลังคาที่สามารถบรรทุกผู้โดยสารได้ไม่เกิน 10 คน

4) บริการเยี่ยมชมฟาร์มเลี้ยงกุ้งมังกรและปลาทะเลหลากหลายชนิด ซึ่งมีให้บริการเพียง 1 ราย จากจำนวนฟาร์มกุ้งมังกรประมาณ 40-50 ราย โดยคิดค่าบริการเข้าชมครั้งละ 50 บาทต่อคน

5) กลุ่มแม่บ้านที่ผลิตผ้าบาติก เป็นหนึ่งในกลุ่มที่ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อมจากการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยชมรมจะพาผู้มาเยือนไปเยี่ยมชมการสาธิตการทำผ้าบาติกโดยไม่มีค่าใช้จ่าย แต่ผู้มาเยือนสามารถทดลองทำผ้าบาติกด้วยตนเองหากสนใจ (หรือ ซื้อเป็นของที่ระลึก) โดยมีค่าใช้จ่ายในการฝึกทำผ้าบาติกในอัตราเงินละ 200 บาท

6) บริการนวดไทย (บนเกาะมี 10 ร้าน) เป็นหนึ่งในธุรกิจชุมชนที่ได้รับผลประโยชน์ทางอ้อมจากการพัฒนาและการขยายตัวของการท่องเที่ยวบนเกาะยาวนาน ร้านให้บริการนวดไทยที่เป็นกรณีศึกษา มีรายรับจากลูกค้าที่มาใช้บริการโฮมสเตย์ของชมรมในสัดส่วนประมาณร้อยละ 10 ของชั่วโมงการให้บริการทั้งหมด

จากประมาณการรายรับต่อปี (หัวข้อที่ 1 ในตารางที่ 1) พบว่า บริการเยี่ยมชมฟาร์มกุ้งมังกร และบริการนวดไทย เป็นสองกิจกรรมที่มีรายรับสูงสุด (ประมาณ 1.14 และ 1.03 ล้านบาทต่อปี ตามลำดับ) รองลงมาได้แก่ บริการเรือนำเที่ยวและการผลิตผ้าบาติกของกลุ่มแม่บ้าน (ประมาณ 5.6 และ 3.4 แสนบาทต่อปี ตามลำดับ) ส่วนบริการที่พัก และรถรับส่งและนำเที่ยว เป็นสองกิจกรรมที่มีรายรับน้อยที่สุด (ประมาณ 1.3-1.7 แสนบาทต่อปี และประมาณ 1.8 แสนบาทต่อปี) ขณะที่ข้อมูลในแถวอน “สัดส่วนรายรับที่ผ่านชมรม” แสดงให้เห็นว่า บริการที่พักแบบโฮมสเตย์และเกสต์เฮาส์ที่พึ่งพิงรายรับจากชมรมในสัดส่วนสูงที่สุดเมื่อเทียบกับกิจกรรมอื่นๆ (ร้อยละ 37.21 ของรายรับทั้งหมดในแต่ละปี) รองลงมาได้แก่ บริการรถรับส่งและนำเที่ยว และบริการโฮมสเตย์ที่ลงทุนใหม่ ซึ่งมีสัดส่วนรายรับจากชมรมร้อยละ 19.49 และ 16.13 ของรายรับทั้งหมดในแต่ละปี ตามลำดับ ส่วนบริการเยี่ยมชมฟาร์มกุ้งมังกรพึ่งพิงรายรับผ่านชมรมเพียงร้อยละ 9.71 เท่านั้น สำหรับกิจกรรมอื่นๆ ที่เหลือไม่สามารถระบุที่มาของรายรับจากชมรมได้อย่างชัดเจน

ข้อมูลสัดส่วนต้นทุนรวมต่อรายรับ (หัวข้อที่ 2 ตารางที่ 1) แสดงให้เห็นว่า การผลิตผ้าบาติกของกลุ่มแม่บ้านเป็นกิจกรรมเดียวที่มีสัดส่วนต้นทุนรวมต่อรายรับน้อยกว่าร้อยละ 50 (กว่าร้อยละ 78 ของต้นทุนรวมเป็นต้นทุนการดำเนินงาน เช่น ค่าสี ค่าเทียน เป็นต้น) ขณะที่บริการที่พักมีต้นทุนรวมต่อรายรับสูงสุด (ร้อยละ 84-95 ของรายรับทั้งหมด) โดยโฮมสเตย์ที่ลงทุนใหม่มีสัดส่วนค่าเสื่อมราคาสูงกว่าครึ่งหนึ่งของต้นทุนรวม ขณะที่โฮมสเตย์ที่มีบริการเกสต์เฮาส์มีสัดส่วนค่าเสื่อมราคาประมาณร้อยละ 22 ของต้นทุนรวม หากพิจารณาโครงสร้างต้นทุนการดำเนินงานของบริการที่พักทั้ง 2 กรณี พบว่า ค่าอาหาร ค่าแรงงาน และค่าไฟฟ้า เป็นต้นทุนการดำเนินการที่สำคัญของบริการที่พัก สำหรับบริการรถรับส่งและนำเที่ยวมีสัดส่วนต้นทุนรวมต่อรายรับประมาณร้อยละ 74 ของรายรับทั้งหมด โดยประมาณร้อยละ 71 ของต้นทุนรวม เป็นต้นทุนการดำเนินงาน ซึ่งมีค่าน้ำมันเชื้อเพลิงและแรงงานเป็นต้นทุนสำคัญ (มีสัดส่วนประมาณร้อยละ 30 และ 37 ตามลำดับ) ส่วนกิจกรรมที่เหลือ ได้แก่ บริการเรือนำเที่ยว บริการเยี่ยมชมฟาร์มกุ้งมังกร และร้านให้บริการนวดไทย มีต้นทุนรวมประมาณร้อยละ 54-59 ของรายรับทั้งหมด และมากกว่าร้อยละ 77 ของต้นทุนรวม เป็นต้นทุนการดำเนินงาน ซึ่งมีค่าจ้างแรงงานเป็นต้นทุนสำคัญ

สำหรับหัวข้อที่ 3 ในตารางที่ 1 แสดงผลตอบแทนที่คาดว่าจะผู้ให้บริการ (หรือ เจ้าของกิจกรรม) จะได้รับ จะเห็นได้ว่า การผลิตผ้าบาติกของกลุ่มแม่บ้านมีผลตอบแทนสุทธิสูงสุด โดยมีสัดส่วนผลตอบแทนสุทธิต่อรายรับร้อยละ 59.28 ของรายรับทั้งหมด (หมายความว่า จากรายรับ 100 บาท กลุ่มแม่บ้านจะได้ผลตอบแทนสุทธิประมาณ 59 บาท) ส่วนบริการที่พักที่ลงทุนใหม่มีผลตอบแทนสุทธิน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับกิจกรรมอื่นๆ โดยมีสัดส่วน

ผลตอบแทนสุทธิต่อรายรับประมาณร้อยละ 5 ของรายรับทั้งหมด เนื่องจากมีการลงทุนในสินทรัพย์ถาวรที่เป็นสิ่งปลูกสร้างในสัดส่วนที่สูง (มีสัดส่วนค่าเสื่อมราคาสูงกว่ากิจกรรมอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด) ซึ่งแตกต่างจากกรณีโฮมสเตย์ทั่วไปที่ลงทุนปรับปรุงห้องพักเพียงเล็กน้อยหรือซื้อชุดเครื่องนอนเพิ่มเติม ทั้งนี้ด้วยราคาบริการที่พักโฮมสเตย์คืนละ 300 บาทต่อคน และด้วยต้นทุนค่าอาหารที่ใกล้เคียงกับราคาที่พักที่กำหนด ทำให้บริการโฮมสเตย์มีผลตอบแทนสุทธิไม่สูงเมื่อเทียบกับกิจกรรมอื่นๆ (จากกรณีตัวอย่างโฮมสเตย์และเกสต์เฮาส์มีผลตอบแทนสุทธิประมาณร้อยละ 16 ของรายรับทั้งหมด) สำหรับกิจกรรมที่เหลือ ได้แก่ บริการเรือนำเที่ยว บริการเยี่ยมชมฟาร์มกุ้งมังกร และร้านให้บริการนวดไทยมีผลตอบแทนสุทธิจากการดำเนินงานประมาณร้อยละ 41-45 ของรายรับทั้งหมด

นอกจากผู้ให้บริการจะได้รับผลตอบแทนสุทธิแล้ว ผู้ให้บริการยังมีโอกาสได้รับผลตอบแทนเพิ่มขึ้นจากส่วนที่เป็นค่าแรงงานหากไม่มีการจ้างแรงงาน (ทำเอง) ซึ่งเฉพาะโฮมสเตย์เท่านั้นที่ผู้ให้บริการจะได้รับผลตอบแทนทั้งสองส่วนรวมกันต่ำกว่าครึ่งหนึ่งของรายรับ หมายความว่า หากผู้ให้บริการโฮมสเตย์มีรายรับจากผู้มาเยือน 100 บาท ผู้ให้บริการจะได้รับผลตอบแทนจากส่วนของค่าแรงงาน (หากไม่มีการจ้างแรงงาน) และผลตอบแทนสุทธิตั้งรวมกันไม่เกิน 50 บาท ส่วนกิจกรรมอื่นๆ ผู้ให้บริการจะได้รับผลตอบแทนในส่วน of ค่าแรงงานและผลตอบแทนสุทธิตั้งรวมกันเกินกว่าครึ่งหนึ่งของรายรับ เป็นที่น่าสังเกตว่า แม้ว่าบางกิจกรรมจะมีผลตอบแทนเหนือต้นทุนการดำเนินงานในสัดส่วนที่ต่ำกว่าร้อยละ 50 ของรายรับทั้งหมด แต่หากรวมกับค่าแรงงานแล้ว (พิจารณาเงินสดที่ผู้ให้บริการได้รับ) พบว่า ทุกกิจกรรมมีสัดส่วนผลตอบแทนเหนือต้นทุนการดำเนินงานบวกกับค่าแรงงานมากกว่าครึ่งหนึ่งของรายรับ หมายความว่า จากรายรับที่ได้รับ 100 บาท เมื่อหักค่าใช้จ่ายในการดำเนินงานต่างๆ แล้ว (ยกเว้น ค่าแรงงานเนื่องจากผู้ให้บริการทำเอง) ผู้ให้บริการจะมีรายรับที่เป็นเงินสดมากกว่า 50 บาท

ผลการวิเคราะห์ความคุ้มค่าที่แสดงในหัวข้อที่ 4 ในตารางที่ 1 พบว่า หากพิจารณาในระยะเวลา 10 ปี มีเฉพาะบริการโฮมสเตย์ที่ลงทุนใหม่เท่านั้นที่ไม่คุ้มค่าต่อการลงทุน ($NPV < 0$, $IRR < 7$ และ $B/C \text{ ratio} < 1$) และมีระยะเวลาคืนทุนแบบคิดลดเกินกว่า 10 ปี ส่วนกิจกรรมอื่นๆ มีความคุ้มค่าและระยะเวลาคืนทุนแบบคิดลดแตกต่างกัน โดยบริการเยี่ยมชมฟาร์มกุ้งมังกร การให้บริการนวดไทย และบริการเรือนำเที่ยว เป็น 3 กิจกรรม ที่มีอัตราส่วนผลได้ต่อทุน (B/C Ratio) สูงกว่ากิจกรรมอื่นๆ อย่างเห็นได้ชัด โดยการลงทุน 1 บาท ในกิจกรรมทั้งสาม จะได้รับผลตอบแทนประมาณ 1.84, 1.79 และ 1.69 บาท ตามลำดับ ส่วนการผลิตผ้าบาติกของกลุ่มแม่บ้านบริการรถรับส่งและนำเที่ยว และโฮมสเตย์ที่มีบริการเกสต์เฮาส์มีอัตราส่วนผลได้ต่อทุน 1.36, 1.29 และ 1.12 ตามลำดับ นอกจากนี้ หากพิจารณาระยะเวลาคืนทุน (ยกเว้น บริการเยี่ยมชมฟาร์มกุ้งมังกร เนื่องจากไม่มีการลงทุนในสินทรัพย์ถาวร) พบว่า ร้านให้บริการนวดไทยมีระยะเวลาคืนทุนเร็วที่สุดประมาณ 1 ปี ส่วนบริการที่พัก และบริการรถรับส่งและนำเที่ยว ซึ่งมีการลงทุนในสินทรัพย์ถาวรในสัดส่วนที่สูงและมีรายรับต่อปีต่ำกว่ากิจกรรมอื่นๆ มีระยะเวลาคืนทุนนานประมาณ 6-7 ปี

จากผลลัพธ์ข้างต้นทำให้ทราบว่า ร้านให้บริการนวดไทย และบริการเยี่ยมชมฟาร์มกุ้งมังกรเป็นสองกิจกรรมที่มีรายรับสูงสุด ส่วนบริการที่พัก และบริการรถรับส่งและนำเที่ยวเป็นสองกิจกรรมที่มีรายรับน้อยที่สุด กิจกรรมเกือบทั้งหมดพึ่งพิงรายรับโดยตรงจากชมรมในสัดส่วนที่แตกต่างกัน แต่ทั้งหมดมีรายรับโดยอ้อมจากการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยาวน้อย กิจกรรมส่วนใหญ่มีต้นทุนการดำเนินงานในสัดส่วนที่สูง (ยกเว้น โฮมสเตย์ที่ลงทุนใหม่) โดยค่าจ้างแรงงานยังคงเป็นหนึ่งในต้นทุนการดำเนินงานที่สำคัญของกิจกรรมต่างๆ สำหรับผลตอบแทน

ที่ผู้ให้บริการได้รับมาจากสองส่วนสำคัญ ได้แก่ ส่วนที่เป็นค่าจ้างแรงงาน (หากไม่มีการจ้างแรงงาน) และส่วนของผลตอบแทนสุทธิ ซึ่งมีสัดส่วนเมื่อเทียบกับรายรับแตกต่างกันขึ้นอยู่กับมูลค่าการลงทุนในสินทรัพย์ถาวร หากเป็นกิจกรรมที่ลงทุนน้อยและอาศัยส่วนเกินของทรัพยากรและแรงงานที่เหลือจากการประกอบอาชีพหลัก จะได้รับผลตอบแทนสุทธิในสัดส่วนที่สูง นอกจากนี้ ทุกกิจกรรมมีสัดส่วนผลตอบแทนเหนือต้นทุนการดำเนินงานบวกกับค่าแรงงาน (เงินสดที่ผู้ให้บริการได้รับ) มากกว่าครึ่งหนึ่งของรายรับ ดังนั้นหากกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวมิใช่เป็นอาชีพหลักที่ต้องลงทุนใหม่ทั้งหมด ชาวบ้านยังคงได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่คุ้มค่ากับการลงทุนในกิจกรรมนั้นๆ (มีอัตราส่วนผลได้ต่อทุนแตกต่างกันตามกิจกรรม) โดยทุก 100 บาท ที่ได้จากการท่องเที่ยวผู้ให้บริการในแต่ละกิจกรรมจะได้รับผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่เป็นเงินสดมากกว่าครึ่งหนึ่งของรายรับดังกล่าว

ตารางที่ 1 ต้นทุน-ผลตอบแทนของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยวน้อย

รายการ	โหมสเดย์ (ลงทุนใหม่)	โหมสเดย์ +เกษตรเฮ้าส์	รถรับส่ง และนำเที่ยว	เรือ นำเที่ยว	บริการเยี่ยมชม ฟาร์มกุ้งมังกร	กลุ่มแม่บ้านฯ (ผ้าบาติก)	ร้านให้บริการ นวดไทย
1. ประมาณการรายรับ (บาท/รายปี)	170,000	130,000	180,000	560,000	1,030,000	340,000 ^{1/}	1,140,000
- สัดส่วนรายรับที่ผ่านชมรม	16.13	37.21	19.49	-	9.71	-	-
2. สัดส่วนต้นทุนรวมต่อรายรับ (ร้อยละ)	94.71	83.97	73.60	58.88	54.10	40.72	58.92
- ค่าเสื่อมราคา	53.90	21.79	28.62	15.88	-	22.06	6.36
- ต้นทุนการดำเนินงาน	46.10	78.21	71.38	84.12	100.00	77.94	93.64
3. ผลตอบแทนที่จะได้รับ ^{2/} (ร้อยละ)							
- ค่าแรงงาน	9.32	8.60	27.34	19.35	23.30	- ^{3/}	- ^{4/}
- ผลตอบแทนเหนือ ต้นทุนการดำเนินงาน	56.34	34.33	47.46	50.47	54.13	68.26	44.83
- ผลตอบแทนสุทธิ	5.29	16.03	26.40	41.12	45.09	59.28	44.08
4. ผลการวิเคราะห์ความคุ้มค่า (10 ปี) ^{5/}							
- มูลค่าปัจจุบันสุทธิ (NPV) (บาท)	-774,965	105,791	306,175	1,732,749	-	691,707	3,799,031
- อัตราผลตอบแทนภายใน (IRR)	0.56%	17.03%	21.04%	> 50%	-	44.43%	> 50%
- อัตราส่วนผลได้ต่อทุน (B/C ratio)	0.71	1.12	1.29	1.69	1.84	1.36	1.79
- ระยะเวลาคืนทุนแบบคิดลด (DPB)	> 10 ปี	≈ 7 ปี	≈ 6 ปี	≈ 2 ปี	-	≈ 2 ปี	≈ 1 ปี

หมายเหตุ: ^{1/} กลุ่มแม่บ้านนำผลตอบแทนสุทธิมาเฉลี่ยคืนสมาชิกที่ร่วมลงทุน (เป็นส่วนหนึ่งของค่าแรงและผลตอบแทนของเงินลงทุน) ซึ่งในปี พ.ศ. 2560 สมาชิกได้รับเงินคืนคนละประมาณ 62,000 บาทต่อคน

^{2/} คิดเทียบเป็นสัดส่วนกับรายรับทั้งหมด

^{3/} คิดเฉพาะรายรับจากผ้าบาติก กลุ่มแม่บ้านยังมีรายรับจากการให้บริการอาหารกลางวันแก่กลุ่มที่มาศึกษาดูงาน ในแต่ละปีจะมีรายรับในส่วนนี้ประมาณ 1.3-1.5 แสนบาทต่อปี โดยเป็นกำไรประมาณครึ่งหนึ่งของรายรับ

^{4/} ไม่ว่าเจ้าของร้านจะนวดหรือจ้างหมอนวดจะคิดค่าตอบแทนเป็นชั่วโมงในอัตราชั่วโมงละ 200 บาท

^{5/} เฉพาะกิจกรรมผ้าบาติกของกลุ่มแม่บ้านเท่านั้นที่มีระยะเวลากการพิจารณา 5 ปี

ที่มา: คำนวณจากข้อมูลที่ได้จากการสัมภาษณ์เชิงลึกกับตัวแทนผู้ให้บริการในแต่ละกิจกรรมในเดือนมีนาคม พ.ศ. 2561

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาทุนที่ชุมชนใช้พัฒนาการท่องเที่ยว และประเมินผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของกิจกรรมที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชน โดยประยุกต์วิธีวิจัยเชิงคุณภาพร่วมกับแนวคิดการบริหารจัดการการท่องเที่ยวโดยองค์กรชุมชน และประยุกต์ใช้แบบจำลองทุนทางสังคมของ Okazaki (2008) วิเคราะห์ปัจจัยขับเคลื่อนการพัฒนาการท่องเที่ยวโดยชุมชนและการสะสมเพิ่มพูนทุนทางสังคมของชุมชน สำหรับการวิเคราะห์ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจประยุกต์ใช้การวิเคราะห์ต้นทุน-ผลตอบแทนประเมินผลตอบแทนทางเศรษฐกิจของ 6 กิจกรรมหลักที่เกี่ยวข้องกับการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยาวน้อย

ผลการศึกษาพบว่า จากทุนพื้นฐานทางธรรมชาติที่โดดเด่นและทุนทางสังคมที่เข้มแข็งบวกกับการดำเนินงานที่ให้ความสำคัญกับการมีส่วนร่วมของคนในชุมชนตั้งแต่การวางนโยบาย การดำเนินงาน จนถึงการได้รับผลประโยชน์ต่างเป็นปัจจัยสำคัญที่ช่วยขับเคลื่อนให้การท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยาวน้อยเดินทางมานานมากกว่า 20 ปี และกลายมาเป็นหนึ่งในต้นแบบและพื้นที่ดูงานด้านการจัดการท่องเที่ยวโดยชุมชนที่สำคัญของประเทศไทย

ในกรณีของเกาะยาวน้อย การท่องเที่ยวสามารถสร้างรายได้ (เสริม) ให้คนในชุมชน รายได้ที่เกิดขึ้นแตกต่างกันตามกิจกรรม โดยโฮมสเตย์มีใช้กิจกรรมท่องเที่ยวที่ให้ผลตอบแทนสุทธิสูงสุด เพราะเป็นกิจกรรมที่ต้องลงทุนซึ่งบางครั้งอาจไม่ได้มองผลตอบแทนและอัตรากำไรเชิงเศรษฐกิจ แต่มองว่าเป็นโอกาสที่จะสร้างที่พักอาศัยให้บุตรหลาน ซึ่งต้องมีการสร้างอยู่แล้ว และนำมาหารายได้ชั่วคราวก่อนที่ลูกหลานจะกลับพำนักอาศัย ขณะที่กิจกรรมอื่นๆ ซึ่งเป็นกิจกรรมสำหรับเดย์ทริปที่อาศัยทรัพยากรและแรงงานส่วนเกินกลับเป็นกิจกรรมที่สร้างรายได้ได้ดีกว่า โดยเฉพาะบริการเยี่ยมชมฟาร์มกุ้งมังกร และบริการนวดไทย

แม้ว่าการท่องเที่ยวยังให้ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่คุ้มค่ากับคนในชุมชน แต่ผลตอบแทนทางเศรษฐกิจที่เริ่มสูงขึ้นอาจนำมาสู่ความท้าทายของชุมชนในเรื่องของความแออัดและความขัดแย้งจากความไม่โปร่งใสในการจัดสรรผลประโยชน์ ซึ่งอาจทำให้เกิดความขัดแย้งในอนาคตได้ ขณะที่ความพยายามของภาครัฐในการเข้ามาช่วยเหลือชุมชนโดยให้ความช่วยเหลือด้านการเงินอาจนำไปสู่ความขัดแย้งในอนาคตได้เช่นเดียวกัน

ดังนั้นแนวทางการพัฒนาและอนาคตของการท่องเที่ยวโดยชุมชนเกาะยาวน้อย ควรเหมือนในอดีตโดยปล่อยให้ชุมชนจัดการ ควบคุมดูแล และวางแนวทางการพัฒนาด้วยตนเองตามความต้องการของตนเองมิใช่ตามความต้องการของภาครัฐหรือหน่วยงานใดๆ เนื่องจาก คนในชุมชนต้องการเพียงแค่ว่ารายได้เสริมจากการท่องเที่ยว (รวมถึงการที่ผู้สูงอายุและเยาวชนในชุมชนมีงานทำและมีรายได้ ทำให้รู้สึกว่ามีคุณค่า) ความภูมิใจที่ได้เผยแพร่วัฒนธรรมและความสำเร็จของตนเอง รวมทั้งการมีเวลากับครอบครัว เลี้ยงดูผู้สูงอายุและเยาวชนภายในครอบครัว การใช้ชีวิตที่สงบบนวิถีชีวิตของตนเอง โดยไม่ต้องการเอาใจนักท่องเที่ยวแต่ต้องการให้นักท่องเที่ยวเป็นส่วนหนึ่งของครอบครัว และต้องการการท่องเที่ยวเชิงอนุรักษ์ที่ดำเนินการและจัดการโดยชุมชนอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย. (2562). *แผนปฏิบัติการส่งเสริมการท่องเที่ยวประจำปีงบประมาณ 2562*. กรุงเทพฯ: การท่องเที่ยวแห่งประเทศไทย.
- คณะกรรมการนโยบายการท่องเที่ยวแห่งชาติ. (2560). *แผนพัฒนาการท่องเที่ยว ฉบับที่ 2 (พ.ศ. 2560-2564)*. กรุงเทพฯ: สำนักงานปลัดกระทรวงการท่องเที่ยวและกีฬา.
- พจนาน สุวนศรี. (2561) การท่องเที่ยวโดยชุมชน. *รายงานภาวะเศรษฐกิจท่องเที่ยว*. 7(มกราคม-มีนาคม 2560), 54-67.
- มิ่งสรรพ์ ขาวสอาด และอัครพงศ์ อันทอง. (2557). *ปริทัศน์สถานภาพความรู้เศรษฐกิจท่องเที่ยวของประเทศไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- อัครพงศ์ อันทอง กันต์สินี กันทะวงศ์วาร และณัฐพล อนันต์ธนาสาร. (2561). *การรับรู้ของประชาชนต่อผลกระทบจากการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่น*. เชียงใหม่: มูลนิธิสถาบันศึกษานโยบายสาธารณะ.
- อัครพงศ์ อันทอง และมิ่งสรรพ์ ขาวสอาด. (2555). การเปรียบเทียบการรับรู้ของคนท้องถิ่นต่อศักยภาพ ผลกระทบ และการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวในท้องถิ่นระหว่างเชียงใหม่กับปาย. *วารสารบริหารศาสตร์ มหาวิทยาลัยอุบลราชธานี*, 1(1), 45-62.
- _____. (2559). การดำเนินงานขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นและความสัมฤทธิ์ผลของการส่งเสริมการท่องเที่ยวในท้องถิ่น. *วารสารวิธีวิทยาการวิจัย*, 29(1), 15-35.
- อัครพงศ์ อันทอง และวารภรณ์ ดวงแสง. (2562). ปัจจัยที่อธิบายการสนับสนุนการพัฒนาการท่องเที่ยวของคนท้องถิ่น: กรณีจุดหมายปลายทางของการท่องเที่ยววิถีชนบท. *วารสารวิธีวิทยาการวิจัย*, 32(1), 29-51.
- Brohman, J. (1996). New directions in tourism for third world development. *Annals of Tourism Research*, 23(1), 48-70.
- Butler, R. W. (2011). *Tourism Area Life Cycle*. Oxford: Goodfellow Publishers Limited.
- Chiappa, G. D., Atzeni, M., & Ghasemi, V. (2018). Community-based collaborative tourism planning in islands: A cluster analysis in the context of Costa Smeralda. *Journal of Destination Marketing & Management*, 8(June), 41-48.
- Cole, S. (2006). Information and empowerment: The keys to achieving sustainable tourism. *Journal of Sustainable Tourism*, 14(6), 629-644.
- Coleman, J. S. (1998). Social capital in the creation of human capital. *The American Journal of Sociology*, 94(1) Supplement: Organizations and institutions: Sociological and economic approaches to the analysis of social structure, S95-S120.
- Dodds, R., Ali, A., & Galaski, K. (2018). Mobilizing knowledge: Determining key elements for success and pitfalls in developing community-based tourism. *Current Issues in Tourism*, 21(13), 1547-1568.
- Dyer, P., Gursoy, D., Sharma, B., & Carter, J. (2007). Structural modeling of resident perceptions of tourism and associated development on the Sunshine Coast, Australia. *Tourism Management*, 28(2), 409-422.

- Han, H., Eom, T, Al-Ansi, A., Ryu, H. B., & Kim, W. (2019). Community-based tourism as a sustainable direction in destination development: An empirical examination of visitor behaviors. *Sustainability, 11*(10), 2864-2878.
- Jamal, T. B., & Getz, D. (1995). Collaboration theory and community tourism planning. *Annals of Tourism Research, 22*(1), 186-204.
- Jones, S. (2005). Community-based ecotourism: The significance of social capital. *Annals of Tourism Research, 32*(2), 303-324.
- Kata, P. (2004). *The Study on Social Capital and the Role of social Capital in Social Movement: Case Study of Healthy Civil Society in One Village in North-Eastern Region of Thailand.* (Master's thesis). Mahidol University.
- Kim, K., Uysal, M., & Sirgy, M. J. (2013). How does tourism in a community impact the quality of life of community residents? *Tourism Management, 36*(June), 527-540.
- Kreag, G. (2001). *The Impacts of Tourism.* Retrieved October 10, 2008 from <http://www.seagrant.umn.edu/tourism/pdfs/Impacts.Tourism.pdf>
- Lee, T. H., & Jan, F. -H. (2019). Can community-based tourism contribute to sustainable development? Evidence from residents' perceptions of the sustainability. *Tourism Management, 70*(February), 368-380.
- Lee, T. H., Jan, F. H., Tseng, C. H., & Lin, Y. F. (2018). Segmentation by recreation experience in island-based tourism: A case study of Taiwan's Liuqiu island. *Journal of Sustainable Tourism, 26*(3), 362-378.
- Lemelin, R. H., Koster, R., & Youroukos, N. (2015). Tangible and intangible indicators of successful aboriginal tourism initiatives: A case study of two successful aboriginal tourism lodges in Northern Canada. *Tourism Management, 47* (April), 318-328.
- Liodakis, G. (2019). Transnational political economy and the development of tourism: A critical approach. *Social Sciences, 8*(4), 108-122.
- Lundberg, D. E. (1990). *The Tourist Business.* 6th ed. New York: Van Nostrand-Reinhold.
- Luo, X., & Bao, J. (2019). Exploring the impacts of tourism on the livelihoods of local poor: The role of local government and major investors. *Journal of Sustainable Tourism, 27*(3), 344-359.
- Mayaka, M., Croy, W. G., & Cox, J. W. (2019). A dimensional approach to community-based tourism: Recognising and differentiating form and context. *Annals of Tourism Research, 74*(January), 177-190.
- Mitchell, R., & Reid, D. G. (2001). Community integration: Island tourism in Peru. *Annals of Tourism Research, 28*(1), 113-139.
- Mottiar, Z., Boluk, K., & Kline, C. (2018). The roles of social entrepreneurs in rural destination development. *Annals of Tourism Research, 68*(January), 77-88.

- Nunkoo, R., & So, K. K. F. (2016). Residents' support for tourism: Testing alternative structural model. *Journal of Travel Research*, 55(7), 847-861.
- Okazaki, E. (2008). A community-based tourism model: Its conception and use. *Journal of Sustainable Tourism*, 16(5), 511-529.
- Prince, S., & Ioannides, D. (2017). Contextualizing the complexities of managing alternative tourism at the community-level: A case study of a Nordic eco-village. *Tourism Management*, 60(June), 348-356.
- Ritchie, J. R. B. (1988). Consensus policy formulation in tourism: Measuring resident views via survey research. *Tourism Management*, 9(3), 199-212.
- Sebele, L. S. (2010). Community-based tourism ventures, benefits and challenges: Khama Rhino Sanstuary Trust, Central District, Botswana. *Tourism Management*, 31(1), 136-146.
- Sutawa, G. K. (2012). Issues on Bali tourism development and community empowerment to support sustainable tourism development. *Procedia Economics and Finance*, 4, 413-422.
- The ASEAN Secretariat. (2016). *ASEAN Community Based Tourism Standard*. Jakarta: ASEAN.
- Tolkach, D., & King, B. (2015). Strengthening community-based tourism in a new resource-based island nation: Why and how? *Tourism Management*, 48(June), 386-398.
- Untong, A. (2006). Attitude of local residents on tourism impacts: A case study of Chiang Mai and Chiang Rai. *Proceeding 12th Asia Pacific Tourism Association and 4th APacCHRIE Joint Conference*, June 26-29, 2006. Hualien, Taiwan.
- Weaver, D., & Lawton, L. (2001). Resident perceptions in the urban-rural fringe. *Annals of Tourism Research*, 28(2), 349-458.
- Woolcock, M., & Narayan, D. (2000). Social capital: Implications for development theory, research, and policy. *The World Bank Observer*, 15(2), 225-249.
- World Tourism Organization. (1997). *International Tourism: A Global Perspective*. Madrid: World Tourism Organization.
- Zaei, M. E., & Zaei, M. E. (2013). The impacts of tourism industry on host community. *European Journal of Tourism Hospitality and Research*, 1(2), 12-21.

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการ “พฤติกรรมนักท่องเที่ยวและผลประโยชน์ทางเศรษฐกิจและสังคมของการท่องเที่ยวเพื่อชุมชน” ได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (สกว.) และสำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ (วช.)

This article is a part of the project “Tourist Behaviors and Economic and Social benefits for Tourism-Related Communities”, which was support by National Research Council of Thailand (NRCT) and The Thailand Research Fund (TRF).

**ผลกระทบของการตั้งเป้าหมายทางการเงิน และการให้ความรู้ทางการเงิน
ต่อความยั่งยืนทางการเงินส่วนบุคคลและพฤติกรรมการออมเพื่อวัยเกษียณ**
(The Effect of Financial Goals and Financial Knowledge on
Personal Financial Sustainability and Retirement Saving Behavior)

ชาญณรงค์ ชัยพัฒน์¹ และ พีระ ตั้งธรรมรักษ์²
Channarong Chaiphath¹ and Peera Tangtamaruk²

Received: January 22, 2020

Revised: May 18, 2020

Accepted: June 6, 2020

บทคัดย่อ

กำลังแรงงานของประเทศไทยเกือบร้อยละ 50 กำลังเคลื่อนเข้าสู่วัยเกษียณในอีก 10-20 ปีข้างหน้า ขณะที่ค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องจากกลุ่มโรค NCDs ที่เป็นโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง นอกจากนี้ ผลการศึกษาจากงานวิจัยในอดีตระบุว่าคนไทยยังมีความรู้ทางการเงินเพื่อเตรียมพร้อมการเกษียณไม่เพียงพอ ดังนั้น ความสุขทางการเงิน จึงเป็นเป้าหมายสำคัญในการใช้ชีวิตหลังเกษียณการทำงาน งานวิจัยนี้จึงตั้งใจจะศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความยั่งยืนทางการเงินในระดับบุคคล และทำการวิจัยเชิงทดลองเพื่อวิเคราะห์ผลของการสะกิดที่มีต่อพฤติกรรมการออมการลงทุนเพื่อวัยเกษียณกับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพนักงานมหาวิทยาลัย

ผลการศึกษาพบว่า กลุ่มตัวอย่างที่สุขภาพการเงินดีมีร้อยละ 43.02 สุขภาพการเงินเสียมีร้อยละ 23.26 และสุขภาพการเงินวิกฤตมีร้อยละ 33.72 ส่วนปัจจัยด้านประชากร ด้านทักษะทางการเงิน และด้านการวางแผนการเงิน ล้วนเป็นปัจจัยที่มีผลต่อความอยู่รอดทางการเงิน สำหรับผลการศึกษาเชิงทดลอง พบว่า การกำหนดนโยบายให้ตั้งเป้าหมายทางการเงิน และการสะกิด (Nudge) โดยการชี้แนะ (Priming) ความรู้ทางการเงิน ส่งผลให้กลุ่มทดลองมีแนวโน้มที่จะอยู่รอดทางการเงินในวัยเกษียณมากกว่า เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ไม่แทรกแซงใดๆ ประมาณร้อยละ 20 อย่างไรก็ตามการชี้แนะด้วยข้อมูลทางการเงินที่สำคัญ เป็นวิธีการที่เหมาะสมกว่า เพราะทำให้คนปรับพฤติกรรมการออมการลงทุนของตนเองโดยสมัครใจ และยังสามารถแก้ปัญหาอคติเชิงพฤติกรรม 3 ข้อที่ทำให้คนไม่ออมเงิน คือ ความเฉื่อย ความกลัวการสูญเสีย และความลำเอียงในปัจจุบัน ดังนั้นการสะกิดโดยวิธีชี้แนะข้อมูลที่สำคัญๆ ตามหลักของเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมเป็นอีกทางเลือกหนึ่งที่หน่วยงานทั้งภาครัฐและ

¹ นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Ph.D. Student, Faculty of Economics, Srinakharinwirot University, E-mail: channarong.c@bu.ac.th

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Assistant Professor, Faculty of Economics, Srinakharinwirot University, Email: peerat@g.swu.ac.th

เอกชนสามารถนำมาประยุกต์ใช้เพื่อเตรียมคนเข้าสู่วัยเกษียณที่มีความสุขทางการเงิน และลดภาระของรัฐบาลในการดูแลผู้สูงอายุ

คำสำคัญ: ความยั่งยืนทางการเงิน การสะกิด การทดลองทางการเงิน

ABSTRACT

In the next 10 to 20 years, almost 50 percent of Thai laborers will move into retirement age, alongside with an increasing trend of healthcare costs from non-communicable diseases (NCDs). Additionally, recent studies indicate that Thai people still do not have enough financial knowledge for retirement. Therefore, financial well-being is a crucial goal of life after retirement. This paper aims to examine the factors affecting personal financial sustainability, as well as apply the experimental economic approach to study the effects of (1) financial targeting policy and (2) priming as a “nudge” on retirement savings behavior using university staff as a case study.

This paper found that 43.02%, 23.26%, and 33.72% of the samples were in good, risk, and critical financial health status, respectively. In addition, some of the demographic factors, financial skills, and financial planning were seen to be factors that significantly affect the financial survival ratio. On the other hand, the experimental results show that setting financial targets as a policy, and priming some important financial knowledge, also increase the probability of having financial well-being at around 0.2 (20%) when compared to the control group. Finally, we suggest that priming using the behavioral economic nudge theory can be considered as another retirement planning option for both government and private organizations in order to prepare for an era of an aging society. This will not only effectively reduce the causes of not saving from inertia, avoidance of loss, and bias in the present, but will also help adjust people’s savings behavior without being forced.

Keywords: Financial Sustainability, Nudges, Financial Experiment

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

องค์การสหประชาชาติ (UN, 2015) รายงานว่าประเทศไทยกำลังเคลื่อนเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างเต็มรูปแบบ สอดคล้องกับรายงานของสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2556) ที่คาดว่า โครงสร้างประชากรของประเทศไทยจะเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแบบสมบูรณ์ (Aged Society) ในปี พ.ศ. 2567-2568 ซึ่งการเปลี่ยนแปลงโครงสร้างทางประชากรนี้ส่งผลต่อโครงสร้างอายุการทำงานของแรงงาน ข้อมูลจาก

ระบบฐานข้อมูลด้านสังคมและคุณภาพชีวิต (2563) ที่แสดงให้เห็นว่า ณ ปี พ.ศ.2561 ประมาณร้อยละ 45.28 ของกำลังแรงงานทั้งหมด มีอายุระหว่าง 40-59 ปี ซึ่งในระยะเวลา 10-20 ปีข้างหน้า กลุ่มแรงงานนี้จะเลื่อนระดับขึ้นไปเป็นผู้สูงอายุ ส่งผลให้จำนวนผู้สูงอายุในสังคมไทยเพิ่มสูงขึ้นอย่างมีนัยสำคัญ

นอกจากจำนวนผู้สูงอายุจะมีจำนวนเพิ่มขึ้นแล้ว อัตราการเจริญพันธุ์รวม (Total Fertility Rate: TFR) ของไทยก็ลดลงอย่างต่อเนื่องตลอดระยะเวลา 40 ปีที่ผ่านมา โดย ในปี พ.ศ. 2507-2508 อัตราการเจริญพันธุ์รวมของประทศสูงถึง 6.3 คน แต่ในช่วงปี ในปี พ.ศ. 2553-2558 อัตราการเจริญพันธุ์รวมลดลงเหลือเพียง 1.53 คน (พัชรวัลย์ วงศ์บุญสิน, 2553) ฐานข้อมูลดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงจำนวนเด็กเกิดใหม่ที่ลดลงอย่างรวดเร็วสวนทางกับจำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้น

เมื่อก้าวถึงการเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุแล้ว ประเด็นถัดมาที่ควรพิจารณา คือ ปัญหาสุขภาพและการเสียชีวิตเมื่อเข้าสู่วัยสูงอายุ เนื่องด้วยอายุที่เพิ่มขึ้นย่อมตามมาด้วยค่าใช้จ่ายทางด้านสุขภาพที่สูงขึ้น จากการสำรวจของระบบฐานข้อมูลด้านสังคมและคุณภาพชีวิต (2563) พบว่า สัดส่วนค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพของคนไทยคิดเป็น 223,484 ล้านบาท ในปี 2550 เพิ่มขึ้นเป็น 388,976 ล้านบาท ในปี 2561 หรือเพิ่มสูงขึ้นเกือบถึงร้อยละ 100 ซึ่งค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพที่สูงขึ้นนั้นมีผลมาจากการป่วยในกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Non Communicable Diseases) หรือกลุ่มโรค NCDs เช่น โรคเบาหวาน โรคหลอดเลือดสมองและหัวใจ โรคมะเร็ง โรคความดันโลหิตสูง และโรคถุงลมโป่งพอง โดยองค์การอนามัยโลก (WHO, 2015) รายงานว่า กลุ่มโรค NCDs เป็นปัญหาใหญ่ที่กำลังทวีความรุนแรงขึ้นเรื่อย ๆ ซึ่งเป็นสาเหตุการเสียชีวิตของประชากรโลกทั้งหมดถึงร้อยละ 63 และในประเทศไทยเอง กลุ่มโรค NCDs ก็เป็นสาเหตุการเสียชีวิตอันดับหนึ่ง โดยประชากรไทยมากกว่าปีละ 300,000 คน หรือคิดเป็นร้อยละ 73 ของประชากรที่เสียชีวิตด้วยโรค NCDs ซึ่งกลุ่มโรคเหล่านี้เป็นโรคเรื้อรังที่ต้องรักษาระยะยาวตลอดชีวิต ทำให้ภาระค่าใช้จ่ายในการดูแลสุขภาพของคนในวัยเกษียณการทำงานเพิ่มสูงขึ้นมากเช่นเดียวกัน

เมื่อเป็นเช่นนี้เงินออมหลังเกษียณจึงเป็นปัจจัยสำคัญต่อการดำรงชีวิตและคุณภาพชีวิตของผู้สูงอายุ โดยในประเทศไทยมีระบบการออมเพื่อวัยเกษียณหลายประเภท เช่น กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ กองทุนประกันสังคมกรณีชราภาพ หรือกองทุนสำรองเลี้ยงชีพ อย่างไรก็ตาม พบว่า รายได้หลังเกษียณอายุการทำงานไม่พอเพียงต่อการดำรงชีพ การสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทยปี 2557 (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2557) พบว่า ผู้สูงอายุมีแหล่งรายได้หลักในการดำรงชีพหลังเกษียณอายุจากบุตรหลานร้อยละ 35.7 รายได้จากการทำงานหลังเกษียณอายุร้อยละ 34.3 และรายได้จากดอกเบี้ยและเงินออมเพียงร้อยละ 3.8 ส่วนการศึกษาการเตรียมความพร้อมสำหรับการวางแผนทางการเงินเพื่อวัยเกษียณของกลุ่มแรงงานในระบบช่วงอายุ 40-60 ปี (สถาบันวิจัยเพื่อการประเมินและออกแบบนโยบาย, 2556) พบว่า แรงงานที่เกษียณทุกข้อมีสัดส่วนร้อยละ 29 เกษียณสุชร้อยละ 44 และเกษียณพอเพียงร้อยละ 27 ในขณะที่การศึกษาของ ปฐมาภรณ์ นิธิชัย (2556) พบว่า มนุษย์เงินเดือนร้อยละ 40 มีโอกาสที่เงินออมจะไม่เพียงพอสำหรับวัยเกษียณ อีกทั้งการศึกษาของ ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และ สุวิมล เสงพัฒนา (2557) กล่าวถึงประชากรไทยส่วนใหญ่ (2 ใน 3) มีปัญหาการออมไม่พอเพียง และขาดหลักประกันทางสังคม เมื่อวิเคราะห์เชิงลึกโดยศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน (2556) จากรายงานผลการสำรวจทักษะทางการเงินของคนไทย ปี 2556 โดยใช้แนวทางการสำรวจของ OECD พบว่าคนไทยด้อยความรู้

ทางการเงินโดยมีคะแนนเฉลี่ยไม่ถึงครึ่งของคะแนนเต็ม และการสำรวจของสำนักงานเศรษฐกิจการคลัง (2558) พบว่าคนไทย 14 ล้านคน หรือคิดเป็นร้อยละ 25.80 ของประชากรที่มีอายุมากกว่า 18 ปี มีปัญหาขาดความรู้ และวินัยทางการเงิน และการสำรวจของ OECD (2016) เรื่อง Survey of Adult Financial Literacy Competencies มีประเทศที่เข้าร่วมโครงการสำรวจสมรรถนะทางการเงินจำนวน 30 ประเทศ พบว่าคนไทย มีทักษะทางการเงินต่ำกว่าค่าเฉลี่ย ส่วนสถาบันคีนันแห่งเอเชีย (2558) ชี้ว่าสถานการณ์ประเทศไทยกำลังเผชิญ ความเสี่ยงทางการเงินภาคครัวเรือนมากยิ่งขึ้น ภาครัฐจำเป็นต้องดำเนินโครงการกึ่งภาคบังคับ และกำหนดให้ ประเด็นปัญหาเรื่องการเงินส่วนบุคคลเป็นวาระเร่งด่วนแห่งชาติ เพื่อเตรียมการสำหรับแรงงานที่กำลังจะเกษียณ การทำงานในระยะ 10-20 ปีข้างหน้า

ดังนั้นจากข้อมูลสถิติ การสำรวจ และการศึกษาของงานวิจัยในอดีต ทำให้ผู้วิจัยสามารถสรุปประเด็น สำคัญออกเป็น 3 กลุ่มที่เกี่ยวข้องกันได้ดังนี้ กลุ่มที่หนึ่ง เป็นกลุ่มที่ระบุว่า สังคมไทยกำลังก้าวเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุ ในขณะที่กลุ่มที่สอง รายงานว่า ผู้สูงอายุส่วนใหญ่จะต้องประสบกับภาระค่าใช้จ่ายทางด้านสุขภาพเนื่องจากการ เจ็บป่วยด้วยกลุ่มโรคไม่ติดต่อเรื้อรัง (Non Communicable Diseases) ที่ต้องรักษาอย่างต่อเนื่องและมี ค่าใช้จ่ายในการรักษาพยาบาลที่สูง ผนวกกับงานศึกษาในกลุ่มที่สาม พบว่า การวางแผนทางการเงินเพื่อเตรียมพร้อมสู่การเกษียณอายุ ตลอดจนความรู้ทางการเงินของคนไทยยังไม่เพียงพอที่จะทำให้คนไทยเกษียณอย่างมี คุณภาพ ดังนั้น การเพิ่มขึ้นของจำนวนผู้สูงอายุ การเพิ่มขึ้นของค่าใช้จ่ายด้านสุขภาพ และการออมหลังเกษียณที่ ไม่เพียงพอ คือ สถานการณ์สำคัญที่จะนำไปสู่ปัญหาสำคัญของสังคมผู้สูงอายุ

ฉะนั้น การออม จึงเป็นเงื่อนไขที่สำคัญ (Necessary Condition) ที่จะทำให้ประชากรในวัยแรงงานของ ไทยมีคุณภาพชีวิตที่ดีในช่วงเวลาหลังเกษียณอายุ และพร้อมรับมือกับสังคมผู้สูงอายุที่กำลังจะเกิดขึ้น ซึ่งหาก วิเคราะห์ด้วยมุมมองทางเศรษฐศาสตร์ ทฤษฎีการออมตามวัฏจักรชีวิต (Modigliani, 1966) อธิบายพฤติกรรม การออมและการสะสมทรัพย์สินของครัวเรือนว่า ผู้บริโภคส่วนใหญ่จะบริโภคเพื่อให้ได้รับความพอใจสูงสุด โดยคำนึงถึงรายได้ทั้งในปัจจุบันและอนาคต ภายใต้ข้อสมมติว่ามนุษย์เป็นบุคคลที่มีเหตุผล อย่างไรก็ตาม มนุษย์ ในความเป็นจริงไม่เป็นไปตามทฤษฎีเสมอไป เพราะมนุษย์อาจจะตัดสินใจบริโภคในปัจจุบันโดยไม่คำนึงถึงการ บริโภคในอนาคต หรือมนุษย์บางคนไม่สามารถจัดสรรเงินออมเพื่อการบริโภคในอนาคตตามเป้าหมายที่ตั้งไว้ นักเศรษฐศาสตร์รางวัลโนเบลอย่าง Thaler (2009) ได้อธิบายปรากฏการณ์ดังกล่าวนี้ว่า มนุษย์โดยทั่วไปขาด ความมีเหตุผล และมองไม่เห็นสิ่งที่อยู่ในระยะยาว ซึ่งกล่าวได้ว่าถึงมนุษย์มีอคติเชิงพฤติกรรม (Behavioral Biases) 3 ประการที่ทำให้การออมเป็นเรื่องยาก ได้แก่ 1) ความเฉื่อย (Inertia) เพราะมนุษย์มีพฤติกรรมไม่ยอม ออกแรงแม้แต่เรื่องเล็กน้อย ในอดีตเคยกระทำหรือวางแผนทางการเงินการออมอย่างไร จะปฏิบัติอย่างนั้นต่อไป ไม่ไปเปลี่ยนแปลงอะไรเพื่อทำให้การออมเพิ่มขึ้น 2) ความรังเกียจการสูญเสีย (Loss Aversion) เพราะมนุษย์ มีพฤติกรรมของความกลัวการสูญเสียมากกว่าผลประโยชน์ที่จะได้รับ จึงทำให้หลีกเลี่ยงความเสี่ยง และเลือก วิธีการออมเงินที่มีความเสี่ยงต่ำๆ ในขณะที่เดียวกันได้รับผลตอบแทนต่ำด้วย 3) ความลำเอียงในปัจจุบัน (Present Bias) เพราะมนุษย์ให้น้ำหนักความพึงพอใจในปัจจุบันมากกว่าอนาคต แม้ว่าในอนาคตรู้ดีว่าการออมเป็นเรื่อง สำคัญมากกับตัวเราเอง แต่มนุษย์เลือกใช้เงินเพื่อการบริโภคและให้ความสุขกับตนเองในปัจจุบันมากกว่า

งานวิจัยฉบับนี้จึงตั้งใจที่จะประยุกต์ “ทฤษฎีการสะกิด” (Nudge Theory) ของ Thaler & Sunstein (2009) มาประยุกต์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการออมเพื่อการเกษียณอายุ ด้วยเศรษฐศาสตร์เชิงทดลอง (Experimental Economics) กับกลุ่มตัวอย่างที่เป็นพนักงานมหาวิทยาลัยซึ่งนับเป็นอีกกลุ่มมนุษย์เงินเดือนที่มีรายได้จากการทำงานสม่ำเสมอ แต่ยังคงขาดหลักประกันทั้งด้านบำเหน็จบำนาญ และเงินออมเพื่อการเกษียณ โดยหลักการสำคัญของการสะกิด (Nudge) คือ การทำอย่างแนบเนียนให้มนุษย์ปรับเปลี่ยนพฤติกรรมไปในทิศทางที่สามารถคาดเดาได้ และไม่มีการบังคับ ซึ่งวิธีการที่งานวิจัยฉบับนี้เลือกมาศึกษา คือ วิธีชี้นำด้วยข้อมูล (Priming) ทางการเงินที่สำคัญ กับกลุ่มทดลองหนึ่งกลุ่มโดยเปรียบเทียบกับกลุ่มที่ไม่มีการแทรกแซงใดๆ (No Intervention) และ กลุ่มที่กำหนดให้มึนโยบาย คือ การตั้งเป้าหมายทางการเงินในระยะยาว (Policy Formulation) ทั้งนี้เพื่อเปรียบเทียบประสิทธิผลของแนวทางการสะกิด (Nudge) ในการลดอคติเชิงพฤติกรรมทั้ง 3 ข้อข้างต้นเพื่อกระตุ้นการออม ซึ่งเป็นแนวทางการปรับพฤติกรรมของมนุษย์โดยปราศจากการบังคับกับแนวทางการบังคับใช้นโยบาย (Policy)

โดยในเบื้องต้นผู้วิจัยจะวัดพฤติกรรมการออมการลงทุนในเชิงปริมาณและทดสอบด้วยอัตราส่วนความอยู่รอดทางการเงิน (Survival Ratio: SR) ผ่านการเก็บข้อมูลเป็นรายบุคคลด้วยแบบสอบถาม ซึ่งหลังจากทราบถึงปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมการออมเพื่อวัยเกษียณแล้ว ผู้วิจัยจะประยุกต์แนวคิดจากวิชาเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม (Behavioral Economics) โดยวิธีการวิจัยเชิงทดลอง โดยการสะกิดด้วยการชี้นำข้อมูลที่สำคัญ (Priming as a Nudge) เปรียบเทียบกับกลุ่มที่กำหนดให้ตั้งเป้าหมายทางการเงิน เพื่อสังเกตการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมการออมการลงทุนของกลุ่มตัวอย่าง งานวิจัยฉบับนี้คาดหวังว่าการเก็บข้อมูลการออมการลงทุนในเชิงปริมาณจากแบบสอบถาม ควบคู่กับการสังเกตพฤติกรรมการออมการลงทุนผ่านการวิจัยเชิงทดลอง ตลอดจนการประยุกต์แนวคิดจากวิชาเศรษฐศาสตร์พฤติกรรมจะทำให้ได้เครื่องมือในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมการออมการลงทุน และนำไปสู่การสร้างความยั่งยืนทางการเงิน (Financial Sustainability) ในวัยเกษียณ โดยไม่เป็นภาระทางการเงินแก่ผู้อื่น และไม่หวังพึ่งพิงระบบสวัสดิการจากภาครัฐ ประกอบกับผลการศึกษานี้สามารถนำไปประยุกต์เป็นข้อเสนอแนะเชิงนโยบายในการเตรียมความพร้อมทางการเงินก่อนเข้าสู่วัยเกษียณการทำงานได้ต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. วิเคราะห์ผลกระทบของคุณลักษณะทางประชากร ทักษะทางการเงิน และการวางแผนการเงินส่วนบุคคล ที่มีต่ออัตราส่วนความอยู่รอดทางการเงิน (Survival Ratio: SR)
2. วิเคราะห์ผลการทดลองเกี่ยวกับพฤติกรรมการออมการลงทุนและความยั่งยืนทางการเงิน เมื่อมีการกำหนดนโยบายโดยการตั้งเป้าหมายการเงินระยะยาว (Policy Formulation) และการสะกิด (Nudge) ด้วยวิธีการชี้นำด้วยข้อมูล (Priming) ทางการเงินที่สำคัญ โดยเปรียบเทียบกับกรณีไม่แทรกแซงใดๆ (No Intervention)

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยนี้เลือกกลุ่มตัวอย่างจากพนักงานมหาวิทยาลัยเป็นกรณีศึกษา เพราะการออกนอกระบบของมหาวิทยาลัย ทำให้สัดส่วนของพนักงานมหาวิทยาลัยเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง ในขณะที่พนักงานมหาวิทยาลัยไม่ได้รับสิทธิประโยชน์ในเรื่องสวัสดิการต่างๆ เช่น เงินบำเหน็จบำนาญ หรือการเบิกค่ารักษาพยาบาล ดังนั้นการเตรียมตัวทางการเงินเพื่อวัยเกษียณของพนักงานมหาวิทยาลัยจึงเป็นเรื่องจำเป็น โดยการเลือกกลุ่มตัวอย่างจะครอบคลุมพนักงานมหาวิทยาลัย 3 กลุ่ม ข้อมูลสถิติทางการศึกษา ปีการศึกษา 2560 พบว่ามหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐมีจำนวน 90,589 คน มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลมีจำนวน 6,236 คน และมหาวิทยาลัยราชภัฏ มีจำนวน 20,058 คน รวมทั้งหมด 116,883 คน (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2561) การเก็บข้อมูลจะลงพื้นที่แจกแบบสอบถามพนักงานมหาวิทยาลัย โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพราะข้อมูลทางการเงินส่วนบุคคลเป็นข้อมูลที่เป็นความลับมักจะไม่เปิดเผยให้บุคคลอื่นทราบจึงอยากต่อการเก็บข้อมูล นอกจากนี้แล้วมีการเก็บข้อมูลด้วยวิธีการสำรวจออนไลน์ (Online Survey) ร่วมด้วย เพื่อให้ผู้ตอบแบบสอบถามมีความเต็มใจในการให้ข้อมูลซึ่งจะทำให้ได้ข้อมูลที่มีความสมบูรณ์มากขึ้น รวมถึงมีการกระจายของข้อมูลและได้ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างที่มีสัดส่วนใกล้เคียงกับพนักงานมหาวิทยาลัย ทั้ง 3 กลุ่ม จำนวนอย่างน้อย 400 ตัวอย่าง

นอกจากนี้ยังแบ่งเครื่องมือที่ใช้ในการทดลองออกเป็น การกำหนดให้ตั้งเป้าหมายทางการเงิน (Financial Goals) เกี่ยวกับการออมเงินเพื่อใช้ในวัยเกษียณ และการชี้แนะ (Priming) ด้วยข้อมูลสำคัญทางการเงินเกี่ยวกับผลตอบแทนและความเสี่ยงในการลงทุน เพื่อวัดความแตกต่างพฤติกรรมการออมการลงทุนของกลุ่มตัวอย่างเมื่อเปรียบเทียบกับกรณีไม่แทรกแซงใดๆ

วิธีดำเนินการวิจัย

การประมวลแนวคิดทฤษฎีและการทบทวนวรรณกรรม สามารถออกแบบการดำเนินงานวิจัยได้ 2 วิธี คือ 1) การวิจัยเชิงสำรวจ เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยเกี่ยวกับการวิเคราะห์ผลกระทบของปัจจัยทางประชากร ทักษะทางการเงิน และการวางแผนการเงินส่วนบุคคลที่มีต่อความอยู่รอดทางการเงิน และ 2) การวิจัยเชิงทดลอง เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยเกี่ยวกับการเปรียบเทียบประสิทธิภาพระหว่างการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมออมการลงทุนโดยวิธีการสะกด (Nudge) กับ การใช้นโยบายให้ตั้งเป้าหมายทางการเงิน (Policy)

โดยวิธีการชี้แนะ (Priming) คือ การให้ข้อมูลสำคัญ ณ เวลานั้นแล้วให้มนุษย์ตัดสินใจเองโดยไม่มี การบังคับ เป็นเทคนิคและกระบวนการประยุกต์ทางจิตวิทยา (Psychology) ที่ทำให้คนปฏิบัติตามสิ่งเหล่านั้น และเป็นวิธีการหนึ่งในสาขาเศรษฐศาสตร์พฤติกรรม (Chon and Marechal, 2016) โดย Henkel, Seidler, Kranz, and Fiedler (2019) กล่าวว่า การชี้แนะ (Priming) เป็นหนึ่งของกลไกการสะกดที่นำมาประยุกต์ใช้มากที่สุดในชีวิตประจำวัน ผ่านการโฆษณาในสื่อมวลชน (Mass Media) ที่สามารถกระจายข่าวสารไปยังมวลชนจำนวนมากในเวลาอันรวดเร็ว อย่างไรก็ตามทุกคนมีความรู้อยู่แล้วในระดับหนึ่งแต่ไม่ได้นำมาใช้ในชีวิตจริง การตัดสินใจของคนจึงไม่ได้ใช้ข้อมูลที่มีอยู่ทั้งหมดแต่เป็นการตัดสินใจที่ขึ้นอยู่กับข้อมูลในขณะนั้นๆ ดังนั้นเมื่อมีการสะกดด้วยการชี้แนะ (Priming) ด้วยการให้ข้อมูลที่สำคัญ ณ เวลานั้นเพื่อชี้แนะพฤติกรรมตัดสินใจของคน

ไปในทิศทางที่ต้องการโดยไม่มีการบังคับ สามารถให้ผลลัพธ์ที่น่าพอใจและยังสร้างความพอใจต่อผู้ที่ถูกชี้แนะ (Priming) ด้วย นอกจากนี้แล้วการใช้เทคนิคการชี้แนะ (Priming) ควรจะกระทำซ้ำๆ กันเป็นประจำเพื่อให้การปรับเปลี่ยนพฤติกรรมเป็นไปตามข้อมูลที่ชี้แนะโดยอัตโนมัติ

1. การวิจัยเชิงสำรวจ

การวัดเงินออมเพื่อความอยู่รอดทางการเงินนั้นมีหลายวิธี เช่น คำนวณหาเงินออมที่ควรจะมี ณ วันเกษียณเปรียบเทียบกับเงินออมที่มีอยู่จริง (กองทุนบำเหน็จบำนาญข้าราชการ, 2548) คำนวณหาสัดส่วนการใช้เงินออม ณ วยเกษียณ แล้วประมาณว่าเงินออมจะหมดภายในกี่ปี (สถาบันเพื่อการประเมินและออกแบบนโยบาย, 2556) การใช้หลักการหาเงินออมด้วยวิธีของ NPV (สุนทรี เหล่าพัตจัน และคณะฯ, 2559) อย่างไรก็ตามจำนวนเงินออมที่ควรจะมีในวัยเกษียณจำนวนเท่าไรนั้นไม่สำคัญ เท่ากับการมีรายได้เพียงพอกับค่าใช้จ่าย โดยที่ไม่ไปกระทบกับเงินออมแม้ว่าจะอยู่ในวัยเกษียณแล้วก็ตาม งานวิจัยนี้จึงสนใจวัดตัวแปรตามจากพฤติกรรมทางการเงินในเชิงปริมาณจากงบการเงินส่วนบุคคลซึ่งเป็นข้อแตกต่างจากงานวิจัยในอดีตที่จะวัดพฤติกรรมทางการเงินในเชิงคุณภาพ จากนั้นนำข้อมูลทางการเงินของแต่ละบุคคลมาคำนวณหาอัตราส่วนความอยู่รอดทางการเงิน (Financial Survival Ratio) คือ รายได้จากการทำงานรวมกับรายได้จากสินทรัพย์หารด้วยรายจ่ายแล้วมีค่ามากกว่าหรือเท่ากับ 1 (สถาบันพัฒนาความรู้ตลาดทุน, 2552; Altfest, 2007; Moon, Yuh, & Hana, 2002) ถ้าอัตราส่วนความอยู่รอดมีค่าเท่ากับ 1 หมายความว่าไม่มีการออม คือมีรายได้เท่ากับรายจ่ายพอดีสามารถดำรงชีพได้อย่างปกติ แต่เมื่อถึงวัยเกษียณไม่มีรายได้จากการทำงานแล้วอัตราส่วนความอยู่รอดจะมีค่าน้อยกว่า 1 ดังนั้นการสร้างความยั่งยืนทางการเงินจึงต้องมีการสะสมเงินออมในช่วงที่อยู่ในวัยแรงงาน เพื่อสร้างรายได้จากสินทรัพย์ให้มีจำนวนเพียงพอกับรายจ่ายในวัยเกษียณ หรือเรียกว่า “อิสรภาพทางการเงิน” (Financial Freedom) หรือ “ความยั่งยืนทางการเงิน” (Financial Sustainability) ดังนั้นการวิจัยนี้จึงวัดความยั่งยืนทางการเงินโดยกำหนดสัดส่วนเงินออมและเงินลงทุนที่ร้อยละ 25 ของรายได้ (พระครูสิริปริยัติธำรง, 2554; ปฐมภรณ์ นิธิชัย, 2556; อัจฉรา โยมสินธุ์, 2560) เมื่อคำนวณแล้วแบ่งค่าอัตราส่วนความอยู่รอด (SR) ออกเป็น 3 ระดับ คือสุขภาพทางการเงินดี ($SR \geq 1.33$) สุขภาพทางการเงินเสี่ยง ($1.00 \leq SR < 1.33$) และสุขภาพทางการเงินวิกฤต ($SR < 1.00$) สามารถสร้างแบบจำลองได้ดังนี้

$$SR = \beta_0 + DC\beta_1 + FL\beta_2 + FP\beta_3 + \varepsilon$$

เมื่อ

SR คือ อัตราส่วนความอยู่รอด (Survival Ratio: SR)

DC คือ เวกเตอร์คุณลักษณะประชากร (Demographic Characteristics: DC) ประกอบด้วย ตัวแปร เพศ อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา เขตสถานที่ทำงาน และประสบการณ์ทางการเงิน

FL คือ เวกเตอร์ของทักษะทางการเงิน (Financial Literacy: FL) ประกอบด้วยตัวแปร ความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และทัศนคติทางการเงิน

FP คือ เวกเตอร์ของการวางแผนการเงิน (Financial Planning: FP) ประกอบด้วยตัวแปร การวางแผนการลงทุน การวางแผนภาษี การวางแผนประกัน และการวางแผนหนี้

ε คือ ค่าความคลาดเคลื่อน (Error Term)

โดยการวิเคราะห์ข้อมูลชั้นสูงด้วยแบบจำลองถดถอยโลจิสติกแบบเรียงลำดับ (Ordinal Logistic Regression) แล้วประมาณค่าความน่าจะเป็นสูงสุด (Maximum Likelihood Estimation) (Wooldridge, J.M., 2002) เนื่องจากตัวแปรตาม คืออัตราส่วนความอยู่รอดทางการเงินเป็นตัวแปรแบบเรียงลำดับ (Ordinal Scale) แบ่งออกเป็น 3 ระดับ คือสุขภาพทางการเงินดี สุขภาพทางการเงินเสี่ยง และสุขภาพทางการเงินวิกฤต

2. การวิจัยเชิงทดลอง

ผู้วิจัยทำวิจัยเชิงทดลองเพื่อตอบวัตถุประสงค์ข้อที่ 2 คือ วัดความยั่งยืนทางการเงินจากพฤติกรรมการออมการลงทุน โดยการเปรียบเทียบ 3 กรณี ได้แก่ 1) การไม่แทรกแซงใดๆ (No Intervention) 2) มีการแทรกแซง (Policy Formulation) โดยการกำหนดนโยบายให้ผู้เข้าร่วมการทดลองตั้งเป้าหมายทางการเงิน (Financial Goals) และ 3) การสะกิด (Nudge) ด้วยวิธีการชี้นำข้อมูล (Priming) ข้อมูลความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) ที่สำคัญๆ ในการทดลองแบ่งออกเป็น 15 รอบ เพื่อวัดพฤติกรรมการออมการลงทุนตั้งแต่วัยทำงานจนถึงวัยเกษียณ และในแต่ละรอบจะมีสถานการณ์ทางการเงินที่แตกต่างกัน มีขั้นตอนการดำเนินงานดังนี้

กลุ่มเป้าหมายการทดลอง

คือ พนักงานมหาวิทยาลัย โดยการทดลองจะเลือกกลุ่มตัวอย่างที่เป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐ เพราะเป็นกลุ่มตัวอย่างที่มีสัดส่วนมากที่สุดถึงร้อยละ 77.50 เมื่อเทียบกับจำนวนพนักงานมหาวิทยาลัยทั้งหมด (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2561) โดยวิธีการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจง (Purposive Sampling) เพราะข้อมูลกิจกรรมทางการเงินเป็นเรื่องละเอียดอ่อนจึงต้องอาศัยความสมัครใจ จำนวน 120 คน

เครื่องมือการทดลอง (Treatments)

การทดลองแบ่งเครื่องมือออกเป็น 3 กรณี เพื่อแก้ปัญหาอคติเชิงพฤติกรรมเกี่ยวกับการไม่ออมเนื่องจากความเฉื่อย (Inertia) ความกลัวการสูญเสีย (Loss Aversion) และความลำเอียงในปัจจุบัน (Present Bias) (Thaler & Sunstein, 2009) ผู้วิจัยได้กำหนดการทดลองแบ่งออกเป็น 15 รอบ โดยที่ผู้ร่วมทดลองจะได้รับรายได้ในรอบที่ 1 ถึง 10 ซึ่งเปรียบเสมือนเป็นช่วงที่อยู่ในวัยทำงาน (อายุระหว่าง 30-60 ปี) ในขณะที่รอบที่ 11 ถึง 15 จะไม่มีรายได้จากการทำงานเหลือเพียงเงินออมและเงินลงทุนที่สะสมมาในช่วงก่อนหน้านี้ เปรียบเสมือนเป็นช่วงที่เกษียณการทำงานแล้ว (อายุระหว่าง 61-75 ปี) โดยในแต่ละรอบผู้ร่วมทดลองจะมีรายจ่ายโดยเฉลี่ยร้อยละ 74 ของรายได้ โดยใช้เกณฑ์การออมเพียงพอคือร้อยละ 25 ของรายได้ (พระครูสิริปริยัติธำรง, 2554: ปฐมภรณ์ นิธิชัย, 2556 และอัจฉรา โยมสินธุ์, 2560) และรอบที่ 11 ถึง 15 มีรายจ่ายโดยใช้เกณฑ์ร้อยละ 50 ของรายได้ก่อนเกษียณ เป็นรายจ่ายขั้นต่ำเพื่อการดำรงชีพ หลักการโดยทั่วไปจะอยู่ระหว่างร้อยละ 50-70 ของรายได้ก่อนเกษียณ (วิจัยและยุทธศาสตร์, 2546; Hurd and Rohwedder, 2015)

ดังนั้นในแต่ละรอบของการทดลองรอบที่ 1-10 ผู้ร่วมทดลองจะต้องตัดสินใจบริหารจัดการเงินออมของตนผ่าน 2 ทางเลือก ได้แก่ ทางเลือกที่ 1 การใช้เงินออมในการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือย (Luxury Goods Consumption) กล่าวคือ ผู้เข้าร่วมการทดลองเลือกนำเงินที่เหลือจากการบริโภคมาแลกซื้อของขวัญเพิ่มเติมที่ผู้วิจัยจัดมานำเสนอ (เปรียบเสมือนเป็นการบริโภคในปัจจุบัน) ทำให้ไม่มีเงินออมในรอบนั้น และ ทางเลือกที่ 2 คือ ออม (เงินออมเต็มจำนวน) ผู้เข้าร่วมการทดลองจะไม่ได้รับของรางวัลใดๆ (เปรียบเสมือนการอดทนเพื่อสะสมเงินออมไว้ใช้ในอนาคต)

โดยทางเลือกทางการออมยังแบ่งออกเป็น 3 รูปแบบ ได้แก่ (1) การออมแบบที่หนึ่ง ซึ่งมีความเสี่ยงต่ำมากและผลตอบแทนต่ำ แต่มีสภาพคล่องสูง เช่น การฝากเงินธนาคาร ในการทดลองกำหนดอัตราผลตอบแทนร้อยละ 1 ต่อรอบ และได้รับผลตอบแทนแน่นอนทุกๆ รอบ (2) การออมแบบที่สอง ซึ่งมีความเสี่ยงสูงมากและผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับสูงด้วย เช่น การลงทุนในตลาดหุ้น ในการทดลองกำหนดอัตราผลตอบแทนร้อยละ 20 ต่อรอบ แต่มีโอกาสสูงที่จะไม่ได้รับผลตอบแทนตามที่คาดหวังไว้ โดยในการทดลอง 10 รอบ มีผลตอบแทนเป็น 0 จำนวน 4 รอบ เมื่อคำนวณผลตอบแทนเฉลี่ย 10 รอบจะได้ร้อยละ 15 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 10.33 และ (3) การออมแบบที่สาม ซึ่งมีความเสี่ยงปานกลางและผลตอบแทนที่คาดว่าจะได้รับปานกลางด้วย เช่น การลงทุนในอสังหาริมทรัพย์ หรือ กองทุนรวม ในการทดลองกำหนดอัตราผลตอบแทนร้อยละ 10 ต่อรอบ แต่มีโอกาสปานกลางที่จะไม่ได้รับผลตอบแทนตามที่คาดหวังไว้ โดยในการทดลอง 10 รอบ มีผลตอบแทนเป็น 0 จำนวน 2 รอบ เมื่อคำนวณผลตอบแทนเฉลี่ย 10 รอบจะได้ร้อยละ 8 มีส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐาน (S.D.) 4.21

โดยที่อัตราผลตอบแทนจากการลงทุนเป็นแบบไม่ทบต้น ได้รับการยกเว้นภาษี และไม่มีการเบิกถอนเงินก่อนครบ 10 รอบ เมื่อจบรอบที่ 15 ถ้าเงินออมเงินลงทุนที่สะสมมีเพียงพอต่อการใช้ชีวิตหลังเกษียณแสดงว่าสามารถอยู่รอดทางการเงิน (Financial Survival) ผู้เข้าร่วมการทดลองจะได้รับรางวัลก้อนใหญ่ (เปรียบเสมือนการอดทนรอคอยเพื่อการบริโภคในอนาคต) หรือ เมื่อจบรอบที่ 15 ถ้าเงินออมเงินลงทุนที่สะสมมีไม่เพียงพอต่อการใช้ชีวิตหลังเกษียณแสดงว่ามีปัญหาทางการเงิน (Non Survival) ของรางวัลที่เคยได้รับมาในรอบที่ 1-10 จะถูกให้คืนบางส่วน นอกจากนี้ผู้วิจัยยังได้แบ่งผู้ร่วมทดลองออกเป็น 3 กลุ่มดังต่อไปนี้

- การทดลองกลุ่มที่ 1 คือกลุ่มที่ไม่มีการแทรกแซงใดๆ (No Intervention) จำนวน 40 คน โดยจะไม่มีการให้ข้อมูลใดๆ แก่กลุ่มตัวอย่าง ซึ่งหมายถึง กลุ่มทดลองจะตัดสินใจทางการเงินด้วยตนเอง โดยที่กลุ่มทดลองตัดสินใจที่จะใช้เงินที่ได้มา ระหว่าง การจับจ่ายใช้สอยเพื่อการบริโภค (Consumption) หรือ ออมเงิน (Saving) ในรูปแบบต่างๆ โดยปราศจากการแทรกแซง

- การทดลองกลุ่มที่ 2 คือกลุ่มที่มีนโยบายกำหนด (Policy Formulation) ให้ตั้งเป้าหมายทางการเงิน จำนวน 40 คน เนื่องจากมนุษย์มีพฤติกรรมลำเอียงในปัจจุบัน (Present Bias) มองไม่เห็นสิ่งที่เป็นประโยชน์ในระยะยาว ดังนั้นจะแก้ปัญหาโดยวิธีการกำหนดให้ผู้ร่วมทดลองในกลุ่มนี้ตั้งเป้าหมายทางการเงินในระยะยาว (Financial Goals) (Saavedra, 2016; Karlan et al., 2010; Cho, 2009) โดยก่อนเริ่มการทดลองผู้วิจัยจะให้ข้อมูลแก่กลุ่มตัวอย่างและกำหนดให้กลุ่มตัวอย่างตั้งเป้าหมายทางการเงิน เพื่อพิจารณาว่าเมื่อมีการใช้นโยบาย (Policy) บังคับให้ผู้เข้าร่วมการทดลองตั้งเป้าหมายทางการเงินแล้วจะส่งผลให้พวกเขามีพฤติกรรมการออมที่เพิ่มขึ้นหรือไม่

- การทดลองกลุ่มที่ 3 คือกลุ่มที่มีการสะกิด (Nudge) ด้วยวิธีชี้แนะด้วยข้อมูลที่สำคัญๆ (Priming) เกี่ยวกับความรู้ทางการเงิน จำนวน 40 คน เนื่องจากมนุษย์มีพฤติกรรมของความเฉื่อย (Inertia) ความกลัวการสูญเสีย (Loss Aversion) และความลำเอียงในปัจจุบัน (Present Bias) ดังนั้นจะแก้ปัญหาด้วยวิธีการสะกิด (Nudge) (Clark et al., 2017; Cho, 2009) โดยก่อนเริ่มการทดลองผู้วิจัยจะชี้แนะข้อมูลที่สำคัญทางการเงินแก่กลุ่มตัวอย่างเรื่อง “ผลตอบแทนและความเสี่ยงในการลงทุนทั้ง 3 ทางเลือก ได้แก่ ออมเงินในธนาคารพาณิชย์

ลงทุนในตลาดหลักทรัพย์ และลงทุนในอสังหาริมทรัพย์” เพื่อกระตุ้นให้กลุ่มทดลองลดการบริโภคในปัจจุบัน และออมเงินในช่องทางต่างๆ มากขึ้น

ต่อจากนั้นวิเคราะห์ข้อมูลด้วยสถิติพรรณนา เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบความอยู่รอดทางการเงิน (FR) ของกลุ่มตัวอย่างจากการทดลองทั้ง 3 กรณี และวิเคราะห์ข้อมูลด้วยแบบจำลองโลจิสติกสองทางเลือก (Binary Logistic Model) เนื่องจากตัวแปรตาม ได้แก่ ความอยู่รอดทางการเงินในวัยเกษียณ (Financial Survival: FR) แบ่งออกเป็น 2 กลุ่ม คือ 1) กรณี “อยู่รอดทางการเงิน” มีค่า = 1 ถ้าจบการทดลองแล้วเงินออมสะสมมีเพียงพอต่อการใช้ชีวิตหลังเกษียณการทำงาน และ 2) กรณี “ไม่รอดทางการเงิน” มีค่า = 0 ถ้าจบการทดลองแล้วเงินออมสะสมมีไม่เพียงพอต่อการใช้ชีวิตหลังเกษียณการทำงาน

ผลการวิจัย

1. ผลการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research)

การสำรวจกลุ่มตัวอย่างจากพนักงานมหาวิทยาลัยเป็นกรณีศึกษา โดยแบ่งเป็นมหาวิทยาลัยในกำกับของรัฐจำนวน 332 คน หรือร้อยละ 77.21 มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลจำนวน 20 คน หรือร้อยละ 4.65 และมหาวิทยาลัยราชภัฏจำนวน 78 คน หรือร้อยละ 18.14 รวมทั้งหมด 430 คน ซึ่งมีสัดส่วนร้อยละใกล้เคียงกับจำนวนพนักงานมหาวิทยาลัย (สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา, 2561) และเมื่อแบ่งระดับการออมการลงทุนจากอัตราส่วนความอยู่รอด (SR) พบว่า กลุ่มตัวอย่างที่มีสุขภาพทางการเงินในระดับดีมีร้อยละ 43.02 สุขภาพทางการเงินในระดับเสียมมีร้อยละ 23.26 และสุขภาพทางการเงินในระดับวิกฤต (รายจ่ายมากกว่ารายได้) มีร้อยละ 33.72 ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของสถาบันวิจัยเพื่อการประเมินและออกแบบนโยบาย (2556) ที่กล่าวว่าแรงงานจะเกษียณสุจริตร้อยละ 44 เกษียณพอเพียงร้อยละ 27 และเกษียณทุกข้อยู่ร้อยละ 29 ส่วนปฐมมาภรณ์ นิธิชัย (2556) พบว่ามนุษย์เงินเดือนร้อยละ 40 มีโอกาสที่เงินออมจะไม่เพียงพอ ทั้งนี้ก่อนการวิเคราะห์ผู้วิจัยได้ตรวจสอบ Multicollinearity พบว่าไม่มีตัวแปรอิสระคู่ใดที่มีความสัมพันธ์กันมากกว่า 0.8

จากการวิเคราะห์ปัจจัยที่มีผลต่อความยั่งยืนทางการเงิน พบว่าตารางที่ 1 แสดงการวิเคราะห์ผลกระทบของคุณลักษณะทางประชากร ทักษะทางการเงิน และการวางแผนการเงินส่วนบุคคลที่มีต่อความอยู่รอดทางการเงิน จากการตรวจสอบความเหมาะสมของแบบจำลอง โดยการทดสอบสัมประสิทธิ์การถดถอยในแบบจำลองแต่ละกลุ่มว่าเท่ากันหรือไม่ (Proportionality of Odds) (Lachin, 2000) ได้ค่า Chi-square เท่ากับ 39.80 นั้นแสดงว่าสัดส่วนการแบ่งกลุ่มมีค่าไม่แตกต่างกัน (Parallel) และได้เกณฑ์ที่ใช้ในการแบ่งกลุ่มความอยู่รอดทางการเงิน คือ Cut1 หมายถึง ค่าที่แบ่งระหว่างกลุ่มสุขภาพการเงินวิกฤตกับสุขภาพการเงินเสียม และ Cut2 หมายถึง ค่าที่แบ่งระหว่างกลุ่มสุขภาพการเงินเสียมกับสุขภาพการเงินดี จากนั้นตรวจสอบการกระจายของค่าความคาดเคลื่อน พบว่าเป็นแบบโค้งไม่ปกติ (Not Normal) ดังนั้นแบบจำลองที่เหมาะสมในการศึกษานี้ คือ ถดถอยโลจิสติกแบบเรียงลำดับ (Ordered Logistic Regression) จากการสำรวจกลุ่มตัวอย่าง 430 คน โดยมีค่า Log Likelihood เท่ากับ -413.04 ค่า Likelihood Ratio Chi-square เท่ากับ 92.96 หมายความว่าตัวแปรอิสระอย่างน้อย 1 ตัว มีผลต่อแนวโน้มความอยู่รอดทางการเงิน ทั้งนี้เมื่อสรุปโดยรวมแล้ว พบว่าแนวโน้มคนที่

ได้รับการจัดลำดับอยู่ในกลุ่มสุขภาพทางการเงินวิกฤตร้อยละ 30.88 กลุ่มสุขภาพทางการเงินเสี่ยงร้อยละ 27.41 และกลุ่มสุขภาพทางการเงินดีร้อยละ 41.71

ตารางที่ 1 การวิเคราะห์แบบจำลองถดถอยโลจิสติกแบบเรียงลำดับ (Ordered Logistic Regression Model)

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์	ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มของสุขภาพทางการเงิน		
		การเงินวิกฤต Pr(1) = 30.88	การเงินเสี่ยง Pr(2) = 27.41	การเงินดี Pr(3) = 41.71
ด้านคุณลักษณะประชากร (Demographic Characteristics: DC)				
เพศชาย	0.2285	-0.0615	-0.0097	0.0712
เพศหญิง		กลุ่มอ้างอิง		
อายุ < 30		กลุ่มอ้างอิง		
30 ≤ อายุ < 40	0.4191	-0.0879	-0.0142	0.1021
40 ≤ อายุ < 50	0.4280	-0.0882	-0.0167	0.1049
อายุ ≥ 50	1.2605***	-0.2127***	-0.0907*	0.3035***
โสด	0.8095***	-0.1747***	-0.0178*	0.1926***
สมรส		กลุ่มอ้างอิง		
ปริญญาตรี	0.3614	-0.0759	-0.0122	0.0881
ปริญญาโท		กลุ่มอ้างอิง		
ปริญญาเอก	-0.4731*	0.1056	0.0058	-0.1115*
กรุงเทพและปริมณฑล	0.4475*	-0.0984*	-0.0081	0.1066*
ต่างจังหวัด		กลุ่มอ้างอิง		
เคยอบรมเกี่ยวกับการเงิน	-0.1461	0.0310	0.0045	-0.0356
ไม่เคยอบรมเกี่ยวกับการเงิน		กลุ่มอ้างอิง		
ด้านทักษะทางการเงินส่วนบุคคล (Personal Financial Literacy: FL)				
Financial Knowledge				
ความรู้ทางการเงิน	0.2285***	-0.0487***	-0.0067**	0.0555***
Financial Behavior				
ไตร่ตรองก่อนซื้อสินค้า	-0.0778	0.0166	0.0023	-0.0189
เปรียบเทียบสินค้าหลายชนิด	-0.2389	0.0507	0.0070	-0.0578
ชำระเงินตรงเวลา	0.0090	-0.0019	-0.0002	0.0021
ดูแลการเงินอย่างใกล้ชิด	0.0021	-0.0004	-0.0001	0.0005
ตั้งเป้าหมายการเงินในระยะยาว	0.2680*	-0.0572*	-0.0079	0.0651*
Financial Attitude				
มีความรู้ในรูปแบบการลงทุน	-0.0369	0.0078	0.0010	-0.0089
มีการวางแผนการเงิน	0.2358*	-0.0503*	-0.0069	0.0573*
การออมสร้างความมั่นคงการเงิน	-0.1182	0.0252	0.0035	-0.0287

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตัวแปร	ค่าสัมประสิทธิ์	ค่าผลกระทบส่วนเพิ่มของสุขภาพทางการเงิน		
		การเงินวิกฤต Pr(1) = 30.88	การเงินเสี่ยง Pr(2) = 27.41	การเงินดี Pr(3) = 41.71
ภูมิใจที่สามารถออมเงินได้	0.0778	-0.0166	-0.0023	0.0189
มีความสุขการใช้เงินในปัจจุบัน	0.0172	-0.0036	-0.0005	0.0041
ด้านการวางแผนการเงินส่วนบุคคล (Personal Financial Planning: FP)				
การวางแผนการออมและการลงทุน (Saving and Investment Planning)				
ธนาคารพาณิชย์	0.0175	-0.0037	-0.0005	0.0042
สหกรณ์ออมทรัพย์	0.0245**	-0.0052**	-0.0007*	0.0059**
ตลาดหลักทรัพย์	-0.0047	0.0010	0.0001	-0.0011
อสังหาริมทรัพย์	0.0267**	-0.0057**	-0.0008*	0.0065**
กองทุนรวม	0.0228*	-0.0048*	-0.0006	0.0055*
ประกันชีวิต	0.0210*	-0.0045*	-0.0006	0.0051*
อื่นๆ (ทองคำ)	0.0168	-0.0035	-0.0005	0.0040
การวางแผนหนี้ (Debt Planning)				
ไม่มีภาระหนี้	-0.4110	0.0903	0.0076	-0.0981
มีหนี้เพื่อการบริโภค	-1.1710***	0.2628***	0.0031	-0.2659***
มีหนี้เพื่อการลงทุน		กลุ่มอ้างอิง		
มีหนี้เพื่อการบริโภคและการลงทุน	-1.0558***	0.2420***	-0.0055	-0.2364***
_cut1	3.5781	(Ancillary parameters)		
_cut2	4.7184			
Number of obs. = 430 คน				
Log likelihood = -413.0407		LR chi-square = 92.96	Pseudo R ² = 0.1011	P-value = 0.0000
Test of proportionality of odds				
Chi-square = 39.80		Prob > chi2 = 0.1087		

หมายเหตุ: * p < 0.10 ** p < 0.05 และ *** p < 0.01

ด้านคุณลักษณะประชากร พบว่า อายุ สถานภาพ ระดับการศึกษา และเขตสถานที่ทำงาน เป็นตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยที่คนอายุมากกว่าหรือเท่ากับ 50 ปี มีแนวโน้มที่จะสุขภาพการเงินดีมากกว่าอายุต่ำกว่า 30 ปี กล่าวคือคนวัยใกล้เกษียณ (อายุ 50 ปีขึ้นไป) มีการเตรียมความพร้อมทางการเงินเพื่อการเกษียณมากกว่าคนที่อยู่ในช่วงวัย 30-50 ปี สอดคล้องกับการศึกษาของ มุกดา โควกุล (2559) กล่าวว่าคนที่มีอายุมากจะมีการออมมากขึ้น แต่การเตรียมตัวทางการเงินเพื่อวัยเกษียณนั้นควรเริ่มต้นตั้งแต่อายุน้อยๆ โดยเฉพาะคนในกลุ่มอายุ 40-50 ปี ควรจะเริ่มวางแผนทางการเงินเพื่อวัยเกษียณทันทีก่อนที่จะสายเกินไป คนโสดมีแนวโน้มที่จะสุขภาพการเงินดีมากกว่าสถานภาพสมรส กล่าวคือคนโสดมีรายจ่ายในชีวิตประจำวันน้อยกว่าคนสมรสจึงทำให้มี

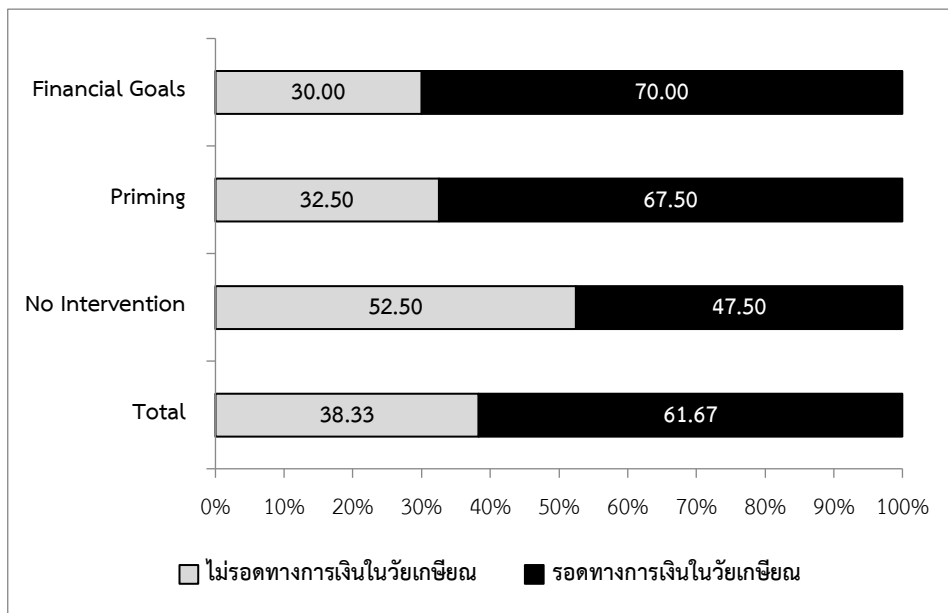
เงินเก็บออมมากกว่าและมีแนวโน้มที่จะอยู่รอดทางการเงินมากกว่า (Hurd & Rohwedder, 2015) แต่เมื่อถึงวัยเกษียณคนโสดไม่มีรายได้จากบุตรหลานที่คอยดูแล ดังนั้นการเตรียมความพร้อมทางการเงินเพื่อการเกษียณจึงเป็นเรื่องจำเป็นมากสำหรับคนโสดที่ต้องดูแลตนเอง ในขณะที่คนจบการศึกษาระดับปริญญาเอกมีแนวโน้มที่จะสุขภาพการเงินดีน้อยกว่าระดับปริญญาโท แต่มีได้หมายความว่าคนที่จบการศึกษาระดับปริญญาเอกจะมีสุขภาพทางการเงินวิกฤตมากกว่าระดับปริญญาโท แสดงให้เห็นว่าคนที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรี หรือปริญญาโท สามารถมีสุขภาพทางการเงินที่ดีได้ทั้งนี้ขึ้นอยู่กับวางแผนจัดการทางการเงินของแต่ละบุคคล

ด้านทักษะทางการเงินส่วนบุคคล พบว่า ความรู้ทางการเงิน พฤติกรรมทางการเงิน และทัศนคติทางการเงิน เป็นตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติ เมื่อคนมีความรู้ด้านการคำนวณเพิ่มขึ้น 1 คะแนนมีแนวโน้มที่จะเกิดวิกฤตการเงินลดลงร้อยละ 4.87 มีแนวโน้มที่จะเกิดความเสียหายทางการเงินลดลงร้อยละ 0.67 และมีแนวโน้มที่จะสุขภาพการเงินดีเพิ่มขึ้นร้อยละ 5.55 ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 กล่าวคือความรู้ทางการเงินด้านการคำนวณช่วยในการคิดวิเคราะห์เกี่ยวกับผลตอบแทนในการออม และคำนวณเงินออมเพื่อเตรียมตัวเกษียณ

ด้านการวางแผนการเงิน (Financial Planning) พบว่า การออมและลงทุนในสหกรณ์ออมทรัพย์ อสังหาริมทรัพย์ กองทุนรวม ประกันชีวิต และการวางแผนหนี้ เป็นตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติ โดยที่การออมและการลงทุนในสหกรณ์ออมทรัพย์เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 มีแนวโน้มที่จะสุขภาพการเงินวิกฤตลดลงร้อยละ 0.52 มีแนวโน้มที่จะสุขภาพการเงินเสี่ยงลดลงร้อยละ 0.07 และมีแนวโน้มที่จะสุขภาพการเงินดีเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.59 ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 การออมและลงทุนในอสังหาริมทรัพย์เพิ่มขึ้นร้อยละ 1 มีแนวโน้มที่จะสุขภาพการเงินวิกฤตลดลงร้อยละ 0.57 มีแนวโน้มที่จะสุขภาพการเงินเสี่ยงลดลงร้อยละ 0.08 และมีแนวโน้มที่จะสุขภาพการเงินดีเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.65 ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 การออมและลงทุนในกองทุนรวมเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 มีแนวโน้มที่จะสุขภาพการเงินวิกฤตลดลงร้อยละ 0.48 และมีแนวโน้มที่จะสุขภาพการเงินดีเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.55 ณ ระดับนัยสำคัญ 0.10 การออมและลงทุนในประกันชีวิตเพิ่มร้อยละ 1 มีแนวโน้มที่จะวิกฤตการเงินลดลงร้อยละ 0.45 และมีแนวโน้มที่จะสุขภาพการเงินดีเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.51 ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.10 ทั้งนี้สังเกตได้ว่า การออมและลงทุนในสหกรณ์ออมทรัพย์ อสังหาริมทรัพย์ กองทุนรวม และประกันชีวิตเป็นการผูกมัดตนเองให้ออมเงินในระยะยาวมากกว่า 10 ปี การเบิกถอนเงินมาใช้จ่ายกระทำได้อย่าง สอดคล้องกับการศึกษาของ Lusardi & Mitchell (2007) กล่าวว่า ครอบครัวที่มีการวางแผนทางการเงินจะประสบความสำเร็จในการสะสมความมั่งคั่งเพื่อการเกษียณการทำงานมากกว่าครอบครัวที่ไม่มีการวางแผนทางการเงิน

2. ผลการวิจัยเชิงทดลอง (Experimental Research)

จากการศึกษา ผู้วิจัยออกแบบการทดลองทางการเงิน (Financial Experimental) เพื่อค้นหาเครื่องมือในการสร้างความยั่งยืนทางการเงิน และยืนยันผลการวิจัยเชิงสำรวจในประเด็นทักษะทางการเงิน (Financial Literacy) ผลการทดลองในภาพที่ 1 พบว่า กลุ่มที่ไม่มีมาตรการแทรกแซงใดๆ อยู่รอดทางการเงินในวัยเกษียณร้อยละ 47.50 กลุ่มที่ใช้นโยบายกำหนดให้ตั้งเป้าหมายทางการเงินเพื่อวัยเกษียณ อยู่รอดทางการเงินในวัยเกษียณร้อยละ 70.00 และ กลุ่มที่มีการสะกิด (Nudge) ด้วยวิธีชี้นำ (Priming) ข้อมูลความรู้ทางการเงิน อยู่รอดทางการเงินในวัยเกษียณร้อยละ 67.50

ภาพที่ 1 เปรียบเทียบผลการทดลองความอยู่รอดทางการเงินในวัยเกษียณ

ที่มา: จากการศึกษา

เมื่อนำผลการทดลองมาวิเคราะห์ผ่านแบบจำลองทางเศรษฐมิติจากตารางที่ 2 พบว่า การกำหนดนโยบายให้ตั้งเป้าหมายทางการเงินในวัยเกษียณ และการสะกิดด้วยวิธีชี้้นำข้อมูลความรู้ทางการเงินเป็นตัวแปรที่มีนัยสำคัญทางสถิติในทิศทางเดียวกันกับความอยู่รอดทางการเงินในวัยเกษียณ โดยมีค่าผลกระทบส่วนเพิ่ม (Marginal Effects) คือ กลุ่มทดลองวิธีการกำหนดให้ตั้งเป้าหมายทางการเงิน (Financial Goals) มีแนวโน้มที่จะอยู่รอดทางการเงินในวัยเกษียณมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับการไม่แทรกแซงใดๆ (No Intervention) ร้อยละ 21.06 ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.05 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Saavedra (2016) & Cho (2009) กล่าวคือ การกำหนดให้ตั้งเป้าหมายทางการเงินเพื่อไว้เป็นค่าใช้จ่ายในช่วงเกษียณการทำงานทำให้ผู้เข้าร่วมการทดลองลดการบริโภคในสิ่งที่ไม่จำเป็นและมีการเก็บออมเงินมากขึ้น ในขณะที่กลุ่มทดลองที่สะกิด (Nudge) ด้วยวิธีชี้้นำ (Priming) ด้วยข้อมูลความรู้ทางการเงิน (Financial Literacy) มีแนวโน้มที่จะอยู่รอดทางการเงินในวัยเกษียณมากกว่าเมื่อเปรียบเทียบกับการไม่แทรกแซงใดๆ (No Intervention) ร้อยละ 18.64 ณ ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.10 สอดคล้องกับงานวิจัยของ Henager & Cude (2016) และ Spann (2014) กล่าวคือ การชี้้นำด้วยข้อมูลความรู้ทางการเงินเกี่ยวกับความเสี่ยงและผลตอบแทนทำให้ผู้เข้าร่วมการทดลองมีการออมและกระจายการลงทุนในสินทรัพย์ที่ให้ผลตอบแทนมากกว่าการฝากธนาคาร

ตารางที่ 2 การวิเคราะห์ด้วยแบบจำลองโลจิสติกสองทางเลือก (Binary Logistic Model)

Treatments	Coefficients	Marginal Effect	Std. Err.	P-value
ไม่มีการแทรกแซง		กลุ่มอ้างอิง		
ตั้งเป้าหมายทางการเงิน	0.9473**	0.2106**	0.0964	0.029
ให้ความรู้ทางการเงิน	0.8309*	0.1864*	0.0975	0.056
Number of obs. = 120 คน	Pr(Financial Survival) = 62.07			
Log likelihood = -77.3336	LR chi-square = 5.09	P-value = 0.0783		
Peseudo R ² = 0.0319	Count R ² = 0.633			

หมายเหตุ: * p < 0.10 ** p < 0.05 และ *** p < 0.01

จากผลการศึกษาดังกล่าวนี้ ทำให้ผู้วิจัยตั้งข้อสังเกตที่สำคัญได้ 2 ประการ ดังต่อไปนี้ ประการที่หนึ่ง ความเฉื่อย (Inertia) ความกลัวการสูญเสีย (Loss Aversion) และ ความลำเอียงในปัจจุบัน (Present Bias) คือ อคติเชิงพฤติกรรม (Behavioral Bias) ที่สำคัญที่ทำให้ผู้ร่วมทดลองในกลุ่มที่หนึ่งที่ไม่มีการแทรกแซง (No Intervention) ออมเงินในปริมาณน้อย และส่งผลให้ผู้ร่วมทดลองมากกว่าครึ่งหนึ่ง (ร้อยละ 52.5) มีเงินออมไม่เพียงพอต่อการเกษียณ หรือ ไม่อยู่รอดทางการเงิน ในระหว่างการทดลองจะสังเกตเห็นได้ว่า เมื่อไม่มีการแทรกแซงใดๆ ผู้ร่วมทดลองส่วนใหญ่มีการออมในระดับต่ำเนื่องจากนำเงินดังกล่าวไปบริโภคของรางวัล ซึ่งเปรียบเสมือนการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือยในสัดส่วนที่ค่อนข้างสูง เป็นการแสดงให้เห็นว่าผู้ร่วมทดลองเลือกที่จะบริโภคในปัจจุบัน (Present Bias) โดยแลก (Trade-off) มาด้วยเงินออมในอนาคตที่ลดลง รวมทั้งผู้ร่วมทดลองส่วนใหญ่จะยึดติดพฤติกรรมการออมแบบเดิม (ความเฉื่อย; Inertia) และไม่ยอมกล้าที่เปลี่ยนรูปแบบการออม (ความกลัวการสูญเสีย; Loss Aversion) ดังนั้นพฤติกรรมการออมตลอดระยะเวลา 10 รอบแรกจะค่อนข้างนิ่ง (Stable) เมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มที่มีการตั้งเป้าหมายทางการเงิน และกลุ่มที่มีการสะกดด้วยการให้ข้อมูลทางการเงินที่สำคัญ ซึ่งสองกลุ่มหลังนอกจากจะมีการออมเงินที่มากกว่าแล้ว ยังมีการออมในรูปแบบที่หลากหลายกว่าโดยเปรียบเทียบ

ข้อสังเกตประการที่สอง คือ การตั้งเป้าหมายทางการเงิน (Financial Goal) และ การสะกด (Nudge) ด้วยการชี้นำ (Priming) ข้อมูลทางการเงินที่สำคัญ มีประสิทธิภาพที่ใกล้เคียงกันในการส่งเสริมการออมให้กับกลุ่มตัวอย่าง โดยจุดที่แตกต่างกันระหว่างสองวิธีการนี้ คือ การตั้งเป้าหมายทางการเงิน (Financial Goal) นั้น ผู้ร่วมทดลองในกลุ่มนี้ถูกกำหนดให้ต้องตั้งเป้าหมายทางการเงินทุกคน เปรียบเสมือนการวางนโยบาย (Policy) เพื่อบังคับใช้ให้ทุกคนปฏิบัติตาม ในขณะที่วิธีการสะกด (Nudge) ด้วยการชี้นำ (Priming) เป็นการปรับพฤติกรรมโดยปราศจากการบังคับ

อภิปรายผลและข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

งานวิจัยฉบับนี้ศึกษาความยั่งยืนทางการเงินส่วนบุคคลและพฤติกรรมการออมการลงทุนเพื่อวัยเกษียณ โดยวิธีการวิจัยเชิงสำรวจและการวิจัยเชิงทดลองควบคู่กันไปจากกลุ่มตัวอย่างพนักงานมหาวิทยาลัย ผลการศึกษาจากงานวิจัยเชิงสำรวจ พบว่ากลุ่มตัวอย่างร้อยละ 43.02 สุขภาพทางการเงินอยู่ในเกณฑ์ดี ร้อยละ 23.26 สุขภาพทางการเงินอยู่ในภาวะเสี่ยง และร้อยละ 33.72 สุขภาพทางการเงินอยู่ในภาวะวิกฤต โดยปัจจัยที่มีผลต่อความอยู่รอดทางการเงินในทางบวก ได้แก่ อายุมากกว่าหรือเท่ากับ 50 ปี สถานภาพโสด สถานที่ทำงานเขตกรุงเทพมหานครและปริมณฑล ความรู้ทางการเงินด้านการคำนวณ ด้านพฤติกรรมการตั้งเป้าหมายทางการเงิน ด้านทัศนคติการออมทำให้รู้จักการวางแผนการเงิน และด้านการวางแผนการออมการลงทุน ได้แก่ การจัดสรรพอร์ตการลงทุนในสหกรณ์ออมทรัพย์ อสังหาริมทรัพย์ กองทุนรวม และประกันชีวิต ในขณะที่ปัจจัยที่มีผลต่อความอยู่รอดทางการเงินในทางลบ ได้แก่ การศึกษาระดับปริญญาเอก มีหนี้เพื่อการอุปโภคบริโภคอย่างเดียว และมีทั้งหนี้เพื่อการอุปโภคบริโภคและหนี้เพื่อการลงทุน

ต่อจากนั้นทำการวิจัยเชิงทดลองเพื่อจำลองสถานการณ์ชีวิตในช่วงวัยทำงานจนกระทั่งหลังวัยเกษียณ เพื่อดูพฤติกรรมการใช้จ่าย การออม ของกลุ่มตัวอย่าง ซึ่งหลังการทดลองมีทั้งผู้ร่วมทดลองที่เหลือเงินเพียงพอหลังการเกษียณ (อยู่รอดทางการเงิน) และผู้ที่มีเงินไม่เพียงพอต่อค่าใช้จ่ายในวัยเกษียณ (ไม่รอดทางการเงิน) อย่างไรก็ตาม งานวิจัยฉบับนี้ พบว่า การกำหนดนโยบาย (Policy Formulation) ให้ตั้งเป้าหมายทางการเงินทำให้โอกาสในการอยู่รอดทางการเงินในวัยเกษียณเพิ่มขึ้นร้อยละ 22.50 (Archuleta, Mielitz, Jayne, and Le, 2019) และ การสะกิด (Nudge) ด้วยวิธีชี้นำด้วยข้อมูล (Priming) ที่สำคัญๆ แล้วให้ตัดสินใจเองโดยไม่มีการบังคับ (Chon and Marechal, 2016) ทำให้โอกาสในการอยู่รอดทางการเงินเพิ่มขึ้นร้อยละ 20 เมื่อเทียบกับกลุ่มทดลองที่ไม่มีแทรกแซงใดๆ (No Intervention)

แนวทางการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมนุษย์เพื่อสร้างความยั่งยืนทางการเงินในวัยเกษียณนั้นเกิดจากปัญหา 3 ข้อ (Thaler & Sunstein, 2009) คือ 1) ความเฉื่อย (Inertia) คือ มนุษย์มีพฤติกรรมการออมแบบเดิมๆ หรือเห็นความสำคัญของการออมในช่วงอายุ 50 ปี ซึ่งช้าเกินไป 2) ความกลัวการสูญเสีย (Loss Aversion) คือ มนุษย์มีพฤติกรรมหลีกเลี่ยงความเสี่ยงโดยเลือกออมเงินในบัญชีเงินฝากธนาคารมากที่สุด ซึ่งให้ผลตอบแทนต่ำมากและมีสภาพคล่องสูงจึงทำให้เงินออมก้อนนี้หมดไปเมื่อไรก็ได้ และ 3) ความลำเอียงในปัจจุบัน (Present Bias) คือ มนุษย์ให้ความสำคัญกับปัจจุบันมากกว่าอนาคตจึงใช้เงินเพื่อการบริโภคและให้มีความสุขกับตนเองในปัจจุบันมากกว่า ผลการทดลองของงานวิจัยฉบับนี้ได้พิสูจน์ว่า การกำหนดนโยบายให้ตั้งเป้าหมายทางการเงินและการสะกิดด้วยวิธีชี้นำข้อมูลทางการเงินที่สำคัญๆ สามารถแก้ปัญหาคความเฉื่อย ความกลัวการสูญเสีย และความลำเอียงในปัจจุบัน โดยทำให้กลุ่มตัวอย่างมีการออมมากขึ้นและเลือกออมและลงทุนในสินทรัพย์ระยะยาวเพิ่มขึ้นทำให้ยากต่อการเบิกถอนมาใช้จ่าย เช่น สหกรณ์ออมทรัพย์ อสังหาริมทรัพย์ กองทุนรวมเพื่อการเลี้ยงชีพ และประกันชีวิต ส่งผลให้กลุ่มตัวอย่างที่ได้มีโอกาสอยู่รอดทางการเงินเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับการศึกษาของ Hastings and Mitchell (2020), Tasneem, Azerot, Montaignac, and Engle-Warnick (2018) and Goda, Levy, Manchester, Sojourner, and Tasoff (2015) อย่างไรก็ตามการกำหนดนโยบายให้ตั้งเป้าหมายทางการเงินผู้เข้าร่วมการทดลองอาจจะรู้สึกว่าเป็นการบังคับ ในขณะที่การสะกิดด้วยวิธีชี้นำข้อมูลทางการเงินที่สำคัญๆ

ทำให้ผู้เข้าร่วมการทดลองเห็นความสำคัญของการออมเพื่อใช้ในวัยเกษียณและเลือกลงทุนในสินทรัพย์ระยะยาว การสะกิดจึงเป็นเครื่องมือในการปรับเปลี่ยนพฤติกรรมกรรมการออมการลงทุนโดยวิธีสมัครใจ และได้ผลใกล้เคียงกับการกำหนดนโยบายให้ตั้งเป้าหมายทางการเงิน ดังนั้นการจัดกิจกรรมชั้นนำด้วยข้อมูลทางการเงินที่สำคัญๆ แก่พนักงานมหาวิทยาลัยสามารถกระทำได้ผ่านสื่อต่างๆ ของมหาวิทยาลัยที่มีอยู่แล้วเป็นประจำบ่อยๆ ทั้งนี้มีเป้าหมายที่จะยกระดับพนักงานมหาวิทยาลัยให้มีสุขภาพทางการเงินอยู่ในเกณฑ์ดีเพิ่มขึ้นอีกร้อยละ 20 โดยเฉพาะพนักงานมหาวิทยาลัยในกลุ่มเสี่ยงมีความเป็นไปได้มากที่สุด

งานวิจัยนี้สามารถนำไปประยุกต์ใช้ได้กับทุกคนโดยเฉพาะในกลุ่มมนุษย์เงินเดือน เพราะเป็นกลุ่มที่มีรายได้สม่ำเสมอแต่เมื่อถึงวัยเกษียณรายได้จากการทำงานเป็นศูนย์ จึงต้องมีการวางแผนทางการเงินเพื่อเตรียมความพร้อมสำหรับวัยเกษียณ ขณะที่ อสิริยา บุญญะศิริ (2551) พบว่าแรงงานที่มีศักยภาพการออมสูงจะมีอายุระหว่าง 50-54 ปี สอดคล้องกับผลการศึกษาและผลการศึกษายังพบอีกว่ากลุ่มอายุ 30-50 ปี ไม่ได้มีความอยู่รอดทางการเงินดีกว่ากลุ่มอายุต่ำกว่า 30 ปี อย่างมีนัยสำคัญ ดังนั้นจึงต้องเร่งอัด รัการออมในกลุ่มคนอายุ 30-50 ปี โดยปรับพฤติกรรมมาใช้จำลองการบริโภคสินค้าฟุ่มเฟือย และพัฒนาผลิตภัณฑ์ทางการเงินที่ส่งเสริมการออมเงินเพื่อวัยเกษียณ นอกจากนี้แล้วสถานที่ทำงานทั้งภาครัฐและเอกชนควรมีส่วนร่วมในการสะกิด (Nudge) ด้วยการชี้แนะข้อมูล (Priming) โดยการจัดกิจกรรมทางการเงินแก่พนักงานในองค์กร เช่น การให้ข้อมูลทางการเงินที่สำคัญๆ เพื่อปรับเปลี่ยนพฤติกรรมมนุษย์เงินเดือนให้ตระหนักถึงความสำคัญของการออมเงินในระยะยาวโดยจัดสรรพอร์ตการลงทุนเป็นแบบระยะยาว รวมถึงผู้กำหนดนโยบายระดับประเทศควรดำเนินนโยบายการสะกิด (Nudge) ด้วยวิธีชี้แนะข้อมูล (Priming) ทางการเงินและการลงทุนแก่ประชาชนโดยทั่วไป เพื่อลดจำนวนคนในกลุ่มสุขภาพการเงินเสี่ยงและสุขภาพการเงินวิกฤต และเพิ่มจำนวนคนในกลุ่มสุขภาพการเงินดี ซึ่งเป็นการเตรียมคนเข้าสู่สังคมผู้สูงอายุอย่างมีความสุขทางการเงิน (Financial Well-Being) หรือในระยะยาวเรียกว่า “ความยั่งยืนทางการเงิน” (Financial Sustainability) ในระดับบุคคล และยังช่วยลดภาระทางด้านงบประมาณของภาครัฐในการดูแลผู้สูงอายุด้วย อีกทั้งยังเป็นการป้องกันความเสี่ยงทางการเงินของประชาชนเมื่อมีวิกฤตทางเศรษฐกิจเกิดขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กฤติกา โพธิ์ไทรย์. (2558). ความรู้ทางการเงินของคนไทย. *วารสารการออมและการลงทุน*, 2(34): 1-2.
- จารุมาศ ปาละรัตน์ และ กมลทิพย์ ลออกิจ. (2557). *หนี้ครัวเรือนภาคเหนือ: ทางออกด้วยการให้ความรู้ทางการเงิน*. เชียงใหม่: ธนาคารแห่งประเทศไทย สำนักงานภาคเหนือ.
- ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์ และสุวิมล เสงพัฒนา. (2557). *ศึกษาเรื่องการออม ความมั่งคั่ง และบำนาญผู้สูงอายุของครัวเรือนไทย*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการวิจัยแห่งชาติ.
- ปฐมภรณ์ นิธิชัย. (2556). วิเคราะห์พอร์ตการลงทุนของมนุษย์เงินเดือนวัยก่อนเกษียณกับการเพิ่มโอกาสเกษียณสุข. *Research Note ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย*, ฉบับที่ 4/2556.
- พระครูสิริปริยัติธำรง. (2554). *ศึกษาวิเคราะห์เปรียบเทียบโภควิภาค 4 กับปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง*. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรพุทธศาสตรมหาบัณฑิต, มหาวิทยาลัยมหาจุฬาลงกรณราชวิทยาลัย).

- พัชราราลัย วงศ์บุญสิน. (2553). การลดลงของอัตราเจริญพันธุ์: นัยต่อการปันผลทางประชากรระยะที่ 2 ของสังคมไทย ยุคสังคมเสี่ยงภัย. *วารสารประชากรศาสตร์*, 26(2): 27-62.
- ระบบฐานข้อมูลด้านสังคมและคุณภาพชีวิต. (2563). *กำลังแรงงานรวม จำแนกตามกลุ่มอายุที่ราชอาณาจักร*. กรุงเทพฯ: สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ.
- ศูนย์คุ้มครองผู้ใช้บริการทางการเงิน. (2556). *รายงานผลการสำรวจทักษะทางการเงินของคนไทยปี 2556*. กรุงเทพฯ: ธนาคารแห่งประเทศไทย.
- สถาบันคีนันแห่งเอเชีย. (2558). *คนไทยก้าวไกลใส่ใจการเงิน*. กรุงเทพฯ: สนับสนุนโดยมูลนิธิซีดี.
- สถาบันพัฒนาความรู้ตลาดทุน. (2552). *ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับการวางแผนการเงิน*. กรุงเทพฯ: ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.
- สถาบันวิจัยเพื่อการประเมินและออกแบบนโยบาย. (2556). *การเตรียมความพร้อมสำหรับการวางแผนทางการเงินเพื่อวัยเกษียณของกลุ่มแรงงานในระบบ ช่วงอายุ 40-60 ปี*. กรุงเทพฯ: สถาบันวิจัยตลาดทุน.
- สำนักงานคณะกรรมการการอุดมศึกษา. (2561). ข้อมูลสถิติทางการศึกษา. สืบค้นเมื่อ 22 มิถุนายน 2561 จาก <http://www.info.mua.go.th>
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2556). *การคาดประมาณประชากรของประเทศไทย พ.ศ.2553-2583*. กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์เดือนตุลา.
- สุนทรี เหล่าพัฒน์ และคณะ. (2559). *โครงการศึกษาวิเคราะห์ระดับสินทรัพย์การออมขั้นต่ำที่ผู้เกษียณอายุพึงมีสำหรับการประกันคุณภาพชีวิตขั้นพื้นฐาน*. คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา และคณะพาณิชยศาสตร์และการบัญชี จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- อัจฉรา โยมสินธุ์. (2560). *40+ยังไม่สาย เกษียณสบายเป็นจริงได้*. กรุงเทพฯ: ศูนย์ส่งเสริมการพัฒนาความรู้ตลาดทุน ตลาดหลักทรัพย์แห่งประเทศไทย.
- อิสริยา บุญญะศิริ. (2551). การออมทำไมจึงต้องเร่งภายใต้โครงสร้างประชากรผู้สูงอายุ. *วารสารเศรษฐกิจและสังคม*, 45(1): 26-30.
- Altfest, L. J. (2007). *Personal Financial Planning*. New York: McGraw-Hill.
- Cho, S. H. (2009). *Role of Saving Goals in Savings Behavior: Policy formulation Focus Approach*. Doctoral dissertation, The Ohio State University, Japan.
- Clark, R. L., Hammond, R. G., Morrill, M. S., & Khalaf, C. (2017). Nudging Retirement Savings: A Field Experiment on Supplemental Plans. *National Bureau of Economic Research*. Cambridge, MA.
- Cohn, A., and Marechal, M. A. (2016). Priming in economics. *Current Opinion in Psychology*, 12, 17-21.
- Goldin, J., Homonoff, T., & Tucker, W. (2017). Retirement Contribution Rate Nudges and Plan Participation: Evidence from a Field Experiment. *American Economic Review*, 107(5): 456-461.

- Henager, R., & Cude, B. J. (2016). Financial Literacy and Long-and Short-Term Financial Behavior in Different Age Groups. *Journal of Financial Counseling and Planning*, 27(1): 3-19.
- Henkel, Christopher, Seidler, Anna-Raissa, Kranz, Johann, and Fiedler, Marina. (2019). *How to nudge pro-environmental behaviour: An experimental study*. European Conference on Information Systems (ECIS 2019): Stockholm-Uppsala, Sweden.
- Hurd, M. D., & Rohwedder, S. (2015). Measuring Economic Preparation for Retirement: Income Versus Consumption. *Michigan Retirement Research Center, Working Paper (2015-332)*.
- Karlan, D., McConnel, M., Mullainathan, S., & Zinman, J. (2016). Getting to the top of mind: How reminders increase saving. *Management Science*, 62(12): 3393-3411.
- Lusardi, A., & Mitchell, O. S. (2007). Baby Boomer Retirement Security: The Roles of Planning, Financial Literacy, and Housing Wealth. *Journal of Monetary Economics*, 54(1): 205-224.
- Modigliani, F. (1966). The Life Cycle Hypothesis of Saving. *Social Research*, 33(2): 160-217.
- Moon, S. J., Yuh, Y., & Hana, S. D. (2002). Financial Ratio Analysis of Korean Household. *Family and Consumer Sciences Research Journal*, 30(4): 495-525.
- OECD (2016), "OECD/INFE International Survey of Adult Financial Literacy Competencies". Retrieved from www.oecd.org/finance/OECD-INFE-International-Survey-of-Adult-Financial-Literacy-Competencies.pdf.
- Saavedra, J. E. (2016). Nudging Youth Develop Savings Habits: Experimental Evidence Using SMS Messages. *Center for Social Development, Working Paper No.16-19*.
- Spann, S. M. (2014). *Three Essays on Financial Wellness in the Workplace*. (Doctoral dissertation). Kansas State University.
- Thaler, R. H., & Sunstein, C. R. (2009). *Nudge: Improving Decisions about Health, Wealth, and Happiness*. New York: Penguin Books.
- UN. (2015). *World Population Ageing 1950-2050*. Retrieved February 16, 2019 from <http://www.un.org/esa/population/publications/worldageing19502050/pdf/195thail.pdf>
- WHO. (2016). *Assessing National Capacity for the Prevention and Control of Noncommunicable Diseases: Report of the 2015 Global Survey*. Geneva, Switzerland.

พฤติกรรมการเลือกซื้อข้าวสารบรรจุถุงและปัจจัยที่กำหนดราคา

กรณีศึกษาผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร

(Consumer Behaviour in Purchasing Bagged Rice and the Factors Determining Pricing: a Case Study in Bangkok, Thailand)

สุวรรณ สายรวมญาติ¹

Suwanna Sayruamyat¹

Received: January 26, 2020

Revised: May 7, 2020

Accepted: June 9, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเลือกซื้อข้าวสารบรรจุถุงของผู้บริโภค คุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงและวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดราคา โดยอาศัยข้อมูลจากการสำรวจผู้บริโภคจำนวน 481 ราย และข้อมูลสำรวจผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงที่จำหน่ายในซูเปอร์มาร์เก็ตในเขตกรุงเทพมหานครที่วางจำหน่ายในกรุงเทพมหานครในช่วงเดือนสิงหาคมถึงเดือนกันยายน 2561 จำนวน 855 ตัวอย่าง ผลการศึกษา พบว่า สัดส่วนผู้บริโภคเลือกซื้อข้าวขาวร้อยละ 75.9 ข้าวสีร้อยละ 24.1 โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลือกซื้อข้าวสี ได้แก่ รายได้ ระดับการศึกษา และพฤติกรรมการออกกำลังกาย ทั้งนี้ ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับคุณสมบัติเรื่องความนุ่มของข้าวมากที่สุด ซึ่งปัจจัยสำคัญที่ใช้พิจารณาการเลือกซื้อข้าวสารบรรจุถุง คือ ยี่ห้อและราคาของผลิตภัณฑ์ สำหรับการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดราคาด้วยแบบจำลอง Hedonic Price ผลการศึกษาพบว่า ปัจจัยที่มีผลเชิงบวกต่อราคาผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุง ได้แก่ พันธุ์ข้าว ข้าวสี ข้าวหอม ข้าวอินทรีย์ และจำนวนเครื่องหมายรับรองมาตรฐาน ปัจจัยที่มีผลเชิงลบต่อราคาผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ข้าวฤดูกาลใหม่ การผสมข้าวมากกว่าหนึ่งสายพันธุ์ ฉลากโภชนาการ บรรจุภัณฑ์แบบถุงสุญญากาศแบบมีกล่องหุ้มและแบบไม่สุญญากาศ สโตร์แบรนด์ และแบรนด์เล็ก ผลการศึกษาชี้ว่า ผู้บริโภคยินดีจ่ายราคาส่วนเพิ่มให้กับพันธุ์ข้าวสี ข้าวหอม ข้าวพื้นเมือง ข้าวที่ผลิตแบบอินทรีย์ และเครื่องหมายรับรองมาตรฐานต่างๆ ดังนั้น ผู้ประกอบการผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงสามารถเพิ่มยอดขายด้วยการเพิ่มผลิตภัณฑ์กลุ่มสายพันธุ์ข้าวสีและเครื่องหมายรับรองมาตรฐาน เพื่อตอบสนองต่อผู้บริโภคกลุ่มเป้าหมายได้

คำสำคัญ: พฤติกรรมผู้บริโภค ข้าวสารบรรจุถุง แบบจำลองฮีดอนนิค ข้าวสี

¹ อาจารย์ ภาควิชาเศรษฐศาสตร์เกษตรและทรัพยากร คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์
Lecturer, Department of Agricultural and Resource Economics, Faculty of Economics, Kasetsart University
Email: suwanna.s@ku.ac.th

ABSTRACT

The paper aimed to study consumer behaviour in purchasing bagged rice, and the characteristics and analyses of the factors that determine the price of packed rice products in the market. The analysis used data from a survey of 481 consumers regarding 855 products in Bangkok, Thailand during August and September, 2018. The study found that consumers purchase white rice by 75.9% and colour rice by 24.1%, where their income, education, and exercise habits were the influencing factors. Consumers were also seen to prefer more tender and soft rice when cooked. Accordingly, brand and price are the main factors when consumers are making purchase decisions. The price analysis using the hedonic method showed that the attributes that had a positive effect on the cost of bagged rice were species, colouring, jasmine, organic, and accredited standards. In contrast, fresh cultivation, mixing species, nutrition label, vacuum packaging, and brand (i.e. store and general brand) were seen to have negative effects on prices. The results indicated that consumers are willing to pay additional money for coloured rice, jasmine rice, local rice, organic rice, and standard accredited rice. Entrepreneurs that sell bagged rice then should add coloured rice to their stock and employ various standards in responding to their customers.

Keywords: Consumer Behaviour, Packed Rice, Hedonic Price Model, Coloured Rice

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

พฤติกรรมกรรมการบริโภคข้าวของคนไทยเปลี่ยนแปลงไปจากอดีตอันเนื่องมาจากค่านิยมและวิถีชีวิตที่มีความเป็นสังคมเมืองมากขึ้น ผู้บริโภคในเขตเมืองมีความต้องการข้าวที่มีคุณภาพ การบริโภคภายในบ้านลดลงและหันไปบริโภคนอกบ้านเพิ่มขึ้น ซึ่งพัวพงศกร และคณะ (2556) ได้วิเคราะห์ข้อมูลสถิติรายได้ประชากรชาติปี 2554 พบว่า ในช่วงปี 2533 ถึงปี 2553 แนวโน้มของการบริโภคข้าวและแป้งนั้นมีอัตราขยายตัวน้อยที่สุดเมื่อเทียบกับอาหารในหมวดน้ำตาลและของหวาน หมวดนม เนย และไข่ หมวดน้ำมันและไขมัน หมวดเนื้อสัตว์และสัตว์น้ำ หมวดภัตตาคารและโรงแรม ในขณะที่หมวดผักผลไม้มีแนวโน้มลดลงตั้งแต่ปี 2549 แต่ปัจจุบันผู้บริโภคมีความต้องการสินค้าที่ดีต่อสุขภาพมากขึ้น โดยเฉพาะข้าวโภชนาการสูง เช่น ข้าวไรซ์เบอร์รี่ ข้าวสังข์หยด หรือสายพันธุ์ข้าวสีอื่นๆ จากการศึกษาของ Isavilanonda & Kongrith (2008) พบว่า สำหรับผู้บริโภคในเขตเมือง ข้าวจัดอยู่ในกลุ่มสินค้าด้อยคุณภาพ (Inferior Goods) กล่าวคือ ผู้บริโภคจะมีสัดส่วนการบริโภคข้าวลดลงเมื่อมีรายได้มากขึ้น แต่ความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณการบริโภคข้าวและราคาข้าวยังคงเป็นไปตามหลักอุปสงค์ การเพิ่มขึ้นของราคาข้าวส่งผลต่อการลดปริมาณการบริโภคไม่มากนัก เนื่องจากความยืดหยุ่นของราคาข้าวมีความยืดหยุ่นต่ำ จึงเป็นโอกาสของผู้ประกอบการข้าวสารบรรจุถุงเพิ่มยอดขายได้โดยพิจารณาจากปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ข้าวสารจากคุณลักษณะทางกายภาพของผลิตภัณฑ์ เช่น รูปแบบบรรจุภัณฑ์ ยี่ห้อ ซึ่งมีอิทธิพลอย่างยิ่ง

ต่อการตัดสินใจเลือกซื้อข้าวสารบรรจุถุงของผู้บริโภค (อัครพงษ์ อันทอง และคณะ, 2553; Kaosa-ard & Juliano, 1991; Cuevas et al. 2016; Bunyasiri & Sirisupluxana, 2017)

งานวิจัยของนิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ (2556) พบว่า แนวโน้มการบริโภคข้าวขาวจะลดลง โดยผู้บริโภคจะให้ความสำคัญในการบริโภคข้าวคุณภาพมากขึ้น เช่น ข้าวหอมมะลิ ซึ่งคนไทยที่บริโภคข้าวหอมมะลิให้ความสำคัญกับปัจจัยด้านคุณภาพข้าวที่หุงแล้ว แห้งที่มา และตราสินค้า หากแต่คนไทยที่บริโภคข้าวขาวให้ความสำคัญกับ สีของเมล็ดข้าวสาร ขนาดบรรจุ และแห้งที่มา ซึ่งคุณลักษณะทางกายภาพของข้าวเป็นปัจจัยสำคัญที่กำหนดราคาข้าวสารบรรจุถุง ต่อมา สันติ แสงเลิศไสว (2560) ได้สำรวจพฤติกรรมการเลือกซื้อข้าวสารพบว่า ผู้บริโภคนิยมซื้อข้าวสารบรรจุถุงขนาด 5 กิโลกรัมเฉลี่ยเดือนละ 1 ถุงจากดีสเคาน์เตอร์ เนื่องจากเป็นแหล่งจำหน่ายใกล้ที่พัก และให้ความสำคัญกับคุณภาพของข้าวในเรื่องของ ความนุ่ม ความหอม ความสะอาด ราคาขาย รสชาติ และลักษณะทางกายภาพของข้าวที่สำคัญคือ สีและความสวยของเมล็ดข้าว มากกว่าตรารับรองมาตรฐาน โดยการศึกษาเป็นการเน้นที่ทัศนคติและความเต็มใจจ่ายของผู้บริโภคต่อการรับรองการค้าที่เป็นธรรมในเฉพาะข้าวหอมมะลิอินทรีย์ ขณะที่ในปัจจุบันมีผลิตภัณฑ์ข้าวสี ข้าวพื้นเมือง และลักษณะเด่นอื่นๆ ของข้าวแต่ละสายพันธุ์วางจำหน่ายเพิ่มขึ้นในช่วงห้าปีที่ผ่านมา เพื่อเสนอต่อผู้บริโภคที่มีความต้องการที่หลากหลาย และนิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ (2556) ยังคาดว่า ความต้องการบริโภคข้าวจะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นเล็กน้อยในช่วงปี 2555 – 2570

ดังนั้น การศึกษาพฤติกรรมการเลือกซื้อข้าวสารบรรจุถุง รวมถึงปัจจัยต่างๆ ในการกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ในปัจจุบันจึงมีความจำเป็นและเป็นประโยชน์อย่างยิ่งในการเพิ่มองค์ความรู้ด้านอุปสงค์ข้าวให้ทันต่อยุคสมัยเนื่องจากผลิตภัณฑ์ในตลาดได้เปลี่ยนไปตามความต้องการของผู้บริโภค จะช่วยให้ทราบถึงสัดส่วนการบริโภคข้าวขาวและข้าวสีที่เป็นประโยชน์กับผู้ประกอบการที่สามารถประยุกต์ผลการศึกษาเพื่อเป็นแนวทางในการพัฒนาสินค้าให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริโภคได้อีกด้วย

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

การศึกษานี้มีจุดมุ่งหมาย 3 ข้อ ได้แก่ 1) เพื่อศึกษาพฤติกรรมการเลือกซื้อข้าวสารบรรจุถุงและความต้องการข้าวคุณภาพของผู้บริโภคในเขตเมือง 2) เพื่อศึกษาคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงที่วางจำหน่ายในกรุงเทพมหานคร และ 3) เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่มีต่อราคาข้าวสารบรรจุถุง โดยผู้ประกอบการข้าวสารบรรจุถุงสามารถนำผลการศึกษาไปใช้เป็นแนวทางปรับปรุงและพัฒนาผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงให้ตรงตามความต้องการของผู้บริโภค

ขอบเขตของการวิจัย

ขอบเขตของการวิจัยครั้งนี้ประกอบด้วย ขอบเขตด้านพื้นที่ โดยทำการศึกษาเฉพาะในเขตกรุงเทพมหานคร ขอบเขตด้านเนื้อหา ทำการศึกษาพฤติกรรมเฉพาะผู้บริโภคที่ซื้อข้าวสารบรรจุถุงย้อนหลังหนึ่งเดือนของผู้บริโภค โดยนับจากวันที่ทำการสำรวจ และศึกษาเฉพาะคุณลักษณะทางกายภาพของผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงที่วาง

จำหน่ายในขอบเขตพื้นที่ศึกษา ขอบเขตด้านเวลา ทำการสำรวจทั้งผู้บริโภคและผลิตภัณฑ์ในช่วงเดือนสิงหาคม ถึงเดือนกันยายน 2561

แนวคิดทฤษฎีและการตรวจเอกสาร

จากทฤษฎีพฤติกรรมผู้บริโภคของ Lancaster (Lancastrian Consumer Theory) ภายใต้ข้อสมมติที่ ผู้บริโภคเป็นบุคคลที่มีเหตุผล (Rationality) ผู้บริโภคจะตัดสินใจเลือกบริโภคผลิตภัณฑ์ต่างๆ เพื่อให้ตนเองได้รับความพอใจสูงสุดภายใต้งบประมาณที่มีอยู่อย่างจำกัด โดยที่อรรถประโยชน์หรือความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อผลิตภัณฑ์นั้นได้มาจากความพึงพอใจในคุณลักษณะต่างๆ ที่ประกอบขึ้นมาเป็นผลิตภัณฑ์นั้นๆ (Lancaster, 1966)

จากแนวคิดของ Lancaster Rosen (1974) ได้พัฒนาแบบจำลอง Hedonic ภายใต้ข้อสมมติของตลาดแข่งขันสมบูรณ์ที่มีผู้ผลิตและผู้บริโภคจำนวนมาก โดยไม่มีผู้ใดมีอำนาจเหนือตลาดในการซื้อหรือขายผลิตภัณฑ์นั้นๆ ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกซื้อผลิตภัณฑ์โดยคำนึงถึงทุกรูปแบบของคุณลักษณะที่ประกอบเป็นผลิตภัณฑ์ และสามารถเปลี่ยนไปซื้อผลิตภัณฑ์อื่นที่มีลักษณะใกล้เคียงกันได้ จึงเป็นที่มาของฟังก์ชันราคาแบบ Hedonic คือ ราคา (p) ของผลิตภัณฑ์ (i) เกิดจากความพึงพอใจของผู้บริโภคต่อคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ (Z) ซึ่งต่อมา Bajari & Benkard (2005) เสนอว่าแบบจำลองควรเน้นความพึงพอใจของผู้บริโภคเป็นหลักในการเลือกซื้อผลิตภัณฑ์ไม่จำเป็นต้องอยู่ภายใต้เงื่อนไขการแข่งขันสมบูรณ์ โดยเสนอข้อสมมติสำคัญของการวิเคราะห์ราคาแบบ Hedonic คือ ราคาสินค้าต้องเป็นราคาที่กำหนดโดยอุปสงค์และอุปทานอย่างแท้จริง เนื่องจากราคาที่ซื้อขายเป็นราคาดุลยภาพที่มีการส่งผ่านมูลค่าของคุณภาพได้อย่างสมบูรณ์ตั้งแต่ต้นน้ำถึงปลายน้ำ (อัศวพงศ์ อ้นทอง และคณะ, 2553) ดังนั้น ผลิตภัณฑ์ i ถูกกำหนดจากคุณลักษณะ z จำนวน k ลักษณะ

ดังนั้น ฟังก์ชันของราคาสินค้า คือ

$$p_i = f(z_{i1}, z_{i2}, \dots, z_{ik}) \quad (1)$$

โดยที่ p_i ราคาต่อหนึ่งหน่วยของผลิตภัณฑ์ i และ z_j หมายถึง ผลิตภัณฑ์ i ที่มีคุณลักษณะ j ($j=1, 2, \dots, k$) ตามหลักทฤษฎีอรรถประโยชน์แล้ว ความพึงพอใจของผู้บริโภคเกิดจากการบริโภคสินค้า i จึงมีฟังก์ชันอรรถประโยชน์คือ

$$U = U(x, z_1, z_2, \dots, z_k; \alpha) \quad (2)$$

โดยที่ x คือ สินค้าที่บริโภค (Composite Good) และ α คือ ค่าพารามิเตอร์ของความชอบ ดังนั้น เราสามารถหาอรรถประโยชน์สูงสุดของผู้บริโภคภายใต้งบประมาณ $y = x + p(z)$ โดยที่ y คือ รายได้ ภายใต้เงื่อนไขที่จำเป็น (First-order Condition):

$$\frac{\partial p}{\partial z_k} = p_{z_k} = \frac{U_{z_k}}{U_x}, \quad k=1, 2, \dots, K \quad (3)$$

เงื่อนไขที่มีข้อตกลงว่า ความพึงพอใจของผู้บริโภคจะสูงสุดเมื่อไม่มีความแตกต่างใดๆ ในการเปลี่ยนไปบริโภคผลิตภัณฑ์ที่มีลักษณะแตกต่างกันแต่สามารถเปลี่ยนแปลงปริมาณการบริโภคได้ และการจ่ายเพื่อซื้อผลิตภัณฑ์นั้นสามารถอธิบายได้ในรูปแบบของราคาแฝง (Implicit Price or Shadow Price) ซึ่งหมายถึง ผู้บริโภคยินดีที่จะจ่ายให้กับคุณลักษณะนั้นๆ เท่ากับ p_{z_k} โดยกำหนดให้คุณลักษณะอื่นๆ คงที่ ดังนั้น ราคาที่ ผู้บริโภคจ่ายให้กับผลิตภัณฑ์ชนิดใดชนิดหนึ่งจำนวนหนึ่งหน่วยจึงมีค่าเท่ากับผลรวมของราคาแฝงของคุณลักษณะทั้งหมดที่มี

สำหรับมูลค่าส่วนเพิ่ม (Marginal Implicit Price) ของคุณลักษณะทั้งหมดของผลิตภัณฑ์ คำนวณผลคูณจากมูลค่าของแต่ละคุณลักษณะเท่ากับปริมาณคุณลักษณะที่ได้รับเพิ่มขึ้นจากการบริโภคผลิตภัณฑ์นั้นเพิ่มขึ้น 1 หน่วย ($\frac{\partial p}{\partial z_k}$) ภายใต้เงื่อนไขที่ยืนยัน (Second-order Condition) และฟังก์ชันของราคา ไม่เป็นเป็นลักษณะโค้งเว้า (Concave) จนเกินไป ซึ่งหมายถึงฟังก์ชัน Hedonic จะไม่เป็นฟังก์ชันเชิงเส้นตรง (Costanigro et al., 2011)

อย่างไรก็ตาม ผลิตภัณฑ์แต่ละหน่วยมีคุณลักษณะคงที่ เช่น ความหอมของข้าว จะถูกกำหนดด้วยชนิดของพันธุ์ข้าว เป็นต้น ทำให้ผลประโยชน์ส่วนเพิ่มของคุณลักษณะของข้าวสารบรรจุถุงจึงมีค่าคงที่เท่ากับ Z_{ik} ดังนั้น ราคาของข้าวสารบรรจุถุง r จึงสามารถเขียนอยู่ในรูปฟังก์ชันดังสมการ (4)

$$P_r = \sum_{j=1}^k Z_{rj} p_{rj} \quad (4)$$

จากสมการ (4) เราสามารถประมาณค่า Hedonic Price (p_{rj}) โดยเพิ่มเทอมตลาดเคลื่อน ซึ่งอธิบายปัจจัยอื่นๆ ที่ไม่ได้ระบุไว้ในแบบจำลอง และใช้ค่าสังเกตของคุณลักษณะ (z_{rj}) และราคาตลาด (P_r) ของคุณลักษณะเชิงคุณภาพที่แตกต่างกันของผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงได้ ดังนั้น แบบจำลอง Hedonic Price ที่ใช้ในการศึกษาปัจจัยด้านคุณลักษณะที่เป็นตัวกำหนดราคาข้าวสารบรรจุถุงที่จำหน่ายในกรุงเทพมหานคร มีรูปสมการทั่วไปดังสมการที่ 1 โดยเพิ่มค่าคงที่ (α_0) ในแบบจำลองตามข้อเสนอของ Ladd & Suvannunt (1976) เพื่อบ่งชี้ถึงเอกลักษณ์เฉพาะของตัวสินค้านั้นๆ อย่างไรก็ตาม หากสินค้าใดไม่มีเอกลักษณ์เฉพาะ ค่า α_0 ไม่ควรมีนัยสำคัญทางสถิติ (ยูวดี ลีเป็น และวิศิษฐ์ ลิ้มสมบุญชัย, 2551)

สำหรับการศึกษาคำนี้ ผู้วิจัยจะวิเคราะห์ความสัมพันธ์สหสัมพันธ์ (Correlation) สำหรับพิจารณาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรคุณลักษณะต่างๆ เพื่อทดสอบปัญหา Multicollinearity ก่อนประมาณค่าแบบจำลองด้วยวิธีทางเศรษฐมิติ ดังสมการ (5)

$$P = \alpha_0 + \sum_{j=1}^K \alpha_j z_j + \varepsilon \quad (5)$$

วิธีการดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การเก็บรวบรวมข้อมูล แบ่งเป็น ข้อมูลปฐมภูมิ โดยการสำรวจด้วยพฤติกรรมผู้บริโภคแบบสอบถาม และสำรวจคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงที่วางจำหน่ายในกรุงเทพมหานคร และข้อมูลทุติยภูมิจากศึกษาค้นคว้าและรวบรวม แนวคิด ทฤษฎี งานวิจัย และบทความวิชาการที่เกี่ยวข้อง

การกำหนดตัวอย่างและสุ่มตัวอย่าง

การศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคข้าวสารบรรจุถุงในครั้งนี้ ได้สุ่มตัวอย่างจากผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร จำนวน 481 ราย เพื่อสัมภาษณ์ด้วยแบบสอบถาม ด้วยวิธีการเลือกตัวอย่างหลายขั้นตอน (Multi-stage Sampling) จาก 6 กลุ่มเขตพื้นที่ตามการแบ่งเขตของกรุงเทพมหานคร แล้วทำการสุ่มสัมภาษณ์แบบบังเอิญ (Accidental Sampling) จากทั้ง 6 กลุ่มเขตพื้นที่อย่างน้อย 60 รายต่อกลุ่มเขต จากแหล่งชุมชน ห้างสรรพสินค้า และตลาดสด เพื่อให้ได้ตัวอย่างที่มีการกระจายตัว แล้วเลือกสัมภาษณ์แบบเฉพาะเจาะจง (Purposive Sampling) เฉพาะผู้ที่ซื้อข้าวสารบรรจุถุงในช่วง 1 เดือน ณ วันที่ทำการสัมภาษณ์ ซึ่งขนาดของตัวอย่างที่ทำการศึกษาในครั้งนี้ไม่น้อยกว่า 200 ตัวอย่าง เป็นไปตามคำแนะนำของ Hair et al. (2014) ซึ่งเพียงพอต่อการทดสอบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยและทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างประชากร 2 กลุ่ม

สำหรับการสำรวจคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงที่วางจำหน่าย งานวิจัยนี้ได้กำหนดตัวอย่างตามเครื่องมือที่ใช้ในการวิเคราะห์ตามคำแนะนำของ Hair et al. (2014) โดยการวิเคราะห์สมการถดถอยเชิงซ้อนที่ดี ควรมีอัตราส่วนระหว่างตัวแปรอิสระต่อจำนวนตัวอย่างเท่ากับ 1 : 20 ซึ่งการวิเคราะห์คุณลักษณะที่กำหนดราคาข้าว ทำการสำรวจผลิตภัณฑ์ข้าวบรรจุถุงจำนวน 855 ตัวอย่าง ที่วางจำหน่ายในห้างค้าปลีกขนาดใหญ่ ห้างค้าปลีกราคาประหยัด ซูเปอร์มาร์เก็ต ร้านสะดวกซื้อ และร้านชุมชนสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย ซึ่งมีอัตราส่วนมากกว่าคำแนะนำ โดยการสำรวจจะสำรวจเฉพาะข้าวสารบรรจุถุงขนาด 1-10 กิโลกรัม

วิธีการวิเคราะห์ข้อมูล

1. การวิเคราะห์พฤติกรรมกรรมการเลือกซื้อข้าวสาลีจะใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาในสรุปข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างในรูปแบบร้อยละ ความถี่ และค่าเฉลี่ย และการทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างข้อมูลประชากรศาสตร์ และพฤติกรรมกรรมการเลือกซื้อข้าวสารแยกตามประเภทของสีข้าว โดยอาศัยเครื่องมือทางสถิติ เช่น การทดสอบสมมติฐานแบบที (t-Test) และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ด้วยการทดสอบไคสแควร์ (Chi-Square Test) โดยสำรวจข้อมูลพฤติกรรมกรรมการเลือกซื้อข้าวสารบรรจุถุงและความต้องการข้าวคุณภาพด้วยการสัมภาษณ์ผู้บริโภคโดยตรงด้วยแบบสอบถาม ใน 2 ส่วนคือ 1) พฤติกรรมกรรมการเลือกซื้อ ได้แก่ ยี่ห้อ สถานที่ในการซื้อ ปัจจัยที่ใช้พิจารณาในการเลือกซื้อ รวมไปถึงปัจจัยคุณภาพข้าวที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญ และ 2) ข้อมูลส่วนบุคคลของผู้ให้สัมภาษณ์ เช่น เพศ อายุ การศึกษา รายได้เฉลี่ยต่อเดือน ซึ่งจะชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างของตลาด (Market Segments) โดยทำการการสุ่มแบบเฉพาะเจาะจงผู้บริโภคที่เลือกซื้อผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงจากแหล่งชุมชน ตลาดสด หน้าห้างสรรพสินค้า หรือซูเปอร์มาร์เก็ต

2. การศึกษาคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงที่วางจำหน่ายในกรุงเทพมหานครจะใช้การวิเคราะห์ด้วยสถิติเชิงพรรณนาในสรุปข้อมูลของกลุ่มตัวอย่างในรูปแบบร้อยละ ความถี่ และค่าเฉลี่ย

3. การวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดราคาด้วยการวิเคราะห์เชิงปริมาณโดยประยุกต์แบบจำลอง Hedonic Price หาคุณลักษณะทางกายภาพของผลิตภัณฑ์ที่กำหนดราคาผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงที่วางจำหน่ายในกรุงเทพมหานคร จากสมการที่ (5) สามารถฟังก์ชันทั่วไปของราคาของผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงที่ใช้ในการวิเคราะห์ เป็นดังสมการ (6)

$$P = f(RB, ARO, LOV, BRO, ORG, NEW, MIX, NUT, PRO, MET, COT, CER, PAC, BRA) \quad (6)$$

โดยที่ตัวแปรสำหรับใช้วิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดราคาผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงในแบบจำลอง Hedonic price แสดงดังตารางที่ 1

ตารางที่ 1 ข้อมูลลักษณะของผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงและสมมติฐานภายใต้แบบจำลอง

ตัวแปร	คำอธิบาย	ตัวแปรหุ่น	ความสัมพันธ์ที่คาดหวังต่อราคา
P	ราคาผลิตภัณฑ์ข้าวสารเฉลี่ย (บาท/กก.)	-	
RB	ข้าวไรซ์เบอร์รี่	1 = ข้าวไรซ์เบอร์รี่; 0 = ไม่ใช่ข้าวไรซ์เบอร์รี่	+
ARO	พันธุ์ข้าวหอม	1 = เป็นข้าวหอม; 0 = ไม่เป็นข้าวหอม	+
LOV	พันธุ์ข้าวพื้นเมือง	1 = ข้าวพันธุ์พื้นเมือง; 0 = ไม่ใช่ข้าวพันธุ์พื้นเมือง	+
BRO	ข้าวกล้อง	1 = ข้าวกล้อง; 0 = ไม่ใช่ข้าวกล้อง	+
ORG	ข้าวอินทรีย์	1 = ข้าวอินทรีย์; 0 = ไม่ใช่ข้าวอินทรีย์	+
COL	ข้าวสี	1 = ข้าวสี; 0 = ข้าวขาว	+
NEW	ข้าวฤดูกาลใหม่	1 = ข้าวใหม่; 0 = ข้าวเก่า	+
MIX	การผสมข้าวมากกว่า 1 สายพันธุ์ขึ้นไป	1 = ผสม; 0 = ไม่ผสม	-
NUT	ฉลากโภชนาการ	1 = มีฉลากโภชนาการ; 0 = ไม่มีฉลากโภชนาการ	+
PRO	ระบุแหล่งปลูก	1 = ระบุแหล่งปลูก; 0 = ไม่ได้ระบุแหล่งปลูก	+
MET	ระบุข้อความวิธีการหุง	1 = มีข้อมูลการหุงข้าว; 0 = ไม่มีข้อมูลการหุงข้าว	+
COT	ระบุข้อความคุณประโยชน์	1 = มีข้อความคุณประโยชน์; 0 = ไม่มีข้อความคุณประโยชน์	+

ตารางที่ 1 (ต่อ)

ตัวแปร	คำอธิบาย	ตัวแปรหุ่น	ความสัมพันธ์ที่คาดหวังต่อราคา
CER	จำนวนมาตรฐาน รับรองที่ปรากฏ (เครื่องหมาย)	-	+
PAC1	รูปแบบบรรจุภัณฑ์	1 = ถุงสุญญากาศมีกล่องหุ้ม 0 = ถุงสุญญากาศไม่มีกล่องหุ้ม	+
PAC2	รูปแบบบรรจุภัณฑ์	1 = ถุงพลาสติกแบบไม่สุญญากาศ 0 = ถุงสุญญากาศ	-
BRA1	กลุ่มตราสินค้า	1 = สโตร์แบรนด์; 0 = ไม่ใช่สโตร์แบรนด์	-
BRA2	กลุ่มตราสินค้า	1 = แบรินด์เล็ก; 0 = ไม่ใช่แบรินด์เล็ก	-

ที่มา: จากการศึกษา

ผลการวิจัย

พฤติกรรมกรรมการเลือกซื้อข้าวสาร

ผลการสำรวจผู้บริโภคจำนวน 481 ราย แบ่งเป็นหญิงจำนวน 351 ราย และชายจำนวน 130 ราย อายุเฉลี่ย 40.6 ปี (SD=11.9) จบการศึกษาระดับปริญญาตรีร้อยละ 42.9 เป็นพนักงานบริษัทเอกชนร้อยละ 39.0 รองลงมาคือ ข้าราชการ/พนักงานของรัฐ/รัฐวิสาหกิจร้อยละ 28.4 มีรายได้ต่อเดือนเฉลี่ย 25,280 บาท (SD=30,134) ส่วนมากอาศัยอยู่กับครอบครัวร้อยละ 78.9 และจำนวนสมาชิกในครัวเรือนประมาณ 3 คน (SD=1.6)

กลุ่มตัวอย่างมีส่วนร่วมของการซื้อเฉพาะข้าวขาวร้อยละ 75.8 ซื้อเฉพาะข้าวสีร้อยละ 5.2 และซื้อทั้งสองชนิดร้อยละ 18.9 เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยสำคัญด้านประชากรศาสตร์กับการเลือกซื้อข้าวสีด้วย Pearson Chi-square Test พบว่า มีเพียงปัจจัยด้านรายได้ และระดับการศึกษาขั้นสูงสุดมีความสัมพันธ์ต่อการเลือกซื้อข้าวสีอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ หมายความว่า ผู้ที่มีรายได้มากส่วนมากจะเลือกซื้อข้าวสีแตกต่างจากผู้ที่มีรายได้น้อย ($\chi^2_{INC} = 17.4, p=0.000$) และผู้ที่จบการศึกษาระดับปริญญาตรีขึ้นไปจะเลือกซื้อข้าวสีแตกต่างจากผู้ที่ยังจบการศึกษาน้อยกว่าระดับปริญญาตรีเป็นส่วนใหญ่ ($\chi^2_{EDU} = 18.7, p=0.000$) นอกจากนี้ยังพบว่า เมื่อทดสอบความสัมพันธ์ระหว่างพฤติกรรมด้านสุขภาพกับการเลือกซื้อข้าวสีด้วย Pearson Chi-square Test พบว่า พฤติกรรมการออกกำลังกายมีความสัมพันธ์ต่อการเลือกซื้อข้าวสีอย่างมีนัยสำคัญ กล่าวคือ คนที่ออกกำลังกายเป็นประจำเลือกซื้อข้าวสีแตกต่างจากคนที่ไม่ออกกำลังกายเป็นส่วนใหญ่ ($\chi^2_{EXE} = 5.3, p=0.020$) ขณะที่ พฤติกรรมการดื่มแอลกอฮอล์และการสูบบุหรี่ไม่มีความสัมพันธ์กับการเลือกซื้อข้าวสี

ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างนิยมซื้อข้าวสารบรรจุถุงขนาด 5 กิโลกรัมเฉลี่ยเดือนละ 1 ครั้ง จากห้างค้าปลีกราคาประหยัดใกล้บ้าน เช่น บิ๊กซี เทสโก้ โลตัส เป็นต้น เนื่องจากราคาถูกกว่าแหล่งอื่น บางครั้งทางห้างค้าปลีกเสนอ

โปรโมชันเพิ่มเติมทำให้เกิดความคุ้มค่าแก่กลุ่มผู้บริโภค โดยปัจจัยสำคัญที่มีผลต่อการพิจารณาเลือกซื้อ คือ ยี่ห้อ โดยตราฉัตรเป็นยี่ห้อที่กลุ่มตัวอย่างเลือกมากที่สุด รองลงมาคือ หงส์ทอง เบญจรงค์ และมาบุญครอง ตามลำดับ กลุ่มตัวอย่างให้เหตุผลในการเลือกซื้อยี่ห้อเหล่านี้ว่ามั่นใจในคุณภาพข้าว โดยเฉพาะข้าวหอมมะลิ แต่สำหรับข้าวประเภทอื่น กลุ่มตัวอย่างจะให้ความสำคัญกับ ราคา ในระดับใกล้เคียงกับยี่ห้อ สำหรับคุณสมบัติด้านการหุงที่กลุ่มตัวอย่างชอบมากที่สุดคือ ความนุ่มร้อยละ 58.6 รองลงมาคือ หุงขึ้นหม้อร้อยละ 15.2 และหุงแล้วเม็ดสวย ร้อยละ 12.11 ส่วนเครื่องหมายมาตรฐานรับรองต่างๆ ที่ปรากฏบนบรรจุภัณฑ์ข้าวสาร กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญกับตราเครื่องหมาย ออย. มากที่สุด แต่คุณค่าทางโภชนาการ หรือตรารับรองมาตรฐานอื่นรวมถึงลักษณะทางกายภาพของข้าว เช่น ท้องไข่ ความยาวของเมล็ด กลุ่มตัวอย่างให้ความสำคัญน้อยมาก

ผลการสำรวจข้อมูลคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุง

ผลการสำรวจผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงจำนวน 855 ตัวอย่าง แบ่งเป็น ข้าวขาว 534 ตัวอย่าง (ร้อยละ 62.5) และข้าวสี 321 ตัวอย่าง (ร้อยละ 37.5) และในจำนวนข้าวขาวทั้งหมด มีจำนวนข้าวหอมมะลิ 406 ตัวอย่าง (ร้อยละ 76.0) สำหรับข้าวสี แบ่งออกเป็น 3 กลุ่ม คือ ข้าวกล้อง 224 ตัวอย่าง (ร้อยละ 70) ข้าวไรซ์เบอร์รี่ 79 ตัวอย่าง (ร้อยละ 25) และข้าวสีอื่นๆ อีก 18 ตัวอย่าง (ร้อยละ 5) ตามลำดับ ในส่วนของขนาดบรรจุภัณฑ์ พบว่า ส่วนใหญ่จะบรรจุในขนาด 5 กิโลกรัม (ร้อยละ 51.0) รองลงมาคือ 1 กิโลกรัม ร้อยละ 25.0) และ 2 กิโลกรัม (ร้อยละ 23.0) ตามลำดับ โดยข้าวสารบรรจุถุงขนาด 5 กิโลกรัม มีราคาเฉลี่ยต่อกิโลกรัมต่ำที่สุด (43 บาท/กิโลกรัม) และขนาด 1 กิโลกรัม มีราคาเฉลี่ยต่อกิโลกรัมแพงที่สุด (78 บาท/กิโลกรัม) เมื่อพิจารณาเฉพาะลักษณะบรรจุภัณฑ์ของข้าวสี ซึ่งมีจำนวนตัวอย่างถึง 321 ตัวอย่าง พบว่า รูปแบบของการบรรจุถุงพลาสติกแบบไม่สุญญากาศมากที่สุด เนื่องจากมีต้นทุนการผลิตต่ำและสามารถจำหน่ายได้ในราคาที่ไม่สูงมาก โดยมีราคาเฉลี่ย 51 บาท/กิโลกรัม ซึ่งต่ำกว่าการบรรจุแบบสุญญากาศที่มีราคาเฉลี่ย 60 – 78 บาท/กิโลกรัม

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยคุณลักษณะที่กำหนดราคาผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุง

การวิเคราะห์คุณลักษณะที่เป็นปัจจัยกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงโดยการประมาณค่าแบบจำลอง Hedonic Price พบว่า

การวิเคราะห์โดยใช้ตัวแปรด้านพันธุ์ข้าวและคุณลักษณะข้าวด้านความหอม การขัดสี และรูปแบบการผลิต พบว่า พันธุ์ข้าวหอม พันธุ์ข้าวไรซ์เบอร์รี่ พันธุ์ข้าวพื้นเมือง ข้าวอินทรีย์ และข้าวสี มีความสัมพันธ์ในเชิงบวกกับราคาผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุง กล่าวคือคุณลักษณะความหอมของข้าวมีผลทำให้ราคาของผลิตภัณฑ์สูงกว่าข้าวพันธุ์ที่ไม่โดดเด่นด้านความหอมประมาณ 7 บาท/กิโลกรัม พันธุ์ข้าวไรซ์เบอร์รี่มีผลทำให้ราคาผลิตภัณฑ์สูงกว่าข้าวทั่วไปประมาณ 44 บาท/กิโลกรัม ข้าวพันธุ์พื้นเมืองมีผลทำให้ราคาของผลิตภัณฑ์สูงกว่าข้าวทั่วไปประมาณ 9.4 บาท/กิโลกรัม ข้าวอินทรีย์ที่มีการรับรู้ไม่มีการใช้สารเคมีในการผลิตและมีความปลอดภัยในการบริโภคก็มีผลทำให้ราคาของผลิตภัณฑ์สูงกว่าข้าวสารทั่วไปประมาณ 13 บาท/กิโลกรัม และกลุ่มข้าวสี ซึ่งมีการรับรู้ว่ามีคุณค่าทางโภชนาสูงและตอบรับกับกระแสคนรักสุขภาพมีผลทำให้ราคาของผลิตภัณฑ์สูงกว่าผลิตภัณฑ์ข้าวขาวประมาณ 15.5 บาท/กิโลกรัม โดยข้าวกล้องไม่มีผลต่อการกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ ทั้งนี้การผสมพันธุ์ข้าวมากกว่าหนึ่งสายพันธุ์มีความสัมพันธ์ต่อราคาของผลิตภัณฑ์ในเชิงลบ ซึ่งการระบุบนบรรจุภัณฑ์มากกว่า 1 สาย

พันธุ์ขึ้นไป จะทำให้ผลิตภัณฑ์มีราคาถูกกว่าผลิตภัณฑ์ข้าวถุงที่บรรจุข้าวเพียงสายพันธุ์เดียวประมาณ 14 บาท/กิโลกรัม

เมื่อพิจารณามาตรฐานรับรองต่างๆ พบว่า จำนวนเครื่องหมายมาตรฐานที่ระบุบนบรรจุภัณฑ์ส่งผลเชิงบวกต่อราคาผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุง กล่าวคือ การเพิ่มจำนวนเครื่องหมายมาตรฐาน 1 เครื่องหมายจะทำให้ราคาผลิตภัณฑ์เพิ่มขึ้นประมาณ 1 บาท แต่การระบุฉลากโภชนาการบนบรรจุภัณฑ์กลับส่งผลในทิศทางตรงข้ามคือทำให้ราคาลดลงประมาณ 4 บาท สำหรับตัวแปรลักษณะบรรจุภัณฑ์และกลุ่มยี่ห้อ พบว่า ถุงพลาสติกแบบไม่สุญญากาศจะส่งผลเชิงลบต่อราคาผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุง ซึ่งทำให้ราคาลดลงประมาณ 15 บาท/กิโลกรัม เมื่อเปรียบเทียบกับบรรจุภัณฑ์แบบสุญญากาศ สำหรับยี่ห้อซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่สำคัญในการกำหนดราคานั้น หากเป็นยี่ห้อที่คุ้นเคยและมีชื่อเสียงจะมีราคาสูงกว่ายี่ห้อของสโตร์แบรนด์ ประมาณ 8 - 11 บาท (ตารางที่ 2)

ตารางที่ 2 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุง

ค่าความถดถอย	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (β)	Std. Error	t	p-value
ค่าคงที่ (Constant)	64.333	6.113	10.52	0.000***
พันธุ์ข้าวและคุณลักษณะข้าว				
พันธุ์ข้าวไรซ์เบอร์รี่ (RB)	44.258	5.027	2.07	0.000***
พันธุ์ข้าวหอม (ARO)	6.977	2.552	2.73	0.006***
พันธุ์ข้าวพื้นเมือง (LOV)	9.441	4.559	2.07	0.039**
ข้าวกล้อง (BRO)	1.114	4.571	0.24	0.807
ข้าวอินทรีย์ (ORG)	13.451	2.511	5.36	0.000***
ข้าวสี (COL)	15.509	4.760	3.26	0.001***
ข้าวฤดูกาลใหม่ (NEW)	-6.137	2.055	-2.99	0.003***
การผสมพันธุ์ข้าว				
ผสมพันธุ์ข้าว (MIX)	-13.689	2.176	-6.29	0.000***
ข้อความ				
ฉลากโภชนาการ (NUT)	-3.896	1.818	-2.14	0.032**
ระบุแหล่งปลูกข้าว (PRO)	2.373	2.343	1.01	0.311
ข้อความวิธีการหุง (MET)	-2.185	4.810	-0.45	0.650
ข้อความคุณประโยชน์ (COT)	-2.339	2.035	-1.15	0.251
จำนวนมาตรฐาน (CER)	1.166	0.443	2.63	0.009***
ลักษณะบรรจุภัณฑ์				
ถุงสุญญากาศมีกล่องหุ้ม (PAC1)	-2.748	3.640	-0.75	0.451
ถุงพลาสติกไม่สุญญากาศ (PAC2)	-15.151	2.409	-6.29	0.000***

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ค่าความถดถอย	ค่าสัมประสิทธิ์ถดถอย (β)	Std. Error	t	p-value
ยี่ห้อ				
สโตร์แบรนด์ (BRA1)	-10.951	3.605	-3.04	0.002***
แบรนด์เล็ก (BRA2)	-8.209	2.174	-3.78	0.000***

R Square = 0.518; Adjusted R Square = 0.508; F = 53.02***

หมายเหตุ: *** $p \leq 0.01$, ** $p \leq 0.05$, * $p \leq 0.10$

ที่มา: จากการศึกษา

การอภิปรายผล

การอภิปรายผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 การศึกษาพฤติกรรมการเลือกซื้อข้าวสารและความต้องการข้าวคุณภาพของผู้บริโภคในเขตเมือง

ผู้บริโภคเลือกซื้อข้าวสีมากกว่าหนึ่งในสี่ของข้าวขาว โดยปัจจัยที่มีความสัมพันธ์กับการเลือกซื้อข้าวสีคือ รายได้ ระดับการศึกษา และพฤติกรรมการออกกำลังกาย ผู้บริโภคให้ความสำคัญกับความนุ่มของข้าวมากที่สุด โดยพิจารณาถึงยี่ห้อและราคา เป็นหลัก ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ พรธนิภา ปักโคพานัง (2551) แต่ผู้บริโภคไม่ได้ให้ความสำคัญกับลักษณะทางกายภาพของข้าวมากนัก ซึ่งประเด็นนี้แตกต่างจากผลการศึกษาของ Unnevehr (1986) Abansi et al. (1992) และ อารี วิบูลย์พงศ์ และคณะ (2550) เนื่องจากกลุ่มตัวอย่างไม่สนใจลักษณะทางกายภาพของข้าวสาร แต่ให้ความสำคัญกับยี่ห้อที่คุ้นเคยเพราะมั่นใจในคุณภาพ อย่างไรก็ตามยังคงมีส่วนของผลการศึกษาที่สอดคล้องกันคือ เรื่องคุณสมบัติจากข้าวที่หุง คือ ความนุ่มของข้าว ที่กลุ่มตัวอย่างให้เป็นปัจจัยหลักในการพิจารณาเลือกซื้อข้าวสาร รองลงมาคือ ความหอม ซึ่งสอดคล้องกับการศึกษาของ นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ (2556) ที่ปัจจัยด้านกายภาพในเรื่องของความสะอาดเป็นปัจจัยสำคัญของผู้บริโภคในเขตเมืองในการเลือกซื้อข้าวสาร

ส่วนที่ 2 การศึกษาคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ของข้าวสารบรรจุถุง

จากผลการสำรวจคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุง พบว่า ข้าวสีมีส่วนร้อยละ 37.5 ของผลิตภัณฑ์ทั้งหมดที่สำรวจ ประกอบด้วย 3 กลุ่ม คือ ข้าวไรซ์เบอร์รี่ ข้าวพันธุ์พื้นเมือง (เช่น ข้าวสังข์หยด) และข้าวกล้อง คิดเป็นร้อยละ 70 ของผลิตภัณฑ์ข้าวสีทั้งหมด สำหรับข้าวขาว ข้าวหอมมะลิมีส่วนมากที่สุด (ร้อยละ 76 ของพันธุ์ข้าวขาวทั้งหมดที่สำรวจ) โดยข้าวขาวส่วนใหญ่จะบรรจุในขนาด 5 กิโลกรัม ราคาเฉลี่ย 43.3 บาท/กิโลกรัม สำหรับข้าวสีจะบรรจุในขนาด 1 กิโลกรัม ราคาเฉลี่ย 112.4 บาท/กิโลกรัม ในรูปแบบของการบรรจุถุงพลาสติกแบบไม่สุญญากาศมากที่สุด อาจเป็นเหตุผลด้านต้นทุนการผลิตต่ำกว่าและสามารถจำหน่ายได้ในราคาที่ไม่สูงมาก (ราคาเฉลี่ย 51 บาท/กิโลกรัม) ซึ่งต่ำกว่าการบรรจุแบบสุญญากาศที่มีช่วงราคาต่อกิโลกรัมอยู่ที่ 60 – 78 บาท ทั้งนี้ ข้อสังเกตที่ได้จากการสำรวจผลิตภัณฑ์จากการวิจัยครั้งนี้คือ ตลาดผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงมีการแข่งขันค่อนข้างสูง เนื่องจากมียี่ห้อหลากหลายและมียี่ห้อที่เป็นสโตร์แบรนด์ที่ผลิตมาเพื่อแย่งส่วน

แบ่งการตลาดจากยี่ห้อหลัก พร้อมตั้งราคาที่ต่ำกว่าประมาณ 10 บาท ซึ่งอาจเป็นสาเหตุหนึ่งที่ทำให้การระบุฉลากโภชนาการบนบรรจุภัณฑ์ทำให้ราคาผลิตภัณฑ์ถูกกว่าประมาณ 4 บาท/กิโลกรัม เพื่อดึงดูดผู้บริโภคที่คำนึงถึงด้านราคาเป็นสำคัญ นอกจากนี้ สโตร์แบรนด์ยังมีข้อได้เปรียบทางด้านต้นทุนของสถานที่เพื่อการจัดจำหน่าย และสามารถควบคุมคุณภาพและความสะอาดได้ดีซึ่งเป็นคู่แข่งที่สำคัญสำหรับผู้ประกอบการข้าวสารบรรจุถุงรายใหญ่ ถึงแม้ว่าปัจจุบันผู้บริโภคจะยังคงมักติดกับยี่ห้อที่เคยชิน หากแต่ผู้บริโภคพิจารณาราคาด้วยเช่นเดียวกัน จึงเป็นการง่ายที่จะมีการเปลี่ยนแบรนด์ในอนาคต

ส่วนที่ 3 การวิเคราะห์ปัจจัยคุณลักษณะของผลิตภัณฑ์ที่มีต่อราคาข้าวสารบรรจุถุง

ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่กำหนดราคาด้วยแบบจำลอง Hedonic Price พบว่า ปัจจัยที่มีผลเชิงบวกต่อราคาผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุง ได้แก่ พันธุ์ข้าวสี พันธุ์ข้าวพื้นเมือง ข้าวหอม การผลิตแบบอินทรีย์ และจำนวนเครื่องหมายรับรองมาตรฐาน ขณะที่ปัจจัยที่มีผลเชิงลบต่อราคาผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ข้าวฤดูปลูกใหม่ การผสมข้าวมากกว่าหนึ่งสายพันธุ์ ฉลากโภชนาการ บรรจุภัณฑ์แบบถุงสุญญากาศแบบมีกล่องหุ้มและแบบไม่สุญญากาศ ยี่ห้อประเภทสโตร์แบรนด์และแบรนด์เล็ก จะเห็นได้ว่าปัจจัยส่งผลต่อราคาในเชิงบวกเป็นโอกาสที่ดีสำหรับผู้ประกอบการรายเล็กและผู้ประกอบการรายใหม่สามารถนำเสนอผลิตภัณฑ์ที่มีคุณลักษณะแตกต่างจากผลิตภัณฑ์ในตลาด เช่น สี ความหอม ความนุ่ม ข้าวอินทรีย์ ข้าวพื้นเมือง ซึ่งผู้บริโภคยินดีจ่ายราคาส่วนเพิ่มให้กับปัจจัยเหล่านี้ หากแต่ผู้ประกอบการต้องให้ความสำคัญกับคุณภาพของผลิตภัณฑ์อย่างมากโดยเฉพาะความสะอาดและมาตรฐานการผลิต เนื่องจากเป็นปัจจัยสำคัญที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญและมีความภักดีกับตราสินค้า

นอกจากนี้ ปัจจัยด้านสายพันธุ์ข้าวโดยเฉพาะในกลุ่มพันธุ์ข้าวสีและรูปแบบการผลิต มีอิทธิพลต่อการกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงค่อนข้างมากเมื่อเทียบกับคุณลักษณะอื่น เนื่องจากสามารถเพิ่มราคาขายได้ประมาณ 13 – 20 บาท/กิโลกรัม สะท้อนการยอมรับและความเต็มใจจ่ายของผู้บริโภคที่มีต่อสายพันธุ์ข้าวสีได้เป็นอย่างดี อย่างไรก็ตาม Cuevas et al. (2016) ให้ข้อระวังประการหนึ่งคือ ตัวแปรพันธุ์ข้าวในรูปแบบจำลองราคาแฝงของพันธุ์ข้าวอาจไม่ได้สะท้อนค่าที่แท้จริง หากพันธุ์ข้าวที่ระบุบนบรรจุภัณฑ์มีข้าวพันธุ์อื่นปนอยู่ด้วย ซึ่งอาจมีการปนกันในช่วงขั้นตอนหลังการเก็บเกี่ยวหรือขั้นตอนการเก็บรักษาก่อนบรรจุ ซึ่งสอดคล้องกับผลการศึกษาของงานวิจัยนี้ การผสมพันธุ์ข้าวมากกว่าหนึ่งสายพันธุ์ส่งผลเชิงลบต่อราคาผลิตภัณฑ์ประมาณ 13 บาท/กิโลกรัม ดังนั้น ตราเครื่องหมายรับรองพันธุ์จึงเป็นสิ่งที่ช่วยสร้างความมั่นใจให้กับผู้บริโภค แม้ว่าตรารับรองมาตรฐานจะไม่สามารถเพิ่มราคาได้มากนัก แต่จำนวนเครื่องหมายรับรองมาตรฐานก็เป็นสิ่งที่ผู้ผลิตต้องการทำให้ผู้บริโภคเห็นว่าผลิตภัณฑ์ของตนมีคุณภาพ ได้รับการรับรอง และเป็นการโน้มน้าวการตัดสินใจซื้อของผู้บริโภค แต่ที่หันไปสนใจคือข้าวฤดูปลูกใหม่ที่กลับมีผลเชิงลบต่อราคาผลิตภัณฑ์ อาจเป็นเพราะข้าวฤดูปลูกใหม่มีกษายขนาดบรรจุ 5 กิโลกรัม เมื่อพิจารณาในหน่วยต่อกิโลกรัมจึงมีราคาถูกส่งผลกระทบต่อราคาผลิตภัณฑ์ในเชิงลบ

สรุปผลการวิจัย

จากผลการศึกษาสรุปได้ว่า ผู้บริโภคเลือกซื้อข้าวสารบรรจุถุงที่เป็นข้าวขาวร้อยละ 75.9 ซื้อข้าวสีร้อยละ 24.1 โดยปัจจัยด้านประชากรศาสตร์ที่ส่งผลต่อการตัดสินใจเลือกซื้อข้าวสีคือ ระดับการศึกษา และรายได้ โดยผู้บริโภคนิยมซื้อข้าวสารขนาดบรรจุ 5 กิโลกรัม ยกเว้นข้าวไรซ์เบอร์รี่หรือข้าวสีอื่นๆ จะซื้อขนาดบรรจุ 1 กิโลกรัม ประมาณเดือนละ 1 ครั้ง จากห้วงค้าปลีกราคาประหยัดใกล้บ้าน ผู้บริโภคจะเลือกซื้อที่พอประจำ โดยยี่ห้อที่ได้รับความนิยมสูงสุดคือ ตราฉัตร สิ่งที่ผู้บริโภคใส่ใจมากที่สุดในการเลือกซื้อข้าวสารคือ ความสะอาด ไม่มีมอด ไม่มีกรวด โดยผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุงที่วางจำหน่าย พบว่า ข้าวสีมีสัดส่วนร้อยละ 37.5 ของผลิตภัณฑ์ทั้งหมดที่สำรวจ ซึ่งส่วนมากเป็นข้าวไรซ์เบอร์รี่ ขณะที่ข้าวขาว ข้าวหอมมะลิมีสัดส่วนมากที่สุด โดยข้าวขาวส่วนใหญ่จะบรรจุในขนาด 5 กิโลกรัม ราคาเฉลี่ย 43.3 บาท/กิโลกรัม สำหรับข้าวสีจะบรรจุในขนาด 1 กิโลกรัม ราคาเฉลี่ย 112.4 บาท/กิโลกรัม ในรูปแบบของการบรรจุถุงพลาสติกแบบไม่สุญญากาศมากที่สุด โดยปัจจัยที่มีผลเชิงบวกต่อการกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุง ได้แก่ พันธุ์ข้าว ข้าวสี ข้าวหอม ข้าวอินทรีย์ และจำนวนเครื่องหมายรับรองมาตรฐาน และปัจจัยที่มีผลเชิงลบต่อราคาผลิตภัณฑ์ ได้แก่ ข้าวฤดูกาลใหม่ การผสมข้าวมากกว่าหนึ่งสายพันธุ์ ฉลากโภชนาการ บรรจุภัณฑ์แบบถุงสุญญากาศแบบมีกล่องหุ้ม และแบบไม่สุญญากาศ ผลิตภัณฑ์ยี่ห้อประเภทสโตร์แบรนด์ และยี่ห้อทั่วไป

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1) การวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่า ปัจจัยสำคัญที่สุดที่เป็นตัวกำหนดราคาผลิตภัณฑ์ข้าวสารบรรจุถุง คือ พันธุ์ข้าว โดยเฉพาะกลุ่มข้าวสี สามารถเพิ่มราคาผลิตภัณฑ์ได้ประมาณ 15 – 20 บาท/กิโลกรัม สะท้อนความเต็มใจจ่ายของผู้บริโภคที่มีต่อข้าวสี แต่จุดอ่อนของข้าวสีคือ ความนุ่ม ซึ่งเป็นคุณลักษณะที่ผู้บริโภคให้ความสำคัญมากที่สุดในการตัดสินใจเลือกซื้อข้าวสาร ดังนั้น ภาครัฐควรมุ่งส่งเสริมให้มีการปรับปรุงและวิจัยพันธุ์ข้าวสีให้มีคุณสมบัตินุ่มและหอม แล้วให้กรมส่งเสริมการเกษตรและกรมการข้าวส่งเสริมให้เพิ่มพื้นที่ปลูกข้าวไรซ์เบอร์รี่แบบเจาะจงพื้นที่ เพื่อควบคุมปริมาณการผลิตไม่ให้เกิดความต้องการของผู้บริโภคกลุ่มคนรักสุขภาพ โดยผู้ประกอบการควรใช้บรรจุภัณฑ์แบบสุญญากาศเพื่อเสริมภาพลักษณ์ของข้าวบรรจุถุงและสามารถตั้งราคาสูงกว่าแบบไม่สุญญากาศ เนื่องจากผู้บริโภคเชื่อว่าบรรจุภัณฑ์ลักษณะนี้มีเฉพาะในสินค้าที่มีราคาเท่านั้น

2) ผู้ประกอบการสามารถเพิ่มมูลค่าให้กับผลิตภัณฑ์ได้ด้วยจำนวนเครื่องหมายรับรองมาตรฐาน เช่น เครื่องหมาย GAP เครื่องหมาย Q หรือเครื่องหมายเทพพนม ที่รับรองว่าเป็นข้าวหอมมะลิแท้ อย่างไรก็ตามหน่วยงานรัฐจำเป็นต้องส่งเสริมหรือช่วยเหลือให้ผู้ประกอบการทำมาตรฐานและควรเพิ่มการรณรงค์ประชาสัมพันธ์เผยแพร่ตราเครื่องหมายรับรองให้เป็นที่รู้จักอย่างต่อเนื่อง เพราะตรารับรองที่ยอมรับของคนไทยนั้นปัจจุบันมีเพียงเครื่องหมาย อ.ย. ที่ผู้บริโภครู้จักและใช้เป็นส่วนหนึ่งของการพิจารณาและตัดสินใจซื้อ ส่วนตราอื่น เช่น เครื่องหมายเทพพนม ซึ่งเป็นตรารับรองข้าวหอมมะลิ หรือแม้แต่เครื่องหมาย Q และ GAP ผู้บริโภคก็ยังไม่รู้จักมากนัก

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1) เนื่องจากการศึกษาค้นคว้าครั้งนี้มุ่งเน้นศึกษาพฤติกรรมผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร การวิจัยครั้งต่อไปอาจศึกษาพฤติกรรมกรรมการเลือกซื้อข้าวสีของผู้บริโภคในจังหวัดอื่นหรือภูมิภาคอื่น ด้วยบริบทที่แตกต่างกันของพื้นที่และสภาพแวดล้อมพฤติกรรมกรรมการเลือกซื้อข้าวสีของผู้บริโภคจะมีความแตกต่างกัน

2) การวิจัยครั้งนี้เน้นการศึกษาเชิงปริมาณจากการสำรวจ การวิจัยครั้งต่อไปอาจมุ่งเน้นวิจัยเชิงคุณภาพ เพื่อให้ได้ข้อมูลเชิงลึกเพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อพฤติกรรมกรรมการเลือกซื้อข้าวสีของผู้บริโภค โดยอาจพิจารณาปัจจัยด้านจิตวิทยาสังคม เช่น การรับรู้ ทัศนคติ และกลุ่มอิทธิพลอ้างอิง ซึ่งเป็นปัจจัยภายในของบุคคลที่ส่งผลต่อการพฤติกรรมกรรมการตัดสินใจและการกระทำของผู้บริโภค

เอกสารอ้างอิง

- จิตติธัญญา เทพอวยพร. (2552). ความแตกต่างของปัจจัยทางการตลาดตามพฤติกรรมกรรมการซื้อและการบริโภคข้าวอินทรีย์. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- ณัฐฐิฎาพร สายคำวงษ์. (2550). พฤติกรรมกรรมการซื้อข้าวเพื่อการบริโภคของครัวเรือนในอำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- นฤมล อติเรกโชติกุล. (2548). พฤติกรรมผู้บริโภคในการซื้อข้าวสารบรรจุถุงในกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- นิพนธ์ พัวพงศกร และคณะ. (2556). อุปสงค์การบริโภคข้าวของไทย. (รายงานวิจัย) กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- พรธัญญา ปักโคพานัง. (2551). คุณลักษณะของข้าวที่มีผลต่อการตัดสินใจซื้อและพฤติกรรมกรรมการบริโภคข้าวสารของผู้บริโภคในกรุงเทพมหานคร. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- ยุวดี สีเป็ญ และวิศิษฐ์ ลิ้มสมบุญชัย. (2008). “ปัจจัยที่เป็นตัวกำหนดราคาคาผลิตภัณฑ์น้ำส้ม: การวิเคราะห์ราคาแบบฮีดอนนิค”. *วารสารเศรษฐศาสตร์ประยุกต์*, 15(2), 79-94.
- สันติ แสงเลิศไสว. (2560). ทัศนคติและความเต็มใจจ่ายของผู้บริโภคต่อสินค้าข้าวบรรจุถุง ที่ได้รับการรับรองการค้าที่เป็นธรรมในรูปแบบเฉพาะของประเทศไทย. (รายงานวิจัย) กรุงเทพฯ: สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย.
- สำนักยุทธศาสตร์และประเมินผล. (2559). สถิติ 2559 กรุงเทพมหานคร. กรุงเทพฯ.
- สุนันทา สุขเจริญ. 2558. การตัดสินใจซื้อข้าวไรซ์เบอร์รี่ของผู้บริโภคที่ศูนย์ข้าวสหกรณ์ไทย ชุมชุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย จำกัด. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรวิทยาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์).
- อักรพงศ์ อ้นทอง, ดนัยธัญ พงษ์พัชราธรเทพ และมิ่งสรรพ์ ขาวสะอาด. (2553). “อุปสงค์นำเข้าข้าวไทยและปัจจัยกำหนดราคาข้าวในตลาดโมเดิร์นเทรดของจีน”. *วารสารเศรษฐศาสตร์ประยุกต์*, 17(2), 55-77.

- Abansi, C., Duff, B., Lantican, F. & Juliano, B. (1992). Consumer demand for rice grain quality in selected rural and urban markets in the Philippines. In Unnevehr, L., Duff, B., Juliano, B. O., *Consumer demand for rice grain quality: Terminal report of IDRC Projects National Grain Quality (Asia) and International Grain Quality Economics (Asia)* (pp.37-57). Manila, International Rice Research Institute.
- Anang, B. T., Adjetej, S. N. A. & Abiriwe, S. A. (2011). Consumer preferences for rice quality characteristics and the effects on price in the Tamale Metropolis, Northern Region, Ghana. *International Journal of AgriScience. 1*, 67-74.
- Bajari, P. & Benkard, C. L. (2005). Demand estimation with heterogeneous consumers and unobserved product characteristics: A hedonic approach." *Journal of Political Economy*, 113, 1239-1276.
- Bunyasiri, I. N. & Sirisupluxana, P. (2017). Consumer's behavior and rice attributes for Thai HomMali Rice in Sichuan Province of China. *Journal of Business and Retail Management Research*, 8, 329-341.
- Costanigro, M., McCluskey, J. J. & Lusk, J. (2011). Hedonic Price Analysis in Food Markets. In Roosen, J. and Shogren, J. F. (Ed). *The Oxford Handbook of the Economics of Food Consumption and Policy* (pp.153-161). Croydon: Oxford University Press.
- Cuevas, R. P., Pede, V. O., McKinley, J., Velarde, O. & Demont, M. (2016). Rice grain quality and consumer preferences: a case study of two rural towns in the Philippines. *PLoS one*, 11(3), e0150345.
- Hair, J. F. (2014). *Multivariate data analysis*. Essex: Pearson College Division.
- Isvilanonda, S. & Kongrith, W. (2008). Thai household's rice consumption and its demand elasticity. *ASEAN Economic Bulletin*, 25, 271-282.
- Ladd, G. W. & Suvannunt, V. (1976). A model of consumer goods characteristics. *American Journal of Agricultural Economics*, 58, 504-510.
- Lancaster, K. J. 1966. A new approach to consumer theory. *The Journal of Political Economy*, 74, 132-157.
- Kaosa-ard, M. & Juliano, B. (1991). *Assessing rice quality characteristics and prices in selected international markets*. In Juliano, B. O., Pollard, L. R., Argosino, G. (Ed), *Rice grain marketing and quality issues*. (pp.23-36). Manila, International Rice Research Institute.
- Rosen, S. (1974). Hedonic prices and implicit markets: product differentiation in pure competition. *Journal of Political Economy*, 82, 34-55.
- Unnevehr, L. J. (1986). Consumer demand for rice grain quality and returns to research for quality improvement in Southeast Asia. *American Journal of Agricultural Economics*, 68, 634-641.

กิตติกรรมประกาศ

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของงานวิจัยเรื่อง พฤติกรรมการบริโภคข้าวและปัจจัยกำหนดราคาข้าวในเขตกรุงเทพมหานคร กรณีศึกษาข้าวไรซ์เบอร์รี่ ซึ่งได้รับทุนสนับสนุนการวิจัยจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย (RGD6120051)

เศรษฐกิจจังหวัดและการใช้ไฟฟ้าในประเทศไทย (Provincial Economies and Electricity Consumption in Thailand)

ดิเรก ปัทมสิริวัฒน์¹ ภาวิณี สตาร์เจล² และเมรดี อินอ่อน³
Direk Pattamasiriwat¹, Pawinee Stargell², and Meradee Inon³

Received: April 26, 2020

Revised: October 23, 2020

Accepted: December 21, 2020

บทคัดย่อ

บทความกำหนดวัตถุประสงค์ 2 ประการ 1) เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจจังหวัดและความต้องการใช้ไฟฟ้า 2) เพื่อเปรียบเทียบความเข้มข้นของการใช้ไฟฟ้าระหว่างจังหวัด (Provincial Electricity Intensity) ต่อ GPP โดยสันนิษฐานว่า ความต้องการใช้ไฟฟ้ามีแนวโน้มขยายตัวตามมูลค่าการผลิตของแต่ละจังหวัด สะท้อนในค่าความยืดหยุ่น (Demand Elasticity for Electricity to GPP) พร้อมทั้งตั้งข้อสันนิษฐานว่าความเข้มข้นของการใช้พลังงานไฟฟ้าในแต่ละจังหวัดมีความแตกต่างกัน ทำการวิเคราะห์โดยใช้แบบจำลองทางเศรษฐมิติที่ประมาณด้วยวิธีกำลังสองน้อยที่สุดสองขั้นผ่านตัวแปรเครื่องมือโดยใช้ข้อมูลรายจังหวัดในช่วงเวลา พ.ศ. 2551-2560 ผลการศึกษาพบว่า (1) อัตราการขยายตัวของความต้องการใช้ไฟฟ้า ร้อยละ 4.8 ใกล้เคียงกับอัตราการขยายตัวของ GPP (2) ความเข้มข้นของการใช้ไฟฟ้าระหว่างจังหวัดแตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญ คือจังหวัดที่อิงฐานอุตสาหกรรม มีความต้องการไฟฟ้าเข้มข้นกว่าจังหวัดที่อิงฐานการเกษตรและการบริการ (3) การวัดค่าความยืดหยุ่นต่อ GPP จำแนกในกลุ่มผู้ใช้ ในภาคครัวเรือนค่าความยืดหยุ่นประมาณ 0.63 ในกลุ่มผู้ประกอบการขนาดย่อม ค่าความยืดหยุ่น 0.77 และในกลุ่มผู้ประกอบการขนาดกลาง ค่าความยืดหยุ่น 0.72 และในผู้ประกอบการขนาดใหญ่ ค่าความยืดหยุ่นสูงกว่า 0.94 กำหนดให้ปัจจัยอื่นๆ คงที่ ค่าความยืดหยุ่นที่แตกต่างกันตามกลุ่มผู้ใช้แสดงให้เห็นว่าการเปลี่ยนแปลงเศรษฐกิจจังหวัด หรือ GPP ส่งผลต่อความต้องการใช้ไฟฟ้าของแต่ละกลุ่มผู้ใช้ไม่เท่ากันขึ้นกับกลุ่มผู้ใช้ไฟฟ้า

คำสำคัญ: เศรษฐกิจจังหวัด ความต้องการใช้ไฟฟ้า ความเข้มข้นของการใช้ไฟฟ้า ค่าความยืดหยุ่นของการใช้ไฟฟ้า

¹ ศาสตราจารย์ คณะพัฒนาการเศรษฐกิจ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์

Professor, School of Development Economics, National Institute of Development Administration (NIDA)

E-mail: direk.p@nida.ac.th

² อาจารย์ คณะบริหารธุรกิจ เศรษฐศาสตร์ และการสื่อสาร มหาวิทยาลัยนเรศวร

Lecturer, Faculty of Business Economics and Communications, Naresuan University, E-mail: pawineec@nu.ac.th

³ นิสิตปริญญาโท คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

Master Student, Faculty of Economics, Kasetsart University, E-mail: mayinon@gmail.com

ABSTRACT

This paper aims to set for two modest objectives: First, to empirically explore the relationship between provincial economies and electricity consumption; Secondly, to observe difference in electricity intensity by provinces (measured by electricity consumption per million baht of GPP). It is hypothesized that electricity consumption is positively related to GPP and that there may be variations in the demand elasticity by provinces. The relationship as assumed in the mode is estimated by the two-stage least squares with instrumental variable (IV-2SLS) regression. The unit of analysis in this case refers to 77 provinces over 10-year span (BE2551-2560). Among our findings: (1) the growth of electricity consumption averaged to 4.8 percent per annum which is approximately equal to that of GPP, (2) difference in electricity intensity among provinces is confirmed with the note that the industrial based provinces tend to be intensive use of electricity in relation to those provinces which are agriculture-based or service-based, and (3) the demand elasticity for different types of user are reported: namely, 0.63 for residential consumption, 0.77 for small enterprises, 0.72 for medium enterprises, and 0.94 for large enterprises.

Keywords: Gross Provincial Product (GPP), Electricity Consumption, Intensive Use of Electricity Demand Elasticity

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การเจริญเติบโตของเศรษฐกิจจังหวัด และความเหลื่อมล้ำมิติพื้นที่ เป็นหัวข้อวิจัยที่ได้รับความสนใจอย่างกว้างขวาง ทั้งนี้กระบวนการเติบโตของเศรษฐกิจจังหวัดเกี่ยวข้องกับการระดมทรัพยากรมาสร้างมูลค่าเพิ่ม เช่น สถานประกอบการ การจ้างงาน และการใช้กระแสไฟฟ้าเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยการผลิตที่ไม่อาจละเลยเป็นที่น่ายินดีที่มีความก้าวหน้าของการจัดเก็บข้อมูลของส่วนราชการและหน่วยผลิตในหลายมิติในทศวรรษที่ผ่านมา โดยบันทึกข้อมูลสถิติเป็นรายจังหวัดและรายปี เมื่อนำมาประมวลเข้าด้วยกันช่วยให้เข้าใจพลวัตของเศรษฐกิจจังหวัด และเข้าใจความแตกต่างมิติพื้นที่ (จังหวัด) เช่น โครงสร้างเศรษฐกิจจังหวัดที่เน้นภาคอุตสาหกรรม ภาคการเกษตร และภาคบริการ ส่งผลต่อความต้องการใช้ไฟฟ้าแตกต่างกัน

บทความนี้เป็นส่วนหนึ่งของโครงการวิจัยที่ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่าง การเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจจังหวัดและความเหลื่อมล้ำ โดยเน้นวิเคราะห์ความต้องการใช้ไฟฟ้ากับเศรษฐกิจจังหวัด โดยตระหนักว่าไฟฟ้าเป็นปัจจัยนำเข้ามีความสำคัญในกระบวนการผลิต เพื่อขยายองค์ความรู้สาขาเศรษฐศาสตร์ในประเทศไทย

ผลการศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้จะเป็นส่วนหนึ่งที่ช่วยให้เข้าใจพลวัตของเศรษฐกิจจังหวัด (Dynamics of Provincial Economy) เนื่องจากการใช้ไฟฟ้าเป็นปัจจัยการผลิตของจังหวัด ทั้งช่วยให้เข้าใจโครงสร้างการผลิตที่แตกต่างกัน เกี่ยวกับความเข้มข้นการใช้พลังงาน ผลการศึกษานี้สามารถเป็นประโยชน์แก่สำนักงานประมาณใน

การปรับรูปแบบการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการพัฒนาจังหวัดหรือเมือง ไม่ให้เกิดความแตกต่างกันมากเกินไป รวมทั้งกระทรวงการคลัง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่มีบทบาทในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ การกระจายรายได้ ตลอดจนความยากจน สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินนโยบายเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว เพื่อให้ประเทศไทยเกิดการพัฒนาย่างยั่งยืน

เนื้อหาของบทความวิจัยประกอบด้วย 5 ตอน ตอนที่สองอธิบายกรอบการวิจัย หน่วยการวิเคราะห์ (จังหวัด) นิยามผู้ใช้ไฟฟ้าโดยจำแนกตามกลุ่มผู้ใช้ ได้แก่ คริวเรือน ผู้ประกอบการรายเล็ก-กลาง-ใหญ่ ระบุตัวแปรที่เกี่ยวข้องและข้อสันนิษฐานการวิจัย ตอนที่สาม อธิบายแหล่งข้อมูลที่นำมาประยุกต์ใช้ในแบบจำลองซึ่งมาจากหลายหน่วยงาน กล่าวคือ สำนักงานสถิติแห่งชาติ การไฟฟ้านครหลวง การไฟฟ้าภูมิภาค สำนักงานประกันสังคม (สถิติสถานประกอบการและแรงงานในระบบประกันสังคมรายจังหวัด) มูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดและโครงสร้างเศรษฐกิจของจังหวัด จากสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ตอนที่สี่ระบุวิธีการศึกษา และตอนที่ห้าแสดงผลการศึกษาและการอภิปรายผล

จุดมุ่งหมายและขอบเขตของการวิจัย

1. ศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างการเติบโตของเศรษฐกิจจังหวัดและความต้องการใช้ไฟฟ้า โดยใช้ข้อมูลรายจังหวัดที่จัดเก็บต่อเนื่อง 10 ปี (พ.ศ. 2551-2560) โดยประยุกต์ใช้แบบจำลองเศรษฐกิจเพื่อวัดค่าความยืดหยุ่นของความต้องการไฟฟ้ากับผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP: Gross Provincial Product)

2. เพื่อศึกษาความแตกต่างระหว่างจังหวัด ซึ่งสะท้อนในความเข้มข้นของการใช้ไฟฟ้า (Electricity Intensity) ต่อ GPP เปรียบเทียบความเข้มข้นของการใช้ไฟฟ้าระหว่างจังหวัด (นิยามความเข้มข้นของการใช้ไฟฟ้า หมายถึง ความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้าต่อมูลค่าเพิ่ม หน่วยวัดหมายถึง x กิโลวัตต์ต่อ GPP 1 ล้านบาท)

เศรษฐกิจจังหวัด (Provincial Economies) เกิดจากภาคการผลิต (ซึ่งจำแนกออกเป็นสามกลุ่ม ได้แก่ สาขาการเกษตร อุตสาหกรรม และ การบริการ) สร้างมูลค่าเพิ่มให้จังหวัด เป็นตัวแปรที่นิยมเรียกชื่อย่อว่า GPP (ค่าเต็มหมายถึง ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด ซึ่งหากรวมทุกจังหวัดกลายเป็น GDP (Gross Domestic Product)) ซึ่งมูลค่า GDP ในปี พ.ศ. 2560 เท่ากับ 15,207,942 ล้านบาท (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2561) ในกระบวนการผลิตซึ่งผู้ประกอบการเป็นองค์กรสำคัญทำหน้าที่ระดมทรัพยากรเพื่อการผลิต กล่าวคือ ทุน เครื่องจักรเครื่องมือ กำลังแรงงาน ความรู้และเทคโนโลยี การใช้พลังงานไฟฟ้าเป็นส่วนหนึ่งของปัจจัยนำเข้าที่มีความสำคัญ สำหรับภาคครัวเรือนมีความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้าในการดำรงอยู่ในชีวิตประจำวันซึ่งมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นทุกปี

หน่วยวิเคราะห์ในบทความนี้หมายถึง 77 จังหวัด ซึ่งเป็นผลรวมของความต้องการใช้ไฟฟ้าของภาคครัวเรือนและผู้ประกอบการ อนึ่ง เพื่อเข้าใจความแตกต่างของความต้องการ การไฟฟ้าส่วนภูมิภาคจำแนกกลุ่ม

ความต้องการเป็น 4 กลุ่ม กล่าวคือ ก) ภาคครัวเรือน (Residents)⁴ ข) สถานประกอบการที่ต้องการใช้กระแสไฟฟ้าน้อย (กิจการขนาดเล็ก: Small Enterprises)⁵ ค) สถานประกอบการที่ต้องการใช้กระแสไฟฟ้าปานกลาง (กิจการขนาดกลาง: Medium Enterprises)⁶ และ ง) สถานประกอบการที่ต้องการใช้กระแสไฟฟ้ามาก (กิจการขนาดใหญ่: Large Enterprises)⁷

การศึกษาความสัมพันธ์ของการใช้กระแสไฟฟ้าจำแนกตามประเภทกลุ่มผู้ใช้และรายภูมิภาคจึงเป็นข้อมูลที่น่านำไปวิเคราะห์เชิงลึก

สมมติฐานของการวิจัย

H1: ความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้าในแต่ละจังหวัดมีความแตกต่างกัน ที่สะท้อนในความเข้มข้นของการใช้ไฟฟ้าต่อมูลค่าเพิ่มหนึ่งล้านบาท (Provincial Electricity Intensity) แตกต่างกัน พร้อมข้อสังเกตว่า ในหลายจังหวัดซึ่งอิงฐานการผลิตอุตสาหกรรม มีแนวโน้มต้องใช้พลังงานไฟฟ้าสูงกว่าจังหวัดที่อิงฐานการผลิตการเกษตร

H2: ความต้องการใช้พลังงานมีแนวโน้มขยายตัวตามมูลค่าการผลิตของแต่ละจังหวัด สะท้อนในค่าความยืดหยุ่น (Demand for Electricity to GPP) มีค่าเท่ากับ 1 อีกนัยหนึ่งหาก GPP ขยายตัวในอัตราร้อยละ 5 ความต้องการใช้ไฟฟ้าขยายตัวร้อยละ 5 เช่นเดียวกัน อย่างไรก็ตาม ค่าความยืดหยุ่นอาจจะแตกต่างกันระหว่างจังหวัด/หรือภูมิภาค

⁴ รวมถึงบ้านเรือนที่อยู่อาศัย วัด สำนักสงฆ์ และสถานประกอบศาสนกิจของทุกศาสนา ตลอดจนบริเวณที่เกี่ยวข้องโดยผ่านเครื่องวัดไฟฟ้าเครื่องเดียว

⁵ ธุรกิจรวมกับบ้านอยู่อาศัย อุตสาหกรรม ส่วนราชการ สำนักงาน หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐ องค์กร ปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ สถานทูต สถานที่ทำการของหน่วยงานราชการต่างประเทศ สถานที่ทำการขององค์การระหว่างประเทศ หรืออื่นๆ ตลอดจนบริเวณที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีความต้องการพลังไฟฟ้าเฉลี่ยใน 15 นาทีสูงสุด ต่ำกว่า 30 กิโลวัตต์ โดยผ่านเครื่องวัดไฟฟ้าเครื่องเดียว

⁶ ธุรกิจ อุตสาหกรรม ส่วนราชการ สำนักงาน หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ สถานทูต สถานที่ทำการของหน่วยงานราชการต่างประเทศ สถานที่ทำการขององค์การระหว่างประเทศ หรืออื่นๆ ตลอดจนบริเวณที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีความต้องการพลังไฟฟ้าเฉลี่ยใน 15 นาทีสูงสุดในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ตั้งแต่ 30 กิโลวัตต์ แต่ไม่ถึง 1,000 กิโลวัตต์ และมีปริมาณการใช้พลังงานไฟฟ้าเฉลี่ย 3 เดือนก่อนหน้าไม่เกิน 250,000 หน่วยต่อเดือน โดยผ่านเครื่องวัดไฟฟ้าเครื่องเดียว

⁷ ธุรกิจ อุตสาหกรรม ส่วนราชการ สำนักงาน หรือหน่วยงานอื่นใดของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น รัฐวิสาหกิจ สถานทูต สถานที่ทำการของหน่วยงานราชการต่างประเทศ สถานที่ทำการขององค์การระหว่างประเทศ หรืออื่นๆ ตลอดจนบริเวณที่เกี่ยวข้อง ซึ่งมีความต้องการพลังไฟฟ้าเฉลี่ยใน 15 นาทีสูงสุดในช่วงเวลาใดเวลาหนึ่ง ตั้งแต่ 1,000 กิโลวัตต์ขึ้นไป หรือมีปริมาณการใช้พลังงานไฟฟ้าเฉลี่ย 3 เดือน ก่อนหน้าเกิน 250,000 หน่วยต่อเดือน โดยผ่านเครื่องวัดไฟฟ้าเครื่องเดียว

ทบทวนวรรณกรรม

งานวิจัยที่ผ่านมา การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณการใช้ไฟฟ้าและการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ถูกแบ่งออกเป็น 2 ระดับคือ ระดับประเทศโดยรวม และระดับรายมลรัฐ/จังหวัด ยกตัวอย่างผลงานวิจัยเชิงเปรียบเทียบกลุ่มประเทศ เช่น Ozturk and Acaravci (2011) เน้นวิเคราะห์ความเป็นเหตุเป็นผล (Causality Test) ของปริมาณการใช้ไฟฟ้าต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ โดยใช้ข้อมูล 11 ประเทศในแถบตะวันออกกลาง และแอฟริกาตอนเหนือ ในช่วงระหว่างปี 1971–2006 พบว่า เพียง 4 ประเทศเท่านั้นที่สรุปหลักฐานเชิงประจักษ์ ของความสัมพันธ์เชิงเป็นเหตุเป็นผลของปริมาณการใช้ไฟฟ้าต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ในขณะที่ผลงานของ Cowan, Chang, Inglesi-Lotz, and Gupta (2014) โดยใช้ข้อมูล 4 ประเทศ (Brazil, Russia, India, and China) ในระหว่างปี 1990-2010 สรุปว่า มีความสัมพันธ์เชิงสาเหตุสองทิศทาง อีกนัยหนึ่งไม่ชัดเจนว่าตัวแปรใด เป็นต้นเหตุตัวแปรใดเป็นผล

ผลงานวิจัยโดย Bildirici, Bakirtas, and Kayikci (2012) ศึกษาปฏิสัมพันธ์ระหว่างการใช้ไฟฟ้าต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับประเทศ คำนวณเป็นรายหัวประชากร และวัดความยืดหยุ่นด้านราคา และรายได้ของความต้องการใช้ไฟฟ้าโดยรวม เปรียบเทียบกับความต้องการของภาคอุตสาหกรรม ในช่วงระหว่างปี 1978 – 2010 ในกลุ่มประเทศที่พัฒนาแล้ว (สหรัฐอเมริกา สหราชอาณาจักร ญี่ปุ่น อิตาลี ฝรั่งเศส และแคนาดา) กับประเทศกำลังพัฒนา (บราซิล จีน อินเดีย แอฟริกาใต้ และตุรกี) ด้วยวิธีการ Auto Regressive Distributed Lags และกำลังสองน้อยที่สุด (OLS) สรุปผลการศึกษาว่า การใช้พลังงานมีผลบวกต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ พร้อมระบุค่าความยืดหยุ่น (ประเทศสหราชอาณาจักร) เท่ากับ 0.919 ในระบบการผลิตรวม และ 0.787 ในภาคภาคอุตสาหกรรม

กรณีศึกษาในประเทศจีน โดย Zhang, Zhou, Yang, and Shao (2017) ใช้ข้อมูลในช่วงปี พ.ศ. 2521 –2559 เพื่อคำนวณค่าความยืดหยุ่นทางการใช้พลังงานต่อ GDP สะท้อนมิติเวลา ภูมิภาค และภาคอุตสาหกรรม โดยสันนิษฐานตัวแปรที่เกี่ยวข้อง เช่น ราคาพลังงาน รายได้ครัวเรือน และจำนวนประชากร ด้วยใช้หลายวิธีการ (Autoregressive Distributed Lag, Vector Autoregressive Model, Error Correction Model, Ordinary Least Squares Method, Dynamic Ordinary Least Squares และ Fully Modified Ordinary Least Squares) พบว่า โครงสร้างการใช้ไฟฟ้าในแต่ละพื้นที่หรือเมืองความแตกต่างกัน ตัวอย่างเช่น ณฑลเจียงซู มีปริมาณการใช้ไฟฟ้าสูงสุดที่ 4,956.62 พันล้านกิโลวัตต์ชั่วโมง GDP เท่ากับ 59,161.75 พันล้านหยวน ในขณะที่เขตปกครองตนเองทิเบตมีปริมาณการใช้ไฟฟ้าเพียง 30.65 พันล้านกิโลวัตต์ชั่วโมง GDP เท่ากับ 807.67 พันล้านหยวน แสดงให้เห็นถึงความสัมพันธ์ระหว่างปริมาณการใช้ไฟฟ้าของแต่ละจังหวัดมีผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจในระดับภูมิภาค ในขณะที่ในภาคอุตสาหกรรมปริมาณการใช้ไฟฟ้ามีผลสำคัญต่อการพัฒนาทางเศรษฐกิจ พร้อมกับรายงานว่า อุตสาหกรรมขั้นกลาง (นำวัตถุดิบมาแปรรูปเป็นรูปแบบของผลิตภัณฑ์) เป็นสาขาอุตสาหกรรมที่มีปริมาณการใช้พลังงานไฟฟ้ามากที่สุด

Churchill and Ivanovski (2020) ศึกษาการใช้ไฟฟ้าระดับมลรัฐ ในประเทศออสเตรเลีย โดยอ้างอิงข้อมูล 7 มลรัฐในประเทศออสเตรเลียในช่วงปี ค.ศ. 1990 – 2015 พบว่า ปริมาณการใช้ไฟฟ้ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับผลผลิตทางเศรษฐกิจมวลรวมของรัฐทั้งในระยะสั้นและระยะยาว รวมไปถึงงานของ Zhao, Zhao,

Han, He, and Guo (2016) ศึกษาการใช้พลังงานที่มีผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของ 6 เมืองทางตอนเหนือของจีน ในช่วงระหว่างปี พ.ศ. 2538 – 2557 ด้วยการหาค่าความสัมพันธ์ระหว่าง GDP ปริมาณการใช้ไฟฟ้า การลงทุน (สินทรัพย์ถาวร) พร้อมทดสอบความเป็นเหตุเป็นผล (Granger Causality Test) พบว่า การใช้พลังงานมีผลต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจของ 6 เมืองทางตอนเหนือของจีนยกเว้นมณฑลเหอเป่ย์ ที่ความสัมพันธ์ระหว่าง GDP และการใช้ไฟฟ้า เท่ากับ 0.76 ในส่วนความสัมพันธ์ระหว่าง GDP และการลงทุนในสินทรัพย์ถาวร เท่ากับ 0.74 0.79 0.75 และ 0.72 ตามลำดับ ยกเว้นเพียงเมืองปักกิ่ง เท่ากับ 0.67 ซึ่งการเติบโตทางเศรษฐกิจของเมืองปักกิ่งนั้นขึ้นอยู่กับอุตสาหกรรมขั้นที่สามหรืออุตสาหกรรมบริการ (อุตสาหกรรมเกี่ยวกับการจัดจำหน่าย แลกเปลี่ยนหรือให้บริการแก่ประชากร) เป็นหลัก

ผลงานวิจัยในประเทศไทยนั้น เพื่อศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจและปริมาณการใช้พลังงาน โดยมณฑลเจียง สติมานนท์ และภุรี สิริสุนทร (2560) ระหว่างปี พ.ศ. 2541-2557 เป็นข้อมูลระดับประเทศ โดยสันนิษฐานว่า มีตัวแปรที่เกี่ยวข้อง เช่น การสะสมทุน การลงทุนโดยตรงจากต่างประเทศ พร้อมกับทดสอบความเป็นเหตุเป็นผล สรุปว่า การใช้พลังงานมีผลบวกต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และรายงานค่าความยืดหยุ่นทางการใช้พลังงานต่อ GDP เท่ากับ 1.10 ส่วนผลงานวิจัยของพรายพล คุ่มทรัพย์ (2560) ใช้ข้อมูลช่วงเวลาก่อนหน้า คือระหว่างปี พ.ศ. 2532 - 2546 เพื่อสะท้อนการเปลี่ยนแปลงความต้องการใช้พลังงานต่อ GDP โดยนิยามคำว่า พลังงานขั้นต้น (Primary Energy) ครอบคลุม ถ่านหิน ถ่านหินลิกไนต์ น้ำมันปิโตรเลียม ก๊าซธรรมชาติ ไฟฟ้าพลังน้ำ และพลังงานหมุนเวียน

วิชิตณี วิบูลผลประเสริฐและทศพล อภัยทาน (2561) ได้ศึกษาพฤติกรรมการใช้ไฟฟ้ารายเดือนของครัวเรือนจากฐานข้อมูลการใช้ไฟฟ้าในเขตการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (กฟภ) ปี พ.ศ 2556 - 2559 ผลการศึกษาพบว่า ก) การใช้ไฟฟ้ามีความสัมพันธ์เชิงบวกกับอุณหภูมิและรายได้ อีกทั้งพบว่ารายจ่ายครัวเรือนและปริมาณการใช้ไฟฟ้ามีความสัมพันธ์สูง (Correlation เท่ากับ 0.82) ข) ในเขตเมืองที่ประชากรหนาแน่นมีการใช้ไฟฟ้ารวมสูงกว่านอกเขตเมือง ค) ความเหลื่อมล้ำการใช้ไฟฟ้าสูงขึ้น โดยเขตเมืองและแหล่งท่องเที่ยว มีความเหลื่อมล้ำการใช้ไฟฟ้าสูงสุด ง) การใช้ไฟฟ้าในครัวเรือนมีความยืดหยุ่นต่อราคาต่ำ ครัวเรือนที่มีรายได้สูงมีความยืดหยุ่นต่อราคาต่ำกว่าครัวเรือนที่มีรายได้ต่ำ

คณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน (2559) ศึกษาการใช้ไฟฟ้าของกิจการของธุรกิจและอุตสาหกรรมตามการจัดประเภท TSIC (Thailand Standard Industrial Classification: TSIC) หมวดใหญ่ และวิเคราะห์ข้อมูลภาพรวมการใช้ไฟฟ้ารายภาคและรายจังหวัด ปี 2557 – เดือนมิถุนายน 2559 พบว่า การใช้ไฟฟ้ามีการขยายตัวอย่างต่อเนื่องไปในทิศทางเดียวกันกับการขยายตัวทางเศรษฐกิจ โดยในปี พ.ศ. 2558 ขยายตัวร้อยละ 3.6 เพิ่มขึ้นจากปี พ.ศ. 2557 ที่ขยายตัวร้อยละ 2.6 เนื่องจากอากาศที่ร้อนจัดและฝนตกชุกกว่าปีที่ผ่านมา โดยมีการใช้ไฟฟ้าเพิ่มขึ้นเกือบทุกสาขา ยกเว้นภาคเกษตรกรรม ซึ่งได้รับผลกระทบจากปัญหาภัยแล้ง ด้านการใช้ไฟฟ้าจำแนกตามภูมิภาค พบว่า เขตนครหลวงมีสัดส่วนการใช้ไฟฟ้าเฉลี่ยสูงสุด คิดเป็นร้อยละ 28.87 รองลงมาได้แก่ ภาคกลาง ร้อยละ 24.97 ภาคตะวันออก ร้อยละ 16.52 ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ ร้อยละ 10.97 ภาคใต้ ร้อยละ 8.97 ภาคตะวันตก ร้อยละ 5.15 และ ภาคเหนือ ร้อยละ 4.55 ตามลำดับ

วิธีการดำเนินการวิจัย

ในรายงานวิจัยนี้ศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างเศรษฐกิจจังหวัดและการใช้ไฟฟ้า แหล่งข้อมูลที่ใช้คือสถิติการจำหน่ายไฟฟ้าของการไฟฟ้าภูมิภาคและการไฟฟ้านครหลวง หน่วยงานได้จำแนกประเภทของผู้ใช้เป็น 4 กลุ่ม คือ คริวเรือน สถานประกอบการ (เล็ก-กลาง-ใหญ่) สำหรับตัวแปรที่สะท้อนเศรษฐกิจจังหวัด โดยใช้สถิติมูลค่าผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) ทั้ง 77 จังหวัด ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2551 - 2560

นักวิจัยเลือกใช้วิธีการ Two-Stage Least Squares with Instrumental Variable (IV-2SLS) Regression แทนการใช้การวิเคราะห์ถดถอยกำลังสองน้อยที่สุด (Ordinary Least Square: OLS) เพราะสันนิษฐานว่าตัวแปรต้น GPP มีความสัมพันธ์กับพจน์ความคลาดเคลื่อน (Error Terms) ของสมการซึ่งถือเป็นการละเมิดข้อสมมติฐานที่สำคัญของ OLS การใช้ OLS ด้วยการละเมิดข้อสมมติฐานจะทำให้ได้ค่าพารามิเตอร์ที่คลาดเคลื่อน (Scott and Hult, 1982) ดังนั้นนักวิจัยใช้สถิติจำนวนสถานประกอบการ (estb) และปริมาณการจ้างงานที่เป็นทางการ (worker) เป็นรายจังหวัด (ข้อมูลจากสำนักงานประกันสังคม) เป็นตัวแปรที่สัมพันธ์ (Instrument Variables) กับ GPP โดยมีการคำนวณค่าพารามิเตอร์ด้วย 2 ขั้นตอนดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 the First-Stage Equation

$$\ln(\text{gpp}) = \alpha_0 + \alpha_1 \text{estb} + \alpha_2 \text{worker} + v$$

ขั้นตอนที่ 2 the Second-Stage Equation (OLS model)

$$\ln(\text{DE}) = \beta_0 + \beta_1 \ln(\text{gpp}) + \beta_2 \text{shind} + \beta_3 \text{shser} + \beta_4 \text{shagr} + \sum_i (\beta_{5i} \text{region}_i) + \beta_6 \text{year} + u$$

หมายเหตุ:

1. ความต้องการใช้ไฟฟ้า (Demand for Electricity: DE) วัดจากจำนวนหน่วยไฟฟ้าที่การไฟฟ้าจำหน่าย (Electricity Volume Sale) โดยผู้วิจัยได้แบ่งกลุ่มความต้องการใช้ไฟฟ้าออกเป็น 4 กลุ่ม ได้แก่

- กลุ่มที่ 1 ความต้องการใช้ไฟฟ้าในภาคครัวเรือน วัดจากจำนวนหน่วยไฟฟ้าที่การไฟฟ้าจำหน่ายให้ครัวเรือน (resim)

- กลุ่มที่ 2 ความต้องการใช้ไฟฟ้าในกิจการขนาดเล็ก วัดจากจำนวนหน่วยไฟฟ้าที่การไฟฟ้าจำหน่ายให้กิจการขนาดเล็ก (entsm)

- กลุ่มที่ 3 ความต้องการใช้ไฟฟ้าในกิจการขนาดกลาง วัดจากจำนวนหน่วยไฟฟ้าที่การไฟฟ้าจำหน่ายให้กิจการขนาดกลาง (entmm)

- กลุ่มที่ 4 ความต้องการใช้ไฟฟ้าในกิจการขนาดใหญ่ วัดจากจำนวนหน่วยไฟฟ้าที่การไฟฟ้าจำหน่ายให้กิจการขนาดใหญ่ (entlm); หน่วย: ล้านกิโลวัตต์ชั่วโมง โดยให้ esalem เป็นความต้องการใช้ไฟฟ้ายรวมทั้ง 4 กลุ่ม วัดจากจำนวนหน่วยไฟฟ้าที่การไฟฟ้าจำหน่ายให้ครัวเรือน กิจการขนาดเล็ก กิจการขนาดกลาง และกิจการขนาดใหญ่ (resim + entsm + entmm + entlm); หน่วย: ล้านกิโลวัตต์ชั่วโมง

2. ตัวแปรในแบบจำลองสามารถแสดงได้ดังนี้

- gpp คือ ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (Gross Provincial Product); หน่วย: ล้านบาท
 - elecintens คือ ความเข้มข้นของการใช้ไฟฟ้า; หน่วย กิโลวัตต์-ชั่วโมงต่อ GPP (ล้านหน่วย)
 - ตัวแปรสัดส่วนของการผลิต 3 ภาค ได้แก่ 1) shind คือ สัดส่วนของการผลิตภาคอุตสาหกรรมต่อ GPP, 2) shser คือ สัดส่วนของการผลิตภาคบริการต่อ GPP และ 3) shagr คือ สัดส่วนของการผลิตภาคเกษตรต่อ GPP
 - สัดส่วนการใช้ไฟฟ้าของผู้ใช้ 4 กลุ่ม ได้แก่ 1) shuresi คือ สัดส่วนการใช้ไฟฟ้าของภาคครัวเรือน 2) shusmall คือ สัดส่วนการใช้ไฟฟ้าของอุตสาหกรรมขนาดเล็ก 3) shumedium คือ สัดส่วนการใช้ไฟฟ้าของอุตสาหกรรมขนาดกลาง และ 4) shularge คือ สัดส่วนการใช้ไฟฟ้าของอุตสาหกรรมขนาดใหญ่
 - estb คือ จำนวนสถานประกอบการรายจังหวัดที่เป็นสมาชิกกองทุนประกันสังคม (Establishments)
 - worker คือ จำนวนแรงงานที่เป็นทางการรายจังหวัด วัดจากจำนวนสมาชิกกองทุนประกันสังคมรายจังหวัด
 - region คือ ภูมิภาค โดยแบ่งออกเป็น 7 ภาค (ตามสำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ) ดังนี้ 1) ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (Northeast) 2) ภาคเหนือ (North) 3) ภาคใต้ (South) 4) ภาคตะวันออก (East) 5) ภาคตะวันตก (West) 6) ภาคกลาง (Central) และ 7) กรุงเทพมหานครและปริมณฑล (Bangkok and Vicinity)
 - year คือ ปีที่ศึกษา โดยใช้ข้อมูลปี พ.ศ. 2551 – 2560
 - v และ u คือ ค่าความคลาดเคลื่อน (Error Term)
3. ค่าพารามิเตอร์ที่ระบุในข้อสันนิษฐานได้แก่ E คือ ความยืดหยุ่นของความต้องการใช้กระแสไฟฟ้าต่อ GPP และ ความเข้มข้นของการใช้กระแสไฟฟ้า (Electricity Intensity: EI คือ การใช้ไฟฟ้าต่อ GPP หนึ่งล้านบาท)

ผลการวิจัย

เพื่อความเข้าใจภาพรวมความต้องการใช้ไฟฟ้าและอัตราการขยายตัวของ GPP ทั้งประเทศ ตารางที่ 1 ในช่วงปี พ.ศ. 2551 - 2560 ยืนยันชัดเจนว่า อัตราการขยายตัวของปริมาณการใช้ไฟฟ้ามีแนวโน้มแปรผันตามอัตราการขยายตัวของ GPP และข้อสังเกตว่าอัตราการเติบโตของการใช้ไฟฟ้ามีความผันผวนพอสมควรในแต่ละปี เช่น ขยายตัวติดลบในปี พ.ศ. 2554 ซึ่งน่าจะเกี่ยวข้องกับวิกฤติน้ำท่วมใหญ่ในหลายสิบจังหวัด โรงงานลดการผลิต หน่วยงานและบ้านเรือนหยุดการใช้กระแสไฟฟ้าเพื่อความปลอดภัย ในปีต่อมา พ.ศ.2555 อัตราการขยายตัวของการใช้ไฟฟ้าเพิ่มขึ้น (สะท้อนสิ่งที่เรียกว่า Pent-up Demand คือ ภายหลังจากเหตุการณ์น้ำท่วมโรงงานเร่งปริมาณการผลิตจึงทำให้การใช้กระแสไฟฟ้าสูงขึ้น)

ตารางที่ 1 สถิติการใช้ไฟฟ้า ผลผลิตถ่านหินรวมจังหวัด และอัตราการขยายตัวในแต่ละปี

ปี พ.ศ.	ปริมาณการใช้ไฟฟ้า (ล้านกิโลวัตต์ชั่วโมง)	ผลผลิตถ่านหินรวมจังหวัด (ล้านบาท)	อัตราการเปลี่ยนแปลงของ	
			ปริมาณการใช้ไฟฟ้า (% ต่อปี)	ผลผลิตถ่านหินรวมจังหวัด (% ต่อปี)
2551	131,838	9,706,930		
2552	131,878	9,658,665	0.03	-0.50
2553	145,777	10,808,142	10.54	11.90
2554	145,340	11,306,907	-0.30	4.61
2555	158,095	12,357,345	8.78	9.29
2556	160,557	12,915,158	1.56	4.51
2557	164,720	13,230,305	2.59	2.44
2558	170,718	13,743,465	3.64	3.88
2559	178,595	14,554,569	4.61	5.90
2560	181,316	15,451,960	1.52	6.17

ที่มา: การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค การไฟฟ้านครหลวง สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ตารางที่ 2 แสดงสถิติความเข้มข้นของการใช้ไฟฟ้า (Electricity Intensity) เพื่อสะท้อนว่าในการสร้างมูลค่าเพิ่ม 1 ล้านบาท ส่งผลต่อความต้องการใช้ไฟฟ้าประมาณ 13,500 กิโลวัตต์ชั่วโมงโดยภาพรวม พร้อมข้อสังเกตว่า ความเข้มข้นแตกต่างกันระหว่างจังหวัด กล่าวคือ ในจังหวัดที่ใช้ไฟฟ้าน้อย ปริมาณไฟฟ้าที่ใช้ 7-8 พันกิโลวัตต์ชั่วโมง ต่อ GPP 1 ล้านบาท เปรียบเทียบกับจังหวัดที่ใช้พลังงานไฟฟ้าสูง การสร้างมูลค่าเพิ่มหนึ่งล้านบาท ต้องอาศัยไฟฟ้าเป็นวัตต์ถึง 3 หมื่นกิโลวัตต์ชั่วโมง

ตารางที่ 2 ความเข้มข้นของการใช้พลังงานไฟฟ้า ปี พ.ศ. 2551-2560

ปี พ.ศ.	N	ความเข้มข้นของการใช้พลังงานไฟฟ้าต่อผลผลิตถ่านหินรวมจังหวัด 1 ล้านบาท			
		ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
(หน่วย: กิโลวัตต์ชั่วโมงต่อผลผลิตถ่านหินรวมจังหวัด 1 ล้านบาท)					
2551	76	13,800	4,940	6,184	36,828
2552	76	13,995	4,499	6,440	31,828
2553	76	13,866	4,894	5,951	30,930
2554	77	13,076	4,663	5,516	30,498
2555	77	13,069	4,478	6,960	30,313
2556	77	12,968	4,381	7,303	29,472

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ความเข้มข้นของการใช้พลังงานไฟฟ้าต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด 1 ล้านบาท					
ปี พ.ศ.	N	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
(หน่วย: กิโลวัตต์ชั่วโมงต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด 1 ล้านบาท)					
2557	77	13,608	4,197	8,267	28,957
2558	77	13,893	4,295	8,026	29,550
2559	77	13,880	4,224	7,706	28,451
2560	77	13,450	4,049	7,152	27,100

หมายเหตุ: ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2554 จังหวัดบึงกาฬแยกตัวออกจากจังหวัดหนองคาย

ที่มา: การไฟฟ้านครหลวง การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค และสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ

ในตารางที่ 3 แสดงสถิติเชิงพรรณนาของตัวแปรสำคัญในแบบจำลอง โดยปริมาณการใช้ไฟฟ้ารวม (esalem) มีค่าเฉลี่ย 2,045 ล้านกิโลวัตต์ชั่วโมง ในจำนวนนี้เป็นความต้องการของภาคครัวเรือน (resim) 480 ล้านกิโลวัตต์ชั่วโมง อีกนัยหนึ่งความต้องการใช้ไฟฟ้าภาคครัวเรือนประมาณร้อยละ 20 ของความต้องการรวม ในขณะที่ ความต้องการใช้ไฟฟ้าของภาคธุรกิจในกิจการขนาดเล็ก ขนาดกลางและขนาดใหญ่คิดเป็นร้อยละ 10, 16, 42 ตามลำดับ พร้อมกันนี้ สัดส่วนของการผลิตสูงสุดอยู่ที่ภาคบริการเฉลี่ยร้อยละ 50 ที่เหลือเฉลี่ยแบ่งกันระหว่างสัดส่วนของการผลิตภาคเกษตรและภาคอุตสาหกรรม

ตารางที่ 3 สถิติเชิงพรรณนาของตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์ในแบบจำลอง

ตัวแปร	จำนวนข้อมูล	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
ความต้องการใช้ไฟฟ้า					
ทั้งหมด	767	2045	4272	71	36,525
ภาคครัวเรือน	767	480	982	34	9,651
กิจการขนาดเล็ก	767	228	665	14	6,435
กิจการขนาดกลาง	767	339	752	4	6,459
กิจการขนาดใหญ่	755	863	1798	0	11,290
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด	770	160,692	453,962	0	5,022,017
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัดต่อหัว	770	139,425	140,072	0	1,095,667
สัดส่วนของการผลิตต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด					
ภาคเกษตร	760	24	13	0	62
ภาคอุตสาหกรรม	760	25	20	3	84
ภาคบริการ	760	51	14	13	94

ตารางที่ 3 (ต่อ)

ตัวแปร	จำนวน ข้อมูล	ค่าเฉลี่ย	ค่าเบี่ยงเบน มาตรฐาน	ค่าต่ำสุด	ค่าสูงสุด
สัดส่วนการใช้ไฟฟ้าของ					
ภาคครัวเรือน	767	35	13	6	67
กิจการขนาดเล็ก	767	14	5	2	34
กิจการขนาดกลาง	767	17	5	6	36
กิจการขนาดใหญ่	755	26	19	0	79

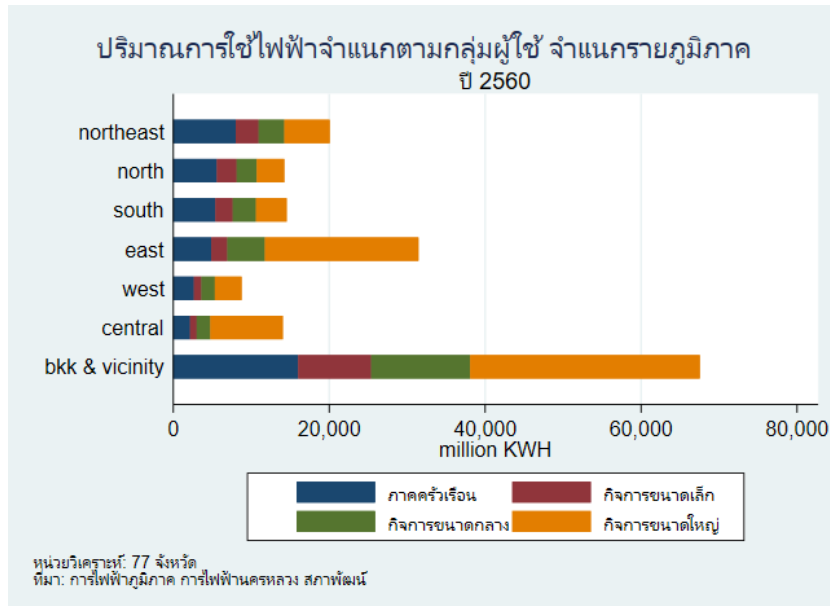
ที่มา: การไฟฟ้านครหลวง และส่วนภูมิภาค และสำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ (2560)

ภาพที่ 1 แสดงปริมาณการใช้ไฟฟ้าจำแนกเป็นรายภูมิภาค และประเภทของผู้ใช้ไฟฟ้า (4 กลุ่มดังอธิบายในตอนต้น) โดยมีข้อสังเกตว่า ภาคที่ 4 (ภาคตะวันออก) และภาคที่ 7 (กรุงเทพและปริมณฑล) เป็นภาคที่ใช้พลังงานไฟฟ้าสูงกว่าภาคอื่นๆ เป็นที่น่าสังเกตว่าจังหวัดดังกล่าวมีความเป็นสังคมเมืองที่ประกอบไปด้วยกลุ่มการค้าขายส่ง การขายปลีก ภัตตาคาร และโรงแรม (เขตนครหลวง) รวมถึงมีจำนวนอุตสาหกรรมกระจายตัวอยู่ในพื้นที่หลายแห่ง ซึ่งอาจส่งผลให้มีปริมาณการใช้ไฟฟ้าที่สูงตามมาด้วย นอกจากนี้ข้อมูลจากในปี พ.ศ. 2560 จังหวัดสมุทรปราการ สมุทรสาคร นครปฐม และปทุมธานี ยังเป็นจังหวัดที่มีสัดส่วนมูลค่าผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรมสูงสุด ซึ่งมีอุตสาหกรรมสำคัญๆ ได้แก่ อุตสาหกรรมการผลิตผลิตภัณฑ์อาหารและเครื่องดื่ม อุตสาหกรรมการผลิตเคมีภัณฑ์และผลิตภัณฑ์เคมี และอุตสาหกรรมการผลิตยานยนต์รถพ่วงและรถกึ่งพ่วง เป็นต้น

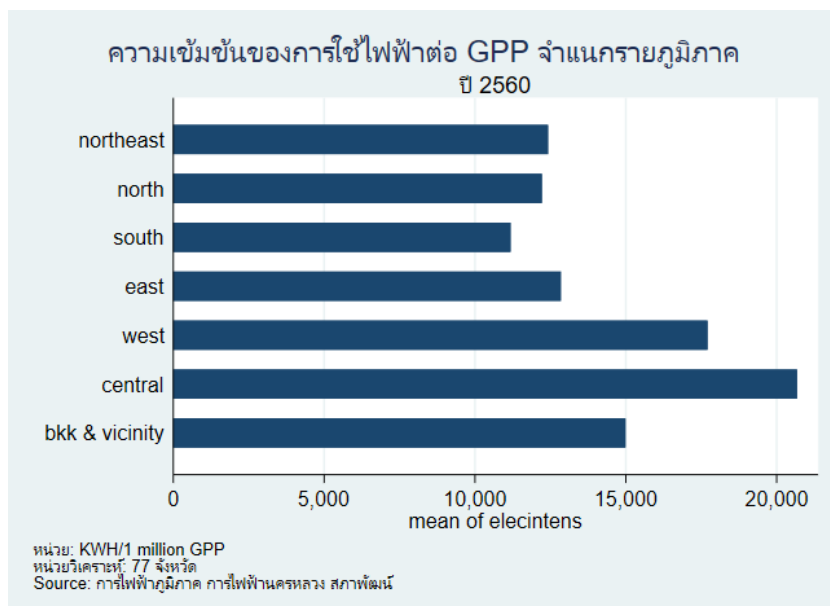
ภาพที่ 2 เปรียบเทียบความเข้มข้นของการใช้กระแสไฟฟ้าต่อ GPP หนึ่งล้านบาท (Electricity Intensity) พร้อมกับข้อสังเกตว่า มีความแตกต่างกันพอสมควร กล่าวคือ ในภาคตะวันตก ภาคกลาง และกรุงเทพและปริมณฑล เป็น 3 ภูมิภาคที่ใช้กระแสไฟฟ้าเข้มข้น เปรียบเทียบกับ 4 ภาคอื่นๆ ได้แก่ ภาคอีสาน-ภาคเหนือ-ภาคใต้ และภาคตะวันออก ความเข้มข้นของการใช้กระแสไฟฟ้า ที่แตกต่างกันระหว่างจังหวัดหรือภูมิภาค สันนิษฐานว่า เกี่ยวข้องกับโครงสร้างการผลิต หมายถึง สัดส่วนของภาคอุตสาหกรรม-และภาคบริการ ซึ่งแต่ละจังหวัดมีสัดส่วนแตกต่างกัน และข้อสังเกตว่า จังหวัดที่อิงภาคอุตสาหกรรมสูงจำเป็นต้องใช้พลังงานไฟฟ้าเข้มข้นกว่าภาคบริการและภาคการเกษตร

ความเข้มข้นของการใช้ไฟฟ้า (Electricity Intensity) ที่แตกต่างกันระหว่างจังหวัดหรือภูมิภาค สันนิษฐานว่า เกี่ยวข้องกับโครงสร้างการผลิต หมายถึง สัดส่วนของภาคอุตสาหกรรม-และภาคบริการ ซึ่งแต่ละจังหวัดมีสัดส่วนแตกต่างกัน และข้อสังเกตว่า จังหวัดที่อิงภาคอุตสาหกรรมสูงจำเป็นต้องใช้พลังงานไฟฟ้าเข้มข้นกว่าภาคบริการและภาคการเกษตร ภาพที่ 3 เปรียบเทียบโครงสร้างการผลิตเป็นรายภาค พร้อมกับข้อสังเกตว่า สัดส่วนของภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการในภาคตะวันออก-ตะวันตก-ภาคกลางและกรุงเทพ/ปริมณฑล สูงกว่าภาคอีสาน-เหนือ-ใต้

ดังนั้น สรุปได้ว่า ผลการศึกษายอมรับสมมติฐานที่ 1 ความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้าในแต่ละจังหวัด มีความแตกต่างกัน ที่สะท้อนในความเข้มข้นของการใช้ไฟฟ้าต่อมูลค่าเพิ่มหนึ่งล้านบาท (Provincial Electricity Intensity) แตกต่างกัน โดยจังหวัดซึ่งอิงฐานการผลิตอุตสาหกรรม มีแนวโน้มต้องใช้พลังงานไฟฟ้าสูงกว่าจังหวัดที่อิงฐานการผลิตการเกษตร

ภาพที่ 1 การบริโภคไฟฟ้าจำแนกตามกลุ่มผู้ใช้และเปรียบเทียบรายภูมิภาค

ภาพที่ 2 ความเข้มข้นของการใช้ไฟฟ้าต่อ GPP หนึ่งล้านบาท จำแนกรายภูมิภาค

จากภาพที่ 4 แสดงให้เห็นว่า เขต 7 ซึ่งประกอบด้วย 6 จังหวัด ได้แก่ กรุงเทพฯ สมุทรปราการ ปทุมธานี สมุทรสาคร นครปฐม และนนทบุรี และเขต 4 ประกอบด้วย 8 จังหวัด ได้แก่ จังหวัดชลบุรี ฉะเชิงเทรา ระยอง ตราด จันทบุรี นครนายก ปราจีนบุรี และสระแก้ว เป็นกลุ่มจังหวัดที่มีค่าเฉลี่ยปริมาณการใช้ไฟฟ้าของอุตสาหกรรมขนาดใหญ่มากที่สุด หากเปรียบเทียบกับเขตภูมิภาคอื่น แต่หากมองในมุมของการใช้ไฟฟ้าในเขต 1 ประกอบด้วย 20 จังหวัด ในภาคตะวันออกเฉียงเหนือ มีค่าเฉลี่ยปริมาณการใช้ไฟฟ้าในภาคครัวเรือนสูงที่สุด

ตารางที่ 4 แสดงผลประมาณการทั้ง 4 โมเดล โดยกำหนดให้ปริมาณการใช้ไฟฟ้าภาคครัวเรือน ปริมาณการใช้ไฟฟ้าของผู้ประกอบการรายย่อย ปริมาณการใช้ไฟฟ้าของผู้ประกอบการขนาดกลาง ปริมาณการใช้ไฟฟ้าของผู้ประกอบการขนาดใหญ่ เป็นตัวแปรตามในโมเดลที่ 1, 2, 3 และ 4 ตามลำดับ โดยสันนิษฐานว่ามีตัวแปรต้นที่เกี่ยวข้องได้แก่ GPP ทั้งนี้เนื่องจาก ตัวแปร GPP มิใช่เป็นตัวแปรภายนอก (Exogenous Variable) แต่เป็นตัวแปรภายในที่ขึ้นอยู่กับจำนวนสถานประกอบการ (estb) จำนวนแรงงาน (worker) ผู้เขียนจึงใช้เทคนิค Instrumental Variable ในสมการแบบจำลอง นอกจากนี้ยังมีตัวแปรสัดส่วนของการผลิตภาคอุตสาหกรรมและภาคบริการ ตัวแปรดัมมี่ภูมิภาคทั้ง 7 โดยให้ภาคอีสานเป็นกลุ่มอ้างอิง (Reference Group) และตัวแปรปี (year)

โมเดลที่ 1 โดยกำหนดให้ปริมาณการใช้ไฟฟ้าของภาคครัวเรือน เป็นตัวแปรตาม พร้อมกับอนุமானค่าความยืดหยุ่นฯ มีค่าเท่ากับ 0.635 หมายถึง การขยายตัวของ GPP ร้อยละ 10 ความต้องการใช้ไฟฟ้าภาคครัวเรือนมีแนวโน้มเติบโตร้อยละ 6.35 นอกจากนี้พบข้อสังเกตว่า สัดส่วนของการผลิตภาคบริการ (ตัวแปร shser) มีผลทางบวกต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญ นั่นหมายความว่าในจังหวัดที่มีสัดส่วนการผลิตภาคบริการสูง ความต้องการใช้ไฟฟ้าสูงตามไปด้วย

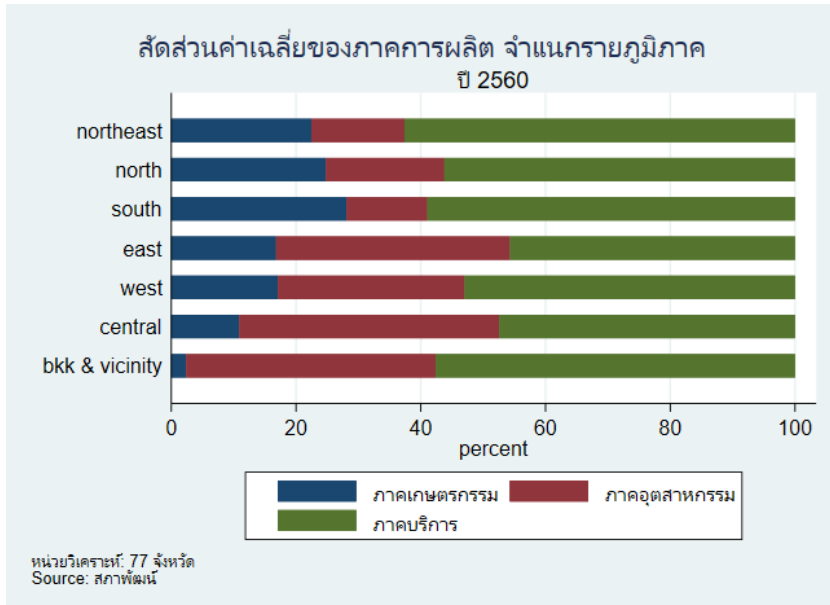
โมเดลที่ 2 โดยกำหนดให้ปริมาณการใช้ไฟฟ้าของผู้ประกอบการรายย่อย เป็นตัวแปรตาม พร้อมกับการอนุமானค่าความยืดหยุ่นฯ มีค่าเท่ากับ 0.77 หมายถึง การขยายตัวของ GPP ร้อยละ 10 ความต้องการใช้ไฟฟ้าภาคครัวเรือนมีแนวโน้มเติบโตร้อยละ 7.7 นอกจากนี้พบข้อสังเกตว่า สัดส่วนของการผลิตภาคบริการ (ตัวแปร shser) มีผลทางบวกต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญ นั่นคือในจังหวัดที่มีสัดส่วนการผลิตภาคบริการสูง ความต้องการใช้ไฟฟ้าสูงตามไปด้วย สะท้อนในค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปร shser > 0 และมีนัยสำคัญทางสถิติ

โมเดลที่ 3 โดยกำหนดให้ปริมาณการใช้ไฟฟ้าของกิจการขนาดกลาง เป็นตัวแปรตาม พร้อมกับการอนุமானค่าความยืดหยุ่นฯ มีค่าเท่ากับ 0.72 หมายถึง การขยายตัวของ GPP ร้อยละ 10 ความต้องการใช้ไฟฟ้าภาคครัวเรือนมีแนวโน้มเติบโตร้อยละ 7.2 นอกจากนี้พบข้อสังเกตว่า ตัวแปรสัดส่วนการผลิตภาคอุตสาหกรรม (shind) มีผลทางบวกต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญ

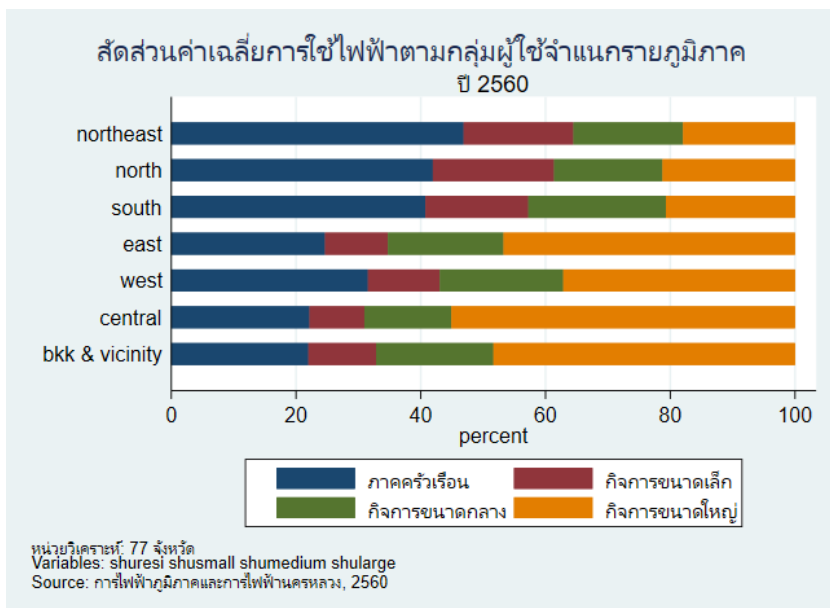
โมเดลที่ 4 โดยกำหนดให้ปริมาณการใช้ไฟฟ้าของผู้ประกอบการขนาดใหญ่เป็นตัวแปรตาม พร้อมกับการอนุமானค่าความยืดหยุ่นฯ มีค่าเท่ากับ 0.94 หมายถึง การขยายตัวของ GPP ร้อยละ 10 ความต้องการใช้ไฟฟ้าภาคครัวเรือนมีแนวโน้มเติบโตร้อยละ 9.4 นอกจากนี้พบข้อสังเกตว่า ตัวแปรสัดส่วนการผลิตภาคอุตสาหกรรม (shind) และภาคบริการ (shser) มีผลทางบวกต่อตัวแปรตามอย่างมีนัยสำคัญ

ดังนั้น จากสมมติฐานที่ 2 ความต้องการใช้พลังงานมีแนวโน้มขยายตัวตามมูลค่าการผลิตของแต่ละจังหวัด สะท้อนในค่าความยืดหยุ่น (Demand for Electricity to GPP) มีค่าเท่ากับ 1 หากแต่ผลการศึกษาพบว่า ค่าความยืดหยุ่นของปริมาณการใช้ไฟฟ้าของกลุ่มผู้ใช้ไฟฟ้า 4 กลุ่มที่มีต่อการขยายตัวของ GPP มีค่าน้อย

กว่า 1 และกลุ่มผู้ประกอบการขนาดใหญ่มีค่าความยืดหยุ่นฯ ใกล้เคียงกับ 1 มากที่สุด (นั่นคือ 0.94) และ กลุ่มครัวเรือนมีค่าความยืดหยุ่นฯ ต่ำสุด (นั่นคือ 0.635)

ภาพที่ 3 เปรียบเทียบโครงสร้างการผลิตเป็นรายภาค

ภาพที่ 4 ค่าเฉลี่ยการใช้ไฟฟ้าแต่ละประเภท จำแนกตามเขตภูมิภาค

ตารางที่ 4 ผลประมาณการตามแบบจำลอง จำแนกตามกลุ่มผู้ใช้

ตัวแปร	ปริมาณการใช้ไฟฟ้า			
	โมเดล 1	โมเดล 2	โมเดล 3	โมเดล 4
	ภาค ครัวเรือน	กิจการขนาด เล็ก	กิจการขนาด กลาง	กิจการขนาด ใหญ่
ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (ค่าลิ้น)	0.635*** (0.063)	0.769*** (0.033)	0.721*** (0.055)	0.936*** (0.122)
สัดส่วนการผลิตภาคอุตสาหกรรม	0.000 (0.001)	0.000 (0.001)	0.006*** (0.002)	0.020*** (0.004)
สัดส่วนการผลิตภาคบริการ	0.007*** (0.001)	0.013*** (0.001)	0.002 (0.001)	-0.010*** (0.004)
ภาคเหนือ	-0.085 (0.086)	0.107** (0.047)	-0.019 (0.078)	-0.113 (0.172)
ภาคใต้	-0.123 (0.09)	-0.091* (0.050)	0.244*** (0.083)	0.263 (0.183)
ภาคตะวันออก	-0.207* (0.117)	-0.142** (0.064)	0.373*** (0.106)	0.691*** (0.235)
ภาคตะวันตก	0.113 (0.120)	0.147** (0.066)	0.596*** (0.110)	1.101*** (0.243)
ภาคกลาง	-0.169 (0.122)	-0.121* (0.069)	0.355*** (0.114)	1.332*** (0.253)
กรุงเทพและปริมณฑล	0.254 (0.185)	0.343*** (0.091)	0.980*** (0.151)	1.260*** (0.336)
ปี	0.018*** (0.004)	0.023*** (0.002)	0.031*** (0.004)	0.068*** (0.009)
ค่าคงที่	-33.349*** (9.018)	-48.256*** (5.638)	-67.707*** (9.376)	-165.472*** (20.847)
จำนวนกลุ่มตัวอย่าง	760	760	760	748
R-squared	0.910	0.941	0.906	0.848
Wald-Chi-squared	5144.44***	5077.73***	2332.63***	1284.29***

หมายเหตุ 1: * ** *** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.10 0.05 และ 0.001 ตามลำดับ

หมายเหตุ 2: ตัวเลขในวงเล็บคือค่า Standard Error

ที่มา: จากการคำนวณ

ตารางที่ 5 การทดสอบความเป็นเหตุเป็นผล ระหว่างผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (GPP) กับ การใช้ไฟฟ้า

	แบบจำลอง 1	แบบจำลอง 2	ข้อสังเกต
	ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (ค่าลือค) และ ความต้องการใช้ไฟฟ้า (ค่าลือค)	ความต้องการใช้ไฟฟ้า (ค่าลือค) และ ผลิตภัณฑ์มวลรวมจังหวัด (ค่าลือค)	
ภาคอีสาน			จังหวัดบึงกาฬเริ่มในปี 2554 ข้อมูลไม่พอเพียง
ภาคเหนือ	z-bar 1.612 p-value 0.106 insignificant	z-bar 0-.36 p-value 0.71 Insignificant	ไม่สามารถสรุปได้ว่า มีนัยสำคัญทั้งสองทาง
ภาคใต้	z-bar 8.91 p-value 0.00 significant	z-bar -1.96 p-value 0.05 Significant	ไฟฟ้ามีผลต่อ GPP อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ
ภาคตะวันออกเฉียง	z-bar 1.47 p-value 0.14 insignificant	z-bar 1.41 p-value 0.16 Insignificant	ไม่สามารถสรุปได้ว่า มีนัยสำคัญทั้งสองทาง
ภาคตะวันตก	z-bar 1.35 p-value 0.17 insignificant	z-bar 1.32 p-value 0.18 Insignificant	ไม่สามารถสรุปได้ว่า มีนัยสำคัญทั้งสองทาง
ภาคกลาง	z-bar 1.612 p-value 0.106 insignificant	z-bar 0.58 p-value 0.56 Insignificant	ไม่สามารถสรุปได้ว่า มีนัยสำคัญทั้งสองทาง
กทม.และปริมณฑล	z-bar 0.09 p-value 0.99 insignificant	z-bar 0.98 p-value 0.32 Insignificant	ไม่สามารถสรุปได้ว่า มีนัยสำคัญทั้งสองทาง

ที่มา การคำนวณโดยคณะวิจัยจาก สศช. และ การไฟฟ้านครหลวง/และภูมิภาค

วิธีการ Granger Causality โดยกำหนดให้ แบบจำลอง 1 GPP เป็นตัวแปรตาม และการใช้ไฟฟ้าเป็นตัวแปรอิสระ ในขณะที่แบบจำลอง 2 กำหนดให้ การใช้ไฟฟ้าเป็นตัวแปรตาม และ GPP เป็นตัวแปรอิสระ โดยสันนิษฐานเบื้องต้นว่า ไม่มีนัยสำคัญหรือไม่เกี่ยวข้องกัน ในกรณีที่ Reject (ปฏิเสธข้อสันนิษฐาน) สะท้อนว่าเกี่ยวข้องกันหรือเป็นเหตุเป็นผลกัน

ผลการศึกษา สรุปว่า ความเป็นเหตุเป็นผลระหว่างการใช้ไฟฟ้ากับ GPP ไม่สามารถสรุปได้อย่างชัดเจน ยกเว้นกรณีภาคใต้ โดยยืนยันว่า การใช้ไฟฟ้าเป็นสาเหตุของการขยายตัวของ GPP อาจจะเป็นเพราะว่าเป็นแหล่งผลิตกระแสไฟฟ้าใหญ่ทำให้ GPP เพิ่มขึ้นอย่างชัดเจน

การอภิปรายผล

การค้นคว้านี้อย่างน้อยช่วยให้เข้าใจพฤติกรรมการใช้ไฟฟ้าที่แตกต่างกันตามจังหวัดหรือภูมิภาค เนื่องจากโครงสร้างการผลิต (Productive Structure) ที่แตกต่างกัน ในจังหวัดที่อิงฐานอุตสาหกรรมสูงปริมาณความต้องการใช้ไฟฟ้าย่อมสูงกว่าจังหวัดทั่วไป คือ ในจังหวัดที่อิงฐานการเกษตร การคำนวณค่าความยืดหยุ่นของความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้าต่อ GPP ของกลุ่มผู้ใช้ไฟฟ้า 4 กลุ่มพบว่า กลุ่มผู้ประกอบการขนาดใหญ่มีความยืดหยุ่นฯ ใกล้เคียงกับ 1 มากที่สุด (คือ 0.94) และ กลุ่มครัวเรือนมีค่าความยืดหยุ่นฯ ต่ำสุด (นั่นคือ 0.635)

ผลการศึกษาได้เพิ่มพูนงานวิจัยก่อนหน้าของ มณเฑียร สติมานนท์ และสุริ สิริสุนทร (2560) และพรายพล คุ่มทรัพย์ (2560) ที่ศึกษาการใช้พลังงาน (รวมถึงถ่านหิน ลิกไนต์ น้ำมันปิโตรเลียม ก๊าซธรรมชาติ ไฟฟ้าพลังน้ำ และพลังงานหมุนเวียน) กับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจในระดับประเทศ (GDP) พบว่า การใช้พลังงานมีผลบวกต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ และรายงานค่าความยืดหยุ่นทางการใช้พลังงานต่อ GDP 1.10 ในขณะที่งานชิ้นนี้ได้เจาะลึกไปความสัมพันธ์ระหว่างความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้ากับการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจระดับจังหวัดและภูมิภาค นอกจากนี้งานวิจัยนี้ได้เพิ่มพูนงานของวิชสิณี วิบุลผลประเสริฐ และทศพล อภัยทาน (2561) ที่ได้ศึกษาพฤติกรรมการใช้ไฟฟ้ารายเดือนของครัวเรือนจากฐานข้อมูลการใช้ไฟฟ้าในเขตการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค ระหว่างปี พ.ศ. 2556-2559 ในขณะที่งานวิจัยนี้ได้ศึกษาความต้องการใช้ไฟฟ้าทั้งระดับครัวเรือนและสถานประกอบการ พร้อมชี้ให้เห็นว่าฐานการผลิต(ภาคการเกษตร อุตสาหกรรมและการบริการ) ที่แตกต่างกันมีผลต่อปริมาณความต้องการใช้ไฟฟ้า

ข้อเสนอแนะ

ผลการศึกษาของงานวิจัยชิ้นนี้เป็นหนึ่งในจิ๊กซอว์ของการศึกษาพลวัตการเติบโต (Dynamic Growth) ของจังหวัดและผลกระทบของการเติบโตของจังหวัดซึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายของภาครัฐที่มีวัตถุประสงค์ในการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศอย่างยั่งยืน ผลการศึกษาส่งทอนให้เห็นว่าความต้องการใช้ไฟฟ้าที่แตกต่างกันตามจังหวัดขึ้นกับโครงสร้างการผลิตที่แตกต่างกัน โดยเฉพาะจังหวัดที่อิงฐานอุตสาหกรรมมีความยืดหยุ่นของความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้าต่อ GPP สูงกว่าจังหวัดที่อิงฐานการเกษตร ผลการศึกษานี้เป็นประโยชน์แก่สำนักงบประมาณในการปรับรูปแบบการจัดสรรงบประมาณเพื่อให้อุดคล้องกับความต้องการพัฒนาจังหวัดหรือเมือง ไม่ให้เกิดความแตกต่างกันมากเกินไป รวมทั้งกระทรวงการคลัง กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์ หรือหน่วยงานอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ที่มีบทบาทในการจัดสรรทรัพยากรเพื่อการแก้ปัญหาความเหลื่อมล้ำ การกระจายรายได้ ตลอดจนความยากจน สามารถนำผลการศึกษาไปใช้ประโยชน์ในการดำเนินนโยบายเพื่อแก้ปัญหาดังกล่าว เพื่อให้ประเทศไทยเกิดการพัฒนายั่งยืนโดยไม่ทิ้งใครไว้ข้างหลัง

ทั้งนี้งานวิจัยนี้มีได้ครอบคลุมด้านอุปทานคือการจัดหาพลังงานไฟฟ้าให้พอเพียงกับความต้องการและการเจริญเติบโตของเศรษฐกิจจังหวัด ในมุมมองการจัดการธุรกิจ มูลค่าจำหน่ายไฟฟ้าในแต่ละปีไม่น้อยกว่า 600,000 ล้านบาท (คำนวณจากปริมาณจำหน่าย 181,317 ล้านกิโลวัตต์ ราคาเฉลี่ยไฟฟ้า 3.5 บาทต่อกิโลวัตต์) และมีแนวโน้มเพิ่มตามมูลค่าการผลิต จากการสอบถามผู้ทรงคุณวุฒิด้านพลังงานไฟฟ้า ในปัจจุบันปริมาณอุปทานของไฟฟ้าไม่พอเพียง จำเป็นต้องซื้อไฟฟ้าจากประเทศเพื่อนบ้าน (สาธารณรัฐประชาชนลาว) สำหรับปริมาณอุปทานในประเทศส่วนใหญ่ใช้ก๊าซธรรมชาติเป็นวัตถุดิบ หากการศึกษาได้ขยายผลไปครอบคลุมทั้งด้านอุปสงค์และอุปทาน จะทำให้เห็นพลวัตการเติบโต (Dynamic Growth) ของจังหวัดและผลกระทบของการเติบโตของจังหวัดซึ่งเป็นผลมาจากการดำเนินนโยบายของภาครัฐ

สรุป

บทความนี้เสนอการวิเคราะห์เชิงประจักษ์เพื่อทดสอบปฏิสัมพันธ์ระหว่างการใช้ไฟฟ้าและเศรษฐกิจจังหวัด โดยกำหนดให้จังหวัดเป็นหน่วยวิเคราะห์ จำแนกผู้ใช้ออกเป็น 4 กลุ่ม บ้านเรือน ผู้ใช้ไฟฟ้ารายเล็ก-กลาง-ใหญ่ ตามลำดับ ผลสรุปในประการสำคัญคือ 1) อัตราการขยายตัวของความต้องการใช้ไฟฟ้า ร้อยละ 4.8 ใกล้เคียงกับอัตราการขยายตัวของ GPP 2) ความเข้มข้นของการใช้ไฟฟ้าระหว่างจังหวัดแตกต่างกันอย่างมีสำคัญคือจังหวัดที่อิงฐานอุตสาหกรรม จะต้องการไฟฟ้าเข้มข้นกว่าจังหวัดที่อิงฐานการเกษตรและการบริการ 3) การวัดค่าความยืดหยุ่นต่อ GPP จำแนกในกลุ่มผู้ใช้ ในภาคครัวเรือนค่าความยืดหยุ่นประมาณ เท่ากับ 0.63 ในกลุ่มผู้ประกอบการขนาดย่อมและขนาดกลาง ค่าความยืดหยุ่น เท่ากับ 0.75 โดยประมาณ แต่ในผู้ประกอบการขนาดใหญ่ ค่าความยืดหยุ่นสูงกว่า เท่ากับ 0.9 และ 4) ในการพยากรณ์อนาคตความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้า ควรตระหนักว่ามีปัจจัยอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง เช่น ความสำคัญของภาคอุตสาหกรรม จำนวนนักท่องเที่ยวซึ่งมีส่วนกำหนดความต้องการใช้พลังงานไฟฟ้าเช่นเดียวกัน

เอกสารอ้างอิง

- การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค. (2560). *สถิติผู้ใช้ไฟฟ้า และการจำหน่ายพลังงานไฟฟ้าของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค*
จำแนกตามประเภทผู้ใช้ พ.ศ. 2551-2560. กรุงเทพฯ: การไฟฟ้าส่วนภูมิภาค.
- การไฟฟ้านครหลวง. (2560). *สถิติผู้ใช้ไฟฟ้า และการจำหน่ายพลังงานไฟฟ้าของการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค*
จำแนกตามประเภทผู้ใช้ พ.ศ. 2551-2560. กรุงเทพฯ: การไฟฟ้าส่วนนครหลวง.
- คณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน. (2559). *การใช้ไฟฟ้าของกิจการของรัฐกิจและอุตสาหกรรมตามการจัด*
ประเภท TSIC. กรุงเทพฯ: คณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน.
- พรายพล คุ่มทรัพย์. (2560). *การใช้พลังงานกับเศรษฐกิจไทยในช่วงสองทศวรรษ*. (รายงานผลการวิจัย).
 กรุงเทพฯ: คณะกรรมการกำกับกิจการพลังงาน.
- มณฑิเตอร์ สติมานนท์ และภุรี สิริสุนทร. (2560). *ความเชื่อมโยงระหว่างการใช้พลังงานกับเศรษฐกิจไทยภายใต้*
ระดับการเปิดประเทศและการลงทุนทางตรงระหว่างประเทศ. งานสัมมนาทางวิชาการคณะ
 เศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์ ประจำปี 2560 ครั้งที่ 39. มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์.

- วิชสิทธิ์ วิบุลผลประเสริฐ และทศพล อภัยทาน. (2561). พฤติกรรมการใช้ไฟฟ้ารายเดือนของครัวเรือนจากฐานข้อมูลการใช้ไฟฟ้าในเขตการไฟฟ้าส่วนภูมิภาค (กฟภ). สถาบันวิจัยเศรษฐกิจป๋วย อึ๊งภากรณ์, กรุงเทพฯ.
- สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2561). สถิติผลิตภัณฑ์มวลรวมในประเทศ รายไตรมาส แบบปริมาณลูกโซ่.
- Bildirici, M. E., Bakirtas, T., & Kayikci, F. (2012). Economic growth and electricity consumption: Auto regressive distributed lag analysis. *Journal of Energy in Southern Africa*, 23(4), 29-45.
- Churchill, S. A., & Ivanovski, K. (2020). Electricity consumption and economic growth across Australian states and territories. *Applied Economics*, 52(8), 866-878.
- Cowan, W. N., Chang, T., Inglesi-Lotz, R., & Gupta, R. (2014). The nexus of electricity consumption, economic growth and CO2 emissions in the BRICS countries. *Energy Policy*, 66, 359-368.
- Ozturk, I., & Acaravci, A. (2011). Electricity consumption and real GDP causality nexus: Evidence from ARDL bounds testing approach for 11 MENA countries. *Applied Energy*, 88(8), 2885-2892.
- Scott, A. J., & Holt, D. (1982). The effect of two-stage sampling on ordinary least squares methods. *Journal of the American Statistical Association*, 77(380), 848-854.
- Zhang, C., Zhou, K., Yang, S., and Shao, Z. (2017). On electricity consumption and economic growth in China. *Renewable and Sustainable Energy Reviews*, 76, 353-368.
- Zhao, H., Zhao, H., Han, X., He, Z., and Guo, S. (2016). Economic growth, electricity consumption, labor force and capital input: A more comprehensive analysis on North China using panel data. *Energies*, 9(11), 891(1-21).

กิตติกรรมประกาศ

บทความชิ้นนี้เป็นส่วนหนึ่งของการวิจัยโครงการวิจัยอัตราการเติบโตของจังหวัดและความเหลื่อมล้ำในประเทศไทย. ทุนวิจัยเมธีวิจัยอาวุโสจากสำนักงานคณะกรรมการส่งเสริมวิทยาศาสตร์ วิจัยและนวัตกรรม (สกสว.) ผ่านศูนย์บริการวิชาการสถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ สัญญาเลขที่ RTA6180005 ผู้วิจัยขอแสดงความขอบคุณผู้ให้ทุนและให้คำแนะนำที่มีประโยชน์ต่อการวิจัยมา ณ โอกาสนี้

Factors Affecting Marriages between Thai Women and Foreign Men: A Case Study of Thailand

Jongrak Hong-ngam ¹ Ratchanee Piyathamrongchai ² Rattatip Niranon ³
and Wanichcha Narongchai ⁴

Received: January 29, 2020

Revised: May 23, 2021

Accepted: May 30, 2021

ABSTRACT

The objective of this research was to examine the factors affecting marriages between Thai women and foreign men, including those that have had a long married life. The target group was Thai women living in Udon Thani Province, Thailand. This was a mixed-methods research that used questionnaires in order to obtain the quantitative information and a protocol of semi-structured interviews for the qualitative research. In order to collect the data, snowball sampling was utilized for distributing the questionnaires. Together with multiple regression analysis, statistical methods such as means, percentages, and standard deviations were used. The result revealed that the average age of Thai women under this study was 35.84 years old and they possessed the average incomes of 14,230 baht per month. The average income of the foreign spouses was 82,420 baht per month. More than 76% of the Thai women had gotten married twice or more. Analyzing the correlation co-efficiency in order to test the variable relationship, it was found that the age and the number of children were positively correlated with the years of marriage. These factors were statistically significant at the 0.05 level with a correlation level of 0.348 and 0.497. Locus control had a positive correlation with the years of marriage and was statistically significant at a level of 0.02 with a correlation level of 0.019. On the other hand, the levels of education and income were negatively correlated with the years of marriage, which were statistically significant at the 0.02 level with a correlation level of 0.377 and 1.500

¹ Assistant Professor, Faculty of Economics, Khon Kaen University, E-mail: jonaka1@kku.ac.th

² Lecturer, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, E-mail: pratchanee@kku.ac.th

* Corresponding Author

³ M.Econ Student, Faculty of Economics, Khon Kaen University, E-mail: rattatip.n@gmail.com

⁴ Assistant Professor, Faculty of Humanities and Social Sciences, Khon Kaen University, E-mail: wanichna@kku.ac.th

respectively. All of the independent variables in this study explained 50.01% of the variation of years of marriage ($R^2 = 0.5001$).

Keywords: Affecting Marriages, Thai Women, Foreign Spouses, Foreign Men.

Background and Significance of the Research Problem

Marriage is the agreement of a man and a woman to have a relationship with each other as husband and wife. It is the life of the two people being honest with each other and helping each other. It is a close relationship between spouses. It is also the adaptation to live together happily, to be satisfied in life and to stay together for a long time. If the spouses have a good marriage quality and a warm family, the problems in the family will be reduced and the family is happy (Department of Mental Health, 2012). Marriage is a culture and tradition that have long been practiced in all countries. It also changes to suit each era. It is the beginning of a family life which aims to produce new members to society. The family institution is the smallest unit of society. It is a group of people living together with emotional and mental bonds. It is also connected by economy, blood or marriage. The family institution plays an important role in training and teaching family members as well as creating personal values, behavior and personality (ASEAN Institute for Health Development, Mahidol University 2009).

At present, Thai society has created a new type of family. It is the creation of a family with Westerners, or across cultures. This is a phenomenon that reflects the complex interactions of economic, social, cultural and attitudinal structures. This phenomenon often occurs in Thai women living in rural areas having foreign spouses. This phenomenon is considered a new value in family building in Thai society and this trend is increasing (Prapomwisut Chantathammo 2018).

Some women with cross-cultural marriage have migrated to foreign countries and lived in Western cultures for many years, but they are still finding ways to support their families to have a better quality of life. Most of these women used to marry and got divorced from Thai husbands, so their burden is to raise children alone. For these reasons, they often seek good opportunities for their children (Ratana Boonmathya, 2005).

Research Objective

According to the reasons mentioned above, Thai women marrying foreigners is common in Thai society. Therefore, this study focused on the factors affecting the cross-cultural marriage of Thai women and foreign men in order to analyze the factors affecting the duration of marriage between Thai women and foreign men.

Scope of Research

Cross-cultural marriage refers to the marriage between two people from different countries with different nationalities, languages and cultures.

Lee Yean Ju et al. (2006) studied on the cross-cultural marriage in South Korea and found that cross-cultural marriage in South Korea was tripled in 2001-2005, both in men and women. Men are more likely to marry cross-cultural two to three times than women. The demand for having foreign spouses was very high among men living in the rural areas and in the group of men who had been divorced. Lee Hye Kyung (2008) also studied on the cross-cultural marriage in South Korea. In this study, men in South Korea mostly married women from developed countries. They mostly used a marriage broker for finding spouses. This was similar to some spouses in Thailand that met with each other through the dating sites. The study also found that most men in South Korea having cross-cultural marriage were not wealthy. Most of them lived in rural areas like the women having cross-cultural marriage in Thailand.

Cross-cultural marriage mostly found in Thai society is a marriage between Thai women and foreign men. It is a phenomenon that has been going on since the Ayutthaya period. Nowadays, it is evident that there are a growing number of cross-cultural marriages in Thai society, creating new values for the family in Thai society. Ratana Boonmathya (2005) conducted a study on the experiences of Isan women with cross-cultural marriage. The research found that women from rural villages in the northeastern region had cross-cultural marriage. Based on the research results, these women often sent money back to help their poor families living in the old village. They also tried to find ways to support their families to have a better quality of life.

The values that make Thai women choose to marry foreign men are as follows. Thai women believe that foreigners are wealthy so that they and their families can have secured and stable life. This belief has been cultivated for a long time. However, women should realize that having long and happy marriage life starts from “love”, and language literacy must be considered for the main element. Sutin Saisanguan (2011) also studied on the factors affecting Thai women marrying foreigners. The key factors that influenced cross-cultural marriages were economic incentives, family debt, failure of former marriage, starting a new life, imitation behavior and values.

Jessica Halliday Hardie & Amy Lucas (2010) conducted a study on economic factors and relationship of young couples, comparing between cohabitation and marriage using logistic regression analysis to assess the relationship between economic factors and affection using

ordinary least squares regression. The results showed that the importance of the economic factor consideration affected the relationship quality and well-being. Apart from the economic factor, family support and hardship were also important in predicting relationship quality. This research showed that the economic well-being affected the quality of relationships and economic hardship can cause conflicts for spouses. Similarly, Usep Suhud et al. (2014) studied the motives of women in Indonesia who married Middle Eastern men. Mixed method was used. The results of this qualitative research were then transformed into the quantitative research tools. The study revealed that the motives influencing Indonesian women to marry Middle Eastern men were the factors related to their benefits

Research Methodology

This research was conducted to investigate the factors affecting the duration of marriage of Thai women and foreign men in Udon Thani. The Snowball Sampling method were employed to collect the data through establishing the samples' networks in order to access the samples who were willing to participate in this study. It is the sample selection method that the first group of the samples introduces the next samples with similar qualifications to the first group. There were 50 samples in this study. The questionnaire was used as an instrument to collect data. The data were collected from August to September 2018.

The data analysis was divided into 3 steps as follows.

Step 1: Content validity: it was the verification of the content validity of the questionnaire. The experts considered each question in the questionnaire to see how much it assesses the content or the purpose of the research. The criteria were as follows.

+1 = It is certain that the question assesses the purpose/the content.

0 = It is uncertain that the question assesses the purpose/ the content.

-1 = It is certain that the question does not assesses the purpose/ the content.

Then, based on the expert judgment, the consistency of each question with the purpose or content (Index of Item-Objective Congruence or IOC) was checked by the following formula.

$$IOC = \frac{\sum R}{N}$$

When

$\sum R$ is the total score from the experts' judgment.

N is the number of the experts.

If the IOC value is 0.05 or higher, the question can be assessed in accordance with the purpose or the content.

Step 2: Factor analysis: it was conducted to collect the related variables or factors in the same factor.

Step 3: The factors derived from the factor analysis were analyzed by multiple regressions analysis to find out the relationships of the demographic data and the pre-marriage and post-marriage factors affecting the duration of the marriage. The equation used in the multiple regression analysis was as follows.

$$\ln Y = \beta_0 + \beta_1 \text{Age} + \beta_2 \text{Edu} + \beta_3 \text{Income} + \beta_4 \text{Baby} + \beta_5 \text{Style} + \beta_6 \text{F3} + \beta_7 \text{F4} + \beta_8 \text{Diffdisc} + \beta_9 \text{Selfesteem} + \beta_{10} \text{Locus_control} + \epsilon$$

When

Y = duration of marriage (year)

β_i = regression coefficient

Age = the age of a Thai woman married a foreign man

Edu = the educational level of a Thai woman married a foreign man

Income = income (husband)

Baby = Number of children having with the current spouse

Style = couple's lifestyle

F3 = post-marriage factors causing long relationship

F4 = financial status

Diffdisc = personality

Selfesteem = self-esteem

Locus_control = locus of control

ϵ = Error Term

Results

According to data from 50 respondents, the average age was 35.84 years. The average respondents' salary was 14,230 baht per month. The average salary of the respondents' husbands was 82,420 baht per month. The average years of marriage was 6.845 years. The average duration the respondents living in Udon Thani was 17.3 years. Most respondents finished high school or higher, accounting for 54%. Most respondents used to marry and got divorced,

accounting for 76%. In terms of the number of children, most respondents had children with their ex-husbands (52%). On the other hand, the majority of the respondents' husbands had no children, accounting for 62%. Most respondents had no children with their current husbands (52%). Most of respondents lived together with their husbands after marriage, accounting for 60%. Moreover, 68% of the respondents operated their own business; 18% were the employees in the public and private sectors; 14 % were farmers and housewives and 14 % were retirees, respectively. For the occupations of the respondents' husbands, 60% were househusbands, farmers and retirees; 24% operated their own business and 16% were the employees in the public and private sectors as shown in Table 1.

Table 1 General information

Variable	Mean	Std. Dev.	Min	Max	%
Age	35.8	8.7	19.0	55.0	
Income_f	14,230.0	9643.2	0.0	50,000.0	
Income_m	82,420.0	121,844.5	6,000.0	900,000.0	
Y	6.8	6.1	1.08	27.0	
Years_ud	17.3	11.7	1.0	50.0	
Edu					
junior high school or lower					46.0
high school or higher					54.0
Num_marr					
1 time					24.0
two times or more					76.0
Baby_f					
having no children with ex-husband					48.0
having children with ex-husband					52.0
having children					48.0
Style					
living together					60.0
separated but still in touch with each other					40.0

Table 1 (Continued)

Variable	Mean	Std. Dev.	Min	Max	%
Baby_m					
having no children with ex-wife					62.0
having children with ex- wife					38.0
Baby					
not having children					52.0
Career_f					
employees of public and private sectors					18.0
own business					68.0
housewives, farmers, retirees					14.0
Career_m					
employees of public and private sectors					16.0
own business					24.0
househusbands, farmers, retirees					60.0

Source: Authors' Study

Since the researcher collected the questionnaire from 50 samples (IOC=0.73), the confidence level was set at 80% or the level of significance at 0.2. The results of OLS analysis was used to find out the factors affecting the duration of the marriage of the respondents. The results of the relationship were shown in Table 2. The demographic factor positively affecting to the duration of marriage with statistical significance was the age of the respondents. That is, when the age of the respondents increased by 1 class interval, the duration of the marriage increased by 34.83%. In terms of the number of the children having with the current husbands, it significantly affected the duration of marriage. That is, having one child increased the duration of marriage as of 49.68%. When considering the locus of control, it also affected the duration of the marriage. When the confidence's score of the woman increased 1 point, it increased the duration of marriage at 1.9%. The demographic factor negatively affected the duration of marriage was the educational level of Thai women. When the educational level of Thai women in-creased by 1 class interval, the duration of marriage decreased by 37.71%. When considering the current husbands' income, it was found that when the current husbands' income increased by 1 class interval, the duration of marriage decreased by 0.00015%. The equation of the duration

of marriage was tested for the possible interrelationships of independent variables. The measured VIF values were not multicollinearity. In addition, the test of completeness of the independent variables confirmed by Prob > F = 0.6006 of Ramsey RESET test using powers of the fitted values of years of marriage was done to conform that some variables in the equation were not forgotten to put in. However, when testing the stability of the distribution of the error term through the measurement of homogeneity of variance by Breusch-Pagan / Cook-Weisberg test for heteroskedasticity, it was found that Prob > chi2 = 0.3103. That is, the error had homoscedasticity. Overall, the reliability of this equation was about 50.01%, as shown in Table 2.

Table 2 Analysis of factors influencing the years of marriage

Independent Variables:	Coefficient	Standard Error	t-Stat
Age	0.34837**	0.17526	1.99
Edu	-0.37712 γ	0.26276	-1.44
nIncome_m	-1.50E-06 γ	9.10E-07	-1.65
Baby	0.49683**	0.23890	2.08
Style	- 0.24235	0.22749	-1.07
F3	- 0.03151	0.04489	-0.7
F4	- 0.00145	0.02288	-0.06
Diffdisc	- 0.04915	0.21904	-0.22
Selfesteem	0.01312	0.02414	0.54
Locus_control	0.01958 γ	0.01253	1.56
Constant	- 1.05128	1.65121	-0.64
R-squared	0.50010		
Adjusted R-squared	0.37190		

Obs. = 200, Mean VIF = 1.46

Ramsey RESET test using powers of the fitted values of years of marriage

Ho: model has no omitted variables

Prob > F = 0.6006

*** Statistically significant at 0.01 level

** Statistically significant at 0.05 level

* Statistically significant at 0.1 level

γ Statistically significant at 0.2 level

Source: Authors' Study

Discussion

The results of the study on the factors affecting the marriage of Thai women and foreign men revealed that the factors related to the duration of marriage were as follows. 1) Age of the respondents: this was consistent with the study by Mayura Kraikrueng (2013), which stated that age of Thai women was not a matter for foreigner men. Therefore, being older had a positive effect on the duration of marriage. 2) Educational level of the respondents: this was opposed to the study conducted by Thinnawat Sroikudrua (2012). The study found that the high educational level of Thai women did not shorten the duration of marriage because the language-based communication depended on the educational level of the women. When there were no barriers to communication, the couple had a long duration of marriage. 3) Husband's income: this was opposed to the study by Mayura Kraikrueng (2013). It was found that husband's income had a positive effect on the duration of the marriage. When the husband's income increased, the length of the marriage would also increase. This was because the economic status was an important factor making Thai women decide to marry foreigners as foreign husbands can respond to the meet the material needs of Thai women. They can also be responsible for the expenses of a women's family. This made increased the duration of the marriage. 4) Number of children was consistent with a study by dr. Paiyong Maniraj et al. (2009). The study found that having children together improved husband and wife loyalty to each other because children increase couple bonding. 5) Locus of control which was supported by a study by Miller, Philip Carnegie et al (1986). The study found that locus of control was positively associated with marital satisfaction. A married couple was more willing to solve problems and communicate to avoid family conflicts resulting in an increase in longevity of their relationship.

Recommendations

Although the number of Thai women getting married to foreign men is not relatively large compared with the number of ones getting married with local men of the same national origin, getting married with the same nationality is not considered the crucial factor to create the strong-relationship families. The research results will benefit cross cultural marriage couples and provide guidance on how to build a family with healthy and strong relationship. The examples of guidance include having children after marriage, believing in one's own competence more than relying on fortune and destiny, etc. Not only the Thai women who are making decisions to get married with foreign men but also the Thai transnationally married women can make good

use of the guidance to strengthen their family bonds. This guidance will prevent any plausible family problems, such as divorces, which will affect the children later.

References

- ASEAN Institute for Health Development, Mahidol University. (2009). *Relationship in Thai Families*. Nakhon Pathom: ThanThong Printing.
- Boonmathya, R. (2005). Women, Transnational Migration, and Cross-Cultural Marriages: Experiences of Phanrayaa-farang from Rural Northeastern Thailand. *Journal of Mekong Societies*, 1(2), 1-53.
- Bureau of Mental Health Promotion and Development. (2015). *Thai happiness scale*. Retrieved December 14, 2018 from <https://bit.ly/2MZ6n79>
- Chanthathammo, P. (2018). Cross-cultural Marriage: A Case Study of Thai Women in the Northeast. *2nd National and International Research Conference 2018*, 254 – 263.
- Federation of Thai and foreign spouse networks association of Thailand. (2010). *Introduction of Federation of Thai and foreign spouse networks association of Thailand*. Retrieved October 1, 2018 from <https://bit.ly/2PbtusP>
- Hardie, J. H., & Lucas, A. (2010). Economic factors and relationship quality among young couples: Comparing cohabitation and marriage. *Journal of Marriage and Family*, 72(5), 1141-1154.
- Kraikrueng, M. (2013). *A Study of Marriage Life between Thai Women and Foreign Men*. (Master's thesis) Srinakharinwirot University, Thailand.
- Lee, H. K. (2006). *International marriage and the state in South Korea*. (Master's thesis) Pai Chai University, Daejeon.
- Lee, Y. J., Seol, D. H., & Cho, S. N. (2006). International marriages in South Korea: The significance of nationality and ethnicity. *Journal of Population Research*, 23(2), 165-182.
- Manirat P., Ongnawa W., & Ratchaneelatdachit T. (2009). A Study Concerning Factors of Keeping Faithfulness to the Spouses' Promises in Ratchaburi Diocese, *Saengtham College journal*, 1(1), 12-2
- Miller, P. C., Lefcourt, H. M., Holmes, J. G., Ware, E. E., & Saleh, W. E. (1986). Marital locus of control and marital problem solving. *Journal of Personality and Social Psychology*, 51(1), 161-169.
- Saisanguan, S. (2011). Transnational marriage: Thai migrants and foreigners. *International Journal of East Asian Studies*, 17(2), 66-84.

- SroikudruaR, T. (2012). Cross-Cultural Marriages (between Thai women and western men): Language and Communication. *Humanities & Social Sciences*, 29(1), 165-185.
- Suhud, U., & Syabai, N. (2014). Halal sex tourism in Indonesia: understanding the motivation of young female host to marry with middle eastern male tourists. *J Eco Sustain Dev*, 5, 91-94.

**แบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของ
พนักงานขับรถบรรทุกในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์: การประยุกต์ใช้สหสัมพันธ์คาโนนิกอล
(Pattern of Relationship between Motivation and Job Performance
Effectiveness of Truck Drivers in Logistics Industry:
the Application of Canonical Correlation)**

ธนัตถ์ภัทร ธีรธนะชิตลิก^{1*} และ ประสพชัย พสุนนท์²
Tanutpats Dhiratanuttdilok¹, Prasopchai Pasunon²

Received: January 21, 2020

Revised: June 2, 2020

Accepted: June 12, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อ (1) ศึกษาระดับความสัมพันธ์ของแรงจูงใจและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ และ (2) เพื่อศึกษาแบบแผนความสัมพันธ์ของแรงจูงใจและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ กลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาคือ พนักงานขับรถบรรทุกที่ถือใบอนุญาตขับรถประเภทที่ 3 (ท.3) และประเภทที่ 4 (ท.4) ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทยจำนวน 402 คน งานวิจัยนี้ใช้การสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่ายและวิเคราะห์ข้อมูลโดยใช้เทคนิคการวิเคราะห์สหสัมพันธ์คาโนนิกอล

ผลการศึกษา พบว่า ระดับความสัมพันธ์ของแรงจูงใจและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกที่มีระดับสูงทั้งหมด 11 คู่ ส่วนแบบแผนความสัมพันธ์ คือ ฟังก์ชันคาร์โนนิกอลที่ 1 แรงจูงใจมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานที่สหสัมพันธ์คาโนนิกอลเท่ากับ 0.71 อย่างมีระดับนัยสำคัญ 0.01 และสามารถอธิบายความสัมพันธ์ดังกล่าวได้ร้อยละ 51 ทั้งนี้ แรงจูงใจมีค่าน้ำหนักความสำคัญคาโนนิกอลระหว่าง 0.520-0.895 และประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกมีค่าน้ำหนักความสำคัญคาโนนิกอลระหว่าง 0.762-0.946 อย่างไรก็ตาม ผลการวิจัยนี้เพื่อให้ผู้ประกอบการขนส่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาพนักงานขับรถบรรทุกให้มีประสิทธิภาพต่อไป

คำสำคัญ: แรงจูงใจ ประสิทธิผลการปฏิบัติงาน พนักงานขับรถบรรทุก สหสัมพันธ์คาโนนิกอล

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา

Assistant Professor, Faculty of Management Science, Kasetsart University, Sriracha Campus

E-mail: tanutpats.dh@gmail.com

² รองศาสตราจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยศิลปากร วิทยาเขตเพชรบุรี

Associate Professor, Faculty of Management Science, Silpakorn University, Petchburi Campus

E-mail: prasopchai@ms.su.ac.th , * Corresponding Author

ABSTRACT

The purposes of this research are (1) to study the levels of the relationship between the motivation and job performance effectiveness of truck drivers in the logistics industry, and (2) to study the patterns of the relationship between the motivation and job performance effectiveness of truck drivers in the logistics industry. The sample size of this research is 402 truck drivers that held a truck driving license Type 3 and Type 4 in eastern Thailand. This research used simple sampling and analysis was carried out using the canonical correlation technique.

The study indicates that there are 11 relationships among the motivation and job performance effectiveness of truck drivers, which are related at high level. The pattern of the relationship is only canonical function no.1. This means that the relationship between motivation and job performance effectiveness is at 0.7 with the statistically significant difference at 0.01. Moreover, the canonical function no.1 can describe the relationship between the motivation and job performance effectiveness of truck drivers at 51 percent. The canonical loading of motivation is 0.520-0.895, and the canonical loading of job performance effectiveness is 0.762-0.946. Additionally, the results of this research can be useful for transport business owners as a guide to improving truck drivers' efficiency.

Keywords: Motivation, Job Performance Effectiveness, Truck Driver, Canonical Correlation

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

การขนส่งเป็นหนึ่งในกิจกรรมโลจิสติกส์หลักที่มีความสำคัญและมีบทบาทเป็นอย่างมากต่ออุตสาหกรรมโลจิสติกส์ นอกจากนี้ การขนส่งยังสร้างมูลค่าเพิ่มให้สินค้าและเพิ่มความสามารถของธุรกิจในการตอบสนองความต้องการของลูกค้าได้ดียิ่งขึ้น (Coyle, Novack, & Gibson, 2016)

หนึ่งในปัจจัยสำคัญต่อการสร้างประสิทธิภาพการขนส่งเพื่อตอบสนองความต้องการของลูกค้าและการจัดการต้นทุนที่ดี คือ พนักงานขับรถ เนื่องจากพนักงานขับรถเกี่ยวข้องกับกระบวนการจัดส่งสินค้าและบริการ ตั้งแต่จุดต้นทางถึงจุดปลายทางของสินค้า และมีส่วนช่วยในการลดต้นทุนการขนส่งของธุรกิจได้ เช่น พฤติกรรมการขับขี่ของพนักงานขับรถส่งผลกระทบต่อต้นทุนการขนส่ง 2 ด้าน ได้แก่ ต้นทุนเชื้อเพลิง และต้นทุนซ่อมบำรุง กล่าวคือ หากพนักงานขับรถขับช้อกนอกเส้นทาง มีการลักลอบขโมยน้ำมัน หรือขับรถเร็วเกินกำหนด ย่อมส่งผลให้ต้นทุนเชื้อเพลิงเพิ่มขึ้น และหากพนักงานขับรถไม่มีการตรวจสอบสภาพของรถเป็นประจำ ส่งผลให้เครื่องยนต์เกิดความขัดข้องหรืออาจชำรุดเสียหาย ซึ่งเป็นสาเหตุให้ต้นทุนซ่อมบำรุงเพิ่มสูงขึ้นเช่นกัน (มานิต แถบน้อย ศักดิ์ชาย รักการ และ ปพน สีหอมชัย, 2558) หรือกรณีบริษัทผู้ให้บริการขนส่งผู้คอนเทนเนอร์แห่งหนึ่ง พบว่า พนักงานขับรถขาดแรงจูงใจในการทำงานส่งผลให้ต้นทุนการบำรุงรักษา ต้นทุนเชื้อเพลิงและต้นทุนคงที่ที่เกี่ยวข้องของบริษัทสูงขึ้น (ชานนท์ อังศ์วัฒนกุล, 2554)

ดังนั้น ผู้ประกอบการธุรกิจขนส่งจึงควรให้ความสำคัญอย่างยิ่งต่อพนักงานขับรถ เนื่องจากพนักงานขับรถเป็นสินทรัพย์ขององค์กรที่มีบทบาทสำคัญในการกำหนดคุณภาพการบริการและต้นทุนการขนส่ง องค์กรที่มีพนักงานขับรถที่มีคุณภาพ เช่น การดูแลรักษาและตรวจสอบสภาพรถขนส่งอย่างสม่ำเสมอ การขับรถไม่เกินมาตรฐานที่กฎหมายกำหนด การส่งมอบสินค้าตรงเวลา ถูกสถานที่ สินค้าไม่เสียหาย มีความถูกต้องในเรื่องของเอกสารการขนส่งและรายการสินค้าที่ส่งมอบ และไม่เกิดอุบัติเหตุในระหว่างการขนส่ง สามารถสร้างการเติบโตให้องค์กรได้เป็นอย่างดี (Gidado, Kusairi, & Muhamad, 2014)

ตั้งแต่อดีตจนถึงปัจจุบันการสร้างการเติบโตขององค์กรนั้น แรงจูงใจมักถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือสำคัญในการผลักดันหรือโน้มน้าวให้พนักงานในองค์กรปฏิบัติงานและตอบสนองตามวัตถุประสงค์ขององค์กรได้อย่างมีประสิทธิภาพ โดยแรงจูงใจยังคงเป็นปัจจัยสำคัญที่องค์กรนิยมนำมาเสริมแรงให้พนักงานในองค์กรทั้งภาคการผลิตและภาคบริการ เนื่องจากแรงจูงใจจะกระตุ้นให้พนักงานในองค์กรแสดงพฤติกรรมที่ดีและทำงานเพื่อให้บรรลุเป้าหมายและเมื่อประสบความสำเร็จ พนักงานจะรู้สึกภาคภูมิใจ พึงพอใจและส่งผลกระทบต่อประสิทธิภาพการดำเนินงานที่ดีขององค์กรในที่สุด นอกจากนี้ แรงจูงใจที่ยังส่งผลต่อการคงอยู่ของพนักงานและลดอัตราการลาออกของพนักงานลงได้อีกด้วย (Mak & Sockel, 2001)

อย่างไรก็ตาม งานวิจัยเกี่ยวกับการศึกษาแรงจูงใจในพนักงานขับรถของธุรกิจขนส่งของประเทศไทยมีเพียงเล็กน้อย โดยเฉพาะอย่างยิ่ง งานวิจัยในกลุ่มพนักงานขับรถบรรทุก ผู้วิจัยจึงสนใจศึกษาประชากรกลุ่มนี้ เนื่องจากเป็นกลุ่มที่น่าสนใจและมีลักษณะเฉพาะ กล่าวคือ พนักงานขับรถบรรทุกต้องมีประสบการณ์การขับรถมีใบอนุญาตขับขี่รถยนต์ประเภท 3 (ท.3) หรือประเภท 4 (ท.4) โดยนิยามของใบอนุญาตขับขี่ประเภท 3 หมายถึง ใบอนุญาตขับขี่สำหรับรถบรรทุกลากจูงหรือล้อเลื่อนที่บรรทุกสิ่งใดๆ บนล้อเลื่อนนั้น และใบอนุญาตขับขี่ประเภท 4 หมายถึง ใบอนุญาตขับขี่สำหรับรถบรรทุกที่ใช้ในการขนส่งวัตถุอันตราย ซึ่งส่วนมากเป็นรถบรรทุกพ่วง 18 ล้อหรือ 22 ล้อ (รถลากจูงพร้อมหางพ่วง) และรถบรรทุกวัตถุอันตรายตามนิยามประเภทของรถบรรทุกในประเทศไทยในพระราชบัญญัติการขนส่งทางบก พ.ศ. 2522 (กรมการขนส่งทางบก, 2563) ชั่วโมงการทำงานในแต่ละเที่ยวของพนักงานขับรถบรรทุกใช้เวลานาน บ่อยครั้งพนักงานขับรถบรรทุกต้องขับรถในระยะทางไกล และเมื่อสอบถามผู้ประกอบการขนส่งเบื้องต้น พบว่า อัตราทดแทนของพนักงานขับรถบรรทุกค่อนข้างต่ำ เนื่องจากตำแหน่งดังกล่าวต้องอาศัยทักษะและความชำนาญในการขับมาก หากพนักงานขับรถบรรทุกทุกคนใดคนหนึ่งลาออกจากบริษัท การหาพนักงานขับรถบรรทุกทดแทนต้องใช้เวลาค่อนข้างนาน นอกจากนี้ ผู้ประกอบการขนส่ง โดยเฉพาะธุรกิจขนส่งขนาดกลางและขนาดย่อมส่วนมากนิยมสร้างแรงจูงใจให้พนักงานขับรถบรรทุกเพียงด้านผลตอบแทนที่เป็นค่าเที่ยวรถเพียงอย่างเดียว (ธนัตถ์ภัทร ธิรณชติลล, 2562) เท่านั้น ทั้งที่แนวทางการสร้างแรงจูงใจมีหลายปัจจัยในการเสริมแรงเพื่อให้ประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถดีขึ้น

ดังนั้น การศึกษาแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างแรงจูงใจกับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์จึงเป็นงานวิจัยที่น่าสนใจอย่างยิ่ง ทั้งนี้ ข้อค้นพบในงานวิจัยนี้ทำให้ทราบระดับความสัมพันธ์และแบบแผนความสัมพันธ์ของแรงจูงใจและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับ

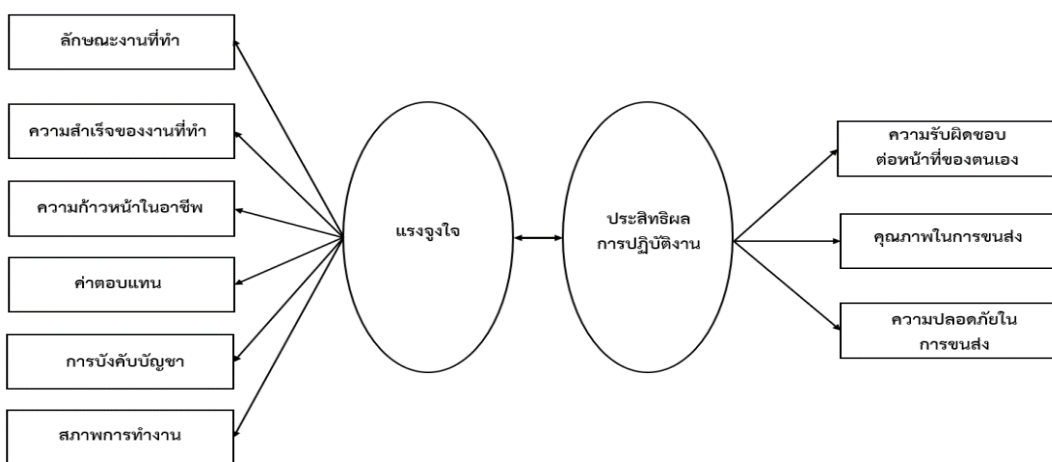
รถบรรทุกในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ในปัจจุบัน เพื่อให้ผู้ประกอบการขนส่งสามารถใช้เป็นแนวทางในการพัฒนาพนักงานขับรถบรรทุกให้มีประสิทธิภาพภายใต้ต้นทุนที่เหมาะสมต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อศึกษาระดับความสัมพันธ์ของแรงจูงใจและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์
2. เพื่อศึกษาแบบแผนความสัมพันธ์ของแรงจูงใจและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยในครั้งนี้เป็นการศึกษาระดับและแบบแผนความสัมพันธ์ของแรงจูงใจและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ โดยใช้กลุ่มตัวอย่างพนักงานขับรถที่ถือใบอนุญาตขับรถประเภทที่ 3 (ท.3) และประเภทที่ 4 (ท.4) ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกของประเทศไทย โดยจากการคำนวณตามการเก็บตัวอย่างจากสูตรคำนวณกลุ่มตัวอย่างของ Cochran (1963) แบบทราบจำนวนประชากร และกำหนดขนาดความคลาดเคลื่อนกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 5 ผู้วิจัยต้องเก็บตัวอย่าง 402 คน และใช้เทคนิคสหสัมพันธ์คาโนนิคอลในการหาความสัมพันธ์ของชุดตัวแปรทั้งสองชุด เนื่องจากเทคนิคดังกล่าวสามารถวิเคราะห์หารูปแบบความสัมพันธ์ระหว่างชุดตัวแปรอิสระ (แรงจูงใจ) และชุดตัวแปรตาม (ประสิทธิผลการปฏิบัติงาน) ในรูปของตัวแปรคาโนนิคอลลำดับที่หนึ่งทั้งคู่ และแต่ละคู่มีความสัมพันธ์ระหว่างชุดตัวแปรทั้งสองกลุ่มดังกล่าวมากน้อยเพียงใดในเวลาเดียวกัน (โดยพิจารณาเป็นภาพรวม) ซึ่งมีความแตกต่างจากเทคนิคอื่นๆ เช่น การวิเคราะห์การถดถอยพหุคูณที่ใช้สำหรับวิเคราะห์ชุดตัวแปรอิสระมากกว่า 1 ตัวแปรเป็นต้นไปกับตัวแปรตามเพียง 1 ตัวแปร ดังนั้น ผู้วิจัยมีกรอบแนวคิดการวิจัย ดังภาพที่ 1

ภาพที่ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ที่มา: จากการศึกษา (2562)

วิธีการดำเนินการวิจัย

1. ประชากรที่ใช้ในการวิจัยคือ พนักงานขับรถบรรทุกที่ถือใบอนุญาตขับรถประเภทที่ 3 (ท. 3) และประเภทที่ 4 (ท. 4) ในเขตพื้นที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือของประเทศไทย ณ วันที่ 31 กรกฎาคม 2562 จำนวน 59,362 คน (กรมการขนส่งทางบก, 2562) ส่วนกลุ่มตัวอย่างที่ใช้ในการวิจัยมาจากสูตรการคำนวณกลุ่มตัวอย่างของ Cochran (1963) แบบทราบจำนวนประชากรและกำหนดขนาดความคลาดเคลื่อนกลุ่มตัวอย่างร้อยละ 5 ดังนั้นผู้วิจัยต้องเก็บตัวอย่าง 402 คน โดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบอย่างง่าย

2. เครื่องมือที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลวิจัย คือ แบบสอบถาม ซึ่งได้จากการทบทวนวรรณกรรมเกี่ยวกับทฤษฎีสถิติสังคมของเฮิร์ชเชอร์เบิร์ก (อำนาจ ธีระวนิช, 2553 และ กมลพร กัลยาณมิตร, 2559) ประสิทธิภาพการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุก (ธนัตถ์ภัทร ธีระนันทิลก, 2562) และสอบถามความคิดเห็นของผู้ประกอบการขนส่งหรือผู้จัดการขนส่งเพื่อให้สอดคล้องกับวัตถุประสงค์การวิจัย โดยแบบสอบถามเป็นแบบมาตราส่วนประเมินค่า (Rating Scale) 5 ระดับ ได้แก่ ระดับความคิดเห็นมากที่สุด มีค่าเท่ากับ 5 คะแนนจนถึงระดับความคิดเห็นน้อยที่สุด มีค่าเท่ากับ 1 คะแนน

3. ผู้วิจัยตรวจสอบคุณภาพของเครื่องมือโดยการตรวจสอบความเที่ยงตรงของเนื้อหา (Content Validity) และความเป็นปรนัยของแบบสอบถาม (Objectivity) (ภัทรา นิคมานนท์, 2543) รวมถึงการใช้ภาษาด้วยดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถามต้องมีค่ามากกว่า 0.5 ขึ้นไป ซึ่งค่าดังกล่าวอยู่ที่ 0.69-1.00 ถือเป็นค่าที่ยอมรับได้ จากนั้นตรวจสอบความเชื่อมั่นของข้อคำถาม (Reliability) โดยใช้สัมประสิทธิ์แอลฟา (Alpha Coefficient) ตามวิธีของ Cronbach ซึ่งแบบสอบถามที่ดีควรมีค่าความเชื่อมั่นมากกว่า 0.70 (Nunnally, 1978) ผลการทดสอบความเชื่อมั่นของข้อคำถามพบว่า มีค่าความเชื่อมั่นอยู่ระหว่าง 0.90-0.94

4. สถิติที่ผู้วิจัยใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล ประกอบด้วย

1) สถิติเชิงพรรณนา (Descriptive Statistics) ได้แก่ ร้อยละ (Percentage) ค่าเฉลี่ย (Mean) ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน (Standard Deviation) และค่าความถี่ (Frequency) อย่างไรก็ตาม เกณฑ์การแปลความหมายของค่าเฉลี่ยเพื่อบอกระดับความสำคัญ 5 ในส่วนผลการวิจัยส่วนที่ 2 ผู้วิจัยปรับปรุงจาก บุญชม ศรีสะอาด (2554: 121) มีดังนี้

- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 4.51-5.00 หมายถึง มีระดับความสำคัญมากที่สุด
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 3.51-4.50 หมายถึง มีระดับความสำคัญมาก
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 2.51-3.50 หมายถึง มีระดับความสำคัญปานกลาง
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.51-2.50 หมายถึง มีระดับความสำคัญน้อย
- ค่าเฉลี่ยระหว่าง 1.00-1.50 หมายถึง มีระดับความสำคัญน้อยที่สุด

2) สถิติวิเคราะห์ ได้แก่ สหสัมพันธ์ค่าสัมประสิทธิ์อย่างง่ายเพื่อหาความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรอิสระและตัวแปรตาม และสหสัมพันธ์คานอนิคอลเพื่อหาแบบแผนความสัมพันธ์ระหว่างชุดตัวแปรแรงจูงใจและชุดตัวแปรประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์

ผลการวิจัย

ผู้วิจัยแบ่งการนำเสนอผลการวิจัยเป็น 4 ส่วน ดังนี้

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลทั่วไปของผู้ตอบแบบสอบถาม

กลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 99.8) มีช่วงอายุ 31-40 ปี (ร้อยละ 32) ระดับการศึกษาสูงสุดคือ ประถมศึกษา (ร้อยละ 38.8) ภูมิลำเนาเป็นคนภาคตะวันออกเฉียงเหนือ (ร้อยละ 55.9) รายได้รวมเฉลี่ยต่อเดือน อยู่ระหว่าง 25,001-30,000 บาท ประสบการณ์ในการขับขี่มากกว่า 10 ปีขึ้นไป (ร้อยละ 59.3) และประเภทรถบรรทุกที่ขับอยู่ปัจจุบัน คือ รถบรรทุก 22 ล้อ (รถพ่วง) (ร้อยละ 63.1)

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลระดับความสำคัญของชุดตัวแปรแรงจูงใจและชุดตัวแปรประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์

ผลการวิเคราะห์ชุดตัวแปรแรงจูงใจและชุดตัวแปรประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุก แสดงได้ดังตารางที่ 1 โดยพบว่า ค่าเฉลี่ยรวมของชุดตัวแปรแรงจูงใจอยู่ในระดับความสำคัญมาก (Mean = 3.97, S.D. = 0.67) และค่าเฉลี่ยรวมของชุดตัวแปรประสิทธิผลการปฏิบัติงานอยู่ในระดับความสำคัญมากเช่นกัน (Mean = 4.34, S.D. = 0.48) ตามเกณฑ์การแปลความหมายของบุญชม ศรีสะอาด (2554)

ตารางที่ 1 แสดงค่าระดับความสำคัญของชุดตัวแปรแรงจูงใจและชุดตัวแปรประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์

ตัวแปร	Mean	S.D.	ระดับความสำคัญ
แรงจูงใจ (ตัวแปรอิสระ)			
- ลักษณะงานที่ทำ (X1)	4.13	0.51	มาก
- ความสำเร็จของงานที่ทำ (X2)	4.37	0.47	มาก
- ความก้าวหน้าในอาชีพ (X3)	3.66	0.75	มาก
- ค่าตอบแทน (X4)	3.79	0.75	มาก
- การบังคับบัญชา (X5)	3.99	0.81	มาก
- สภาพการทำงาน (X6)	3.86	0.71	มาก
โดยรวม	3.97	0.67	มาก
ประสิทธิผลการปฏิบัติงาน (ตัวแปรตาม)			
- ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ตนเอง (Y1)	4.16	0.51	มาก
- คุณภาพในการขนส่ง (Y2)	4.38	0.49	มาก
- ความปลอดภัยในการขนส่ง (Y3)	4.48	0.45	มาก
โดยรวม	4.34	0.48	มาก

ที่มา: จากการศึกษา (2562)

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลความสัมพันธ์ของชุดตัวแปรแรงจูงใจและชุดตัวแปรประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์

เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 1 ในการศึกษาระดับความสัมพันธ์ของแรงจูงใจและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ พบว่า ตารางที่ 2 แสดงค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างชุดตัวแปรแรงจูงใจและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกทั้งหมด 9 ตัวมีค่าระหว่าง 0.247 ถึง 0.682 ความสัมพันธ์ระหว่างตัวแปรทุกคู่มีค่าความสัมพันธ์ไม่เกินเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดคือ 0.80 (Cooper & Schindler, 2006) ดังนั้น ตัวแปรที่นำมาวิเคราะห์ไม่มีปัญหาความสัมพันธ์ระหว่างกัน (Collinearity) ผู้วิจัยสามารถนำไปวิเคราะห์สหสัมพันธ์คานอนิคอลระหว่างชุดตัวแปรแรงจูงใจและชุดตัวแปรประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกต่อไปได้

ส่วนระดับความสัมพันธ์ของชุดตัวแปรแรงจูงใจและชุดตัวแปรประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกของตัวแปร 9 ตัวแปรมีความสัมพันธ์กันเชิงบวกทั้งหมดที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 (ตัวแปรทุกตัวแปรมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน) และคู่ตัวแปรที่มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ ทั้งภายในและข้ามกลุ่มในระดับสูง โดยมีค่า r ตั้งแต่ 0.50 ถึง 1.00 (ชูชาติ เตชะโพธิ์วิรุณ, 2561) มีทั้งหมด 11 คู่ ดังนี้

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรแรงจูงใจในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในกลุ่มสูงมีทั้งหมด 5 คู่ ได้แก่ ความก้าวหน้าในอาชีพกับค่าตอบแทน ($r_{3 \times 4} = 0.572$) ความก้าวหน้าในอาชีพกับสภาพการทำงาน ($r_{3 \times 6} = 0.582$) ค่าตอบแทนกับการบังคับบัญชา ($r_{4 \times 5} = 0.631$) ค่าตอบแทนกับสภาพการทำงาน ($r_{4 \times 6} = 0.538$) และการบังคับบัญชากับสภาพการทำงาน ($r_{5 \times 6} = 0.521$)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในระหว่างตัวแปรประสิทธิผลการปฏิบัติงานในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ภายในกลุ่มสูงมีทั้งหมด 3 คู่ ได้แก่ ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ตนเองกับคุณภาพในการขนส่ง ($r_{y1y2} = 0.682$) ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ตนเองกับความปลอดภัยในการขนส่ง ($r_{y1y3} = 0.579$) และคุณภาพในการขนส่งกับความปลอดภัยในการขนส่ง ($r_{y2y3} = 0.662$)

ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ข้ามกลุ่มระหว่างตัวแปรแรงจูงใจกับตัวแปรประสิทธิผลการปฏิบัติงานในกลุ่มตัวอย่างทั้งหมด มีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ข้ามกลุ่มสูงมีทั้งหมด 3 คู่ ได้แก่ ความสำเร็จของงานที่ทำกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ($r_{x2y1} = 0.603$) ความสำเร็จของงานที่ทำกับคุณภาพในการขนส่ง ($r_{x2y2} = 0.542$) และความสำเร็จของงานที่ทำกับความปลอดภัยในการขนส่ง ($r_{x2y3} = 0.500$)

ตารางที่ 2 สหสัมพันธ์ค่าสัมประสิทธิ์อย่างง่าย (r_{xy}) ระหว่างแรงจูงใจ (X) กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุก (Y) ในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์

	X1	X2	X3	X4	X5	X6	Y1	Y2	Y3
X1	1								
X2	.461**	1							
X3	.413**	.343**	1						
X4	.453**	.247**	.572**	1					
X5	.367**	.291**	.464**	.631**	1				
X6	.375**	.337**	.582**	.538**	.521**	1			
Y1	.445**	.603**	.425**	.329**	.330**	.458**	1		
Y2	.375**	.542**	.408**	.358**	.332**	.411**	.682**	1	
Y3	.346**	.500**	.321**	.296**	.348**	.327**	.579**	.662**	1

** ระดับนัยสำคัญ 0.01

ที่มา: จากการศึกษา (2562)

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์คานอนิคอลระหว่างชุดตัวแปรแรงจูงใจและชุดตัวแปรประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์

ตารางที่ 3 ค่าสหสัมพันธ์คานอนิคอลระหว่างชุดตัวแปรแรงจูงใจและชุดตัวแปรประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์

Canonical Function	Canonical Correlation (R_c)	Square Canonical (R_c^2)	Wilks' Lambda (Λ)	F-value (Chi-square) (χ^2)	df	p-value (sig.)
1	0.71	0.51	0.47	19.52	18.00	0.00**
2	0.16	0.02	0.96	1.67	10.00	0.08
3	0.12	0.01	0.98	1.41	4.00	0.23

หมายเหตุ: ** ระดับนัยสำคัญ 0.01

ที่มา: จากการศึกษา (2562)

เพื่อตอบวัตถุประสงค์การวิจัยข้อที่ 2 ในการศึกษาแบบแผนความสัมพันธ์ของแรงจูงใจและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ พบว่า ตารางที่ 3 แสดงแบบแผนความสัมพันธ์คานอนิคอลระหว่างชุดตัวแปรแรงจูงใจและชุดตัวแปรประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกสามารถพิจารณาได้จากฟังก์ชันคานอนิคอล

ผลการวิจัย พบว่า ฟังก์ชันคาโนนิคอลลที่ 1 มีค่าสหสัมพันธ์คาโนนิคอลล (Rc) เท่ากับ 0.71 ที่ระดับนัยสำคัญที่ระดับ .01 (Wilks' Lambda = 0.47, p-value = 0.00 < 0.05) ซึ่งผ่านเกณฑ์มาตรฐานที่กำหนดให้ค่าสหสัมพันธ์คาโนนิคอลลที่วิเคราะห์ได้ต้องมีค่าตั้งแต่ 0.30 ขึ้นไป กล่าวคือ ฟังก์ชันคาโนนิคอลลที่ 1 ที่สามารถนำมาอธิบายความสัมพันธ์ระหว่าง 2 กลุ่มของตัวแปรอิสระและตัวแปรตามได้ เมื่อพิจารณาค่าสหสัมพันธ์คาโนนิคอลลกำลังสองของฟังก์ชันคาโนนิคอลลที่ 1 มีค่าเท่ากับ 0.51 หมายความว่า ชุดตัวแปรแรงจูงใจและชุดตัวแปรประสิทธิผลการปฏิบัติงานมีความแปรปรวนร่วมกันร้อยละ 51 ($R_c^2=0.51$)

ส่วนฟังก์ชันคาโนนิคอลลที่ 2 และ 3 มีความสัมพันธ์กันอย่างไม่มีความสำคัญทางสถิติ ดังนั้น งานวิจัยนี้ผู้วิจัยจึงใช้ฟังก์ชันคาโนนิคอลลที่ 1 ในการหาระดับความสัมพันธ์ของแรงจูงใจและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ต่อไป

ตารางที่ 4 ความสัมพันธ์คาโนนิคอลลฟังก์ชันที่ 1 ระหว่างชุดตัวแปรแรงจูงใจและชุดตัวแปรประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์คาโนนิคอลล	น้ำหนักความสำคัญคาโนนิคอลล	ร้อยละของสัดส่วนความแปรปรวน
ชุดตัวแปรแรงจูงใจ (ตัวแปรอิสระ)			
ลักษณะงานที่ทำ (X1)	0.143	0.643	41.345
ความสำเร็จของงานที่ทำ (X2)	0.668	0.895	80.102
ความก้าวหน้าในอาชีพ (X3)	0.155	0.633	40.069
ค่าตอบแทน (X4)	0.032	0.520	27.040
การบังคับบัญชา (X5)	0.056	0.525	27.562
สภาพการทำงาน (X6)	0.250	0.665	44.222
ชุดตัวแปรประสิทธิผลการปฏิบัติงาน (ตัวแปรตาม)			
ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง (Y1)	0.628	0.946	89.492
คุณภาพในการขนส่ง (Y2)	0.292	0.856	73.274
ความปลอดภัยในการขนส่ง (Y3)	0.204	0.762	58.064

ที่มา: จากการศึกษา (2562)

จากตารางที่ 4 พบว่า เมื่อพิจารณาน้ำหนักความสำคัญคาโนนิคอลลของชุดตัวแปรแรงจูงใจมีค่าระหว่าง 0.520-0.895 และค่าน้ำหนักความสำคัญคาโนนิคอลลของชุดตัวแปรประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกมีค่าระหว่าง 0.762-0.946 ซึ่งค่าน้ำหนักความสำคัญคาโนนิคอลลทั้งสองชุด มีค่าสัมบูรณ์มากกว่าหรือเท่ากับ 0.45 (Sherry & Henson, 2005)

ในฟังก์ชันคาโนนิคอลลที่ 1 ของชุดตัวแปรแรงจูงใจ พบว่า ความสำเร็จของงานที่ทำมีความสำคัญในการอธิบายตัวแปรแรงจูงใจมากที่สุด (0.895) รองลงมาคือ สภาพการทำงาน (0.665) ลักษณะงานที่ทำ (0.643)

ความก้าวหน้าในอาชีพ (0.633) การบังคับบัญชา (0.525) และค่าตอบแทน (0.520) ตามลำดับ ส่วนฟังก์ชันคาโนนิคัลที่ 1 ของชุดตัวแปรประสิทธิภาพผลการปฏิบัติงาน พบว่า ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง (0.946) มีความสำคัญในการอธิบายตัวแปรประสิทธิผลการปฏิบัติงานมากที่สุด รองลงมาคือ คุณภาพในการขนส่ง (0.856) และความปลอดภัยในการขนส่ง (0.762) ตามลำดับ

เมื่อพิจารณาร้อยละของสัดส่วนความแปรปรวนของตัวแปรแรงจูงใจที่อธิบายฟังก์ชันคาโนนิคัลที่ 1 พบว่า ความสำเร็จของงานที่ทำมีค่าร้อยละของความแปรปรวนมากที่สุด (80.102) รองลงมาคือ สภาพการทำงาน (44.222) ลักษณะงานที่ทำ (41.345) ความก้าวหน้าในอาชีพ (40.069) การบังคับบัญชา (27.562) และค่าตอบแทน (27.040) ตามลำดับ ส่วนร้อยละของสัดส่วนความแปรปรวนของตัวแปรประสิทธิภาพผลการปฏิบัติงาน พบว่า ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง (89.492) มีค่าร้อยละของความแปรปรวนมากที่สุด รองลงมาคือ คุณภาพในการขนส่ง (73.274) และความปลอดภัยในการขนส่ง (58.064) ตามลำดับ

การอภิปรายผล

จากการศึกษาทั้งระดับความสัมพันธ์และแบบแผนความสัมพันธ์ของแรงจูงใจและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์นั้น ผู้วิจัยสามารถสรุปและอภิปรายผลการวิจัยได้ดังนี้

จากผลการวิจัยแสดงให้เห็นว่า แรงจูงใจมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ในระดับสูง เนื่องจากฟังก์ชันคาโนนิคัลที่ 1 มีค่าสหสัมพันธ์คาโนนิคัล (Rc) เท่ากับ 0.71 ที่ระดับนัยสำคัญที่ระดับ 0.01 กล่าวคือ เมื่อพนักงานขับรถบรรทุกมีแรงจูงใจในการปฏิบัติงานเพิ่มขึ้น ผลของประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกย่อมเพิ่มขึ้นเช่นกัน สอดคล้องกับงานวิจัยของ ชานนท์ อังศวฒกกุล (2554) ที่กล่าวว่า แรงจูงใจทำให้พนักงานขับรถบรรทุกขับรถได้อย่างมีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้นส่งผลให้สามารถลดต้นทุนการบำรุงรักษา ต้นทุนเชื้อเพลิงและต้นทุนคงที่ต่อเที่ยววิ่งได้ อย่างไรก็ตามงานวิจัยนี้กล่าวถึงแรงจูงใจในการกระตุ้นพนักงานขับรถบรรทุกประกอบด้วย ลักษณะงานที่ทำ ความสำเร็จของงานที่ทำ ความก้าวหน้าในอาชีพ ค่าตอบแทน การบังคับบัญชา และสภาพการทำงาน ส่วนประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกประกอบด้วย ความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง คุณภาพในการขนส่งและความปลอดภัยในการขนส่ง ทั้งนี้ เมื่อพิจารณาตามค่าน้ำหนักความสำคัญคาโนนิคัลของแรงจูงใจพบว่า ความสำเร็จของงานที่ทำมีค่าน้ำหนักคาโนนิคัลมากที่สุด รองลงมาคือ สภาพการทำงาน ลักษณะงานที่ทำ ความก้าวหน้าในอาชีพ การบังคับบัญชา และค่าตอบแทน ตามลำดับ และเมื่อพิจารณาสหสัมพันธ์ค่าสัมประสิทธิ์อย่างง่ายที่มีค่าสูง (ระหว่าง 0.5-1.0) ระหว่างแรงจูงใจและประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุก พบว่า ความสำเร็จของในงานที่ทำมีความสัมพันธ์ในระดับสูงกับทั้ง 3 องค์ประกอบของประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุก กล่าวคือ ความสำเร็จของงานที่ทำกับความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง ความสำเร็จของงานที่ทำกับคุณภาพในการขนส่ง และความสำเร็จของงานที่ทำกับความปลอดภัยในการขนส่ง ทำให้สรุปได้ว่า ตัวแปรแรงจูงใจที่สำคัญที่ผู้ประกอบการควรสนใจมากเป็นอย่างยิ่ง คือ ความสำเร็จในงานที่ทำ (Achievement) นอกจากนี้ สภาพการทำงาน (Work Condition) และลักษณะงานที่ทำ (Work Content) มีค่าน้ำหนักความสำคัญคาโนนิคัลที่สูงรองลงมาเช่นกัน

ดังนั้น ผู้วิจัยสามารถสรุป 3 ตัวแปรสำคัญดังกล่าวเป็น 2 ประเภท กล่าวคือ (1) ประเภทของปัจจัยแรงจูงใจที่เกิดจากด้านในตัวพนักงานขับรถบรรทุกเอง ได้แก่ ความสำเร็จในงานที่ทำ และลักษณะงานที่ทำ ซึ่งสอดคล้องกับ อำนาจ อีรวนิช (2553) ที่กล่าวว่า ทั้งสองตัวแปรเป็นปัจจัยจูงใจที่สำคัญต่อการสร้างความพึงพอใจให้กับพนักงาน พนักงานจะเกิดแรงจูงใจภายในให้สร้างสรรค์ผลงานที่ดี หากองค์กรส่งเสริมปัจจัยจูงใจดังกล่าวอย่างเหมาะสม (2) ประเภทของปัจจัยจูงใจที่เกิดจากภายนอกตัวพนักงานขับรถบรรทุก ได้แก่ สภาพการทำงาน (Work Condition) ซึ่งสอดคล้องกับ กมลพร กัลยาณมิตร (2559) ที่กล่าวว่า ปัจจัยดังกล่าวเป็นปัจจัยสำคัญที่สำคัญสำหรับการป้องกันความไม่พอใจในการทำงานของพนักงาน โดยองค์กรจำเป็นต้องส่งเสริมปัจจัยทั้ง 2 ประเภทไปพร้อมๆ กัน

ความหมายของตัวแปรความสำเร็จของงานที่ทำ หมายถึง ความสำเร็จที่พนักงานขับรถทำงานได้สำเร็จ ล่วงและประสบความสำเร็จ ความยินดีเป็นอย่างดี พนักงานมีความสามารถแก้ไขและรู้จักป้องกันปัญหาที่เกิดขึ้นได้เสมอหรือสนับสนุนคุณค่าในบางสิ่งบางอย่างของงาน ซึ่งทำให้รู้สึกพอใจในงาน เช่น ความรู้สึกภูมิใจที่สามารถขนส่งสินค้าให้ลูกค้าตรงเวลาและขนส่งสินค้าได้สำเร็จ หรือสามารถรับผิดชอบงานขนส่งสินค้าในത്യวันๆ ให้สำเร็จ พนักงานขับรถบรรทุกสามารถแก้ปัญหาต่างๆ ที่เกิดขึ้นในระหว่างการขับรถบรรทุก เช่น รถเสีย หรือเกิดเหตุฉุกเฉินต่างๆ ได้สำเร็จ เป็นต้น ตัวแปรดังกล่าวเป็นสิ่งสำคัญที่ผู้ประกอบการให้ความสำคัญ ส่วนตัวแปรลักษณะงานที่ทำ ซึ่งหมายถึง ความรู้สึกของพนักงานขับรถบรรทุกที่มีต่องานที่ได้รับมอบหมาย หากเป็นงานที่ให้โอกาสและความเชื่อใจส่งผลให้พนักงานขับรถพึงพอใจในงานที่ได้รับ ถึงแม้ว่า ค่าน้ำหนักความสำคัญคานานิโคลจะสูงเป็นอันดับที่ 3 แต่ผู้ประกอบการสามารถจัดการตัวแปรนี้พร้อมกับความสำเร็จของงานที่ทำได้พร้อมกัน เนื่องจากเป็นเรื่องความรู้สึกภายในที่เกิดขึ้นในตัวพนักงาน ผู้ประกอบการเอาใจใส่ต่อความรู้สึกและบริหารจัดการพนักงานขับรถบรรทุกด้านอารมณ์ความรู้สึกของพนักงานขับรถบรรทุกด้วยการสื่อสาร 2 ทาง ซึ่งสอดคล้องกับ เอสซีจีโลจิสติกส์ (2560) ที่อ้างถึง Covenant Transportation Group บริษัท ผู้ให้บริการขนส่งขนาดใหญ่ในสหรัฐอเมริกาใช้เทคนิคการสื่อสาร 2 ทางกับพนักงานขับรถบรรทุก โดยให้ผู้จัดการในแต่ละ Fleet ใช้เวลาอย่างน้อย 5-10 นาทีต่อวันในการสื่อสารกับลูกน้องของตนช่วยให้ลดอัตราการลาออกของพนักงานขับรถบรรทุกลงได้ เนื่องจากลูกน้องมีความรู้สึกที่ดีต่องานที่ได้รับมอบหมาย

ผลจากการวิจัยที่พบว่า ผู้ประกอบการขนส่งจำเป็นต้องให้ความสำคัญต่อความสำเร็จของงานที่ทำเป็นอันดับแรกนั้น ไม่สอดคล้องกับงานวิจัยของธนต์ภัทร ธีรณชติล (2562) ที่พบว่า ผู้ประกอบการขนส่งส่วนมากสร้างแรงจูงใจด้านค่าตอบแทนเพียงอย่างเดียว ผู้ประกอบการบางแห่งอาจมีสวัสดิการจูงใจด้านที่พักให้ฟรี แต่พนักงานขับรถต้องเสียค่าสาธารณูปโภคเอง เช่น ค่าไฟฟ้า ค่าตอบแทนการขับรถบรรทุกในอุตสาหกรรมการขนส่งแบ่งเป็น 2 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 คือ ส่วนของเงินเดือนประจำ ซึ่งเป็นฐานเงินเดือนค่อนข้างน้อย เช่น ผู้ประกอบการขนส่งขนาดกลางและขนาดเล็กให้เงินเดือนประจำประมาณ 8,000-10,000 บาทต่อเดือน และส่วนที่ 2 คือ ส่วนของค่าจ้างส่วนที่เพิ่มขึ้นตามจำนวนเที่ยวขนส่ง ที่เรียกว่า ค่าเที่ยว หากพนักงานขับรถบรรทุกต้องการรายได้ต่อเดือนเพิ่มขึ้น พนักงานจำเป็นต้องขับรถบรรทุกเพิ่มขึ้น ระบบค่าตอบแทนดังกล่าวนิยมใช้ในอุตสาหกรรมการขนส่งของประเทศไทยเป็นเวลานานจนจนถึงปัจจุบัน ทำให้พนักงานขับรถคุณภาพบางส่วนไม่ต้องการอยู่ในอุตสาหกรรมขนส่งตลอดและยังประสบปัญหาการขาดแคลนพนักงานขับรถบรรทุกเช่นเดิม

นอกจากนี้ ผลการวิจัยพบว่า ค่าน้ำหนักความสำคัญคาโนนิคอลด้านค่าตอบแทนมีค่าน้ำหนักน้อยที่สุด แต่ค่าน้ำหนักมีค่าเกิน 0.45 ตามเกณฑ์มาตรฐาน หมายความว่า ตัวแปรค่าตอบแทนยังมีความสำคัญแต่ควรให้ความสำคัญในลำดับสุดท้ายในการสร้างแรงจูงใจแก่พนักงานขับรถบรรทุก ปัจจุบันพบว่า บางองค์กรที่เพิ่มค่าตอบแทนให้แก่พนักงานขับรถ อัตราการลาออกของพนักงานก็ยังไม่ลดลง แสดงให้เห็นว่า การสร้างแรงจูงใจด้วยการพิจารณาด้านค่าตอบแทนเพียงอย่างเดียวไม่สามารถเพิ่มผลประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานขับรถบรรทุกได้อย่างยั่งยืน

ดังนั้น การสร้างแรงจูงใจภายในตัวพนักงานขับรถบรรทุกจึงเป็นสิ่งจำเป็นอย่างมาก ซึ่งสอดคล้องงานวิจัยของ Springer (2010) ที่กล่าวว่า แรงจูงใจภายในที่เกิดขึ้นในตัวพนักงานเป็นแรงขับเคลื่อนที่ดีที่กำหนดพฤติกรรมการทำงานที่มีประสิทธิภาพสูงขึ้น นอกจากนี้ สภาพการทำงานเป็นปัจจัยจูงใจอันดับที่ 2 ที่ผู้ประกอบการควรมุ่งเน้นควบคู่กันไป โดยสภาพการทำงาน หมายถึง สภาพแวดล้อมกายภาพของสถานที่ทำงานที่ดี จำนวนชั่วโมงการทำงานที่เหมาะสม อุปกรณ์และเครื่องมือการทำงานที่พร้อมใช้งาน เนื่องจากสภาพการทำงานเป็นการสร้างความมั่นใจและความปลอดภัยต่อพนักงานขับรถบรรทุกตลอดเส้นทางการขนส่ง อย่างไรก็ตาม หากผู้ประกอบการขนส่งให้ความสำคัญต่อตัวแปรทั้ง 3 ตัวแปรพร้อมกัน ย่อมทำให้แนวโน้มการลาออกของพนักงานขับรถบรรทุกลดลงได้ โดยปัจจุบัน สถานการณ์การลาออกของพนักงานขับรถบรรทุกในประเทศไทยเพิ่มขึ้น ในขณะที่อัตราการทดแทนแรงงานของพนักงานขับรถบรรทุกคนใหม่แทนคนเก่ายังอยู่ในอัตราที่ค่อนข้างต่ำ เนื่องจากสภาพการทำงานที่ต้องใช้เวลาอยู่บนถนนค่อนข้างนานภายใต้ความเครียด เป็นอาชีพที่ต้องใช้ทักษะการขับรถสูง เช่น รถบรรทุก 18 ล้อ (หัวลาก) หรือรถบรรทุก 22 ล้อ (รถพ่วง) และต้องถือใบอนุญาตขับรถประเภทที่ 3 และประเภทที่ 4 จากกรมการขนส่งทางบก เป็นต้น หากรัฐบาลไม่ให้ความสำคัญ การขาดแคลนแรงงานของพนักงานขับรถบรรทุกจะเกิดขึ้นในอนาคตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1.1 การนำไปใช้ประโยชน์เชิงวิชาการ (Academic Contribution)

งานวิจัยนี้สามารถประยุกต์ใช้ประโยชน์เพื่อจัดทำหลักสูตรฝึกอบรมที่พัฒนาทั้งผู้ประกอบการและพนักงานขับรถให้มีคุณภาพและมาตรฐาน ยกระดับคุณภาพชีวิตของพนักงานขับรถบรรทุก ทั้งนี้เพื่อลดการลาออกของพนักงานขับรถบรรทุกและส่งเสริมให้พนักงานขับรถบรรทุกของประเทศไทยมีคุณภาพเพื่อรองรับอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ของประเทศไทยต่อไป

1.2 การนำไปใช้ประโยชน์เชิงบริหารจัดการ (Managerial Contribution)

งานวิจัยนี้เป็นประโยชน์อย่างมากต่อผู้ประกอบการขนส่งในอุตสาหกรรมโลจิสติกส์ให้ให้ความสำคัญต่อปัจจัยในการสร้างแรงจูงใจที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการปฏิบัติงานในระดับสูงของพนักงานขับรถบรรทุก เช่น การพนักงานขับรถบรรทุกตระหนักถึงความรับผิดชอบต่อหน้าที่ของตนเอง คุณภาพการขนส่งสูงขึ้น และความปลอดภัยในการขนส่ง ทั้งยานพาหนะและสินค้าที่บรรทุก เป็นต้น ผู้วิจัยแนะนำให้ผู้ประกอบการส่งเสริมปัจจัยจูง

ใจอื่นๆ นอกเหนือจากด้านค่าตอบแทนเพียงอย่างเดียว เช่น การสื่อสารสองทาง (Two-way Communication) ด้วยเทคนิคกล่าวคำชื่นชมในความสำเร็จของพนักงานในแต่ละครั้ง สภาพการทำงานให้เหมาะสม เช่น สภาพแวดล้อมกายภาพของสถานที่ทำงานที่ดี จำนวนชั่วโมงการทำงานที่เหมาะสม เป็นต้น ลักษณะงานที่ทำให้ความก้าวหน้าในอาชีพ และการบังคับบัญชาซึ่งเป็นปัจจัยที่สร้างแรงจูงใจให้พนักงานขบถบรรทุกเช่นกัน

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1 การศึกษาครั้งต่อไป ควรศึกษาเชิงคุณภาพกับพนักงานขบถบรรทุกและผู้ประกอบการขนส่ง และทำการวิจัยในทุกมิติทั้งด้านผู้ประกอบการและลูกค้า

2.2 ควรศึกษาตัวแปรอื่นๆ ที่ส่งผลส่งผลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงาน นอกจากตัวแปรแรงจูงใจ เช่น ความเมื่อยล้า (Fatigue) จากการขบถบรรทุกเป็นเวลานาน หรือตัวแปรด้านบุคลิกลักษณะในการคัดเลือกพนักงานขบถเพื่อให้ได้มุมมองของงานวิจัยใหม่ๆ ในอุตสาหกรรมการขนส่งต่อไป

เอกสารอ้างอิง

กมลพร กัลยาณมิตร (2559). แรงจูงใจ 2 ปัจจัย พลังสู่ความสำเร็จ. *วารสารวไลยอลงกรณ์ปริทัศน์*

(มนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์), 6(3), 175-183.

กรมการขนส่งทางบก. (2562). *จำนวนใบอนุญาตขับรถและผู้ประจำรถ*. สืบค้นเมื่อ 31 กรกฎาคม 2562

จาก <https://web.dlt.go.th/statistics/index.php?fbclid=IwAR2h-gv9U0HaBa-EZzIbxNTAIND9UFnzvYpktDhfiFK5WwQVKMY9L3W-tw>

_____. (2563). *งานตรวจสอบภาพรถขนส่ง*. สืบค้นเมื่อ 9 เมษายน 2563 จาก <https://www.dlt-inspection.info/dlt/index.php?ref=inspection-work-truck&ref2=truck>

ชานนท์ อังศุวัฒน์กุล. (2554). *การเพิ่มประสิทธิภาพการบริหารจัดการและลดต้นทุนรถพ่วงบรรทุกตู้คอน*

เทนเนอร์ กรณีศึกษา บริษัท ABC จำกัด. (สารนิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยหอการค้าไทย).

ชูชาติ เตชะโพธิ์วิรุณ. (2561). สหสัมพันธ์เชิงพื้นที่ระหว่างการกระจุกตัวเชิงอุตสาหกรรมกับปัจจัยด้านแรงงานในประเทศไทย. *วารสารวิชาการคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ สจล*, 26(1), 41-57.

ธันต์ภัทร ธิธันชติลล. (2562). การศึกษาการจัดการขนส่งของธุรกิจขนส่งขนาดกลางและขนาดเล็กในจังหวัดชลบุรี. ใน *การประชุมวิชาการระดับชาติ SMARTS ครั้งที่ 9*. (น.446-457). กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ.

บุญชม ศรีสะอาด. (2554). *การวิจัยเบื้องต้น*. (พิมพ์ครั้งที่ 9). กรุงเทพฯ: สุวีริยาสาส์น.

ภัทรา นิคมานนท์. (2543). *การประเมินผลการเรียน* (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: อักษรพิพัฒน์.

มานิต แถบน้อย, ศักดิ์ชาย รักการ และ ปพน สีหอมชัย. (2558). การลดต้นทุนในธุรกิจรถบรรทุกติดเครนให้เข้า. *Kasem Bundit Engineering Journal*, 5(1), 30-41.

อำนาจ ชีระวนิช. (2553). *การจัดการยุคใหม่*. นนทบุรี: มาเธอร์ บอส แพคเก็จจิ้ง.

- เอสซีจีโลจิสติกส์. (2560). *Predictive analytic* กับการลาออกของพนักงานขับรถ. สืบค้นเมื่อ 25 พฤศจิกายน 2562 จาก <https://www.scglogistics.co.th/blog/detail/149>
- Cochran, W.G. (1963). *Sampling techniques*. (2nd Edition). New York: Wiley.
- Cooper, D. R., & Schindler, P. S. (2006). *Business research methods*. (9th Edition). Boston: McGraw-hill.
- Coyle, J. J., Novack, R. A., & Gibson, B. J. (2016). *Transportation: a global supply chain perspective* (8th edition). Australia Cengage Learning.
- Gidado, A. M., Kusairi, S. & Muhamad, S. (2014). Investing in human resource development: Empirical evidence from banking institutions of Malaysia and Nigeria. *Journal of Economics and Sustainable Development*, 5(12), 123–132.
- Mak, B. L. & Sockel, H. (2001). A confirmatory factors analysis of employee motivation and retention. *Information & Management*, 38(5), 265-276.
- Nunnally, J. (1978). *Psychometric theory*. New York: McGraw Hill.
- Sherry, A. & Henson, R. K. (2005) Conducting and interpreting canonical correlation analysis in personality research: A user-friendly primer. *Journal of Personality Assessment*, 84(1). 37-48.
- Springer, G. J. (2010). *Job motivation, satisfaction and performance among bank employees: A correlational study*. (Dissertation Northcentral University).

การรับรองจริยธรรมการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้นำเสนอการวิจัยต่อคณะกรรมการจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ เพื่อพิจารณาประเด็นความเหมาะสมด้านวิชาการ และด้านจริยธรรมก่อนการวิจัยเป็นที่เรียบร้อย งานวิจัยนี้ผ่านการอนุมัติและรับรองงานวิจัยภายใต้รหัส KUREC-SS62/076 โดยสถาบันวิจัยและพัฒนาแห่งมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์

ประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด
(Technical Efficiency of Beef Cluster Cooperative LTD.'s Member Production)

นลินี คงสุบรรณ¹ ศิริพร กิรติการกุล² ทีมา โยธาทักดี³ และ เก นันทะเสน⁴
Nalinee Kongsuban¹, Siriporn Kiratikrnkul², Teeka Yotapakdee³ and Ke Nunthasen⁴

Received: November 29, 2019

Revised: April 16, 2020

Accepted: April 23, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อ และวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด 132 ราย ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตและปัจจัยการผลิตด้วยแบบจำลองการถดถอยพหุคูณ พบว่า แรงงาน อาหารชั้น อาหารหยาบ มูลค่าเวชภัณฑ์ และระยะเวลาการขนส่งผลต่อน้ำหนักโคแต่ละประเภทและคุณภาพซากของโคขุนแตกต่างกัน และสำหรับผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อด้วยวิธี DEA พบว่า การผลิตโคตันน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และการผลิตโครวมกลุ่มสายพันธุ์ลูกผสมเลือดยุโรป ลูกผสมวากิว และโคนมขุน มีค่าประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตเฉลี่ย 0.897 0.733 0.988 0.910 0.953 และ 0.932 ตามลำดับ โดยปัจจัยที่ส่งผลต่อความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด ได้แก่ อายุ จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา รายได้จากอาชีพหลัก ประสบการณ์การเลี้ยงโค และมาตรฐานการจัดการฟาร์ม

คำสำคัญ: ประสิทธิภาพทางเทคนิค โคเนื้อ การวิเคราะห์การล้อมกรอบข้อมูล

¹ นักศึกษาปริญญาเอก คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Ph.D. Student, Faculty of Economics, Maejo University, Email: k_nalinee23@hotmail.com

² รองศาสตราจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Associate Professor, Faculty of Economics, Maejo University, Email: kiratikrankuls@gmail.com

³ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้-แพร่ เฉลิมพระเกียรติ

Assistant Professor, Faculty of Economics, Maejo University Phrae Campus., Email: teekasom@gmail.com

⁴ ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้

Assistant Professor, Faculty of Economics, Maejo University, Email: ke_nunt@hotmail.com

ABSTRACT

The objective of this study was to examine technical efficiency and analyze factors influencing technical inefficiency of Beef Cluster Cooperative LTD. 's member production. The data was collected from Beef Cluster Cooperative LTD. 's member 132 samples by using data envelopment analysis. The results of multiple linear regression analysis between input and output found that labor, concentrates, roughages, cost of veterinary and fattening period influence the weight of each type and marbling score of the fattening cattle is different. The analysis of technical efficiency through data envelopment analysis in upstream, midstream, downstream and whole cattle productions of European crossbred cattle, Wagyu crossbred cattle and feedlot dairy cattle were 0.897, 0.733, 0.988, 0.910, 0.953 and 0.932 respectively. The factors influence technical inefficiency of Beef Cluster Cooperative LTD. 's member production include age, number of education, main occupation Income, experience and farm standard.

Keywords: Technical Efficiency, Beef, Data Envelopment Analysis

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

โคเนื้อคุณภาพ เป็นโคเนื้อสายพันธุ์ลูกผสมพันธุ์โคจากต่างประเทศ เช่น ชาร์โลเลส์ แองกัส วากิว เป็นต้น ที่เลี้ยงโดยใช้อาหารข้นร่วมกับอาหารหยาบ คุณภาพเนื้อจะมีไขมันแทรกในกล้ามเนื้อ เนื้อมีความนุ่ม เนื้อโคคุณภาพจึงเป็นที่ต้องการของผู้บริโภคในตลาดระดับสูงซึ่งเป็นตลาดระดับเดียวกับเนื้อโคที่นำเข้ามาจากต่างประเทศ โดยในปี 2560 ตลาดเนื้อโคในระดับสูงนี้มีอัตราการเติบโตของความต้องการบริโภคสูงถึงร้อยละ 10 ในขณะที่ตลาดระดับกลาง และตลาดระดับล่าง มีอัตราการเติบโตเพียงร้อยละ 1 เท่ากัน (สยามรัฐออนไลน์, 2561)

ทางด้านการผลิตโคเนื้อในประเทศไทย ในปี 2561 มีเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ 828,477 ราย และมีจำนวนโคเนื้อทั้งสิ้น 5,445,351 ตัว เป็นการเลี้ยงโคพันธุ์ลูกผสม และโคขุนร้อยละ 43 ของจำนวนโคทั้งหมดในประเทศไทย โดยอัตราการขยายตัวของจำนวนโคและจำนวนเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อประเภทนี้เพิ่มขึ้นจากปี 2560 ร้อยละ 14.55 และ 9.97 ตามลำดับ (ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์, 2560-2561) สะท้อนให้เห็นว่าเกษตรกรให้ความสนใจเลี้ยงโคเนื้อคุณภาพเพิ่มขึ้นเพื่อสนองต่อความต้องการบริโภคที่เพิ่มขึ้น

การผลิตเนื้อโคคุณภาพในปัจจุบัน เกษตรกรมีการรวมกลุ่มและบริหารจัดการในรูปของสหกรณ์หลายแห่งด้วยกัน เช่น สหกรณ์การเลี้ยงปศุสัตว์ กรป. กลางโพธิ์ยางคำ จำกัด สหกรณ์โคเนื้อมหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ กำแพงแสน จำกัด สหกรณ์การเกษตรหนองสูง จำกัด และสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด เป็นต้น โดยสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด นับได้ว่าเป็นสหกรณ์ที่มีความโดดเด่นในทางธุรกิจ มีการเติบโตของธุรกิจค่อนข้างเร็ว (วรรณรินทร์ อัมทับ และคณะ, 2558) โดยในปีบัญชี 2559 สหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด มีกำไรสุทธิจากการดำเนินงาน 645,385.12 บาท และเพิ่มขึ้นเป็น 10,902,074.21 บาท ปีบัญชี 2560 (สหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด, 2560) ประกอบกับสหกรณ์ดังกล่าวมีการบริหารจัดการเชิงระบบตลอดห่วงโซ่อุปทานตั้งแต่การผลิต

การแปรรูป จนถึงการตลาด ด้วยรูปแบบการดำเนินธุรกิจแบบ Demand Driven Business Model โดยเริ่มต้นธุรกิจจากการสร้างคำสั่งซื้อเนื้อโคคุณภาพของตลาดจากห่วงโซ่ปลายน้ำแล้วนำไปวางแผนการผลิตโคคุณภาพจากห่วงโซ่ต้นน้ำ ด้วยรูปแบบการดำเนินธุรกิจดังกล่าวทำให้บัญชี 2561 สหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด รวบรวมโคมีชีวิตจากสมาชิกและเครือข่ายที่กระจายตัวอยู่ทั่วประเทศไทยเข้าสู่กระบวนการฆ่า ชำแหละ และตัดแต่งจำนวน 2,452 ตัว (เพิ่มขึ้นร้อยละ 28.31) (สหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด, 2561) ดังนั้นสมาชิกสหกรณ์ฯ จึงมีหน้าที่ในการผลิตโคเนื้อคุณภาพให้ตรงตามความต้องการของตลาดทั้งในด้านปริมาณและคุณภาพ แต่ทั้งนี้การผลิตโคเนื้อคุณภาพใช้เวลานานประมาณ 3 ปีจึงจะได้รับผลตอบแทน ในปัจจุบันจึงมีการบริหารจัดการระบบการผลิตในรูปแบบเครือข่าย (Cluster) เป็นผู้ผลิตโคต้นน้ำ โกลกลางน้ำ และโคปลายน้ำ เพื่อลดระยะเวลาการผลิต และทำให้รบบวัฏจักรการสร้างผลตอบแทนสั้นลง ดังนั้นเพื่อให้ทราบถึงสมรรถนะของการผลิตโคเนื้อคุณภาพของสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด ในแต่ละรูปแบบ ผู้วิจัยจึงสนใจที่จะทำการวัดประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์ฯ รวมทั้งวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์ฯ เพื่อเสนอแนวทางในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์ฯ ในแต่ละรูปแบบการผลิตต่อไป

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อวิเคราะห์ประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด
2. เพื่อวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด

ขอบเขตของการวิจัย

1. ขอบเขตด้านประชากร ได้แก่ สมาชิกของสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด ในภาคกลางและภาคเหนือ
2. ขอบเขตด้านเนื้อหา วิเคราะห์ประสิทธิภาพทางเทคนิคและปัจจัยที่ส่งผลกระทบต่อความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด โดยแบ่งตามรูปแบบการผลิตโคต้นน้ำ โกลกลางน้ำ โคลปลายน้ำ และโครวม (กลุ่มลูกผสมเลือดยุโรป กลุ่มลูกผสมวากิว และกลุ่มโคนมขุน)
3. ขอบเขตด้านเวลา ข้อมูลปฐมภูมิที่เก็บรวบรวมเป็นข้อมูลที่เกิดขึ้นในรอบปีบัญชี 2561 (1 มิถุนายน 2560–30 พฤษภาคม 2561) ซึ่งทำการเก็บรวบรวมข้อมูลในช่วงเดือนพฤศจิกายน 2561

นิยามศัพท์

1. การผลิตโคต้นน้ำ หมายถึง การเลี้ยงโคแม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกโคหย่านม โดยใช้ระยะเวลาประมาณ 6-12 เดือน หรือลูกโคหย่านมมีน้ำหนักประมาณ 200-250 กก.
2. การผลิตโกลกลางน้ำ หมายถึง การซื้อลูกโคหย่านมที่มีน้ำหนักประมาณ 200-250 กก. มาทำการขุนเป็นระยะเวลา 3-12 เดือน จนได้โครุ่นที่มีน้ำหนักประมาณ 400-450 กก.

3. การผลิตโคปลายน้ำ หมายถึง การซื้อโครุ่นที่มีน้ำหนักประมาณ 400-450 กก. มาทำการตอนแล้ว ขุนต่อประมาณ 4-20 เดือน จนมีน้ำหนัก 600 กก. ขึ้นไป

4. การผลิตโครวม หมายถึง การเลี้ยงโคแม่พันธุ์เพื่อผลิตลูกโค จากนั้นจะทำการเลี้ยงลูกโคต่อจนมีน้ำหนัก 600 กก. ขึ้นไป ซึ่งจะใช้ระยะเวลาประมาณ 32 เดือน โดยสมาชิกสหกรณ์ฯ กลุ่มนี้มีการเลี้ยงโค 3 สาย พันธุ์ ดังนี้ 1) ลูกผสมเลือดยุโรป ได้แก่ ลูกผสมชาร์โลเลส ลูกผสมแองกัส 2) ลูกผสมวากิว และ 3) โคนมขุน

การทบทวนวรรณกรรม

การทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อ พบว่า สามารถทำได้หลายวิธี เช่น ผลงานวิจัยของ Ghorbani *et al.* (2010), Ceyhan and Hazneci (2010) และ Rakipova *et al.* (2003) ที่ทำการวัดประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อโดยใช้วิธี Data Envelopment Analysis (DEA) ส่วน Isyanto and Dehen (2013), Mlote *et al.* (2013) และ Nwigwe *et al.* (2016) ใช้วิธีการ Stochastic Frontier Approach (SFA) ส่วนในประเทศไทยพบงานวิจัยของ Krasachat (2008) ที่ทำการวัดประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของเกษตรกรในจังหวัดเพชรบุรีและประจวบคีรีขันธ์ด้วยวิธี SFA ซึ่งเป็นวิธีการที่ให้ความสำคัญกับค่าความคลาดเคลื่อนที่เกิดจากตัวรบกวน (นิตพงษ์ สงศรีโรจน์ และจารึก สิงห์ปรีชา, 2549) แม้ว่าในระบบการผลิตโคเนื้ออาจมีปัจจัยเชิงสุ่มที่เป็นตัวรบกวนในฟังก์ชันการผลิตที่อาจส่งผลต่อการผลิตโคเนื้อ เช่น สภาพอากาศ โรค เป็นต้น แต่ในปัจจุบันเกษตรกรได้พยายามบริหารจัดการปัจจัยเหล่านี้ให้ส่งผลกระทบต่อการผลิตโคเนื้อน้อยที่สุด เช่น การติดพัดลมระบายอากาศภายในฟาร์ม การฉีดวัคซีนเพื่อป้องกันโรคต่างๆ เป็นต้น ในขณะที่วิธี DEA นั้นเป็นอีกวิธีที่ได้รับความนิยมเนื่องจากมีลักษณะเด่นหลายประการเมื่อเทียบกับวิธี SFA เช่น เป็นวิธีการ Non Parametric จึงไม่ต้องคำนึงถึงเรื่องของรูปแบบฟังก์ชันการผลิตที่เหมาะสม และสามารถใช้ได้ในกรณีที่ปัจจัยการผลิตและผลผลิตมีความหลากหลาย หรือมีความแตกต่างในเรื่องของหน่วยการวัด (อรรถพล สืบพงศกร, 2555) นอกจากนี้ยังสามารถใช้ได้กรณีที่กลุ่มตัวอย่างมีน้อย (ปิติพัฒน์ นิตยกุล พันธุ์ และนงนิตย์ จันทร์จรัส, 2557) ด้วยเหตุนี้ วิธี DEA จึงเหมาะสมกว่าวิธี SFA ดังนั้นในการวิจัยนี้จึงใช้วิธี DEA ในการวิเคราะห์ประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด

สำหรับข้อมูลทางด้านปัจจัยผลผลิต และปัจจัยการผลิตที่นำมาใช้ในการวิเคราะห์ประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตนั้น ผู้วิจัยได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องจาก Featherstone *et al.* (1997), Rakipova *et al.* (2003), Ghorbani *et al.* (2010) และ Ceyhan and Hazneci (2010) พบว่า ปัจจัยการผลิตที่ถูกนำมาใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ปริมาณแรงงาน ปริมาณอาหารข้น ปริมาณอาหารหยาบ มูลค่าเวชภัณฑ์ ระยะเวลาการขุน และระดับโปรตีนในอาหารข้น ส่วนปัจจัยผลผลิต ได้แก่ น้ำหนักโคเนื้อที่ผลิตได้ (Ghorbani *et al.* (2010) และ Ceyhan and Hazneci (2010)) นอกจากนี้ในการผลิตโคปลายน้ำ และโครวม ผลผลิตที่ได้ คือ โคขุนคุณภาพซึ่งผลตอบแทนที่สมาชิกสหกรณ์ฯ จะได้รับ นอกจากจะขึ้นอยู่กับน้ำหนักโคขุนแล้ว ยังขึ้นอยู่กับคุณภาพซากซึ่งพิจารณาจากระดับไขมันแทรกในกล้ามเนื้อ (Marbling Score) ดังนั้นปัจจัยผลผลิตของโคขุนที่ควรคำนึงถึงอีกปัจจัยหนึ่งจึงได้แก่ คุณภาพซาก ซึ่งยึดหลักวิธีการให้คะแนนไขมันแทรกตามมาตรฐาน มกอช. 6001-2547 โดยมีคะแนนตั้งแต่ 1 (ไม่มีเลย) 2 (น้อยมาก) 3 (น้อย) 4 (ปานกลาง) 5 (มาก) คะแนน (สำนักงาน

มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ, 2547) หากคะแนนไขมันแทรกมากสมาชิกจะได้รับราคาสูง และในทางตรงข้ามหากคะแนนไขมันแทรกน้อยสมาชิกจะได้รับราคาต่ำ ดังนั้นสำหรับรูปแบบการผลิตโคปลายน้ำ และโครวม ผู้วิจัยจึงได้ใช้ปัจจัยผลผลิต 2 ปัจจัย ได้แก่ น้ำหนักโคเนื้อ และคุณภาพซาก

นอกจากนี้ ผู้วิจัยยังได้ทำการทบทวนวรรณกรรมที่เกี่ยวข้องกับปัจจัยที่ส่งผลต่อประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อ จากผลงานวิจัยของ Krasachat (2008), Featherstone *et al.* (2010), Rakipova *et al.* (2003), Isyanto *et al.* (2013), Kalangi *et al.* (2014), Umar *et al.* (2014), Otieno *et al.* (2012), Ozden and Armagan (2014), Umar *et al.* (2015) และสุขสถิตย์ พิสิษฐ์ส์ชญู (2561) ซึ่งพบว่า สาเหตุของความด้อยประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อเกิดจากหลายปัจจัยด้วยกัน ซึ่งปัจจัยที่ผู้วิจัยนำมาใช้ในการวิจัยครั้งนี้จึงประกอบด้วย 1) ปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ อายุ ระดับการศึกษา รายได้จากอาชีพอื่น ประสบการณ์การเลี้ยงโคเนื้อ และ 2) ปัจจัยทางด้านผลิตโคเนื้อ ได้แก่ ขนาดฝูงโค และมาตรฐานการจัดการฟาร์ม

วิธีการดำเนินการวิจัย

การเก็บรวบรวมข้อมูล

การวิจัยครั้งนี้ทำการเก็บรวบรวมข้อมูลปฐมภูมิภาคตัดขวางที่เกิดขึ้นในรอบปีบัญชี 2561 (1 มิถุนายน 2560 – 30 พฤษภาคม 2561) จากสมาชิกของสหกรณ์ฯ โดยใช้แบบสัมภาษณ์เป็นเครื่องมือ นอกจากนี้ยังรวบรวมข้อมูลทุติยภูมิจากเอกสาร และงานวิจัยต่างๆ ที่เกี่ยวข้องอีกด้วย

ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง

ประชากรในการวิจัย ได้แก่ สมาชิกของสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด ซึ่งมีจำนวนทั้งสิ้น 231 ราย (สหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด, 2561) กระจายตัวอยู่ทั่วประเทศไทย ดังนั้นเพื่อความเป็นไปได้ในการเก็บรวบรวมข้อมูลจึงทำการสุ่มตัวอย่างแบบเจาะจงจากสมาชิกสหกรณ์ฯ ในภาคกลางและภาคเหนือ เนื่องจากมีการกระจุกตัวของสมาชิกมากที่สุด จำนวนทั้งสิ้น 176 ราย คิดเป็นร้อยละ 76 ของสมาชิกสหกรณ์ฯ ทั้งหมด แต่สามารถเก็บรวบรวมข้อมูลที่สามารถนำมาวิเคราะห์ผลได้เพียง 132 ราย

การวิเคราะห์ข้อมูล

การวิเคราะห์ประสิทธิภาพทางเทคนิคและปัจจัยที่ส่งผลต่อความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด มี 3 ขั้นตอน ดังนี้

ขั้นตอนที่ 1 วิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตและปัจจัยการผลิตของการผลิตโคเนื้อ ด้วยแบบจำลองการถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression) โดยทำให้ตัวแปรอยู่ในรูปของ Natural Logarithms ซึ่งพิจารณาตามรูปแบบการผลิต ได้ดังนี้

แบบจำลองสำหรับการผลิตโคต้นน้ำ และโคกลางน้ำ เขียนได้ดังนี้

$$\ln WEL = \beta_0 + \beta_1 \ln LAB + \beta_2 \ln CON + \beta_3 \ln ROU + \beta_4 \ln VET + \beta_5 \ln PER + \epsilon \quad (1)$$

แบบจำลองสำหรับการผลิตโคปลายน้ำ และการเลี้ยงโครวม เขียนได้ดังนี้

$$\ln WEL = \beta_0 + \beta_1 \ln LAB + \beta_2 \ln CON + \beta_3 \ln ROU + \beta_4 \ln VET + \beta_5 \ln PER + \beta_6 \ln PRO + \epsilon \quad (2)$$

$$\ln GRA = \beta_0 + \beta_1 \ln LAB + \beta_2 \ln CON + \beta_3 \ln ROU + \beta_4 \ln VET + \beta_5 \ln PER + \beta_6 \ln PRO + \epsilon \quad (3)$$

เมื่อกำหนดให้

WEI หมายถึง น้ำหนักโคเนื้อ⁵ (กก./ตัว)

GRA หมายถึง คุณภาพซาก (คะแนน)

LAB หมายถึง จำนวนแรงงานที่ใช้ในการเลี้ยงโค (mandays/ตัว)

CON หมายถึง ปริมาณอาหารข้น (กก./ตัว)

ROU หมายถึง ปริมาณอาหารหยาบ (กก./ตัว)

VET หมายถึง มูลค่าเวชภัณฑ์ (บาท/ตัว)

PER หมายถึง ระยะเวลาการขุนโค (วัน)

PRO หมายถึง ระดับโปรตีนในอาหารข้น (ร้อยละ)

ขั้นตอนที่ 2 นำปัจจัยการผลิตที่มีความสัมพันธ์กับผลผลิตจากผลการวิเคราะห์ในขั้นที่ 1 มาวิเคราะห์ประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อด้วยวิธีการ Data Envelopment Analysis (DEA) โดยใช้แบบจำลอง Input Oriented ซึ่งเป็นการพิจารณาความสามารถในการผลิตด้วยการใช้ปัจจัยการผลิตในปริมาณต่ำที่สุด โดยไม่ทำให้ผลผลิตลดลง ภายใต้ข้อสมมติผลตอบแทนผันแปร (Variable Returns to Scale) ตามการเสนอของ Banker et al. (1984) ซึ่งสามารถเขียนเป็นสมการตามแบบโปรแกรมเชิงเส้นตรงได้ว่า

$$\text{ฟังก์ชันวัตถุประสงค์} \quad \text{Min } \theta \quad (4)$$

$$\{\theta, \lambda\}$$

$$\text{เงื่อนไขข้อจำกัด} \quad -y_i + Y\lambda \geq 0 \quad (5)$$

$$\theta x_i - X\lambda \geq 0 \quad (6)$$

$$\lambda \geq 0 \quad (7)$$

เมื่อกำหนดให้ y_i = ปริมาณผลผลิตที่จุดการผลิต i

Y = เมตริกซ์ของผลผลิตของหน่วยผลิตต่างๆ

x_i = ปริมาณปัจจัยการผลิตที่จุดการผลิต i

X = เมตริกซ์ของปัจจัยการผลิตของหน่วยผลิตต่างๆ

λ = ค่าถ่วงน้ำหนักของหน่วยผลิต

θ = คะแนนประสิทธิภาพของหน่วยผลิต

ขั้นตอนที่ 3 วิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด ด้วยแบบจำลองการถดถอยพหุคูณ ดังสมการที่ 8

$$\text{INE} = \beta_0 + \beta_1 \text{AGE} + \beta_2 \text{EDU} + \beta_3 \text{INC} + \beta_4 \text{EXP} + \beta_5 \text{NUM} + \beta_6 \text{STA} + \varepsilon \quad (8)$$

⁵ ในกรณีโคปลายน้ำและโครวม หมายถึง น้ำหนักโคเนื้อมีชีวิตก่อนฆ่า ช้ำแหละ

เมื่อกำหนดให้

INE หมายถึง ความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด คำนวณได้จาก 1 – ค่าประสิทธิภาพทางเทคนิค (มีค่าระหว่าง 0-1)

AGE หมายถึง อายุ (ปี)

EDU หมายถึง จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา (ปี)

INC หมายถึง รายได้จากอาชีพหลัก (บาท/ปี)

EXP หมายถึง ประสบการณ์การเลี้ยงโคเนื้อ (ปี)

NUM หมายถึง จำนวนโคเนื้อที่เกษตรกรเลี้ยง (ตัว)

STA หมายถึง คะแนนมาตรฐานฟาร์ม (คะแนน)

ผลการวิจัย

จากการเก็บรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด ทั้งสิ้น 132 ราย พบว่า สมาชิกมีการบริหารจัดการระบบการผลิตในรูปของเครือข่าย ซึ่งสามารถแบ่งได้เป็น 4 รูปแบบ ซึ่งรูปแบบการผลิตโคต้นน้ำ โคกลางน้ำ และโคปลายน้ำ สมาชิกเลี้ยงโคลูกผสมเลือดยุโรปเป็นหลัก แต่สำหรับการผลิตโครวม พบว่าสมาชิกมีการเลี้ยงโคหลายสายพันธุ์ร่วมกัน ดังตารางที่ 1 ดังนั้นในการวิจัยครั้งนี้จึงต้องวิเคราะห์ข้อมูลตามรูปแบบการเลี้ยงและสายพันธุ์เนื่องจากแต่ละรูปแบบมีการบริหารจัดการที่แตกต่างกัน ซึ่งค่าสถิติเชิงพรรณนาของข้อมูลผลผลิตและปัจจัยการผลิตแต่ละรูปแบบแสดงได้ดังตารางที่ 2 โดยรายละเอียดของผลการวิจัยแบ่งออกเป็น 3 ส่วน ดังนี้

ตารางที่ 1 จำนวนกลุ่มตัวอย่าง จำแนกตามรูปแบบการเลี้ยง

รูปแบบการผลิต	การผลิตโคต้นน้ำ	การผลิตโคกลางน้ำ	การผลิตโคปลายน้ำ	การผลิตโครวม ^{1/}			รวม
				ลูกผสมเลือดยุโรป	ลูกผสมวากิว	โคนมขุน	
จำนวน (ราย)	18	72	14	28	7	12	132
ร้อยละ	13.64	54.55	10.61	17.42	5.30	9.09	100.00

หมายเหตุ: ^{1/}เลี้ยงโคมากกว่า 1 สายพันธุ์

ที่มา: จากการสำรวจ

ตารางที่ 2 ค่าสถิติเชิงพรรณนาของข้อมูลผลผลิตและปัจจัยการผลิตของการผลิตโคเนื้อแต่ละรูปแบบ

ค่าสถิติ	WEI	GRA	LAB	CON	ROU	VET	PER	PRO
การผลิตโคต้นน้ำ								
MIN	200.00	-	1.15	1.00	1,080.00	20.00	180.00	-
MAX	260.00	-	27.90	1,620.00	16,200.00	431.77	360.00	-
MEAN	237.78	-	11.64	613.44	5,635.00	188.26	278.33	-
SD	17.68	-	7.29	448.98	4,465.92	118.65	71.15	-

ตารางที่ 2 (ต่อ)

ค่าสถิติ	WEI	GRA	LAB	CON	ROU	VET	PER	PRO
การผลิตโคกลางน้ำ								
MIN	300.00	-	1.24	1.00	720.00	20.41	90.00	-
MAX	550.00	-	18.54	3,240.00	10,800.00	1750.00	360.00	-
MEAN	411.61	-	8.26	939.95	5,074.42	369.82	183.55	-
SD	51.92	-	4.09	605.54	2,530.39	343.03	38.70	-
การผลิตโคปลายน้ำ								
MIN	523.00	1.00	2.20	1,200.00	1,104.00	90.90	120.00	12.00
MAX	800.00	2.60	19.69	8,160.00	17,640.00	597.70	360.00	16.00
MEAN	615.58	1.64	8.34	2,631.86	7,945.26	226.31	295.07	13.21
SD	74.97	0.59	5.36	1,857.33	4,668.50	133.78	73.25	1.37
การผลิตโครวม สายพันธุ์ลูกผสมเลือดยุโรป								
MIN	480.00	1.00	0.64	720.00	1,080.00	129.70	180.00	12.00
MAX	783.75	4.00	16.63	5,760.00	21,790.00	856.60	540.00	21.00
MEAN	624.90	1.90	4.59	2,510.74	9,005.14	355.85	330.87	14.04
SD	68.79	0.79	4.14	1,315.41	6,075.35	236.18	77.04	2.16
การผลิตโครวม สายพันธุ์ลูกผสมวากิว								
MIN	570.00	1.00	0.64	720.00	2,045.00	138.90	270.00	12.00
MAX	725.50	8.00	16.63	7,200.00	21,790.00	586.10	600.00	16.00
MEAN	629.64	4.21	4.72	2,888.57	11,650.71	343.47	368.57	13.71
SD	62.89	2.74	5.54	2,140.03	7,862.77	162.19	107.77	1.38
การผลิตโครวม สายพันธุ์โคนมขุน								
MIN	548.91	1.50	0.95	720.00	3,600.00	134.71	180.00	12.00
MAX	697.00	2.60	8.68	4,320.00	21,790.00	856.60	450.00	21.00
MEAN	607.58	2.07	3.47	2,649.00	11,418.93	388.81	330.00	15.17
SD	43.12	0.33	2.39	1,117.61	6,258.38	275.96	73.48	2.59

ที่มา: จากการสำรวจ

1. ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตและปัจจัยการผลิตของการผลิตโคเนื้อ ด้วยแบบจำลองการถดถอยพหุคูณ เมื่อพิจารณาตามรูปแบบการผลิต (ตารางที่ 3) พบว่า

การผลิตโคต้นน้ำ ปัจจัยการผลิตที่มีความสัมพันธ์ต่อน้ำหนักลูกโคอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทางบวก ได้แก่ ปริมาณอาหารข้น ปริมาณอาหารหยาบ และระยะเวลาการเลี้ยง ทั้งนี้ระยะเวลาการเลี้ยงเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้น้ำหนักลูกโคเพิ่มขึ้นมากที่สุด หากระยะเวลาการเลี้ยงลูกโคเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้น้ำหนักลูกโคหย่านมเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.223 ส่วนแรงงานที่ใช้ในการเลี้ยงดูลูกโค และมูลค่าเวชภัณฑ์มีความสัมพันธ์ต่อน้ำหนักลูกโคทางลบ เนื่องจากโดยส่วนใหญ่ลูกโคยังคงกินนมจากแม่โคเป็นหลัก แม่โคจะดูแลลูก

โคเองโดยสัญชาตญาณ ดังนั้นสมาชิกจึงไม่จำเป็นต้องดูแลมากนัก ประกอบกับในการดูแลเรื่องสุขภาพ จะเป็นการฉีดวัคซีนป้องกันโรคต่างๆ ในเบื้องต้นเท่านั้น

การผลิตโคกลางน้ำ ปัจจัยการผลิตที่มีความสัมพันธ์ต่อน้ำหนักโครุ่นอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทางบวก ได้แก่ ปริมาณอาหารชั้น มูลค่าเวชภัณฑ์ และระยะเวลาการขุน โดยระยะเวลาการขุนเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้น้ำหนักโครุ่นเพิ่มขึ้นมากที่สุด หากระยะเวลาการขุนโครุ่นเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้น้ำหนักโครุ่นเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.127 ส่วนปริมาณอาหารหยาบมีความสัมพันธ์ต่อน้ำหนักโครุ่นทางลบ ทั้งนี้เนื่องจากการขุนโครุ่นนั้น อาหารที่จำเป็นต่อการเจริญเติบโต และการสร้างกล้ามเนื้อจะเป็นอาหารชั้น ส่วนอาหารหยาบนั้นจะช่วยในเรื่องระบบการย่อยอาหารของสัตว์เคี้ยวเอื้อง

การผลิตโคปลายน้ำและการผลิตโครวม ปัจจัยการผลิตที่มีความสัมพันธ์ต่อน้ำหนักโคขุนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทางบวก ได้แก่ ปริมาณอาหารชั้น หากสมาชิกให้อาหารชั้นแก่โคขุนเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 จะส่งผลให้น้ำหนักโคขุนเพิ่มขึ้นร้อยละ 0.070 ส่วนปริมาณอาหารหยาบมีความสัมพันธ์ต่อน้ำหนักโคขุนอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.1 ทางลบ เนื่องจากอาหารหยาบเป็นส่วนที่ช่วยในเรื่องระบบการย่อยอาหารของสัตว์เคี้ยวเอื้อง ในขณะที่ปัจจัยการผลิตที่มีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพซากที่ระดับนัยสำคัญทางสถิติ 0.01 ทางบวก ได้แก่ ปริมาณอาหารชั้น และระดับโปรตีนในอาหารชั้น ส่วนปริมาณอาหารหยาบมีความสัมพันธ์ต่อคุณภาพซากทางลบ โดยจะเห็นว่าระดับโปรตีนในอาหารชั้นเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพซากของโคขุนมากที่สุด หากสมาชิกให้อาหารชั้นที่มีระดับโปรตีนเพิ่มขึ้นร้อยละ 1 แก่โคขุนจะส่งผลให้คุณภาพซากของโคขุนเพิ่มขึ้นร้อยละ 1.248 ซึ่งผลจากการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยผลผลิตและปัจจัยการผลิตของการผลิตโคเนื้อในแต่ละรูปแบบนี้จะนำเอาปัจจัยการผลิตที่มีความสัมพันธ์ต่อปัจจัยผลผลิต (ตารางที่ 4) ไปใช้ในการคำนวณหาประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด ในขั้นตอนถัดไป

ตารางที่ 3 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยผลผลิตและปัจจัยการผลิตของการผลิตโคเนื้อ ด้วยแบบจำลองการถดถอยพหุคูณ (Multiple Linear Regression) จำแนกตามรูปแบบการผลิต

ตัวแปร	การผลิตโคต้นน้ำ		การผลิตโคกลางน้ำ		การผลิตโคปลายน้ำและการผลิตโครวม			
	WEI		WEI		WEI		GRA	
	Coefficient	SE	Coefficient	SE	Coefficient	SE	Coefficient	SE
Constant	4.283	0.089	5.249	0.131	5.878	0.192	-3.091	0.670
lnLAB	-0.036***	0.006	0.005	0.009	0.000	0.008	-0.017	0.029
lnCON	0.006***	0.002	0.018***	0.005	0.070***	0.012	0.169***	0.043
lnROU	0.021***	0.005	-0.014*	0.008	-0.014*	0.008	-0.134***	0.029
lnVET	-0.038***	0.006	0.018***	0.006	0.017	0.012	0.010	0.041
lnPER	0.223***	0.015	0.127***	0.026	-0.012	0.025	0.046	0.087
lnPRO	-	-	-	-	0.044	0.050	1.248***	0.174
R Square	0.707		0.093		0.154		0.283	
Adjusted R Square	0.698		0.085		0.133		0.266	

หมายเหตุ: * confidence level 90%, ** confidence level 95%,*** confidence level 99%
ที่มา: จากการศึกษา

ตารางที่ 4 ปัจจัยผลผลิตและปัจจัยการผลิตสำหรับการคำนวณประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด จำแนกตามรูปแบบการผลิต

รูปแบบการผลิต	ปัจจัยผลผลิต	ปัจจัยการผลิต
การผลิตโคต้นน้ำ	น้ำหนักโคเนื้อ	จำนวนแรงงานที่ใช้ในการเลี้ยงโค ปริมาณอาหารชั้น ปริมาณอาหารหยاب มูลค่าเวชภัณฑ์ และระยะเวลาการขุนโค
การผลิตโคกลางน้ำ	น้ำหนักโคเนื้อ	ปริมาณอาหารชั้น ปริมาณอาหารหยاب มูลค่าเวชภัณฑ์ และระยะเวลาการขุนโค
การผลิตโคปลายน้ำ และการผลิตโครวม	น้ำหนักโคเนื้อ และ คุณภาพซาก	ปริมาณอาหารชั้น ปริมาณอาหารหยاب และระดับโปรตีนในอาหารชั้น

ที่มา: จากการศึกษา

2. ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด ด้วยวิธีการ Data Envelopment Analysis (DEA) พิจารณาตามรูปแบบการผลิต พบว่า

การผลิตโคต้นน้ำ มีประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตเฉลี่ย 0.897 หรือร้อยละ 89.70 (ตารางที่ 5) โดยสมาชิกที่มีประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตเท่ากับ 1.000 คิดเป็นร้อยละ 38.89 ส่วนสมาชิกที่เหลืออีกร้อยละ 61.11 ยังมีศักยภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตจากการลดปริมาณการใช้ปัจจัยการผลิต ดังนี้ ควรใช้แรงงาน 6.69 mandays/ตัว อาหารชั้น 402.81 กก./ตัว อาหารหยاب 3,078.28 กก./ตัว มูลค่าเวชภัณฑ์ 172.02 บาท/ตัว และระยะเวลาการเลี้ยง 270.14 วัน (ตารางที่ 6)

การผลิตโคกลางน้ำ มีประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตเฉลี่ย 0.733 หรือร้อยละ 73.30 โดยสมาชิกที่มีประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตเท่ากับ 1.000 คิดเป็นร้อยละ 23.61 ส่วนสมาชิกที่เหลืออีกร้อยละ 76.39 ยังมีศักยภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตจากการลดการใช้ปัจจัยการผลิต ดังนี้ ควรใช้อาหารชั้น 866.92 กก./ตัว อาหารหยاب 4,173.33 กก./ตัว มูลค่าเวชภัณฑ์ 308.51 บาท/ตัว รวมทั้งระยะเวลาในการขุน 177.37 วัน

การผลิตโคปลาย มีประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตเฉลี่ย 0.988 หรือร้อยละ 98.80 โดยสมาชิกที่มีประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตเท่ากับ 1.000 คิดเป็นร้อยละ 85.71 ส่วนสมาชิกที่เหลืออีกร้อยละ 14.29 ยังมีศักยภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตจากการลดการใช้อาหารชั้นและอาหารหยابเพียง 1,974.34 และ 6,072.55 กก./ตัว ตามลำดับ

การผลิตโครวม 1) กลุ่มลูกผสมเลือดยุโรป มีประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตเฉลี่ย 0.910 หรือร้อยละ 91.00 โดยสมาชิกที่มีประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตเท่ากับ 1.000 คิดเป็นร้อยละ 47.83 ส่วนสมาชิกที่เหลืออีกร้อยละ 52.17 ยังมีศักยภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตจากการลดการใช้อาหารชั้นและอาหารหยابเพียง 1,976.06 และ 5,487.87 กก./ตัว ตามลำดับ 2) กลุ่มลูกผสมวากิวมีค่าประสิทธิภาพทางเทคนิคเฉลี่ย 0.953 หรือร้อยละ 95.30 โดยสมาชิกที่มีประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตเท่ากับ 1.000 คิดเป็นร้อยละ 71.43 ส่วนสมาชิกที่เหลืออีกร้อยละ 28.57 ยังมีศักยภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตจากการลดการใช้อาหารชั้นและอาหารหยابเพียง 2,829.80 และ 8,571.68 กก./ตัว ตามลำดับ และ 3) กลุ่มโคนมขุน มีประสิทธิภาพทางเทคนิคเฉลี่ย 0.932 โดยสมาชิกที่มีประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตเท่ากับ 1.000 คิดเป็นร้อยละ 75.00 ส่วน

สมาชิกที่เหลืออีกร้อยละ 25.00 ยังมีศักยภาพในการเพิ่มประสิทธิภาพการผลิตจากการลดการใช้อาหารข้นและอาหารหยาบเพียง 2,526.86 และ 9,977.50 กก./ตัว ตามลำดับ

ตารางที่ 5 ประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด จำแนกตามรูปแบบการผลิต

ประสิทธิภาพทางเทคนิค	การผลิตโคต้นน้ำ (n = 18)	การผลิตโคกลางน้ำ (n = 72)	การผลิตโคปลายน้ำ (n = 14)	การผลิตโครวม (n = 28) ^{1/}		
				ลูกผสมเลือดยุโรป (n = 23)	ลูกผสมวากิว (n = 7)	โคนมขุน (n = 12)
=1	7 (38.89)	17 (23.61)	12 (85.71)	11 (47.83)	5 (71.43)	9 (75.00)
<1	11 (61.11)	55 (76.39)	2 (14.29)	12 (52.17)	2 (28.57)	3 (25.00)
MIN	0.625	0.435	0.895	0.574	0.811	0.575
MAX	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000	1.000
MEAN	0.897	0.733	0.988	0.910	0.953	0.932
SD	0.118	0.194	0.032	0.115	0.082	0.137

หมายเหตุ: ^{1/}เลี้ยงโคมากกว่า 1 สายพันธุ์

ค่าใน () หมายถึง ค่าร้อยละ

ที่มา: จากการศึกษา

ตารางที่ 6 ปัจจัยการผลิตส่วนเกินและปัจจัยการผลิตที่ควรใช้ของการผลิตโคเนื้อแต่ละรูปแบบ

รูปแบบการผลิต / ปัจจัยการผลิต	LAB	CON	ROU	VET	PER
การผลิตโคต้นน้ำ					
ค่าเฉลี่ยปัจจัยการผลิตส่วนเกิน	4.94	210.64	2,556.72	16.25	8.20
ค่าเฉลี่ยปัจจัยการผลิตที่ควรใช้	6.69	402.81	3,078.28	172.02	270.14
การผลิตโคกลางน้ำ					
ค่าเฉลี่ยปัจจัยการผลิตส่วนเกิน	-	73.03	901.09	61.30	6.18
ค่าเฉลี่ยปัจจัยการผลิตที่ควรใช้	-	866.92	4,173.33	308.51	177.37
การผลิตโคปลายน้ำ					
ค่าเฉลี่ยปัจจัยการผลิตส่วนเกิน	-	657.51	1,872.71	-	-
ค่าเฉลี่ยปัจจัยการผลิตที่ควรใช้	-	1,974.34	6,072.55	-	-
การผลิตโครวม สายพันธุ์ลูกผสมเลือดยุโรป					
ค่าเฉลี่ยปัจจัยการผลิตส่วนเกิน	-	534.68	3,517.27	-	-
ค่าเฉลี่ยปัจจัยการผลิตที่ควรใช้	-	1,976.06	5,487.87	-	-
การผลิตโครวม สายพันธุ์ลูกผสมวากิว					
ค่าเฉลี่ยปัจจัยการผลิตส่วนเกิน	-	58.78	3,079.04	-	-
ค่าเฉลี่ยปัจจัยการผลิตที่ควรใช้	-	2,829.80	8,571.68	-	-

ตารางที่ 6 (ต่อ)

รูปแบบการผลิต / ปัจจัยการผลิต	LAB	CON	ROU	VET	PER
การผลิตโครวม สายพันธุ์โคนมขุน					
ค่าเฉลี่ยปัจจัยการผลิตส่วนเกิน	-	122.14	1,441.44	-	-
ค่าเฉลี่ยปัจจัยการผลิตที่ควรใช้	-	2,526.86	9,977.50	-	-

ที่มา: จากการศึกษา

3. ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด ด้วยแบบจำลองการถดถอยพหุคูณ พบว่า

การผลิตโคต้นน้ำ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์ฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทางลบ ได้แก่ จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา รายได้จากอาชีพหลัก ประสบการณ์การเลี้ยงโค และมาตรฐานการจัดการฟาร์ม ในขณะที่อายุ ส่งผลทางบวก (ตารางที่ 7) แสดงให้เห็นว่า ความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อรูปแบบการผลิตโคต้นน้ำจะลดลง หากระดับการศึกษา รายได้จากอาชีพหลัก ประสบการณ์การเลี้ยงโค และมาตรฐานการจัดการฟาร์มเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากสมาชิกที่ได้รับการศึกษาที่สูงขึ้น จะสามารถเข้าถึงและรับรู้ต่อข้อมูลข่าวสารด้านองค์ความรู้และเทคโนโลยีการผลิตโคเนื้อใหม่ๆ รวมทั้งการปรับตัวต่อองค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ได้มากขึ้น และหากสมาชิกมีรายได้จากอาชีพหลักเพิ่มขึ้น ย่อมมีเงินทุนหมุนเวียนที่จะสามารถนำมาใช้ในการจัดหาปัจจัยการผลิตที่มีคุณภาพดีมาใช้ในการกระบวนการผลิตโคเนื้อเพิ่มขึ้น การที่สมาชิกมีประสบการณ์การเลี้ยงโคเพิ่มขึ้น ทำให้สามารถบริหารจัดการฟาร์มได้อย่างเป็นระบบ นอกจากนี้มาตรฐานการจัดการฟาร์ม สะท้อนให้เห็นถึงการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP) ซึ่งเป็นแนวทางในการทำการเกษตรเพื่อให้ได้ผลผลิตที่มีคุณภาพดีและปลอดภัยตามมาตรฐาน ดังนั้นหากสมาชิกมีคะแนนมาตรฐานการจัดการฟาร์มเพิ่มขึ้นแสดงให้เห็นถึงแนวทางในการทำการเกษตรที่ดี ย่อมส่งผลให้ผลผลิตที่ได้มีคุณภาพดีด้วย แต่ทั้งนี้ความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อรูปแบบการผลิตโคต้นน้ำจะเพิ่มขึ้น หากสมาชิกมีอายุเพิ่มขึ้น เนื่องจากความสามารถในการเข้าถึงและรับรู้ข้อมูลข่าวสารด้านองค์ความรู้และเทคโนโลยีการผลิตโคเนื้อใหม่ๆ รวมทั้งการปรับตัวต่อองค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่ได้ยากกว่าสมาชิกรุ่นใหม่

การผลิตโคกลางน้ำ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์ฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทางลบ ได้แก่ อายุ จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา และมาตรฐานการจัดการฟาร์ม ในขณะที่รายได้จากอาชีพหลัก ขนาดฝูงโค ส่งผลในทิศทางบวก แสดงให้เห็นว่า ความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อรูปแบบการผลิตโคกลางน้ำจะลดลง หากอายุ ระดับการศึกษา และมาตรฐานการจัดการฟาร์มเพิ่มขึ้น เนื่องจากสมาชิกที่มีอายุมากขึ้นย่อมสะท้อนถึงประสบการณ์ในการเลี้ยงโคที่เพิ่มมากขึ้นด้วย แต่ทั้งนี้ความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อรูปแบบการผลิตโคกลางน้ำจะเพิ่มขึ้น หากสมาชิกมีรายได้จากอาชีพหลัก และขนาดฝูงโคเพิ่มขึ้น เนื่องจากการที่สมาชิกมีรายได้จากอาชีพอื่นที่ไม่ได้มา

จากการเลี้ยงโคเป็นจำนวนมากอยู่แล้ว อาจส่งผลให้การดูแลเอาใจใส่ในอาชีพการเลี้ยงโคน้อยกว่าอาชีพหลัก และนอกจากนี้ขนาดฝูงโคที่ใหญ่ขึ้น ส่งผลต่อความทั่วถึงในการดูแลเอาใจใส่

การผลิตโคปลายน้ำ ปัจจัยที่ส่งผลต่อความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์ฯ ทางลบ ได้แก่ อายุ มาตรฐานการจัดการฟาร์ม อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และรายได้จากอาชีพหลัก มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ในขณะที่ขนาดฝูงโค ส่งผลทางบวก อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 เนื่องจากอายุของสมาชิกที่เพิ่มขึ้นสะท้อนถึงประสบการณ์ในการเลี้ยงโคที่เพิ่มมากขึ้นด้วย สมาชิกที่มีรายได้หลักจากอาชีพอื่นที่ไม่ได้มาจากการเลี้ยงโค ย่อมมีเงินทุนหมุนเวียนที่จะสามารถนำมาใช้ในอาชีพการเลี้ยงโคเพิ่มขึ้น รวมทั้งสมาชิกที่มีคะแนนมาตรฐานการจัดการฟาร์มที่เพิ่มขึ้นแสดงให้เห็นถึงแนวทางในการทำการเกษตรที่ดี จึงส่งผลให้ผลผลิตมีคุณภาพดีด้วย ความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อรูปแบบการผลิตโคปลายน้ำจึงลดลง ในขณะที่ขนาดฝูงโคที่ใหญ่ขึ้น อาจส่งผลต่อความทั่วถึงในการดูแลเอาใจใส่

ตารางที่ 7 ผลการวิเคราะห์ปัจจัยที่ส่งผลต่อความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด

ตัวแปร	การผลิตโคต้นน้ำ	การผลิตโคกลางน้ำ	การผลิตโคปลายน้ำ	การผลิตโครวม		
				ลูกผสมเลือดยุโรป	ลูกผสมวากิว	โคนมขุน
Constant	0.403 (0.079)	0.763 (0.066)	0.198 (0.017)	0.040 (0.009)	-0.068 (0.044)	0.927 (0.058)
AGE	0.006*** (0.001)	-0.002*** (0.001)	-0.001*** (0.000)	-	-	-
EDU	-0.007*** (0.002)	-0.008*** (0.002)	-	-	-	-0.008*** (0.001)
INC	-3.668E-7*** (0.000)	4.174E-7*** (0.000)	-2.096E-8** (0.000)	4.545E-8*** (0.000)	-	1.266E-7*** (0.000)
EXP	-0.009*** (0.001)	-	-	0.004*** (0.000)	0.008*** (0.003)	0.005*** (0.000)
NUM	-	0.004*** (0.001)	0.001*** (0.000)	-	-	0.000*** (0.000)
STA	-0.006*** (0.001)	-0.005*** (0.001)	-0.002*** (0.000)	-	-	-0.011*** (0.001)
R Square	0.317	0.145	0.394	0.300	0.634	0.805
Adjusted R Square	0.306	0.141	0.387	0.296	0.561	0.801

หมายเหตุ: * Confidence Level 90%, ** Confidence Level 95%, *** Confidence Level 99%

ค่าใน () หมายถึง ค่า Standard Error

ที่มา: จากการศึกษา

การผลิตโดยรวม 1) กลุ่มลูกผสมเลือดยุโรป ปัจจัยที่ส่งผลต่อความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์ฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทางบวก ได้แก่ รายได้จากอาชีพหลัก และ ประสิทธิภาพการเลี้ยงโค แสดงให้เห็นว่า ความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อรูปแบบการผลิตโครวมกลุ่มสายพันธุ์ลูกผสมเลือดยุโรปจะเพิ่มขึ้น หากสมาชิกมีรายได้หลักจากอาชีพอื่น และมีประสิทธิภาพการเลี้ยงโคเพิ่มขึ้น ทั้งนี้เนื่องจากประสิทธิภาพการเลี้ยงโคของสมาชิกนั้นอาจเป็นประสิทธิภาพการผลิตโครูปแบบอื่นที่ไม่ใช่รูปแบบของการผลิตโคคุณภาพ เช่น การผลิตโคพื้นเมืองแบบปล่อย เป็นต้น ซึ่งมีระบบการบริหารจัดการที่แตกต่างกันจึงส่งผลให้ความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคเพิ่มขึ้น 2) กลุ่มลูกผสมมาวีกู ปัจจัยที่ส่งผลต่อความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์ฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทางบวก ได้แก่ ประสิทธิภาพการเลี้ยงโค ซึ่งสามารถอธิบายเหตุผลได้เช่นเดียวกับการผลิตโครวมกลุ่มสายพันธุ์ลูกผสมเลือดยุโรป และ 3) กลุ่มโคนมขุน ปัจจัยที่มีอิทธิพลต่อความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์ฯ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ทางลบ ได้แก่ จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา และ มาตรฐานการจัดการฟาร์ม ส่วนรายได้จากอาชีพหลัก ประสิทธิภาพการเลี้ยงโค และขนาดฝูงโค ส่งผลทางบวก ซึ่งสามารถอธิบายเหตุผลได้เช่นเดียวกับการผลิตโคกลางน้ำและการผลิตโครวมกลุ่มสายพันธุ์ลูกผสมเลือดยุโรป

การอภิปรายผล

การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างผลผลิตและปัจจัยการผลิตของการผลิตโคเนื้อในแต่ละรูปแบบนั้น พบว่า ในการผลิตโคเนื้อแต่ละรูปแบบ ปัจจัยการผลิตแต่ละชนิดจะส่งผลต่อผลผลิตโคเนื้อที่แตกต่างกันออกไป ทั้งนี้เนื่องจากการผลิตโคเนื้อแต่ละรูปแบบมีความต้องการใช้ปัจจัยการผลิตแต่ละชนิดแตกต่างกันออกไป แต่อย่างไรก็ดีสำหรับปริมาณอาหารชั้นเป็นปัจจัยที่ส่งผลให้น้ำหนักโคเนื้อทุกประเภทเพิ่มขึ้น ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Ekowati *et al.* (2018) และ Sarma *et al.* (2014) ที่พบว่า ค่าใช้จ่ายด้านอาหารสัตว์ รวมทั้งค่าใช้จ่ายเกี่ยวกับเกลือแร่และกากปาล์มซึ่งถูกนำมาใช้เป็นอาหารสัตว์ส่งผลต่อน้ำหนักโคขุนในทิศทางเดียวกัน นอกจากนี้ปริมาณอาหารชั้นยังเป็นปัจจัยที่ส่งผลต่อคุณภาพซากของโคปลายน้ำและโครวมให้เพิ่มขึ้นด้วยเช่นกัน

ผลการวิเคราะห์ประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด ด้วยวิธี DEA ตามรูปแบบการผลิต พบว่า มีประสิทธิภาพทางเทคนิคเฉลี่ยอยู่ระหว่าง ร้อยละ 73.30-98.80 โดยสมาชิกที่ผลิตโคปลายน้ำ มีประสิทธิภาพทางเทคนิคเฉลี่ยสูงสุด ส่วนสมาชิกที่ผลิตโคกลางน้ำมีประสิทธิภาพทางเทคนิคเฉลี่ยต่ำที่สุด ซึ่งผลการวิเคราะห์ที่ได้มีค่าใกล้เคียงกับผลงานวิจัยของ Krasachat (2008) ที่ทำการวัดประสิทธิภาพการผลิตโคขุนในประเทศไทยด้วยวิธีการ SFA ซึ่งมีค่าประสิทธิภาพทางเทคนิค เท่ากับ 94.00 นอกจากนี้ยังใกล้เคียงกับผลงานวิจัยในต่างประเทศ เช่น ที่ประเทศบราซิล อเมริกา ตุรกี อุซเบกิสถาน และ อิหร่าน ที่ทำการวัดประสิทธิภาพทางเทคนิคด้วยวิธี DEA เช่นเดียวกัน ซึ่งมีประสิทธิภาพทางเทคนิค เท่ากับ 94.50, 92.05, 91.50, 77.13 และ 72.21 ตามลำดับ (Somwaru and Valdes (2004), Rakipova *et al.* (2003), Ceyhan and Hazneci (2010), Abruev *et al.* (2012) และ Ghorbani *et al.* (2010))

เมื่อพิจารณาปัจจัยที่ส่งผลต่อความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อแต่ละปัจจัย พบว่า อายุส่งผลต่อความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคต้นน้ำทางบวก สอดคล้องกับผลงานของ Krasachat (2008), Featherstone *et al.* (2010) และ Otieno *et al.* (2012) แต่ในขณะที่อายุส่งผลต่อความด้อย

ประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคกลางน้ำและโคปลายน้ำทางลบ สอดคล้องกับ Rakipova *et al.* (2003) ที่อธิบายว่า อายุเกษตรกรเป็นสิ่งที่สะท้อนให้เห็นถึงประสบการณ์ในการผลิตโคเนื้อด้วยกัน ดังนั้นหากสมาชิกมีอายุเพิ่มขึ้น ประสบการณ์ย่อมเพิ่มมากขึ้นทำให้ประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อเพิ่มขึ้น

จำนวนปีที่ได้รับการศึกษา ส่งผลต่อความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคต้นน้ำ กลางน้ำ และการผลิตโครวมกลุ่มโคนมขุนทางลบ สอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Rakipova *et al.* (2003), Isyanto *et al.* (2013), Kalangi *et al.* (2014) และ Umar *et al.* (2014) ที่สนับสนุนในประเด็นระดับการศึกษาของสมาชิกว่าเป็นสิ่งที่ช่วยในด้านการรับรู้ การให้ความสำคัญ ตลอดจนการนำองค์ความรู้และเทคโนโลยีใหม่มาใช้ในการผลิต จึงทำให้ความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อลดลง

รายได้จากอาชีพหลัก ส่งผลต่อความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคต้นน้ำและโคปลายน้ำทางลบ สอดคล้องกับผลงานของ Otieno *et al.* (2012) ขณะที่รายได้จากอาชีพหลักส่งผลต่อความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคกลางน้ำ และโครวมกลุ่มสายพันธุ์ลูกผสมเลือดยุโรป และโคนมขุนทางบวก สะท้อนว่าสมาชิกไม่ได้เลี้ยงโคเนื้อเป็นอาชีพหลัก ดังนั้นหากสมาชิกได้รับรายได้จากอาชีพหลักซึ่งเป็นอาชีพอื่น สมาชิกย่อมให้ความสำคัญหรือดูแลเอาใจใส่ในการประกอบอาชีพหลักมากกว่าการเลี้ยงโค จึงทำให้ความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ Otieno (2011)

ประสบการณ์การเลี้ยงโคเนื้อ ส่งผลต่อความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคต้นน้ำทางลบ ซึ่งสอดคล้องกับผลงานวิจัยของ Krasachat (2008), Umar *et al.* (2015) และ Ozden and Armagan (2014) แต่หากเป็นรูปแบบการผลิตโครวมทั้ง 3 กลุ่มสายพันธุ์จะส่งผลทางบวก การที่สมาชิกมีประสบการณ์การเลี้ยงโคเนื้อมากขึ้นแต่กลับทำให้ความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคเพิ่มขึ้น เนื่องจากประสบการณ์การเลี้ยงโคของสมาชิกนั้นอาจเป็นประสบการณ์การเลี้ยงโครูปแบบอื่นที่ไม่ใช่รูปแบบของการเลี้ยงโคคุณภาพ เช่น การเลี้ยงโคพื้นเมืองแบบปล่อย เป็นต้น ซึ่งมีระบบการบริหารจัดการที่แตกต่างกันจึงส่งผลให้ความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับผลงานของ Nwigwe *et al.* (2016) ที่การเลี้ยงโคเนื้อแบบปล่อยในพื้นที่เกษตรกรรม ประสบการณ์มากขึ้นประสิทธิภาพทางเทคนิคกลับลดลง

ขนาดฝูงโค ส่งผลต่อความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคกลางน้ำ ปลายน้ำ และการผลิตโครวมกลุ่มโคนมขุนทางบวก เนื่องจากขนาดฝูงโคที่ใหญ่ขึ้น ทำให้ความสามารถในการดูแลเอาใจใส่ไม่ทั่วถึง จึงทำให้ความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อเพิ่มขึ้น สอดคล้องกับผลงานของ Krasachat (2008) แต่มีความแตกต่างจากผลงานวิจัยในต่างประเทศของ Umar *et al.* (2014), Ozden and Armagan (2014) และ Otieno *et al.* (2012) ที่อธิบายว่าขนาดฝูงโคขนาดใหญ่ขึ้น ทำให้สามารถบริหารจัดการฟาร์มได้ดีขึ้น จึงทำให้ความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อลดลง

มาตรฐานการจัดการฟาร์ม ส่งผลต่อความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคต้นน้ำ กลางน้ำ ปลายน้ำ และการผลิตโครวมกลุ่มโคนมขุนทางลบ สอดคล้องกับงานวิจัยของ Umar *et al.* (2015) ที่พบว่า ฟาร์มที่มีการจัดบันทึกรายละเอียดข้อมูลต่างๆ ในฟาร์ม ซึ่งเป็นเกณฑ์ข้อหนึ่งของมาตรฐานฟาร์ม ทำให้ความด้อยประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อลดลง และยังสอดคล้องกับงานวิจัยของ สุขสถิตพิ พิสิษฐ์สัญญา (2561) ที่พบว่า ฟาร์มที่มีการจัดการตามมาตรฐานจะส่งผลให้ความด้อยประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคพื้นเมืองลดลงด้วยเช่นกัน

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

จากผลการวิจัยทำให้สามารถเสนอแนะแนวทางการเพิ่มประสิทธิภาพทางเทคนิคของสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด ได้ดังนี้

1.1 สมาชิกผู้ผลิตโคเนื้อรูปแบบโคต้นน้ำ โคนกลางน้ำ โคนปลายน้ำ และการผลิตโดยรวมทั้ง 3 กลุ่มสายพันธุ์ สามารถเพิ่มประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตได้โดยลดการใช้ปัจจัยการผลิตที่สำคัญ ได้แก่ อาหารข้น และอาหารหยาบ ให้อยู่ในระดับที่เหมาะสมโดยยังได้ผลผลิตจำนวนเท่าเดิม ซึ่งจะเป็นการช่วยลดความสูญเสียอันเนื่องมาจากการผลิต และหากนำราคาปัจจัยการผลิตเหล่านี้มาพิจารณาาร่วมด้วยก็จะเห็นถึงมูลค่าของปัจจัยการผลิตที่สมาชิกสามารถประหยัดลงได้

1.2 สมาชิกควรกำหนดขนาดฝูงโคที่เหมาะสม เพื่อให้คุ้มค่าแก่การใช้แรงงาน การลงทุนเพิ่ม และการจัดการด้านโลจิสติกส์ ทั้งนี้หากขนาดฝูงโคที่ใหญ่เกินไปจะทำให้ความสามารถในการดูแลเอาใจใส่ไม่ทั่วถึงซึ่งจะส่งผลทำให้ประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตลดลง

1.3 สมาชิกควรตระหนักถึงการจัดการฟาร์มตามมาตรฐาน ซึ่งเป็นปัจจัยหนึ่งที่ช่วยเพิ่มประสิทธิภาพทางเทคนิคการผลิตโคเนื้อให้แก่สมาชิก โดยมีแนวทางที่จะสร้างความตระหนักถึงการจัดการฟาร์มตามมาตรฐานให้แก่สมาชิก เช่น สหกรณ์ฯ และหน่วยงานที่เกี่ยวข้องควรสร้างความรู้ ความเข้าใจ ผ่านการประชาสัมพันธ์ให้สมาชิกทราบถึงประโยชน์ของการผลิตโคเนื้อจากฟาร์มที่ได้รับการรับรองมาตรฐาน ซึ่งจะเป็นการสร้างมูลค่าเพิ่มให้กับโคเนื้อ และสร้างความน่าเชื่อถือเรื่องความปลอดภัยด้านอาหารให้แก่ผู้บริโภค รวมทั้งสหกรณ์ฯ อาจสร้างแรงจูงใจให้แก่สมาชิก ด้วยการให้ค่าตอบแทนพิเศษแบบเหมาจ่ายรายตัว หรือให้ราคารับซื้อสูงกว่าฟาร์มที่ไม่ได้รับการรับรองมาตรฐานฟาร์ม นอกจากนี้หน่วยงานภาครัฐที่เกี่ยวข้องควรอำนวยความสะดวกในเรื่องขั้นตอน กระบวนการขอรับรองมาตรฐาน เพื่อส่งเสริมให้สมาชิกมีระบบการจัดการฟาร์มให้ได้มาตรฐานตามแนวทางการปฏิบัติทางการเกษตรที่ดี (Good Agricultural Practices: GAP) มากขึ้น เป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การวิจัยครั้งนี้ เก็บรวบรวมข้อมูลจากสมาชิกของสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด เฉพาะในเขตภาคเหนือและภาคกลางเท่านั้น ดังนั้นในการวิจัยครั้งต่อไปควรขยายขอบเขตในการวิจัยไปยังสมาชิกของสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด ทั่วประเทศ เพื่อให้ทราบถึงประสิทธิภาพการผลิตโคเนื้อของสมาชิกสหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด โดยภาพรวม

เอกสารอ้างอิง

- นิติพงษ์ ส่งศรีโรจน์ และจารึก สิงห์ปรีชา. (2549). วิธีการวัดและข้อจำกัดของวิธีการวัดประสิทธิภาพ. *วารสารเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์*. 13(2), 79-99.
- ปิติพัฒน์ นิตยกุลพันธุ์ และณรงค์นิตย์ จันทร์จรัส. (2557). ปัจจัยที่มีผลต่อประสิทธิภาพทางเทคนิคอุตสาหกรรมขนาดกลางและขนาดย่อมกลุ่มธุรกิจสิ่งทอในภาคตะวันออกเฉียงเหนือของไทย. *วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ*. 1(2), 63-75.

- วรรณรินทร์ อัมทับ, อาริสา ตันขจिनนะ และ สุกัญญา จันโหนาน. (2558). *แบรนต์เนื้อโค : ปัจจัยแห่งความสำเร็จในมุมมองของห่วงโซ่อุปทานที่ยั่งยืน*. รายงานวิจัยฉบับสมบูรณ์ สำนักงานกองทุนสนับสนุนการวิจัย(สกว.). ศูนย์เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร กรมปศุสัตว์. (2560). *ข้อมูลเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ รายเขตปศุสัตว์ และรายภาค ปี 2560*. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2562 จาก http://ict.dld.go.th/webnew/images/stories/stat_web/yearly/2560/T2-1.pdf
- _____. (2561). *ข้อมูลเกษตรกรผู้เลี้ยงโคเนื้อ รายเขตปศุสัตว์และรายภาค ปี 2561*. สืบค้นเมื่อ 20 ตุลาคม 2562 จาก http://ict.dld.go.th/webnew/images/stories/stat_web/yearly/2561/land/T2-1.pdf
- สยามรัฐออนไลน์. (2561). *สก๊อป/สหกรณ์ฯ โพนยางคำ...ยกระดับคุณภาพเนื้อโค ตอกย้ำแบรนต์ “โพนยางคำ” สู่อุตสาหกรรม*. (6 กันยายน 2561) สืบค้นเมื่อ 12 พฤศจิกายน 2562 จาก <https://siamrath.co.th/n/45343>.
- สหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด. (2560). *รายงานผลการดำเนินงาน ปี 2560 สหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด*. นครปฐม. _____ . (2561). *รายงานผลการดำเนินงาน ปี 2561 สหกรณ์เครือข่ายโคเนื้อ จำกัด*. นครปฐม.
- สำนักงานมาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ. (2547). *มาตรฐานสินค้าเกษตรและอาหารแห่งชาติ มกอช. 6001-2547. กระบรวงเกษตรและสหกรณ์*.
- สุสถิตพิ์ พิสิษฐ์ส์ชญา. (2561). *ประสิทธิภาพเชิงเศรษฐศาสตร์และทางเลือกในการประกอบอาชีพเลี้ยงไก่พื้นเมืองของเกษตรกรรายย่อยเขตภาคเหนือตอนบนของประเทศไทย*. ดุษฎีนิพนธ์หลักสูตรปริญญา ดุษฎีบัณฑิต สาขาวิชาเศรษฐศาสตร์ประยุกต์ มหาวิทยาลัยแม่โจ้.
- อรรถพล สืบพงศกร. (2555). *ระเบียบวิธีการของ Data Envelopment Analysis (DEA) และการวัดประสิทธิภาพเชิงเทคนิค*. *CMU. JOURNAL OF ECONOMICS*. 16(1). 43-82.
- Abuev, A., Theocharopoulos, A., & Aggelopoulos, S. (2012). Technical efficiency and management of livestock production: the case of republic of Uzbekistan. In *Proceedings of 2nd Advances in Hospitality and Tourism Marketing & Management Conference (AHTMMC)(31 May-3 June 2012, Corfu, Greece)*.
- Banker, R.D., Charnes, A. & Cooper, W.W. (1984). Some Models for Estimating Technical and Scale Inefficiencies in Data Envelopment Analysis. *Management science*, 30(9), 1078-1092.
- Ceyhan, V., & Hazneci, K. (2010). Economic efficiency of cattle-fattening farms in Amasya province, Turkey. *Journal of Animal and veterinary Advances*. 9(1), 60-69.
- Ekowati, T.,Prasetyo, E. & Handayani, M. (2018). The factors influencing production and economic efficiency of beef cattle farm in Grobogan Region, Central Java. *Journal of the Indonesian Tropical Animal Agriculture*. 43(1), 76-84.
- Featherstone, A. M., Langemeier, M. R., & Ismet, M. (1997). A nonparametric analysis of efficiency for a sample of Kansas beef cow farms. *Journal of Agricultural and Applied Economics*. 29 (1), 175-184.

- Ghorbani, A., Amirteimoori, A., & Dehghanzadeh, H. (2010). A comparison of DEA, DFA and SFA methods using data from caspian cattle feedlot farms. *Journal of Applied Sciences*. 10(14), 1455-1460.
- Isyanto, A.Y., & Dehen, Y.A. (2013). Measurement of farm level efficiency of beef cattle fattening in West Java Province, Indonesia. *Journal of Economics and Sustainable Development*. 4(10), 100-104.
- Kalangi, L. S., Syaukat, Y., Kuntjoro, S. U., & Priyanti, A. (2014). Technical efficiency of beef cattle breeding business in East Java Province. *Media Peternakan*, 37(2), 136-142
- Krasachat, W. (2008). Livestock Production Systems and Technical Inefficiency of Feedlot Cattle Farms in Thailand. *Chulalongkorn Journal of Economics*. 20(2), 141-154.
- Mlote, S.N.N., Mdoe, S.Y., Isinika, A.C. & Mtenga L.A. (2013). Estimating technical efficiency of small scale beef cattle fattening in the lake zone in Tanzania. *Journal of Development and Agricultural Economics*. 5(5), 197-207.
- Nwigwe, C., Okoruwa, V., Adenegan, K., & Olajide, A. (2016). Technical efficiency of beef cattle production technologies in Nigeria: A stochastic frontier analysis. *African Journal of Agricultural Research*. 11(51), 5152-5161.
- Otieno, D. J., Hubbard, L. J., & Ruto, E. (2012). Determinants of technical efficiency in beef cattle production in Kenya. *International Association of Agricultural Economists (IAAE) Triennial Conference, Foz do Iguacu, Brazil, 18-24 August, 2012*.
- Ozden, A., & Armagan, G. (2014). Efficiency analysis on cattle fattening in Turkey. *Veterinarija Ir Zootehnika*. 67(89), 88-93.
- Rakipova, A. N., Gillespie, J. M., & Franke, D. E. (2003). Determinants of technical efficiency in Louisiana beef cattle production. *Journal of ASFMRA*. 99-107.
- Sarma, P.K., Raha, S.K. & Jørgensen, H. (2014). An economic analysis of beef cattle fattening in selected areas of Pabna and Sirajgonj Districts. *Journal of the Bangladesh Agricultural University*. 12(1), 127-134.
- Somwaru, A., & Valdes, C. (2004). Brazil's beef production and its efficiency: A comparative study of scale economies. *GTAP Seventh Annual Conference on Global Economic Analysis, Trade, Poverty and the Environment*.
- Umar, A.S.S., Omolehin, R.A. & Shettima, B.G. (2014). Scale Efficiency and its Determinants of Cattle Fattening Enterprise in Borno State, Nigeria. *International Journal of African and Asian Studies*. 4, 107-111.
- Umar, A.S.S., Zakari, A. & Oseni, Y. (2015). Allocative Efficiency and its Sources among Cattle Fattening Farms of Borno State, Nigeria: Stochastic Frontier Approach. *Journal of Agricultural Economics, Environment and Social Sciences* 1(1), 124-129.

ความยินดีที่จะจ่ายเพื่อการประกันการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ (Willingness to Pay for Long-Term Care for the Elderly)

อัมภินี ลากสมบุรณ์ดี¹ คิวลาภ สุขไพบุณวัฒน์² และ อ้อทิพย์ ราชภูริเนียม³

Ampinee Lapsomboondee¹ Sivalap Sukpaiboonwat² and Aotip Ratniyom³

Received: May 19, 2020

Revised: December 4, 2020

Accepted: December 21, 2020

บทคัดย่อ

งานวิจัยเชิงสำรวจนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินมูลค่าความยินดีที่จะจ่ายสำหรับการบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุโดยใช้แนวคิดแบบจำลองทางเลือกและวิเคราะห์ตามแบบจำลองโลจิตแบบผสมโดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากการรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจำนวน 400 คนในพื้นที่กรุงเทพมหานคร ผลการศึกษาพบว่า การบริการในสถานบริการทั้งแบบเต็มเวลาและแบบชั่วคราวเป็นบริการที่บุคคลมีความยินดีที่จะจ่ายมากที่สุดเท่ากับ 629.90 บาท/เดือน และ 332.50 บาท/เดือน เนื่องจากเป็นบริการที่รองรับการดูแลที่เกินศักยภาพการดูแลโดยครัวเรือน ดังนั้น การพัฒนาระบบบริการดูแลระยะยาวทั้งในสถานบริการและนอกสถานบริการ เริ่มต้นจากการเร่งพัฒนาสถานบริการทั้งแบบเต็มเวลาและแบบชั่วคราวเป็นปัจจัยสำคัญที่ส่งผลกระทบต่อการตัดสินใจร่วมจ่ายเพื่อเป็นแหล่งเงินทุนอันจะส่งผลกระทบต่อความยั่งยืนของระบบประกันสุขภาพของประเทศไทย

คำสำคัญ: ความยินดีที่จะจ่าย การบริการดูแลระยะยาว ผู้สูงอายุ

ABSTRACT

This survey research aimed to analyze the willingness to pay for long-term care services for the elderly, using the choice modelling method, with the analysis using the mixed logit model. The primary data were collected using a questionnaire with four hundred people in the Bangkok metropolitan area. The analysis of the willingness to pay showed that individuals were

¹ นิสิตหลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Ph.D. student, Faculty of Economics, Srinakharinwirot University, E-mail: Ampinee.ec@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Assistant Professor, Faculty of Economics, Srinakharinwirot University, E-mail: sivalap@g.swu.ac.th

³ รองศาสตราจารย์ คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ

Associate Professor, Faculty of Economics, Srinakharinwirot University, E-mail: aotip.ratniyom@gmail.com

willing to pay for both full-time and temporary residential services at the most 629.90 baht/month and 332.50 baht/month respectively, since these services support care that exceeds the potential of the household. Therefore, the development of a long-term care insurance system should begin with the development of full-time and temporary health care for elderly people. These actions would become key factors affecting decision-making for co-payments to be a source of funding, which would affect the long-term care insurance system in Thailand.

Keywords: Willingness to Pay, Long-Term Care, Elderly

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

สังคมสูงอายุถือเป็นการเปลี่ยนแปลงทางประชากรซึ่งนำมาสู่การเปลี่ยนแปลงรูปแบบความต้องการของประชากรที่มีการเปลี่ยนแปลงไปตามวัย ระบบสวัสดิการสังคมสำหรับผู้สูงอายุโดยเฉพาะด้านสุขภาพจึงถือเป็นหลักประกันที่มีความจำเป็นต่อสถานการณ์สังคมสูงอายุทั้งในปัจจุบันและระดับสังคมสูงอายุที่รุนแรงขึ้นในอนาคตอย่างหลีกเลี่ยงไม่ได้ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรไทยจากข้อมูลการคาดประมาณประชากรโดย United Nations. (2017: ออนไลน์) พบว่าประเทศไทยมีจำนวนผู้สูงอายุเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วส่งผลให้ประชากรวัยแรงงานต้องเกื้อหนุนประชากรผู้สูงอายุทั้งในเชิงเศรษฐกิจและสังคมมากขึ้น แสดงถึงอัตราส่วนการเกื้อหนุนผู้สูงอายุ (Elderly Support Ratio) ซึ่งแสดงจำนวนคนในวัยแรงงานซึ่งเป็นกลุ่มวัยที่มีศักยภาพในการดูแลผู้สูงอายุ โดยใน พ.ศ. 2543 มีประชากรวัยแรงงานจำนวน 10.63 คนสำหรับการดูแลผู้สูงอายุหนึ่งคน และใน พ.ศ. 2583 จะมีจำนวนวัยแรงงานเพียง 2.36 คนต่อการดูแลผู้สูงอายุหนึ่งคน จำนวนผู้สูงอายุที่เพิ่มขึ้นมาพร้อมกับความต้องการบริการทางสุขภาพของผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้น นอกจากนี้ยังพบว่ารูปแบบการบริการสุขภาพมีการเปลี่ยนแปลงจากการดูแลรักษาจากโรคเฉียบพลัน (Acute Care) เป็นการดูแลระยะยาว (Long Term Care) โดยเฉพาะการช่วยเหลือในการดำเนินกิจวัตรประจำวัน จากข้อมูลการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ. 2560 โดยสำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560: ออนไลน์) พบว่าร้อยละ 86.24 ของผู้สูงอายุไม่มีผู้ดูแลในการดำเนินกิจวัตรประจำวันและผู้สูงอายุที่อยู่ลำพังในครัวเรือนมีแนวโน้มเพิ่มขึ้น อันเนื่องมาจากขนาดของครัวเรือนและรูปแบบการอยู่อาศัยของแรงงานไทยในปัจจุบัน นอกจากนี้ยังพบการพึ่งพิงรายได้ของผู้สูงอายุโดยแหล่งรายได้หลักในการดำรงชีวิตของผู้สูงอายุมาจากบุตร โดยพบว่าความสามารถในการเกื้อหนุนผู้สูงอายุจากบุตรในทางการเงินมีแนวโน้มลดลงส่งผลให้รายได้ของผู้สูงอายุไม่เพียงพอต่อการดำรงชีพขณะที่ค่าใช้จ่ายการรับบริการทางการแพทย์มีแนวโน้มสูงขึ้น จากที่กล่าวมาแสดงถึงความเสี่ยงของผู้สูงอายุจากความสามารถในการพึ่งพิงที่ลดลงของครัวเรือน ดังนั้น การดูแลในรูปแบบทางการ (Formal Care) ได้แก่ ผู้ดูแลที่เป็นวิชาชีพจากสถานบริการ เช่น แพทย์ พยาบาล ผู้ช่วยพยาบาล หรือผู้ที่ได้รับการฝึกอบรมการดูแลผู้สูงอายุจึงมีบทบาทเสริมสำคัญรองรับความต้องการการดูแลผู้สูงอายุที่จะมีแนวโน้มเพิ่มขึ้นในอนาคต โดยการดูแลในรูปแบบทางการของประเทศไทยพบว่ามีการใช้บริการในรูปแบบทางการคิดเป็นร้อยละ 1.20

ซึ่งจากการศึกษาของ วรเวศม์ สุวรรณระดา (2553) พบว่า ผู้ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ดีมีโอกาสเข้าถึงบริการการดูแลผู้สูงอายุได้มากกว่าผู้ที่มีรายได้น้อย เนื่องจากการใช้บริการจากสถานบริการเอกชนมีค่าใช้จ่ายสูงและผู้รับบริการต้องรับภาระค่าใช้จ่ายที่เกิดขึ้นทั้งหมด

ระบบการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุจึงถือเป็นส่วนสำคัญของระบบสวัสดิการสังคม โดยมีเป้าหมายเพื่อให้บุคคลที่ไม่สามารถดูแลตนเองให้ได้รับการดูแลอย่างเหมาะสมและต่อเนื่องเพื่อการมีคุณภาพชีวิตที่ดี โดยระบบการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทยเริ่มต้นจากการจัดตั้งกองทุนระบบการดูแลระยะยาวด้านสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงใน พ.ศ. 2559 โดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นเป็นหน่วยงานหลักในการดำเนินการ (สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. 2559: 148-150) ซึ่งจากการศึกษาพบว่าบริการอยู่ในลักษณะสังคมสงเคราะห์และยังไม่มีรูปแบบการบริการที่เป็นรูปธรรมและขาดความเชื่อมโยงอย่างเป็นระบบของผู้เกี่ยวข้อง การบริการขึ้นอยู่กับความพร้อมของแต่ละพื้นที่ (วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์. 2560: 36-37) จากที่กล่าวมาทั้งหมด แสดงถึงความจำเป็นเร่งด่วนที่ต้องพัฒนาระบบการดูแลระยะยาวในประเทศไทยให้เหมาะสมกับความจำเป็นของผู้สูงอายุและครัวเรือนที่มีความแตกต่างกันตามภาวะสุขภาพและความพร้อมในการดูแลของบุคคลในครัวเรือน โดยต้องคำนึงถึงความมั่นคงทางการเงินของระบบการดูแลระยะยาวอันเนื่องมาจากภาระค่าใช้จ่ายของภาครัฐในการดูแลผู้สูงอายุในระยะยาวที่จะเพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็วในอนาคต โดยเฉพาะในประเทศที่มีรายได้ระดับปานกลางมักประสบปัญหาการจัดหาเงินทุนที่ไม่เพียงพอเนื่องจากโครงสร้างประชากรสูงวัยที่เพิ่มขึ้นอย่างรวดเร็ว (Rhee, Done, & Anderson. 2015) ส่งผลให้ปัญหาสังคมสูงอายุไม่ใช่เพียงปัญหาของผู้สูงอายุเท่านั้นแต่เป็นปัญหาของประชากรทุกวัยที่ต้องเร่งดำเนินการเพื่อความมั่นคงในอนาคตทั้งของตนเองและครัวเรือน

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อประเมินมูลค่าความยินดีที่จะจ่ายต่อคุณลักษณะการบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุเพื่อวิเคราะห์ลักษณะบริการการดูแลระยะยาวที่มีความสำคัญโดยมีการร่วมจ่ายสมทบเพื่อเป็นกองทุนให้กับรัฐในการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุทุกคนอันจะเป็นแนวทางในการเร่งพัฒนาบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุในประเทศไทยที่เหมาะสมกับความต้องการของประชากรในอนาคต

ขอบเขตของการวิจัย

การประเมินมูลค่าความยินดีที่จะจ่ายต่อการบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุซึ่งนำไปวิเคราะห์คุณลักษณะของบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่บุคคลให้ความสำคัญเพื่อการรับบริการดูแลระยะยาวในวัยสูงอายุซึ่งนำไปเป็นแนวทางในการพัฒนารูปแบบการให้บริการการดูแลระยะยาวที่เหมาะสมกับความต้องการของประชากรในอนาคต โดยใช้ข้อมูลปฐมภูมิจากการสำรวจข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามในการสัมภาษณ์กลุ่มวัยแรงงานอายุ 40-59 ปี เนื่องจากเป็นกลุ่มวัยที่มีแนวโน้มซื้อประกันการดูแลระยะยาวและมีมูลค่าความยินดีที่จะจ่ายสำหรับการประกันการดูแลระยะยาวมากที่สุดเนื่องจากเป็นช่วงอายุที่มีรายได้ที่สามารถจ่ายได้ (Costa- Font & Rovira-Forns. 2008: 72-84; Brau & Lippi Bruni (2008)) โดยขอบเขตการศึกษาจำกัด

ในพื้นที่กรุงเทพมหานครเนื่องจากข้อจำกัดในเรื่องระยะเวลาและเป็นจังหวัดที่มีจำนวนผู้สูงอายุมากที่สุด (สำนักงานสถิติแห่งชาติ, 2560)

ทฤษฎีที่ใช้ในการศึกษา

การศึกษาพฤติกรรมการตัดสินใจของผู้บริโภคเมื่อเผชิญทางเลือกต่าง ๆ เพื่อประเมินมูลค่าความยินดีที่จะจ่ายต่อคุณลักษณะของสินค้าและบริการมีพื้นฐานแนวคิดจากทฤษฎีความพึงพอใจแบบสุ่ม (Random Utility Theory) ซึ่งกล่าวว่าคุณลักษณะของสินค้าและบริการ (Characteristics) เป็นสิ่งที่ก่อให้เกิดความพึงพอใจกับผู้บริโภค ดังนั้น อรรถประโยชน์ของผู้บริโภคจึงอยู่ในรูปแบบอรรถประโยชน์ทางอ้อม (Indirect Utility) การตัดสินใจของผู้บริโภคจึงพิจารณาจากคุณลักษณะของสินค้าและบริการที่คาดว่าจะทำให้ได้รับความพอใจสูงสุดภายใต้ข้อจำกัดทางทรัพยากรและคุณลักษณะทางประชากร (Lancaster, 1966) และเนื่องจากผู้บริโภคมีข้อจำกัดในข้อมูลที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือกบริโภคโดยไม่สามารถรับรู้หรือประเมินปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับการตัดสินใจเลือกได้ทั้งหมดส่งผลให้การตัดสินใจของผู้บริโภคมีความคลาดเคลื่อนจึงมีส่วนที่ไม่สามารถสังเกตได้หรือเรียกว่าความคลาดเคลื่อน (Random Elements) ปรากฏในฟังก์ชันอรรถประโยชน์ ของผู้บริโภคซึ่งเรียกว่าฟังก์ชันอรรถประโยชน์แบบสุ่ม (Random Utility Function) (McFadden, 2001; Train, 2003) ดังนั้น ฟังก์ชันอรรถประโยชน์จึงประกอบไปด้วยค่าอรรถประโยชน์ซึ่งขึ้นกับลักษณะต่างๆ ของสินค้าและบริการ (Deterministic Component) และความคลาดเคลื่อน แสดงดังสมการ (1)

$$U_{im} = \beta V'_{im} + \epsilon_{im} \quad (1)$$

กำหนดให้

U_{im} คือ อรรถประโยชน์จากการเลือกทางเลือก i ของผู้บริโภค m

β คือ ค่าสัมประสิทธิ์จากค่าอรรถประโยชน์จากทางเลือก i ของผู้บริโภค m

V'_{im} คือ ฟังก์ชันอรรถประโยชน์จากส่วนที่สังเกตได้จากทางเลือก i ของผู้บริโภค m

ϵ_{im} คือ ค่าความคลาดเคลื่อน

โดยที่ V'_{im} คือ ฟังก์ชันอรรถประโยชน์ทางอ้อมของผู้บริโภคซึ่งขึ้นกับลักษณะของสินค้าและบริการของทางเลือก (attributes: X_i) แสดงดังสมการ (2)

$$V'_{im} = V_{im}(X_i) \quad (2)$$

X_i คือ คุณลักษณะของสินค้าและบริการในทางเลือกที่ i

ดังนั้น ทางเลือกที่ผู้บริโภคตัดสินใจเลือกจึงแสดงถึงความพึงพอใจที่เปิดเผยของผู้บริโภค (Stated Preferences) (Rigby, Burton, & Pluske. 2016) และพฤติกรรมการตัดสินใจดังกล่าวสามารถนำไปคำนวณค่าความยินดีที่จะจ่าย (Willingness to pay: WTP) เพื่อให้ได้รับอรรถประโยชน์จากการเปลี่ยนแปลงลักษณะสินค้าและบริการ (Chang, Savage, & Waldman. 2017) ซึ่งเป็นการวัดการเปลี่ยนแปลงสวัสดิการตามแนวคิด

ของฮิกซ์ (Hicksian Welfare) ในรูปแบบ Compensated Variation (CV) เพื่อแสดงถึงความยินดีที่จะจ่ายเพื่อได้รับสวัสดิการที่ดีขึ้น (Welfare Gain) จากการปรับปรุงลักษณะของสินค้าและบริการผ่านการวัดขนาดการลดลงของรายได้ ณ ระดับราคาใหม่เพื่อรักษาระดับอรรถประโยชน์ของผู้บริโภคให้อยู่ในระดับเดิม (Braun & Lippi Bruni, 2008 ; Kjaer, 2005) เมื่อมีการปรับปรุงคุณลักษณะสินค้าและบริการให้ดีขึ้นจาก X^0 เป็น X^1 ระดับอรรถประโยชน์ที่เปลี่ยนแปลงไปแสดงดังสมการ (3), (4)

$$V^1(x^1, p, m) \geq V^0(x^0, p, m) \quad (3)$$

$$V^1(x^1, p, m - WTP) = V^0(x^0, p, m) \quad (4)$$

กำหนดให้

- V^0 คือ อรรถประโยชน์ก่อนมีการเปลี่ยนแปลง
- V^1 คือ อรรถประโยชน์หลังมีการเปลี่ยนแปลง
- x^0 คือ สินค้าและบริการก่อนมีการเปลี่ยนแปลง
- x^1 คือ สินค้าและบริการหลังมีการเปลี่ยนแปลง
- p คือ ราคาสินค้าและบริการ
- WTP คือ ความยินดีที่จะจ่าย

การเปลี่ยนแปลงอรรถประโยชน์ดังกล่าวแสดงถึงจำนวนเงินที่ยินดีที่จะจ่าย (Willingness to Pay: WTP) เพื่อให้ได้รับสินค้าและบริการที่มีคุณลักษณะที่ดีขึ้น ความพอใจจึงเป็นเครื่องมือในการวิเคราะห์การตัดสินใจเลือกของผู้บริโภค การวิเคราะห์พฤติกรรมการตัดสินใจเลือกใช้แบบจำลองโลจิตแบบผสม (Mixed Logit) ซึ่งเหมาะสมกับการศึกษาที่คำนึงถึงพฤติกรรมผู้บริโภคของแต่ละบุคคลที่มีลักษณะแตกต่างกัน แบบจำลองโลจิตแบบผสมมีฟังก์ชันในรูปแบบความน่าจะเป็นของการเลือกซึ่งเป็นการพิจารณาความน่าจะเป็นของทางเลือกทั้งหมดที่เป็นไปได้โดยที่ตัวแปรคลาดเคลื่อนมีการแจกแจงในรูปแบบเดียวกันและมีความเป็นอิสระต่อกันในรูปแบบกัมเบลแบบที่ 1 (Independent and Identically Distributed with an Extreme Value Type 1 (Gumbel) Distribution) ดังนั้น ค่าความน่าจะเป็นของการเลือกในแต่ละทางเลือกจึงมาจากการถ่วงน้ำหนักของค่าความน่าจะเป็นจากค่าสัมประสิทธิ์ที่ประมาณการจากการถ่วงน้ำหนักซึ่งกำหนดจากฟังก์ชันความหนาแน่น

ค่าสัมประสิทธิ์ที่ได้จากการประมาณการสามารถนำมาคำนวณมูลค่าความยินดีที่จะจ่ายต่อคุณลักษณะต่างๆ ของสินค้าและบริการเพื่อให้ได้มาซึ่งคุณลักษณะของทางเลือกที่ต้องการ โดยมีปัจจัยด้านต้นทุนเป็นปัจจัยสำคัญในการวิเคราะห์เพื่อหาค่าความยินดีที่จะจ่าย ซึ่งเป็นการประมาณการผลประโยชน์ในรูปแบบจำนวนเงินตามหลักทางเศรษฐศาสตร์สวัสดิการ (Bennett, Economics, & Management. 1999) การคำนวณมูลค่าความยินดีที่จะจ่ายใช้หลักอัตราทดแทนกันหน่วยสุดท้าย (MRS) แสดงถึงอัตราทดแทนระหว่างคุณลักษณะของทางเลือกที่ศึกษากับคุณลักษณะด้านราคาที่ต้องจ่าย แสดงถึงการลดลงของรายได้เพื่อได้รับการบริโภคสินค้าชนิดหนึ่งเพิ่มขึ้นเพื่อรักษาระดับความพอใจให้เท่าเดิม (Hensher, 1981) ค่าที่คำนวณได้จึงแสดงถึงความยินดีที่จะจ่ายเพื่อการรับบริการดูแลระยะยาวในคุณลักษณะที่พิจารณาซึ่งเป็นการแสดงถึงความสำคัญต่อคุณลักษณะดังกล่าวในรูปแบบตัวเงิน ค่ารวมได้จากการหาอนุพันธ์ของสมการอรรถประโยชน์ทางอ้อมแสดงดังสมการ (5)

$$WTP = -\frac{\partial p_j}{\partial x_{ij}} = \frac{\frac{\partial v_j}{\partial x_1}}{\frac{\partial v_j}{\partial p_j}} = \frac{\beta_1}{-\beta_p} \quad (5)$$

กำหนดให้

β_1 คือ ค่าสัมประสิทธิ์คุณลักษณะสินค้าและบริการที่พิจารณา

β_p คือ ค่าสัมประสิทธิ์ของเงิน

วิธีการดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจมีกลุ่มตัวอย่างคือแรงงานอายุระหว่าง 40 -59 ปีจำนวน 400 คน การคำนวณขนาดกลุ่มตัวอย่างใช้สูตรของ Cochran (1953) กรณีทราบค่าสัดส่วนของประชากรซึ่งเป็นไปตามตัวอย่างขั้นต่ำที่ยอมรับได้สำหรับการศึกษาในแบบจำลองทางเลือก (Rose & Bliemer, 2013) ซึ่งคำนวณจากสมการ (6)

$$N \geq \frac{500L_{\max}}{JS} \quad (6)$$

โดยที่

L_{\max} คือ จำนวนระดับคุณลักษณะที่มากที่สุด ซึ่งเท่ากับ 3 ระดับ

J คือ จำนวนทางเลือก ซึ่งเท่ากับ 3 ทางเลือก

S คือ จำนวนชุดทางเลือก ซึ่งเท่ากับ 4 ทางเลือก

จากการคำนวณพบว่าขนาดตัวอย่างขั้นต่ำเท่ากับ 125 คน แต่เพื่อความสมบูรณ์ของงานวิจัยจึงกำหนดให้เก็บข้อมูลจำนวน 400 คนโดยใช้การสุ่มตัวอย่างแบบกลุ่มสองขั้นตอน (Two-stage Cluster Sampling) ในพื้นที่กรุงเทพมหานคร กลุ่มตัวอย่างขั้นที่หนึ่ง (Primary Sampling Units) ได้แก่เขตพื้นที่กรุงเทพมหานครซึ่งมีจำนวน 50 เขตตามการแบ่งของกรมการปกครอง กระทรวงมหาดไทย โดยมีขนาดของหน่วยวัดคือจำนวนเขตในกรุงเทพมหานคร และกำหนดพื้นที่ตัวอย่าง 10 เขตเนื่องจากข้อจำกัดด้านงบประมาณและเวลา และนำไปหาอันตรภาคขั้นของการสุ่มตัวอย่าง (Sampling Interval) เท่ากับ 5 คำนวณจากจำนวนเขตพื้นที่กรุงเทพมหานครหารด้วยจำนวนพื้นที่ตัวอย่างและนำมากำหนดเขตพื้นที่ในการศึกษา

ดังนั้น หน่วยตัวอย่างที่ใช้ในการศึกษาครั้งนี้ประกอบไปด้วยพื้นที่เขตบางเขน เขตมีนบุรี เขตธนบุรี เขตบางกอกน้อย เขตบางพลัด เขตจตุจักร เขตจอมทอง เขตบางแค เขตวังทองหลาง เขตบางบอน กลุ่มตัวอย่างในขั้นที่สอง (Secondary Sampling Units) คือแรงงานอายุระหว่าง 40-59 ปี คำนวณสัดส่วนขนาดกลุ่มตัวอย่างตามสัดส่วนประชากรในแต่ละพื้นที่ การรวบรวมข้อมูลใช้แบบสอบถามเป็นเครื่องมือในการรวบรวมข้อมูล โดยแบบสอบถามกำหนดจากการทบทวนวรรณกรรมและการสัมภาษณ์ผู้เชี่ยวชาญเพื่อให้ทราบถึงคุณลักษณะบริการดูแลระยะยาวที่สอดคล้องกับความจำเป็นในการดูแลระยะยาวแก่ผู้สูงอายุ พบว่ารูปแบบการดูแลระยะยาวควรประกอบไปด้วย การดูแลแบบเป็นทางการ (Formal Care) และการดูแลแบบไม่เป็นทางการ (Informal Care) (World Health Organization, 2002: ออนไลน์) รูปแบบการให้บริการที่เป็นที่ต้องการของ

ผู้สูงอายุและผู้ดูแลผู้สูงอายุ ประกอบไปด้วย 1) การบริการดูแลในสถานบริการระหว่างวันและแบบเต็มเวลา 2) การบริการดูแลผู้สูงอายุในที่พักอาศัยระหว่างวันและแบบเต็มเวลา 3) การสนับสนุนอุปกรณ์และวัสดุสิ้นเปลืองที่ใช้ในการดูแลผู้สูงอายุเพื่อการดำเนินกิจกรรมประจำวัน (วรรณธรณ ชาญด้วยวิทย์. 2560; สัมฤทธิ์ ศรี อารังค์สวัสดิ์, ไพบุลย์ สุริยวงค์ไพศาล, วิชช์ เกษมทรัพย์, วิชช์ เอกพลากร, และบวรศม ลีระพันธ์. 2561) จากคุณลักษณะดังกล่าวนำไปสัมภาษณ์เจ้าหน้าที่สาธารณสุขที่มีหน้าที่ให้บริการดูแลผู้สูงอายุเพื่อระบุประเภทอุปกรณ์สิ้นเปลืองที่มีความจำเป็นในปัจจุบัน จากนั้นจึงนำมาหาราคาอุปกรณ์อ้างอิงจากราคาเฉลี่ยตลาด ณ.พ.ศ. 2562 ประกอบไปด้วย อุปกรณ์ช่วยเดิน รถเข็น ที่นอนลม เครื่องดูดเสมหะ ไม้เท้า แก้วอั้นง่าย เตียงนอน และวัสดุสิ้นเปลืองประกอบไปด้วย สายยางให้อาหารเหลว ผ้าอ้อมสำเร็จรูป แผ่นรองซับ สำลี สำลีพันม้วนนำอาหารเฉลี่ยตามอายุการใช้งาน พบว่าในกลุ่มผู้สูงอายุติดบ้านจะมีค่าใช้จ่ายอุปกรณ์และวัสดุสิ้นเปลืองเฉลี่ยเท่ากับ 2,576 บาท/เดือน กลุ่มผู้สูงอายุติดเตียงจะมีค่าใช้จ่ายอุปกรณ์และวัสดุสิ้นเปลืองเฉลี่ยเท่ากับ 3,242 บาท/เดือน

และนำคุณลักษณะดังกล่าวมาออกแบบทางเลือก โดยใช้วิธีการออกแบบแฟคทอเรียลบางส่วน (Fractional Factorial Design) (Tang, Luo, Cheng, Yand, and Ran, 2014) จำนวน 8 ทางเลือก โดยกำหนดในแต่ละชุดทางเลือกประกอบไปด้วย 2 ทางเลือกที่ได้จากการออกแบบแฟคทอเรียลบางส่วนและทางเลือกที่ 3 คือการไม่เลือกทางเลือกใดๆ (Opt-out Alternative) ซึ่งเป็นทางเลือกที่แสดงถึงความพึงพอใจในทางเลือกที่มีในปัจจุบัน ดังนั้นจึงมีชุดทางเลือกทั้งหมด 4 ชุดในแต่ละชุดประกอบไปด้วย 3 ทางเลือก กำหนดให้ผู้ตอบเลือกทางเลือกเดียวในแต่ละชุดทางเลือก จากข้อมูลการตัดสินใจเลือกนำมาวิเคราะห์ทางเศรษฐมิติภายใต้แนวคิดแบบจำลองทางเลือก (Choice Modelling) ซึ่งเป็นการศึกษาพฤติกรรมตัดสินใจของผู้บริโภคเพื่อแสดงถึงความพึงพอใจที่เปิดเผยของผู้บริโภคต่อคุณลักษณะบริการดูแลระยะยาวที่บุคคลให้ความสำคัญและประเมินค่าความยินดีที่จะจ่ายต่อคุณลักษณะการบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ โดยใช้แบบจำลองโลจิตแบบผสม (Mixed Logit) ซึ่งคำนึงถึงความแตกต่างของพฤติกรรมกรบริโภคของบุคคล (Heterogeneity) แบบจำลองที่ใช้ในการศึกษา แสดงดังสมการ (6) และรายละเอียดดังตาราง 1 การประมาณการแบบจำลองใช้วิธีการ Simulated Maximum Likelihood ซึ่งเป็นการสุ่มค่าสัมประสิทธิ์หลายครั้งและนำค่าสัมประสิทธิ์มาคำนวณมูลค่าความยินดีที่จะจ่ายส่วนเพิ่มเพื่อให้ได้รับคุณลักษณะการบริการที่เปลี่ยนแปลงไปจากเดิมที่มีอยู่ในปัจจุบัน โดยใช้หลักอัตราทดแทนกันหน่วยสุดท้าย (Marginal Rate of Substitution: MRS) ระหว่างคุณลักษณะของทางเลือกที่ต้องการศึกษากับคุณลักษณะด้านราคา แสดงดังสมการ (7)

$$U_{im} = \beta_1 In_{im} + \beta_2 Ins_{24} + \beta_3 Ins_8 + \beta_4 Res_{24}_{im} + \beta_5 Res_{8}_{im} + \beta_6 Sup_{1}_{im} + \beta_7 Sup_{2}_{im} + \beta_8 Equ_{1}_{im} + \beta_9 Equ_{2}_{im} + \delta Price_{im} + \epsilon_{im} \quad (7)$$

โดยที่ ความยินดีที่จะจ่ายส่วนเพิ่มคุณลักษณะทางเลือก = $\frac{\beta_{tk}}{\delta}$
เมื่อกำหนดให้

β_{tk} คือ ค่าสัมประสิทธิ์ระดับที่ t ของคุณลักษณะที่ k

δ คือ ค่าสัมประสิทธิ์ปัจจัยด้านราคาของทางเลือก

ตารางที่ 1 ตัวแปรที่ใช้ในการศึกษาความยินดีที่จะจ่ายสำหรับบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ

ตัวแปร	ความหมาย
U_{im}	การตัดสินใจเลือกทางเลือก i ของผู้บริโภค m กำหนดให้
In_{im}	เอกชนเป็นผู้ดำเนินการระบบการดูแลระยะยาว
$In_{24;im}$	ให้บริการในสถานบริการตลอด 24 ชั่วโมง/วัน
$In_{8;im}$	ให้บริการในสถานบริการตลอด 8 ชั่วโมง/วัน
$Re_{s 24;im}$	ให้บริการในที่พักอาศัยตลอด 24 ชั่วโมง
$Re_{s 8}$	ให้บริการในที่พักอาศัยตลอด 8 ชั่วโมง/วัน
Sup_{1im}	ค่าวัสดุสิ้นเปลืองสำหรับการดูแลผู้สูงอายุ(วงเงิน 2,576 บาท/เดือน)
Sup_{2im}	ค่าวัสดุสิ้นเปลืองสำหรับการดูแลผู้สูงอายุ (วงเงิน 3,242 บาท/เดือน)
Equ_1	ค่าอุปกรณ์สำหรับการดูแลผู้สูงอายุ (วงเงิน 191 บาท)
Equ_2	ค่าอุปกรณ์สำหรับการดูแลผู้สูงอายุ (วงเงิน 587 บาท)
β_i	ค่าสัมประสิทธิ์ของลักษณะบริการดูแลระยะยาว
$Price_{im}$	ราคาของทางเลือก i
δ	ค่าสัมประสิทธิ์ของตัวแปรราคาของทางเลือก

ที่มา: จากการศึกษา

ผลการวิจัยและการอภิปรายผล

การประเมินมูลค่าความยินดีที่จะจ่ายต่อคุณลักษณะบริการการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ ลักษณะทางประชากรด้านเศรษฐกิจและสังคมของกลุ่มตัวอย่างพบว่ากลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่เป็นเพศหญิงจำนวน 203 คน คิดเป็นร้อยละ 50.75 และเพศชายจำนวน 197 คน คิดเป็นร้อยละ 49.25 อายุเฉลี่ยเท่ากับ 49.49 ปี โดยส่วนใหญ่มีช่วงอายุอยู่ระหว่าง 45-59 ปี มีสถานภาพสมรสจำนวน 245 คน คิดเป็นร้อยละ 61.25 ระดับการศึกษาของกลุ่มตัวอย่างคิดเป็นจำนวนปีที่ได้รับการศึกษาโดยเฉลี่ย 12.81 ปี อาชีพของกลุ่มตัวอย่างพบว่าส่วนใหญ่มีอาชีพข้าราชการ/พนักงานของรัฐจำนวน 94 คน คิดเป็นร้อยละ 23.50 รองลงมาคือค้าขายหรือทำธุรกิจส่วนตัว รายได้เฉลี่ยของกลุ่มตัวอย่างเท่ากับ 28,787.19 บาท ภาวะสุขภาพของกลุ่มตัวอย่างส่วนใหญ่จำนวน 208 คน ไม่มีโรคประจำตัว คิดเป็นร้อยละ 52.00 สมาชิกในครัวเรือนสามารถช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวันได้ตามปกติร้อยละ 59.00 ขณะที่กลุ่มตัวอย่างจำนวน 7 คนมีสมาชิกในครอบครัวที่ไม่สามารถช่วยเหลือตนเองในการทำกิจวัตรประจำวันได้คิดเป็นร้อยละ 1.75

ผลการประมาณการฟังก์ชันอรรถประโยชน์

ในส่วนของการประมาณการฟังก์ชันอรรถประโยชน์ แสดงถึงผลของคุณลักษณะบริการดูแลระยะยาวต่อการตัดสินใจเลือกบริการ โดยพบว่าคุณลักษณะบริการดูแลระยะยาวที่มีนัยสำคัญทางสถิติมีทั้งหมด 5 คุณลักษณะได้แก่ผู้ดำเนินการบริการโดยเอกชน (In_{im}) การบริการดูแลในสถานบริการ 24 ชม./วัน ($In_{24;im}$)

การบริการดูแลในสถานบริการไม่เกิน 8 ชม./วัน ($Ins8_{im}$) การบริการดูแลในที่พักอาศัยไม่เกิน 8 ชม./วัน ($Re s 8_{im}$) และราคาของทางเลือกซึ่งก็คือเบี้ยประกัน (Price) แสดงดังตาราง 2

คุณลักษณะที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นบวก ได้แก่ การบริการดูแลในสถานบริการ 24 ชม./วัน การบริการดูแลในสถานบริการไม่เกิน 8 ชม./วัน แสดงถึงคุณลักษณะการบริการดังกล่าวก่อให้เกิดความพอใจเพิ่มขึ้นและส่งผลให้มีความไว้วางใจในการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่มีองค์ประกอบของคุณลักษณะดังกล่าว โดยการบริการดูแลในสถานบริการ 24 ชม./วันเป็นคุณลักษณะบริการที่ก่อให้เกิดความพอใจมากที่สุด รองลงมาคือ การบริการดูแลในสถานบริการไม่เกิน 8 ชม./วัน เนื่องจากในปัจจุบันสถานบริการสำหรับการดูแลผู้สูงอายุของภาครัฐอยู่ในลักษณะสังคมสงเคราะห์และมีความจำกัดไม่เพียงพอต่อความต้องการของผู้สูงอายุและครัวเรือน ขณะที่สถานบริการของภาคเอกชนมีค่าใช้จ่ายในการรับบริการค่อนข้างสูงและผู้รับบริการเป็นผู้รับภาระค่าใช้จ่ายทั้งหมดส่งผลให้สถานบริการเป็นรูปแบบบริการที่บุคคลมีความต้องการมากที่สุด

ในขณะที่คุณลักษณะที่มีนัยสำคัญทางสถิติที่มีค่าสัมประสิทธิ์เป็นลบ ได้แก่ ผู้ดำเนินการบริการ โดยภาคเอกชน การบริการดูแลในที่พักอาศัยชั่วคราวไม่เกิน 8 ชม./วัน และเบี้ยประกันแสดงถึงคุณลักษณะการบริการดังกล่าวไม่ส่งผลให้เกิดความพึงพอใจเพิ่มขึ้นถ้าต้องมีการร่วมจ่ายและส่งผลให้มีความไว้วางใจในการตัดสินใจเลือกทางเลือกที่มีองค์ประกอบของคุณลักษณะดังกล่าวน้อยลง เนื่องจากภาคเอกชนเป็นองค์กรที่แสวงหากำไรส่งผลให้บุคคลไม่มีความเชื่อมั่นในการเป็นผู้ดำเนินการ ดังนั้น การบริการดูแลระยะยาวที่ให้ภาครัฐเป็นผู้ดำเนินการดังเช่นในปัจจุบันจึงเป็นบริการที่เหมาะสมเนื่องจากภาครัฐเป็นหน่วยงานที่ดำเนินการในการใช้ทรัพยากรเพื่อการจัดบริการสาธารณะเพื่อคุณภาพชีวิตที่ดีของประชากรทุกคนและทุกวัยโดยไม่หวังผลกำไรสอดคล้องกับการศึกษาของ Brau, Lippi Bruni, and Pinna. (2010); Greenhalgh-Stanley. (2014) ซึ่งพบว่าการบริการดูแลระยะยาวที่มีรัฐบาลเป็นผู้ดำเนินการส่งผลให้บุคคลมีความมั่นใจในการรับบริการและส่งผลต่อความยินดีที่จะจ่ายสมทบเพื่อการประกันการดูแลระยะยาวเพื่อคาดหวังการได้รับการชดเชยในอนาคต

ส่วนการบริการดูแลในที่พักอาศัยแบบชั่วคราว หากต้องมีการจ่ายเงินเพื่อให้ได้รับการบริการจะเป็นรูปแบบบริการที่บุคคลไม่มีความพึงพอใจเนื่องจากไม่สามารถตอบสนองความต้องการได้คุ้มค่ากับเบี้ยประกันที่ต้องจ่ายสมทบเพื่อให้ได้รับการบริการ เนื่องจากหากผู้สูงอายุสามารถอาศัยในครัวเรือนได้ สมาชิกในครัวเรือนและครอบครัวจะเป็นผู้ให้การดูแลผู้สูงอายุซึ่งเป็นหน้าที่ของสมาชิกในครัวเรือนที่ต้องรับผิดชอบ สอดคล้องกับผลการศึกษาศิริภาณี ศรีหาภาค, โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, และโกมาตร จึงเสถียรทรัพย์. (2557) ที่กล่าวว่า การดูแลผู้สูงอายุโดยครัวเรือนเป็นไปตามวัฒนธรรมสังคมไทย ประกอบกับการจ้างผู้ดูแลเพื่อให้การดูแลในที่พักอาศัยเป็นรูปแบบบริการที่ครัวเรือนประสบปัญหาการแสวงหาผู้ดูแลและคุณภาพการดูแลที่ไม่มีคุณภาพซึ่งเป็นประสบการณ์ที่ส่งผลให้ผู้รับบริการไม่มีความมั่นใจในระบบการจัดหาผู้ดูแลในที่พักอาศัย

ตาราง 1 ผลการประมาณการฟังก์ชันอรรถประโยชน์

ตัวแปร	สัมประสิทธิ์	S.E	z	P-Value
Insurer	-0.4843705***	0.0943557	-5.13	0.000
Insti24	3.951899***	1.196343	3.30	0.001
Insti8	2.086097***	0.8702261	2.40	0.017
Res24	0.3258195	0.4984438	0.65	0.490
Res8	-2.187184***	0.8531618	-2.56	0.010
Sup1	-0.2401782	0.1503203	-1.60	0.110
Sup2	0.1101218	0.1787431	0.62	0.538
Equip1	-0.2446818	0.1511212	-1.62	0.105
Equip2	-0.294606	0.2890744	-1.02	0.308
Price	-0.0062738***	0.0020602	-3.05	0.002
Number of respondents	400			
Number of Obs	4800			
Log likelihood	-1519.5307			
Chi-squared	202.49			
Prob (Chi-squared >value)	0.0000			

หมายเหตุ ** ณ. ระดับความเชื่อมั่นทางสถิติร้อยละ 95

*** ณ. ระดับความเชื่อทางสถิติร้อยละ 99

ที่มา: จากการคำนวณของผู้วิจัย

ขณะที่ตัวแปรเบียดกัน (Price) มีความสัมพันธ์ในทิศทางตรงข้ามกับการตัดสินใจเลือก การที่เบียดกันการดูแลระยะยาวเพิ่มขึ้นซึ่งเป็นต้นทุนของการใช้บริการจะส่งผลให้ผู้ใช้บริการเลือกทางเลือกดังกล่าว น้อยลงสอดคล้องกับผลการศึกษาของ Dalay. (2018); Papar. (2018) ที่กล่าวว่า ค่าเบียดกันยังมีจำนวนมาก จะส่งผลให้บุคคลมีความพึงพอใจลดลงซึ่งเป็นพฤติกรรมโดยทั่วไปของผู้บริโภค กล่าวได้ว่า หากต้องมีการร่วมจ่ายเพื่อการใช้บริการในอนาคตโดยการให้โอกาสในการเลือกตัดสินใจจะมีผู้ใช้บริการที่ไม่เข้าร่วมในระบบดังกล่าว นอกจากนั้น ผู้ที่มีรายได้น้อยจะไม่สามารถร่วมจ่ายในระบบประกันการดูแลระยะยาวสำหรับวัยสูงอายุได้ซึ่งเป็นประเด็นสำคัญที่รัฐต้องวางแผนทางการเงินเพื่อให้บริการในลักษณะสังคมสงเคราะห์เพื่อการเข้าถึงการใช้บริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุทุกคน

การคำนวณค่าความยินดีที่จะจ่ายส่วนเพิ่ม (Marginal Willingness to Pay: MWTP)

การคำนวณค่าความยินดีที่จะจ่ายแสดงถึงจำนวนเงินที่ยินดีจ่ายเพื่อให้ได้รับการบริการ ณ.ระดับที่พิจารณา คำนวณจากคุณลักษณะบริการดูแลระยะยาวที่มีนัยสำคัญได้แก่ ผู้ดำเนินการโดยภาคเอกชน การบริการดูแลระยะยาวในสถานบริการ 24 ชม./วัน และการบริการดูแลระยะยาวในสถานบริการไม่เกิน 8 ชม./วัน การบริการดูแลในที่พักอาศัยไม่เกิน 8 ชม./วัน โดยค่าความยินดีที่จะจ่ายสำหรับบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุแสดงดังตาราง 3

ตาราง 2 ค่าความยินดีที่จะจ่ายต่อลักษณะบริการดูแลระยะยาว (บาท/เดือน)

บริการ	การคำนวณ	ค่าความยินดีที่จะจ่ายส่วนเพิ่ม
ผู้ดำเนินการโดยภาคเอกชน	$-\left(\frac{-0.4843705}{-0.0062738}\right)$	-77.20 บาท/เดือน
การบริการดูแลระยะยาวในสถานบริการ 24 ชม./วัน	$-\left(\frac{3.951899}{-0.0062738}\right)$	629.90 บาท/เดือน
การบริการดูแลระยะยาวในสถานบริการไม่เกิน 8 ชม./วัน	$-\left(\frac{2.086097}{-0.0062738}\right)$	332.50 บาท/เดือน
การบริการในที่พักอาศัยไม่เกิน 8 ชม./วัน	$-\left(\frac{-2.160868}{-0.0062672}\right)$	-344.79 บาท/เดือน

ที่มา: จากการคำนวณโดยผู้วิจัย

ผลการคำนวณดังตาราง 3 พบว่าค่าความยินดีที่จะจ่ายสำหรับการบริการดูแลระยะยาวในสถานบริการ 24 ชั่วโมง/วันมีค่าเท่ากับ 629.90 บาท/เดือน ค่าความยินดีที่จะจ่ายสำหรับการบริการดูแลระยะยาวในสถานบริการไม่เกิน 8 ชั่วโมง/วันมีค่าเท่ากับ 332.50 บาท/เดือน ค่าความยินดีที่จะจ่ายสำหรับการบริการในที่พักอาศัยไม่เกิน 8 ชั่วโมง/วันมีค่าเท่ากับ -344.79 บาท/เดือน ค่าความยินดีที่จะจ่ายส่วนเพิ่มสำหรับการจัดบริการดูแลระยะยาวโดยภาคเอกชนมีค่าเท่ากับ -77.20 บาท/เดือน โดยค่าความยินดีที่จะจ่ายที่มีค่าติดลบแสดงถึงความพอใจที่ลดลงหากต้องจ่ายเพื่อการรับบริการแสดงถึงการไม่มีความยินดีที่จะจ่ายสำหรับบริการดูแลในที่พักอาศัยแบบชั่วคราวและการบริการดูแลระยะยาวที่จัดบริการโดยภาคเอกชน

ทั้งนี้ ค่าความยินดีที่จะจ่ายแสดงความสำคัญของคุณลักษณะบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุ กล่าวได้ว่า บริการดูแลระยะยาวในสถานบริการ 24 ชั่วโมง/วันเป็นบริการที่กลุ่มตัวอย่างมีความต้องการมากที่สุด มีราคาสูงรองลงมาได้แก่ การบริการดูแลระยะยาวในสถานบริการ 8 ชั่วโมง/วัน ขณะที่บริการในที่พักอาศัย

รูปแบบการบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่บุคคลมีความต้องการคือการบริการดูแลในสถานบริการทั้งการบริการแบบเต็มเวลาและแบบชั่วคราว โดยบุคคลมีความยินดีที่จะจ่ายเพื่อให้ได้รับการดูแลในสถานบริการ 24 ชม./วันในจำนวนมากที่สุด รองลงมาได้แก่การบริการดูแลในสถานบริการชั่วคราว (ไม่เกิน 8

ชม./วัน) เนื่องจากในปัจจุบันการให้บริการในสถานบริการไม่เพียงพอประกอบกับการดูแลในสถานบริการเป็นรูปแบบบริการที่รองรับการดูแลที่เกินศักยภาพการดูแลจากสมาชิกในครัวเรือน เช่น การดูแลทางการแพทย์ หรือ การฟื้นฟูสภาพสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงซึ่งถือเป็นการบริการที่มีความจำเป็นที่ต้องใช้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน สอดคล้องกับผลการศึกษาของ Cardoso, Oliveira, Barbosa-Povoa, and Nickel. (2012); Lin, Yin, and Loubere (2014); ถาวร สกุลพาณิชย์, สมชัย จิตสุชน, และอรวรรณ ประสิทธิ์ศิริผล (2556); วรวรรณ ชาญด้วยวิทย์ (2560) ที่กล่าวว่าบริการในรูปแบบทางการเป็นรูปแบบการบริการที่มีความสำคัญเพื่อทดแทนการลดลงของความสามารถในการดูแลแบบไม่เป็นทางการและเป็นการลดค่าเสียโอกาสจากการที่ผู้ดูแลต้องออกจากตลาดแรงงาน (Geyer & Korfhage. 2015) และเพื่อตอบสนองความต้องการบริการดูแลระยะยาวในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในอนาคต

ข้อเสนอแนะ

ข้อเสนอแนะเชิงนโยบาย

1. การบริการในสถานบริการทั้งแบบเต็มเวลาและแบบชั่วคราวเป็นบริการที่บุคคลมีความต้องการเนื่องจากเป็นรูปแบบบริการที่รองรับการดูแลที่เกินศักยภาพการดูแลจากสมาชิกในครัวเรือน เช่นการดูแลอย่างต่อเนื่องตลอด 24 ชั่วโมง การดูแลทางการแพทย์หรือการฟื้นฟูสภาพสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงซึ่งถือเป็นการบริการที่มีความจำเป็นที่ต้องใช้ความเชี่ยวชาญเฉพาะด้าน เมื่อพิจารณาสถานบริการดูแลผู้สูงอายุในประเทศไทยพบว่ามีเพียงการให้บริการในลักษณะสังคมสงเคราะห์และไม่ได้ออกแบบมาเพื่อรองรับผู้ป่วยเรื้อรัง และต้องการการดูแลอย่างต่อเนื่องในระยะยาว จากข้อมูลสำนักงานสถิติแห่งชาติพบว่าภาครัฐมีสถานสงเคราะห์คนชราจำนวน 13 แห่งสำหรับผู้สูงอายุที่มีฐานะยากจนดำเนินการโดยกรมส่งเสริมการปกครองท้องถิ่น กระทรวงมหาดไทย ศูนย์พัฒนาการจัดสวัสดิการสังคมผู้สูงอายุจำนวน 12 แห่งสำหรับผู้สูงอายุที่ประสบปัญหาด้านที่อยู่อาศัยทั้งแบบไม่ต้องเสียค่าใช้จ่าย และเสียค่าใช้จ่ายเป็นรายเดือน โดยสถานบริการของภาครัฐดังที่กล่าวมาจัดอยู่ในรูปแบบของการสังคมสงเคราะห์สามารถรองรับจำนวนผู้สูงอายุได้ประมาณ 1,600 คนซึ่งมีความจำกัดมากเมื่อเทียบกับความต้องการ กล่าวได้ว่า การเร่งรัดพัฒนาการให้บริการในสถานบริการเป็นสิ่งสำคัญเร่งด่วนประการแรกที่รัฐต้องดำเนินการเพื่อตอบสนองความต้องการบริการดูแลระยะยาวในกลุ่มผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องในอนาคตภายใต้ความจำกัดของงบประมาณของรัฐและทดแทนการลดลงของความสามารถในการดูแลแบบไม่เป็นทางการและเป็นการลดค่าเสียโอกาสจากการที่ผู้ดูแลต้องออกจากตลาดแรงงาน

นอกจากนั้น ปัญหาในเรื่องจำนวนสถานบริการถือเป็นปัจจัยสำคัญต่อการขยายความครอบคลุมของระบบการดูแลระยะยาวและคุณภาพการให้บริการโดยเฉพาะสถานบริการทั้งแบบเต็มเวลาและแบบชั่วคราว โดยภาครัฐเป็นหน่วยงานที่มีความน่าเชื่อถือในการจัดบริการ แต่ด้วยข้อจำกัดทางงบประมาณและความสามารถในการขยายสถานบริการของภาครัฐอาจไม่สามารถตอบสนองความต้องการของผู้สูงอายุและครัวเรือนได้อย่างรวดเร็วและเพียงพอ ดังนั้น การเปิดโอกาสแก่ผู้ให้บริการภาคเอกชน เช่น ศูนย์ดูแลผู้สูงอายุภาคเอกชน หรือผู้ช่วยดูแลผู้สูงอายุที่ผ่านหลักสูตรการดูแลผู้สูงอายุเข้าร่วมเป็นผู้ให้บริการดูแลภายใต้การกำกับดูแลของภาครัฐ

จะเป็นแนวทางในการสร้างจำนวนผู้ให้บริการให้เพียงพอกับความต้องการของผู้สูงอายุที่มีแนวโน้มเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องและเป็นการสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้รับบริการมากขึ้น

2. การเพิ่มที่มาของแหล่งเงินทุนในการจัดบริการ เช่น การหารายได้จากภาษีสินค้าเฉพาะเพื่อสมทบในกองทุนสำหรับการจัดบริการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุเพื่อรองรับภาระค่าใช้จ่ายจากการให้บริการที่มีแนวโน้มมีเพิ่มขึ้นซึ่งส่งผลต่อภาระทางการคลังในระยะยาว นอกจากนี้ การส่งเสริมและสนับสนุนการดูแลในรูปแบบอื่น เช่น การส่งเสริมบทบาทของชุมชนเพื่อเป็นฐานในการให้บริการดูแลระยะยาว เช่น การสร้างศูนย์ดูแลผู้สูงอายุภายในชุมชน ผู้ช่วยดูแลซึ่งเป็นอาสาสมัครภายในชุมชนและการส่งเสริมบทบาทของผู้ดูแลซึ่งเป็นสมาชิกในครัวเรือนซึ่งเป็นการลดภาระการใช้บริการในสถานบริการของภาครัฐ เช่น การสนับสนุนทางการเงินเพื่อเป็นค่าใช้จ่ายในการดูแล การสร้างหลักประกันเพื่อชดเชยการว่างงานในรูปแบบของการประกันการว่างงาน ซึ่งถือเป็นการสร้างหลักประกันเพื่อรองรับผู้สูงอายุและผู้ดูแลสมาชิกในครัวเรือน

ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

การศึกษาในครั้งต่อไปควรศึกษารูปแบบการร่วมจ่ายในระบบการดูแลระยะยาว เช่น ลักษณะการร่วมจ่ายที่เหมาะสม เช่น การจ่ายสมทบในรูปแบบประกันสังคม หรือ เบี้ยประกันและศึกษาผลกระทบจากการการร่วมจ่ายจากประชากรในแต่ละช่วงวัย

เอกสารอ้างอิง

- ถาวร สกมลพาณิชย์, สมชัย จิตสุชน, & อรวรรณ ประสิทธิ์ศิริผล. (2556). *การคลังสุขภาพสำหรับระบบบริการสุขภาพพึงประสงค์*. สำนักงานวิจัยเพื่อการพัฒนาหลักประกันสุขภาพไทย สถาบันวิจัยระบบสาธารณสุข.
- อรวรรณ ชาญด้วยวิทย์. (2560). *ระบบประกันการดูแลระยะยาว: ระบบที่เหมาะสมกับประเทศไทย: กรุงเทพฯ : สถาบันวิจัยเพื่อการพัฒนาประเทศไทย*.
- วเรศม์ สุวรรณระดา. (2553). *โครงการวิจัยระบบการดูแลระยะยาวเพื่อเสริมสร้างความมั่นคงเพื่อวัยสูงอายุ: คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ; สำนักงานส่งเสริมสวัสดิภาพและพิทักษ์เด็ก เยาวชน ผู้ด้อยโอกาสและผู้สูงอายุ กระทรวงการพัฒนาสังคมและความมั่นคงของมนุษย์*.
- ศิริภาณี ศรีหาคาศ, โกมาตร จึงเสถียรทรัพย์, & คณิศร เต็งรัง. (2557). *ผลกระทบและภาระการดูแลผู้สูงอายุระยะยาวภายใต้วัฒนธรรมไทย*. สืบค้นเมื่อ 10 พฤษภาคม 2562 จาก <https://www.hsri.or.th/researcher/research/new-release/detail/5535>
- สัมฤทธิ์ ศรีธำรงสวัสดิ์, โปบุลย์ สุริยะวงศ์ไพศาล, วิชช์ เกษมทรัพย์, วิชัช เอกพลากร, & บวรศม ลีระพันธ์. (2561). *โครงการวิจัยเพื่อพัฒนาระบบการดูแลระยะยาวสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิงภายใต้ระบบหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ*. กรุงเทพฯ: คณะแพทยศาสตร์โรงพยาบาลรามาธิบดี.

- สำนักงานสถิติแห่งชาติ. (2560) รายงานการสำรวจประชากรสูงอายุในประเทศไทย พ.ศ.2560. สืบค้นเมื่อ 12 กันยายน 2561 จาก <http://www.nso.go.th/sites/2014/Pages/สำรวจ/ด้านสังคม/ประชากรและสังคม/ประชากรสูงอายุ.aspx>
- สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ. (2559). คู่มือบริหารกองทุนหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ ปีงบประมาณ 2560 การบริหารบริการทางการแพทย์เหมาจ่ายรายหัวและบริการสาธารณสุขสำหรับผู้สูงอายุที่มีภาวะพึ่งพิง. กรุงเทพมหานคร: กรุงเทพฯ : สำนักงานหลักประกันสุขภาพแห่งชาติ.
- Bennett, J., Economics, U. o. N. S. W. S. o., & Management. (1999). *Some Fundamentals of Environmental Choice Modelling*. School of Economics and Management, University of New South Wales.
- Brau, R., & Lippi Bruni, M. (2008). Eliciting the Demand for Long-Term Care Coverage: A Discrete Choice Modelling Analysis. *Health Economics*, 17(3), 411-433.
doi:<http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1002/%28ISSN%291099-1050/issues>
- Brau, R., Lippi Bruni, M., & Pinna, A. M. (2010). Public versus Private Demand for Covering Long-Term Care Expenditures. *Applied Economics*, 42(28-30), 3651-3668.
doi:<http://www.tandfonline.com/loi/raec20>
- Cardoso, T., Oliveira, M. D., Barbosa-Povoa, A., & Nickel, S. (2012). Modeling the Demand for Long-Term Care Services under Uncertain Information. *Health Care Management Science*, 15(4), 385-412. doi:<http://link.springer.com/journal/volumesAndIssues/10729>
- Chang, J., Savage, S., & Waldman, D. (2017). Estimating Willingness to Pay for Online Health Services with Discrete-Choice Experiments. *Applied Health Economics and Health Policy*, 15(4), 491-500. doi:10.1007/s40258-017-0316-z
- Costa-Font, J., & Rovira-Forns, J. (2008). Who is willing to pay for long-term care insurance in Catalonia? *Health policy*, 86(1), 72-84.
doi:<https://doi.org/10.1016/j.healthpol.2007.09.011>
- Daly, M. (2018). Rethinking the Approach to Long-Term Care. *Wirtschaftspolitische Blatter*, 65(1), 77-83. Retrieved from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eoh&AN=1720520&site=ehost-live>
- Geyer, J., & Korfhage, T. (2015). Long-Term Care Insurance and Carers' Labor Supply--A Structural Model. *Health Economics*, 24(9), 1178-1191.
doi:<http://onlinelibrary.wiley.com/journal/10.1002/%28ISSN%291099-1050/issues>
- Greenhalgh-Stanley, N. (2014). Can the Government Incentivize the Purchase of Private Long-Term Care Insurance? Evidence from the Partnership for Long-Term Care. *Applied Economics Letters*, 21(7-9), 541-544. doi:<http://www.tandfonline.com/loi/rael20>
- Hensher, D. A. a. J., Lester W. (1981). *Applied Discrete Choice Modelling*. New York: Wiley.

- Kjær, T. (2005). *A review of the discrete choice experiment-with emphasis on its application in health care*. Proceeding of the University of Denmark.
- Lancaster, K. J. (1966). *A new approach to consumer theory*. *Journal of Political Economy*, 74, 132-157. Retrieved from <http://search.ebscohost.com/login.aspx?direct=true&db=eoh&AN=1218735&site=ehost-live>
- Lin, K., Yin, P., & Loubere, N. (2014). Social Support and the 'Left Behind' Elderly in Rural China: A Case Study from Jiangxi Province. *Journal of Community Health*, 39(4), 674-681. doi:10.1007/s10900-014-9864-4
- McFadden, D. (2001). Economic Choices. *American Economic Review*, 91(3), 351-378. doi:<http://www.aeaweb.org/aer/>
- Papar, K. (2013). *An economic analysis of voluntary health insurance after retirement*. (Doctoral's Dissertation). National Institute of Development Administration.
- Rhee, J. C., Done, N., & Anderson, G. F. (2015). Considering long-term care insurance for middle-income countries: comparing South Korea with Japan and Germany. *Health policy*, 119(10), 1319-1329. doi:10.1016/j.healthpol.2015.06.001
- Rose, J., & Bliemer, M. (2013). Sample size requirements for stated choice experiments. *Transportation*, 40(5), 1021-1041. doi:10.1007/s11116-013-9451-z
- Rigby, D., Burton, M., & Pluske, J. (2016). Preference Stability and Choice Consistency in Discrete Choice Experiments. *Environmental and Resource Economics*, 65(2), 441-461. doi:<https://link.springer.com/journal/volumesAndIssues/10640>
- Tang, L., Luo, X., Cheng, Y., Yang, F., & Ran, B. (2014). Constructing an Optimal Orthogonal Choice Design with Alternative-Specific Attributes for Stated Choice Experiments. *Transportation Research Record: Journal of the Transportation Research Board*, 2451(2451), 50-59. doi:10.3141/2451-06
- Train, K. E. (2003). *Discrete Choice Methods with Simulation*. Cambridge: Cambridge : Cambridge University Press.
- United Nations. (2017). *World Population Prospects: The 2017 Revision, Key Findings and Advance Tables*. (Working Paper No. ESA/P/WP/248.). [Online]. <https://www.un.org/development/desa/publications/world-population-prospects-the-2017-revision.html>
- World Health Organization. (2002). *A LONG-TERM CARE FUTURES TOOL-KIT*. Retrieved from Switzerland: <https://www.who.int/chp/knowledge/publications/ltctoolkit/en/>

**ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารเจนเนอเรชั่นวายกับคุณลักษณะ
ของผู้ตามที่มีประสิทธิผล กรณีศึกษา กลุ่มอุตสาหกรรมระบบปรับอากาศในรถยนต์
เขตนิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด ระยอง**

**(The Relationship between Generation Y Manager Leadership and
Characteristics of Effective Followers: A Case Study of Automotive Climate
Systems Industry, Eastern Seaboard Industrial Estate, Rayong)**

ทิพย์สุดา จินานุรักษ์¹ และ จุตามาต ทวีไพบูลย์วงษ์²

Tipsuda Jinanurak¹ and Jutamard Thaweepaiboonwong²

Received: December 5, 2019

Revised: March 24, 2020

Accepted: April 7, 2020

บทคัดย่อ

การวิจัยครั้งนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์เปรียบเทียบรูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารเจนเนอเรชั่นวาย จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยที่เกี่ยวกับงานของผู้บริหาร เปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้ตามที่มี ประสิทธิภาพจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยที่เกี่ยวกับงานของผู้ได้บังคับบัญชา และเพื่อวิเคราะห์ระดับ ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารเจนเนอเรชั่นวายกับคุณลักษณะของผู้ตามที่มีประสิทธิผล กลุ่มตัวอย่างได้แก่พนักงานที่มีผู้บริหารเจนเนอเรชั่นวายจำนวน 400 คน ในกลุ่มอุตสาหกรรมระบบปรับอากาศ ในรถยนต์ เขตนิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด ระยอง แบบสอบถามที่ได้พัฒนาจากแนวคิดและงานวิจัย ที่เกี่ยวข้อง โดยทำการทดสอบความเที่ยงตรงเชิงเนื้อหาและความเชื่อมั่นก่อนการนำไปใช้ ทำการสุ่มตัวอย่าง แบบตามความสะดวก (Convenience Sampling) สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ ได้แก่ ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย ค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ค่าสถิติ t-test ค่าวิเคราะห์ความแปรปรวน การวิเคราะห์ความแตกต่างรายคู่โดยวิธี Least Significant Difference (LSD) และการวิเคราะห์ความสัมพันธ์โดยใช้ค่าสหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน

¹ นิสิตหลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
MBA Student, Faculty of Management Science, Kasetsart University, Sriracha Campus
E-mail: jitipsuda@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะวิทยาการจัดการ มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
Assistant Professor, Faculty of Management Science, Kasetsart University, Sriracha Campus
E-mail: r_jutamard@hotmail.com

ผลการวิจัยพบว่าผู้บริหารเจนเนอเรชันวาย เพศชายและเพศหญิงมีรูปแบบภาวะผู้นำแบบชี้แนะและแบบสนับสนุนที่แตกต่างกัน ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีอายุและประสบการณ์การทำงานที่แตกต่างกันมีคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลในด้านความสามารถบริหารจัดการตนเองได้ ด้านมีความผูกพัน ด้านการเสริมสร้างศักยภาพและการทุ่มเทตน และด้านความกล้าแตกต่างกัน ภาวะผู้นำแบบเน้นความสำเร็จของงานมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของผู้ใต้บังคับบัญชา ด้านความสามารถบริหารจัดการตนเองได้ ด้านมีความผูกพัน ด้านเสริมสร้างศักยภาพและการทุ่มเทตน และด้านความกล้า นอกจากนี้รูปแบบภาวะผู้นำแบบสนับสนุน แบบมีส่วนร่วม และแบบเน้นความสำเร็จของงานมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของผู้ใต้บังคับบัญชา ด้านความสามารถบริหารจัดการตนเองได้ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

คำสำคัญ: ภาวะผู้นำ เจนเนอเรชันวาย ผู้ตามที่มีประสิทธิผล

ABSTRACT

The purposes of this research were to analyze the leadership styles of Generation Y managers which were classified by personal factors, in order to analyze the characteristics of effective subordinates, also classified by personal factors and to analyze the relationship between the leadership of Generation Y managers and the characteristics of effective subordinates. The sample was 400 employees in the automotive climate systems industry in the Eastern Seaboard Industrial Estate (Rayong) who have Generation Y managers. The questionnaire was improved from the related concepts and research by testing content validity and reliability before using it. The data were collected by convenience sampling. The data were analyzed by using are percentage, mean, standard deviation, t-test, one-way ANOVA, least significant difference of multiple comparison tests and Pearson's product moment correlation.

The results revealed that male and female Generation Y managers had differences in term of directive and supportive leadership styles. The subordinates, who had differences in age and current position tenure, exhibited differences in self-management, commitment, competence and focus, and courage. Achievement-oriented leadership was related to the characteristics of effective subordinates in terms of self-management, commitment, competence and focus, and courage. Finally, the study showed that the supportive leadership, participative leadership and achievement-oriented leadership of Generation Y managers were related to the characteristics of the self-management of effective subordinates at a 0.05 statistically significant level.

Keywords: Leadership, Generation Y, Effective Followers

ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา

ภาวะผู้นำภายในของตัวผู้บริหารหรือผู้บังคับบัญชาถือเป็นปัจจัยที่สำคัญประการหนึ่งต่อความสำเร็จขององค์กร ทั้งนี้เพราะผู้บริหารมีบทบาทและความรับผิดชอบโดยตรงต่อการวางแผน การตัดสินใจ การสั่งการดูแล และการควบคุมให้บุคลากรขององค์กรปฏิบัติงานต่างๆ ให้ประสบความสำเร็จตามเป้าหมายและวัตถุประสงค์ที่ตั้งไว้ (จินตนา บุญปก, 2559) ในส่วนของผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชา ภาวะผู้ตามถือเป็นคุณลักษณะของบุคคลผู้ปฏิบัติงานที่เป็นแรงขับเคลื่อนความสำเร็จขององค์กร ลักษณะของผู้ตามที่มีประสิทธิภาพจึงมีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กรเช่นกัน ดังนั้นนอกจากองค์กรต้องสร้างผู้นำที่มีความสามารถในการทำงานแล้ว ยังต้องสร้างผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีประสิทธิภาพควบคู่กันไป เนื่องจากความสำเร็จขององค์กรกว่าร้อยละ 90 เกิดจากการปฏิบัติงานของผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชา มีเพียงร้อยละ 10 ที่เป็นผลงานของผู้นำ (Kelley, 1992) ดังนั้น ภาวะผู้ตามมีความสำคัญต่อความสำเร็จขององค์กรทุกรูปแบบ

ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2553 แรงงานเงินเนอเรชั่นวายในตลาดแรงงานของประเทศไทยมีสัดส่วนสูงถึงร้อยละ 50 (สุจินดา โพธิ์ไพฑูริย์, 2561) ในอนาคตกลุ่มเงินเนอเรชั่นวายจึงเป็นตัวแปรสำคัญในการผลักดันให้เกิดการเปลี่ยนแปลงวัฒนธรรมองค์กรผ่านการมีส่วนร่วมในการกำหนดทิศทางขององค์กรแทนคนรุ่นเก่า ด้วยถึงแม้เงินเนอเรชั่นวายจะมีความเชื่อมั่นในความสำเร็จการทำงานเป็นทีม มีความตั้งใจที่จะทำงานให้สำเร็จ เช่นเดียวกับเงินเนอเรชั่นก่อนหน้า แต่จากการเติบโตในสภาพแวดล้อมการผสมผสานของวัฒนธรรมจากคนหลายเชื้อชาติและเทคโนโลยี ทำให้เงินเนอเรชั่นวายมีแนวโน้มที่จะยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่น มีความสามารถในการปรับตัวหรือมีความยืดหยุ่นสูง มีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยี มีความเชื่อมั่นในตัวเองสูง และมีทัศนคติในการทำงานว่าทุกอย่างสามารถทำได้ (Zemke et al., 2000) การที่เงินเนอเรชั่นวายเป็นผู้บริหารจึงอาจมีการนำในรูปแบบที่แตกต่างจากเดิมและเป็นความท้าทายขององค์กร ที่ต้องการภาวะผู้นำของผู้บริหารเงินเนอเรชั่นวายที่เหมาะสมเพื่อให้ผู้ตามหรือผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีประสิทธิภาพ สนับสนุนภาวะผู้นำในองค์กรให้สามารถแปลงนโยบายไปสู่การปฏิบัติให้เกิดผลเป็นรูปธรรม และพัฒนาองค์กรให้เป็นองค์กรที่มีสมรรถนะสูง (High Performance Organization) (สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2545) พร้อมกับการนำใช้คุณลักษณะของเงินเนอเรชั่นวายของผู้บริหารมาเป็นประโยชน์สูงสุดต่อองค์กร

จากข้อมูลดังกล่าวผู้วิจัยจึงเห็นความสำคัญอย่างมากต่อภาวะผู้นำของผู้บริหารเงินเนอเรชั่นวาย และคุณลักษณะของผู้ตามที่มีประสิทธิภาพของผู้ใต้บังคับบัญชาที่ส่งผลต่อความสำเร็จขององค์กรทุกรูปแบบ รวมทั้งศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารเงินเนอเรชั่นวายกับคุณลักษณะของผู้ตามที่มีประสิทธิภาพ โดยนำข้อมูลที่วิเคราะห์มาช่วยในการพัฒนาภาวะผู้นำ และคุณลักษณะผู้ตามให้มีประสิทธิภาพยิ่งขึ้นทั้งในปัจจุบันและอนาคต จึงได้ศึกษาทฤษฎีตลอดจนงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง เพื่อทำการวิจัยในกลุ่มอุตสาหกรรมระบบปรับอากาศในรถยนต์ เขตนิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด ระยอง ซึ่งเป็นพื้นที่อุตสาหกรรมที่ใหญ่ที่สุดแห่งหนึ่งในโลกและได้รับการขนานนามว่าเป็น “ดีทรอยต์แห่งตะวันออก” มีการพัฒนาอย่างมั่นคงด้วยการเป็นศูนย์รวมการผลิตด้านยานยนต์ มีกำลังการผลิตคิดเป็น 1 ใน 3 ของกำลังการผลิตยานยนต์ทั้งหมดของประเทศไทย โดยมีบริษัทผู้ผลิตรถยนต์และอุตสาหกรรมรวมทั้งสิ้นกว่า 107 ราย ซึ่งในจำนวนนี้ ประกอบไปด้วยบริษัทผู้ผลิตชิ้นส่วนยานยนต์ 9 ใน 10 บริษัทยักษ์ใหญ่ของโลก (Hemaraj, 2559: ออนไลน์)

จุดมุ่งหมายของการวิจัย

1. เพื่อเปรียบเทียบรูปแบบภาวะผู้นำผู้บริหารเจนเนอเรชันวายจำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานของผู้บริหารเจนเนอเรชันวาย ในกลุ่มอุตสาหกรรมระบบปรับอากาศในรถยนต์ เขตนิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด ระยอง
2. เพื่อเปรียบเทียบคุณลักษณะของผู้ตามที่มีประสิทธิผล จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานของพนักงาน ในกลุ่มอุตสาหกรรมระบบปรับอากาศในรถยนต์ เขตนิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด ระยอง
3. เพื่อวิเคราะห์ระดับความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบภาวะผู้นำผู้บริหารเจนเนอเรชันวายกับคุณลักษณะของผู้ตามที่มีประสิทธิผล ในกลุ่มอุตสาหกรรมระบบปรับอากาศในรถยนต์ เขตนิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด ระยอง

ขอบเขตของการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้ผู้วิจัยได้กำหนดขอบเขตของการวิจัยออกเป็น

1. ขอบเขตด้านเนื้อหา การวิจัยครั้งนี้มุ่งเน้นการศึกษาภาวะผู้นำของผู้บริหารเจนเนอเรชันวายด้วยทฤษฎีรูปแบบภาวะผู้นำเชิงเส้นทาง-เป้าหมาย (Path-Goal Theory) ของ House & Evans (1970) จำแนกพฤติกรรมผู้นำ 4 แบบ ได้แก่ 1) ภาวะผู้นำแบบชี้แนะ (Directive Leadership) 2) ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน (Supportive Leadership) 3) ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative Leadership) และ 4) ภาวะผู้นำแบบเน้นความสำเร็จของงาน (Achievement Oriented-Leadership)

สำหรับคุณลักษณะของผู้ตามที่มีประสิทธิผล จำแนกเป็น 4 ประการ ตามแนวคิดของ Kelley (1992) ได้แก่ 1) มีความสามารถจัดการตนเอง (Self - Management) 2) มีความผูกพัน (Commitment) 3) ความสามารถและความทุ่มเท (Competence and Focus) และ 4) ความกล้า (Courage)

ในการแบ่งเจนเนอเรชันเพื่อทำการศึกษานักบริหารเจนเนอเรชันวาย ใช้ช่วงอายุตามแนวคิดของ Zemke et al. (2000) ซึ่งหมายถึงผู้ที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2524-2543

2. ขอบเขตด้านประชากร ประชากรในการศึกษานี้ ได้แก่ พนักงานทั้งในส่วนสำนักงานและส่วนปฏิบัติการที่ไม่ใช่ระดับผู้จัดการขึ้นไป ที่มีผู้บังคับบัญชาโดยตรงอยู่ในเจนเนอเรชันวาย ปฏิบัติงานในกลุ่มอุตสาหกรรมระบบปรับอากาศในรถยนต์ ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด ระยอง

3. ขอบเขตด้านพื้นที่ ทำการศึกษาจากพนักงานในกลุ่มอุตสาหกรรมระบบปรับอากาศในรถยนต์ เขตนิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด ระยอง โดยเลือก 2 บริษัทที่มียอดขายสูง 2 อันดับ จากจำนวนบริษัททั้งหมด 4 บริษัท

4. ขอบเขตด้านระยะเวลา ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บข้อมูลตั้งแต่ 1- 31 สิงหาคม พ.ศ. 2562

สมมติฐานของการวิจัย

สมมติฐานการวิจัย 1 ผู้บริหารเจนเนอเรชันวายที่มีปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานที่แตกต่างกัน มีรูปแบบภาวะผู้นำแต่ละด้านที่แตกต่างกัน

สมมติฐานการวิจัย 2 ผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานที่แตกต่างกัน มีคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลแต่ละด้านที่แตกต่างกัน

สมมติฐานการวิจัย 3 รูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารเจนเนอเรชันวายมีความสัมพันธ์ต่อคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของผู้ใต้บังคับบัญชา

การทบทวนวรรณกรรมและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

ทฤษฎีรูปแบบภาวะผู้นำเชิงเส้นทาง-เป้าหมาย (Path-Goal Theory)

House & Evans (1970) ได้เสนอทฤษฎีรูปแบบภาวะผู้นำเชิงเส้นทาง-เป้าหมาย ซึ่งมีมุมมองว่าผู้นำเป็นผู้จูงใจให้ผู้ใต้บังคับบัญชาแสดงความสามารถในการทำงานด้วยความพึงพอใจเพื่อให้บรรลุเป้าหมายได้ในแต่ละสถานการณ์ โดยสามารถจำแนกพฤติกรรมผู้นำ 4 แบบที่ผู้นำจะเลือกใช้พฤติกรรมที่เหมาะสมกับผู้ตามและสภาพแวดล้อมในการทำงาน (สมยศ นาวิการ, 2543) ดังนี้

- 1) ภาวะผู้นำแบบชี้แนะ (Directive Leadership) ผู้นำทำการสั่งการ ผู้ใต้บังคับบัญชาไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจ
- 2) ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน (Supportive Leadership) ผู้นำมีความเป็นกันเอง สนใจเพื่อนร่วมงาน เป็นมิตรกับผู้ใต้บังคับบัญชา เห็นอกเห็นใจผู้ร่วมงาน
- 3) ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม (Participative Leadership) ผู้นำส่งเสริมให้สมาชิกในกลุ่มได้มีส่วนร่วมในการวางแผน แสดงความคิดเห็นและผู้บริหารใช้ข้อเสนอแนะจากผู้ใต้บังคับบัญชาไปประกอบการตัดสินใจ
- 4) ภาวะผู้นำแบบเน้นความสำเร็จของงาน (Achievement Oriented-Leadership) ผู้นำจะมุ่งผลงานของกลุ่มจะกำหนดเป้าหมายที่ท้าทาย ส่งเสริมการทำงานสู่จุดมุ่งหมาย

คุณลักษณะของผู้ตามที่มีประสิทธิผล

Kelley (1992) ได้แสดงถึงคุณลักษณะของผู้ตามที่มีประสิทธิผล มี 4 ประการ (อ้างใน สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์, 2545) ดังนี้

- 1) มีความสามารถจัดการตนเอง (Self-Management) ได้แก่ ความสามารถควบคุมตนเองและพึ่งพาตนเองได้ สามารถทำงานได้ดี ผู้นำสามารถไว้วางใจที่จะมอบหมายความรับผิดชอบ โดยปราศจากการตรวจตราใกล้ชิด
- 2) มีความผูกพัน (Commitment) ได้แก่ ความผูกพันตนเองอยู่กับเป้าหมายองค์การซึ่งส่งผลให้งานลุล่วงได้ตามเป้าหมาย
- 3) ความสามารถและความทุ่มเท (Competence and Focus) ได้แก่ การมีทักษะความชำนาญที่เป็นประโยชน์ต่อองค์การ เป็นผู้ใฝ่เรียนรู้อยู่ตลอดเวลาซึ่งทำให้เกิดการพัฒนาในอาชีพของตน
- 4) ความกล้า (Courage) ได้แก่ มีความน่าเชื่อถือ ซื่อสัตย์ และกล้าหาญ มีจริยธรรม

การแบ่งเจนเนอเรชัน

เจนเนอเรชันนั้นเกี่ยวข้องกับเรื่องของอายุและวิวัฒนาการทางสังคมตามลำดับเวลา ความแตกต่างของเจนเนอเรชันนั้น ในเชิงคุณลักษณะ แนวความคิด ความเชื่อ ทศนคติ แนวโน้มพฤติกรรมในการใช้ชีวิต การบริโภค และวิธีการทำงานจึงให้เป็นประโยชน์ทางด้านการบริหารความแตกต่างของบุคลากรในองค์การ (Humphrey & Stokes, 2000: 4)

Zemke et al. (2000) ได้ให้แนวคิดไว้เกี่ยวกับเจนเนอเรชันตามมุมมองในเชิงสังคมวิทยา โดยเจนเนอเรชันวาย (Generation Y) หมายถึงผู้ที่เกิดระหว่างปี พ.ศ. 2524-2543 ซึ่งเป็นช่วงเวลาที่มีการเจริญเติบโตทางด้านเทคโนโลยีต่างๆ ผู้ที่เกิดในเจนเนอเรชันวายจึงมีความรู้ความสามารถด้านเทคโนโลยีสูง ขณะเดียวกันเนื่องจากเกิดในยุคที่มีการผสมผสานของวัฒนธรรมจากคนหลายเชื้อชาติ ทำให้เจนเนอเรชันวายเป็นผู้ที่มีความสามารถในการปรับตัว ยอมรับฟังความคิดเห็นของผู้อื่นมากกว่าคนทุกรุ่นที่ผ่านมา มีจิตใจในการทำงานเป็นทีม และทัศนคติในการทำงานที่ดี แต่ทั้งนี้มีความเป็นพวกวัตถุนิยม และให้ความสำคัญกับเรื่องค่าตอบแทนจากการทำงาน

งานวิจัยที่เกี่ยวข้อง

การศึกษาเกี่ยวกับภาวะผู้นำของผู้บริหาร เช่น งานวิจัยของ นันทพร ศรีวงษ์ (2556) ซึ่งศึกษาถึงภาวะผู้นำที่มีผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานของบุคลากรธนาคารออมสินภาค 9 งานวิจัยของ สุวรรณา เทพประสิทธิ์ (2555), ศศิวิมล สุขทนารักษ์ (2554), นาวาวิ เจอะอุมา (2557) และ กุลนิษฐ์ ฐัญญู (2557) ภาวะผู้นำของผู้บริหารในบริบทของสถานศึกษา โดยงานวิจัยดังกล่าวได้ศึกษาตามกรอบแนวคิดภาวะผู้นำแบบวิถีทาง – เป้าหมาย ใน 4 ด้านได้แก่ ผู้นำแบบชี้แนะ ด้านผู้นำแบบมีส่วนร่วม ด้านผู้นำแบบสนับสนุน และด้านผู้นำแบบมุ่งเน้นความสำเร็จ

งานวิจัยของ นันทพร ศรีวงษ์ (2556) ได้ศึกษาถึงภาวะผู้นำของผู้บริหารที่มีความแตกต่างตามปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริหาร พบว่า ภาวะผู้นำของผู้บริหารที่มีปัจจัยส่วนบุคคลที่แตกต่างกันมีรูปแบบภาวะผู้นำที่แตกต่างกัน โดยสถานภาพสมรสและระดับเงินเดือนมีผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานที่ระดับ 0.05 ส่วนภาวะผู้นำแบบชี้แนะ ด้านภาวะผู้นำแบบสนับสนุน ด้านภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม และด้านภาวะผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ มีความสัมพันธ์กับขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงานที่ระดับ 0.05 ส่วนงานวิจัยของ อรวรางค์ จันทร์เกษม (2558) พบว่า ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารตามความคิดเห็นของพนักงานมีความแตกต่างกันตามปัจจัยส่วนบุคคลที่ระดับนัยสำคัญ 0.05

สำหรับการศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ตามที่มีประสิทธิผล เช่น งานวิจัยของ ชุติพร เพ็ชรศรี (2557) ได้ศึกษาเรื่องคุณลักษณะของผู้ตามแบบห่างเหิน ผู้ตามแบบเอาตัวรอด ผู้ตามแบบเฉื่อยชา ผู้ตามแบบมีประสิทธิผล และผู้ตามแบบปรับตัว งานวิจัยของ ธัญรัตน์ คล้ายขำ (2556) ได้ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้ตามที่ดีของพยาบาลวิชาชีพ โดยแบ่งเป็น 6 องค์ประกอบคือ 1) มีคุณธรรม จริยธรรม และมีระเบียบวินัย 2) มีความคิดสร้างสรรค์ กล้าแสดงออก และมีการพัฒนาตนเอง 3) มีความรู้ความสามารถ และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ 4) เป็นสมาชิกทีมที่ดี 5) มีความมุ่งมั่นทุ่มเท 6) สามารถจัดการตนเองได้ พบว่าองค์ประกอบทั้ง 6 องค์ประกอบนี้ มีค่าความแปรปรวนอยู่ระหว่าง 2.066 – 47.608 สามารถอธิบายความแปรปรวนได้รวมกันร้อยละ

ละ 65.470 และเมื่อพิจารณาตามค่าความแปรปรวน พบว่าด้านมีคุณธรรมจริยธรรมและมีระเบียบวินัย เป็นองค์ประกอบที่สำคัญเป็นอันดับแรก ซึ่งค่าความแปรปรวนเท่ากับ 23.32 เป็นปัจจัยสำคัญในการช่วยให้เป็นผู้มีระเบียบปลูกฝังให้เป็นคนรับผิดชอบสามารถควบคุมตนเอง และทำงานร่วมกับผู้อื่นในองค์การต่างๆ ประกอบด้วยผู้นำและผู้ตาม ผู้ตามในฐานะที่เป็นสมาชิกของกลุ่มจะต้องควบคุมตัวเองและร่วมมือกับคนอื่นจึงต้องมีระเบียบวินัย และงานวิจัยของ นงราม อุไรรัตน์ (2551) ได้ศึกษาเกี่ยวกับตัวชี้วัดคุณลักษณะผู้ตามที่ดีของพยาบาลประจำการ โรงพยาบาลศูนย์ ซึ่งได้ใช้การแบ่งคุณลักษณะผู้ตามเป็น 7 องค์ประกอบ 1) มีความกล้าแสดงออก 2) มีระเบียบวินัย 3) พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง 4) บริหารจัดการตนเองได้ 5) อุทิศตนให้กับงานและหน่วยงาน 6) ให้ความร่วมมือในการทำงาน 7) ความมีน้ำใจ สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 67.46 และเมื่อพิจารณาตามค่าความแปรปรวนพบว่า มีความกล้าแสดงออกเป็นองค์ประกอบที่สามารถอธิบายความแปรปรวนได้มากที่สุด คือ ร้อยละ 12.54 รองลงมาคือ พัฒนาตนเองอย่างต่อเนื่อง สามารถอธิบายความแปรปรวนได้ร้อยละ 11.45 ในส่วนการศึกษาของ นงราม อุไรรัตน์ (2551) และ ธัญรัตน์ คล้ายข้า (2556) ซึ่งศึกษาคุณลักษณะผู้ตามที่ดีตามแนวคิดผู้ตามที่เป็นแบบอย่างของ Kelley (1992) ที่ศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ตาม 4 ด้าน ได้แก่ 1) มีความสามารถจัดการตนเอง 2) มีความผูกพัน 3) ความสามารถและความทุ่มเท และ 4) ความกล้า

การศึกษาเกี่ยวกับคุณลักษณะของผู้ตามที่มีประสิทธิผลของผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานที่แตกต่างกัน ได้แก่ งานวิจัยของ ชุติพร เพ็ชรศรี (2557) พบว่าปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ใต้บังคับบัญชาที่แตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิภาพของผู้ใต้บังคับบัญชาที่แตกต่างกัน การศึกษาการศึกษาของ อรวรรค์ จันทรเกษม (2558) พบว่า พนักงานที่มีปัจจัยส่วนบุคคลแตกต่างกันมีพฤติกรรมมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการทำงานไม่แตกต่างกัน ยกเว้นปัจจัยด้านระยะเวลาการทำงาน ที่ระดับนัยสำคัญ 0.053) ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารตามความคิดเห็นของพนักงานมีความสัมพันธ์กับพฤติกรรมมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการทำ งานของพนักงานในเชิงบวกในระดับปานกลาง ที่ระดับนัยสำคัญ 0.01 ส่วนการศึกษาของ ศิลา จุลานนท์ (2551) ได้ศึกษารูปแบบภาวะผู้ตามของข้าราชการทหาร พบว่า เพศหญิงมีภาวะผู้ตามแบบมีประสิทธิผลในสัดส่วนที่สูงกว่าเพศชาย ทั้งนี้เนื่องจากเพศชายได้รับโอกาสมากกว่าโดยเฉพาะในสังคมทหาร ทำให้มีอิสระและความคิดสร้างสรรค์ในระดับต่ำกว่า ส่วนใหญ่มีอายุ 46 ปีขึ้นไป ทั้งนี้อายุ และประสบการณ์มาก ทำให้มีความสามารถในการบริหารจัดการงานได้ด้วยตัวเอง และได้มีการแลกเปลี่ยนความคิดเห็นอย่างอิสระ

ภาวะผู้นำจะส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์การ โดยการศึกษาของ กุลนิษฐ์ ฐัญญู (2557) ซึ่งศึกษาในบริบทของสถานศึกษา พบว่าภาวะผู้นำจะส่งผลต่อประสิทธิผลขององค์การในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 การศึกษาของ สุวรรณา เทพประสิทธิ์ (2555) ในบริบทของสถานศึกษาเช่นกัน พบว่า ภาวะผู้นำวิถีทาง - เป้าหมายของผู้บริหาร มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 โดยมีค่าความสัมพันธ์ในระดับปานกลาง ทั้งนี้ผู้บริหารที่มีภาวะผู้นำแบบสั่งการมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของสถานศึกษาต่ำ คือตั้งนั้นทางผู้บริหารควรหลีกเลี่ยงพฤติกรรมภาวะผู้นำแบบสั่งการ เพื่อเพิ่มระดับการจูงใจ ให้การปฏิบัติงานประสบผลสำเร็จ บรรลุเป้าหมายที่ตั้งไว้ เพิ่มประสิทธิผลของโรงเรียน การศึกษาของศศิวิมล สุขนารักษ์ (2554) พบว่าความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับสมรรถนะการ

บริหารงานมีความสัมพันธ์กันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 มีค่าความสัมพันธ์กันทางบวกในระดับสูง การศึกษาของนาวาวิ เจอะอูมา (2557) พบว่าความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำแบบสั่งการในภาพรวมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับต่ำกับประสิทธิผลการบริหารงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ในขณะที่ภาพรวมของภาวะผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน และภาวะผู้นำแบบให้มีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์ทางบวกในระดับค่อนข้างสูงกับประสิทธิผลการบริหารงาน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ส่วนการศึกษาโดยกนิษฐา สุขสมัย (2558) พบว่าการบริหารแบบมีส่วนร่วมของบุคลากรส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ นอกจากนี้ จากการวิจัยยังพบว่าคุณลักษณะของผู้ตามที่มีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานด้วยเช่นกัน การศึกษาโดย ชูลิพร เพ็ชรศรี (2557) ซึ่งศึกษาในกลุ่มธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารพบว่า คุณลักษณะผู้ตามมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานโดยรวมและรายด้านอยู่ในระดับปานกลาง ยกเว้นผู้ตามแบบห่างเหินมีความสัมพันธ์กันในระดับต่ำ ส่วนผู้ตามแบบเอาตัวรอดมีความสัมพันธ์ระดับต่ำอย่างไม่มีนัยสำคัญทางสถิติ และผู้ตามแบบเฉื่อยชามีความสัมพันธ์เชิงลบในระดับต่ำ อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 นอกจากนี้ยังพบว่าคุณลักษณะผู้ตามแบบมีประสิทธิผล และผู้ตามแบบปรับตามมีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงานอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 สำหรับการศึกษาที่พบว่าความสัมพันธ์ที่ติระหว่างผู้นำและผู้ตามส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของผู้ตามได้แก่ งานวิจัยของ Niemeyer (2016) ในบริบทของบริษัทด้านการสื่อสาร และในส่วนของงานวิจัยที่ศึกษาถึงความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารกับรูปแบบภาวะผู้ตามที่มีประสิทธิผล ในการศึกษาของ อโณทัย จิระดา (2552) พบว่า ครุซึ่งส่วนใหญ่มีแบบภาวะผู้ตามแบบมีประสิทธิผลส่งผลให้ประสิทธิภาพการบริหารงานของสถานศึกษาอยู่ในระดับมีประสิทธิภาพมาก

วิธีการดำเนินการวิจัย

การศึกษาครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงสำรวจ (Survey Research) ทำการเก็บข้อมูลโดยใช้แบบสอบถามจากกลุ่มตัวอย่าง โดยกำหนดประชากรที่ศึกษา ได้แก่ พนักงานในอุตสาหกรรมระบบปรับอากาศในรถยนต์ที่มีผู้บริหารเจนเนอเรชันวายเป็นผู้บังคับบัญชา มีจำนวนรวมทั้งสิ้น 1,830 คน คำนวณขนาดของกลุ่มตัวอย่างโดยโปรแกรมสำเร็จรูป G*Power ตามแนวคิดของ Cohen (1977) โดยกำหนดขนาดอิทธิพล (Effect size) ขนาดกลาง เท่ากับ 0.25 $\alpha = 0.05$ ค่าอำนาจการทดสอบ (Power) เท่ากับ 0.95 จำนวนกลุ่มในการวิเคราะห์ความแตกต่างของค่าเฉลี่ยระหว่างกลุ่มสูงสุดเท่ากับ 7 กลุ่ม ได้ขนาดตัวอย่าง 343 ตัวอย่าง ผู้วิจัยได้ทำการเก็บตัวอย่างสำรองเพิ่มเติมเพื่อป้องกันความไม่สมบูรณ์ของแบบสอบถามอีกประมาณร้อยละ 15 ทำให้ได้จำนวนตัวอย่างที่รวบรวมทั้งสิ้น 400 ตัวอย่าง ทำการสุ่มตัวอย่างแบบตามความสะดวก (Convenience Sampling) ด้วยวิธีการเลือกพนักงานที่มีผู้บริหารเจนเนอเรชันวายเป็นผู้บังคับบัญชาที่สะดวกต่อการตอบแบบสอบถามจนครบตามจำนวน

แบบสอบถามที่ใช้เก็บรวบรวมข้อมูล ประกอบด้วย 3 ส่วน ได้แก่ ส่วนที่ 1 ข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานของผู้ใต้บังคับบัญชา ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน

ประสบการณ์การทำงาน และแผนก และของผู้บริหารเงินเนอเรชั่นวาย ได้แก่ เพศ สถานภาพ ระดับการศึกษา อายุ ตำแหน่งงาน ประสบการณ์การทำงาน และแผนก ลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิด ส่วนที่ 2 แบบสอบถามเกี่ยวกับภาวะนำของผู้บริหารเงินเนอเรชั่นวาย รวมถึง ภาวะผู้นำแบบชี้แนะ ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม และภาวะผู้นำแบบเน้นความสำเร็จของงาน โดยพัฒนาตามแนวคิดรูปแบบภาวะผู้นำเชิงเส้นทาง-เป้าหมาย (Path-Goal Theory) ของ House & Evans (1970) และจากการวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ งานวิจัยของ สุวรรณภา เทพประสิทธิ์ (2555), ศศิวิมล สุขทนารักษ์ (2554), กัลยาณี บัณฑิตชาติ (2557) และ นาวาวี เจาะอุมา (2557) ส่วนที่ 3 แบบสอบถามเกี่ยวกับคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของผู้ได้บังคับบัญชา รวมถึง ความสามารถบริหารจัดการตนเองได้ มีความผูกพัน เสริมสร้างศักยภาพและการทุ่มเทตน และความกล้า ตามแนวคิดของเคลลี (Kelley, 1992) และจากงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ได้แก่ งานวิจัยของ ธีรธรรม คัลยาณี (2556) และ นงราม อุไรรัตน์ (2551) โดยมีลักษณะคำถามเป็นแบบปลายปิด ใช้มาตราส่วนประมาณค่า (Rating Scale) ซึ่งกำหนดตามวิธีของลิเคิร์ต (Likert Scale) (Likert, 1961) แบ่งระดับเป็น 5 ระดับ

ก่อนการนำแบบสอบถามไปใช้ทำการวิเคราะห์ค่าดัชนีความสอดคล้องระหว่างข้อคำถาม IOC (Item-Objective Congruence Index) โดยผู้ทรงคุณวุฒิจำนวน 3 ท่าน พบว่ามีค่าดัชนีความสอดคล้องอยู่ระหว่าง 0.33 – 1.00 ดังนั้น ผู้วิจัยได้ทำการแก้ไขปรับปรุงข้อคำถามที่มีดัชนีความสอดคล้องต่ำกว่า 0.5 เพื่อให้มีความเหมาะสมในการนำไปใช้ (ประสพชัย พสุนนท์, 2558) หลังจากนั้นนำแบบสอบถามไปทดลองใช้ (Try out) กับกลุ่มตัวอย่างอื่นที่มีคุณสมบัติใกล้เคียงกับกลุ่มตัวอย่าง จำนวน 30 ชุดเพื่อตรวจสอบความเชื่อมั่น (Reliability) ของข้อคำถาม พบว่ามีค่า Corrected Item-total Correlation อยู่ในเกณฑ์ที่ยอมรับได้คือมีค่าระหว่าง 0.3 – 0.7 มีค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาของครอนบาค (Cronbach Alpha Coefficient) ของรูปแบบภาวะผู้นำเชิงเส้นทาง - เป้าหมาย อยู่ระหว่าง 0.786-0.946 และค่าสัมประสิทธิ์แอลฟาคูณลักษณะของผู้ตามที่มีประสิทธิผล อยู่ระหว่าง 0.746-0.824 ซึ่งถือว่ายอมรับได้คือมีค่า 0.7 ขึ้นไป (Nunally, 1978: 245)

ในการวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยนำแบบสอบถามการวิเคราะห์ข้อมูลทางสถิติโดยใช้โปรแกรมสำเร็จรูปทางสถิติในการวิเคราะห์ข้อมูล สถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล มีดังนี้

1. สถิติเชิงพรรณนา ค่าร้อยละ ค่าเฉลี่ย และค่าเบี่ยงเบนมาตรฐาน ใช้อธิบายข้อมูลเกี่ยวกับปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานของผู้ได้บังคับบัญชา และของผู้บริหารเงินเนอเรชั่นวาย
2. สถิติเชิงอนุมาน ทดสอบเปรียบเทียบภาวะผู้นำของผู้บริหารและคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผล จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงาน โดยใช้ t-test (เปรียบเทียบความแตกต่างของค่าเฉลี่ยประชากร 2 กลุ่ม) การทดสอบความแปรปรวน (เปรียบเทียบความแตกต่างค่าเฉลี่ยของประชากรมากกว่า 2 กลุ่ม) การทดสอบค่าความแตกต่างเป็นรายคู่ โดยวิธีของ LSD (Least-Significant Different) การวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารและคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลใช้ค่าสถิติสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์แบบเพียร์สัน (Pearson's Product Moment Correlation Coefficient) โดยกำหนดระดับนัยสำคัญทางสถิติของการทดสอบที่ 0.05

ผลการวิจัย

ส่วนที่ 1 ผลการวิเคราะห์ลักษณะประชากรศาสตร์ของผู้ของผู้ได้บังคับบัญชาและของผู้บริหาร

ผู้ได้บังคับบัญชา ซึ่งเป็นพนักงานในอุตสาหกรรมระบบปรับอากาศรถยนต์ที่มีผู้บังคับบัญชาอยู่ในเงินเนอเรชั่นวาย กว่ากึ่งหนึ่งเป็นเพศชาย (ร้อยละ 52.25) มีสถานภาพโสดคิดเป็นร้อยละ 50.50 ส่วนใหญ่มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า (ร้อยละ 84.00) ร้อยละ 67.75 มีอายุอยู่ในช่วง 25 - 31 ปี และร้อยละ 26.00 มีอายุในช่วง 32-38 ปี ในส่วนของปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริหารซึ่งอยู่เงินเนอเรชั่นวาย ส่วนใหญ่เป็นเพศชาย (ร้อยละ 60.00) มีอายุอยู่ในช่วง 32-38 ปี (ร้อยละ 88.50) มีระดับการศึกษาอยู่ในระดับปริญญาตรีหรือสูงกว่า (ร้อยละ 89.25) โดยร้อยละ 68.25 อยู่ในตำแหน่งผู้บริหารระดับล่าง ร้อยละ 31.00 อยู่ในตำแหน่งผู้บริหารระดับกลาง และร้อยละ 0.75 อยู่ในตำแหน่ง ผู้บริหารระดับสูง

ส่วนที่ 2 ผลการวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับรูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารเงินเนอเรชั่นวาย และคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของผู้ได้บังคับบัญชา

การวิเคราะห์ข้อมูลเกี่ยวกับระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารเงินเนอเรชั่นวาย พบว่า ภาวะผู้นำรูปแบบต่างๆ ของผู้บริหารเงินเนอเรชั่นวาย อยู่ในระดับมากทุกด้าน ดังนี้ ภาวะผู้นำแบบชี้แนะ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.94 ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.90 ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.76 และภาวะผู้นำแบบเน้นความสำเร็จ มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.65 ส่วนคุณลักษณะของผู้ตามที่มีประสิทธิผลโดยรวมมีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.74 ซึ่งหมายถึงอยู่ในเกณฑ์มาก และเมื่อพิจารณารายด้านอยู่ในระดับมากทุกด้าน เรียงลำดับคุณลักษณะของผู้ตามที่มีประสิทธิผลจากมากไปน้อยดังนี้ ด้านความกล้า ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.95 ด้านความสามารถและความทุ่มเท ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.77 ด้านความผูกพัน มีค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.73 และด้านความสามารถจัดการตนเอง ค่าเฉลี่ยเท่ากับ 3.52 (รายละเอียดดังตารางที่ 1)

ตารางที่ 1 ค่าเฉลี่ย ส่วนเบี่ยงเบนมาตรฐานและการแปลผลของระดับภาวะผู้นำของผู้บริหารเงินเนอเรชั่นวาย และคุณลักษณะของผู้ตามที่มีประสิทธิผล

ภาวะผู้นำของผู้บริหารเงินเนอเรชั่นวายและ คุณลักษณะของผู้ตามที่มีประสิทธิผล	n = 400		
	\bar{X}	SD	แปลผล
ภาวะผู้นำของผู้บริหารโดยรวม	3.81	0.827	มาก
ภาวะผู้นำแบบชี้แนะ	3.94	0.564	มาก
ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน	3.90	0.632	มาก
ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม	3.76	0.625	มาก
ภาวะผู้นำแบบเน้นความสำเร็จ	3.65	0.554	มาก
คุณลักษณะของผู้ตามที่มีประสิทธิภาพโดยรวม	3.74	0.834	มาก
ความสามารถจัดการตนเอง	3.52	0.635	มาก
ความผูกพัน	3.73	0.591	มาก
ความสามารถและความทุ่มเท	3.77	0.562	มาก
ความกล้า	3.95	0.553	มาก

ที่มา: จากการศึกษา

ส่วนที่ 3 ผลการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของรูปแบบภาวะผู้นำ ของพนักงานกลุ่มอุตสาหกรรมระบบปรับอากาศในรถยนต์ ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด ระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงาน

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานผู้บริหารเจนเนอเรชันวาย (Generation Y) ที่มีปัจจัยส่วนบุคคล ได้แก่ เพศ อายุ ระดับการศึกษา ที่แตกต่างกัน และมีปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงาน ได้แก่ ตำแหน่งงาน ประสบการณ์ทำงาน และแผนกที่แตกต่างกัน มีรูปแบบภาวะผู้นำแต่ละด้านแตกต่างกัน กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ใช้สถิติทดสอบ t-test ในการทดสอบความแตกต่างของภาวะผู้นำจำแนกตาม เพศ และอายุ และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-way ANOVA) ในการทดสอบความแตกต่างของภาวะผู้นำจำแนกตาม ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน อายุงานในตำแหน่งผู้บริหาร และแผนก ผลการศึกษาดังตารางที่ 2

ตารางที่ 2 ค่า p-value ที่ได้จากการเปรียบเทียบรูปแบบภาวะผู้บริหารเจนเนอเรชันวายตามปัจจัยส่วนบุคคล และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงาน

รูปแบบภาวะ	ปัจจัยส่วนบุคคล			ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงาน		
	เพศ	อายุ	ระดับการศึกษา	ตำแหน่ง	อายุงาน	แผนก
ภาวะผู้นำแบบชี้แนะ	0.042**	0.410	0.829	0.822	0.262	0.001**
ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน	0.018**	1.000	0.839	0.271	0.631	0.001**
ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม	0.396	0.711	0.992	0.321	0.075	0.001**
ภาวะผู้นำแบบเน้นความสำเร็จ	0.299	0.220	0.330	0.330	0.642	0.001**

หมายเหตุ ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ที่มา: จากการศึกษา

จากตารางที่ 2 ผลการศึกษาพบว่าผู้บริหารเจนเนอเรชันวายเพศหญิงและเพศชาย มีรูปแบบภาวะผู้นำด้านภาวะผู้นำแบบชี้แนะและด้านภาวะผู้นำแบบสนับสนุนที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยผู้บริหารเจนเนอเรชันวายเพศหญิงมีภาวะผู้นำแบบชี้เนื้อมากกว่าผู้บริหารเจนเนอเรชันวายเพศชาย ขณะที่ผู้บริหารเจนเนอเรชันวายเพศหญิงมีภาวะผู้นำแบบสนับสนุนน้อยกว่าผู้บริหารเจนเนอเรชันวายเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 และผู้บริหารเจนเนอเรชันวายที่อยู่ในแผนกที่แตกต่างกัน มีรูปแบบภาวะผู้นำด้านภาวะผู้นำแบบชี้แนะ ด้านภาวะผู้นำแบบสนับสนุน ด้านภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม และด้านภาวะผู้นำแบบเน้นความสำเร็จที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ส่วนผู้บริหารเจนเนอเรชันวายที่มีอายุ ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และประสบการณ์การทำงานที่แตกต่างกัน มีรูปแบบภาวะผู้นำในแต่ละด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ส่วนที่ 4 ผลการวิเคราะห์เพื่อเปรียบเทียบความแตกต่างของคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของผู้ใต้บังคับบัญชา ของพนักงานกลุ่มอุตสาหกรรมระบบปรับอากาศในรถยนต์ ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด ระยอง จำแนกตามปัจจัยส่วนบุคคล

การวิเคราะห์ข้อมูลเพื่อทดสอบสมมติฐานผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีปัจจัยส่วนบุคคลได้แก่ เพศ สถานภาพการสมรส ระดับการศึกษา และอายุ และปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานได้แก่ ตำแหน่งงาน ประสบการณ์ทำงาน และแผนก มีคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของผู้ใต้บังคับบัญชาแตกต่างกัน กำหนดนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ใช้สถิติทดสอบ t-test ในการทดสอบความแตกต่างของภาวะผู้นำจำแนกตามเพศ และอายุ และใช้การวิเคราะห์ความแปรปรวน (One-way ANOVA) ในการทดสอบความแตกต่างของภาวะผู้นำจำแนกตามระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน ประสบการณ์ทำงาน และแผนก ผลการศึกษาดังตารางที่ 3

ตารางที่ 3 ค่า p-value ที่ได้จากการเปรียบเทียบคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลตามปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานของผู้ตาม

คุณลักษณะผู้ตาม	ปัจจัยส่วนบุคคล				ปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงาน		
	เพศ	สถานภาพ	ระดับการศึกษา	อายุ	ตำแหน่ง	อายุงาน	แผนก
ความสามารถจัดการตนเอง	0.120	0.151	0.607	0.001**	0.233	0.001**	0.566
ความผูกพัน	0.882	0.613	0.768	0.001**	0.245	0.001**	0.832
ความสามารถและทุ่มเท	0.068	0.534	0.579	0.001**	0.080	0.001**	0.413
ความกล้า	0.245	0.534	0.579	0.001**	0.080	0.001**	0.413

หมายเหตุ ** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ที่มา: จากการศึกษา

จากตารางที่ 3 ผลการศึกษาพบว่าผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีอายุ และอายุงานที่แตกต่างกันมีคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลในทุกด้าน ได้แก่ ด้านความสามารถในการจัดการตนเอง ด้านความผูกพัน ด้านความสามารถและความทุ่มเท และด้านความกล้าที่แตกต่างกัน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ส่วนผู้ใต้บังคับบัญชาที่มีเพศ สถานภาพสมรส ระดับการศึกษา ตำแหน่งงาน และแผนกที่แตกต่างกันมีคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลในทุกด้านไม่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ส่วนที่ 5 ผลการวิเคราะห์ความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารเจนเนอเรชันวาย (Generation Y) กับคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของผู้ใต้บังคับบัญชาของพนักงานกลุ่มอุตสาหกรรมระบบปรับอากาศในรถยนต์ ในเขตนิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด ระยอง

การศึกษาความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารเจนเนอเรชันวายกับคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของผู้ใต้บังคับบัญชา ได้ทำการศึกษาโดยใช้สถิติค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ (Pearson's Correlation Coefficient) ผลการศึกษาพบว่าภาวะผู้นำแบบเน้นความสำเร็จมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะ

ผู้ตามที่มีประสิทธิผลของผู้ได้บังคับบัญชาในทุกด้าน อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 ได้แก่ ด้านความสามารถในการจัดการตนเอง ด้านความผูกพัน ด้านความสามารถและความทุ่มเท และด้านความกล้า โดยมีค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์อยู่ในช่วง 0.302-0.390 อยู่ในช่วง +0.3 - +0.5 ซึ่งหมายถึงมีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันในระดับปานกลาง (Khamis, 2008)

นอกจากนั้นภาวะผู้นำแบบสนับสนุน และภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วมมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของผู้ได้บังคับบัญชาด้านความสามารถในการจัดการตนเอง อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกัน แต่ทั้งนี้ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์มีค่า 0.133 และ 0.130 ตามลำดับซึ่งถือว่าอยู่ในระดับต่ำ แสดงดังตารางที่ 4

ตารางที่ 4 ค่าสัมประสิทธิ์สหสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารเจนเนอเรชันวายและคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผล

รูปแบบภาวะผู้นำ	คุณลักษณะผู้ตาม			
	ความสามารถ จัดการตนเอง	ความผูกพัน	ความทุ่มเท	ความกล้า
ภาวะผู้นำแบบชี้แนะ	0.068	0.051	0.080	0.092
ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน	0.133***	-0.056	-0.078	-0.012
ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม	0.130***	0.017	0.008	0.039
ภาวะผู้นำแบบเน้นความสำเร็จ	0.302***	0.351***	0.354***	0.390***

หมายเหตุ *** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01

** หมายถึง มีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05

ที่มา: จากการศึกษา

การอภิปรายผล

จากการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 1 ผู้บริหารเจนเนอเรชันวายที่มีปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานที่แตกต่างกัน มีรูปแบบภาวะผู้นำแต่ละด้านที่แตกต่างกัน ซึ่งพบว่าเพศหญิงมีภาวะผู้นำแบบชี้แนะมากกว่าเพศชาย อย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงหมายถึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ โดยผลการศึกษาสอดคล้องกับงานวิจัยของ นันทพร ศรีวงษ์ (2556) ซึ่งพบว่าบุคลากรที่มีเพศที่แตกต่างกันมีรูปแบบภาวะผู้นำที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ ทั้งนี้เนื่องจากภาวะผู้นำแบบชี้แนะ คือการที่ผู้นำสั่งการผู้ใต้บังคับบัญชา โดยผู้ใต้บังคับบัญชาไม่มีส่วนร่วมในการตัดสินใจในกรณีส่วนใหญ่จะเกิดกับเพศหญิงเพื่อต้องการบริหารงานโดยการตัดสินใจแต่เพียงผู้เดียว และด้านภาวะผู้นำแบบสนับสนุนนั้นพบว่าเพศชายมีภาวะผู้นำแบบสนับสนุนมากกว่าเพศหญิง เนื่องจากเห็นว่าเพศชายจะเป็นเพศที่มีความประนีประนอมเห็นอกเห็นใจผู้ร่วมงานและเป็นผู้รับฟังมากกว่าเพศหญิง

ส่วนการทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 2 ผู้ได้บังคับบัญชาที่มีปัจจัยส่วนบุคคลและปัจจัยที่เกี่ยวข้องกับงานที่แตกต่างกัน มีคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลแต่ละด้านที่แตกต่างกัน ผลการศึกษาพบว่าผู้ได้บังคับบัญชาที่มีอายุ และประสบการณ์ทำงานที่แตกต่างกันมีคุณลักษณะของผู้ตามที่มีประสิทธิผลในด้านต่างๆ แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 จึงหมายถึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ทั้งนี้เนื่องจากเมื่ออายุมากมีแนวโน้มที่จะมีประสบการณ์ทำงานมากด้วย และในแต่ละช่วงอายุนั้นจะมีมุมมอง และให้ความสำคัญกับงานที่ทำแตกต่างกัน ยกตัวอย่างเช่น ผู้ที่มีอายุหรือประสบการณ์ในการทำงานที่มากกว่าจะมีความผูกพันต่องานหรือองค์กรมากกว่า หรือผู้ที่มีอายุหรือประสบการณ์ในการทำงานที่น้อยกว่า จะมีความกล้าแสดงความคิดเห็นของตนเองที่มีความขัดแย้ง กล้าที่จะแสดงความคิดเห็นเกี่ยวกับการเปลี่ยนแปลงกระบวนการปฏิบัติงานต่างๆ ในองค์กร เพื่อให้ประสิทธิภาพงานที่ได้ดีขึ้น สอดคล้องกับงานวิจัยของ ซูลิพร เพ็ชรศรี. (2557) ซึ่งพบว่า ปัจจัยส่วนบุคคลของผู้ได้บังคับบัญชาที่แตกต่างกัน มีอิทธิพลต่อคุณลักษณะผู้ตามของผู้ได้บังคับบัญชาที่แตกต่างกันอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติ

ในขณะที่การทดสอบสมมติฐานการวิจัยที่ 3 รูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารเจนเนอเรชันวายมีความสัมพันธ์ต่อคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของผู้ได้บังคับบัญชา ผลการศึกษาพบว่ารูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารเจนเนอเรชันวายและคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของผู้ได้บังคับบัญชา มีความสัมพันธ์ในทิศทางเดียวกันจึงหมายถึงยอมรับสมมติฐานที่ตั้งไว้ ซึ่งการศึกษาความสัมพันธ์ของภาวะผู้นำของผู้บริหารเจนเนอเรชันวายและคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลของผู้ได้บังคับบัญชา ด้านความสามารถในการบริหารจัดการตนเอง เป็นคุณลักษณะที่มีความสำคัญอย่างมาก คุณลักษณะผู้ตามแบบนี้จึงกระจายอยู่กับพนักงานที่ทำงานร่วมกับผู้นำในรูปแบบต่างๆ เช่น ผู้ตามที่มีความสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นเกี่ยวกับงานของตนเองได้ด้วยตนเอง มีความสามารถกำหนดเป้าหมายการปฏิบัติงานของตนเองให้สอดคล้องกับความต้องการของผู้บริหารได้ และสามารถบริหารเวลาการปฏิบัติงานของตนเองได้เป็นอย่างดี สอดคล้องกับงานวิจัยของ กุลนิษฐ์ รั้งบุญ (2557) ซึ่งพบว่าศึกษาในองค์กรที่เป็นสถานศึกษาพบว่ารูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของการบริหารงานวิชาการในสถานศึกษาในทางบวกอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 และงานวิจัยของ สุวรรณ เทพประสิทธิ์ (2555) ซึ่งพบว่าภาวะผู้นำแบบเน้นความสำเร็จ โดยภาพรวมมีความสัมพันธ์กับประสิทธิผลของโรงเรียน อยู่ในระดับปานกลางอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.01 ซึ่งผู้บริหารของโรงเรียนมีการกำหนดเป้าหมายที่ทำหาย เน้นการปฏิบัติงานที่มีประสิทธิผลและมีคุณภาพ แสวงหาแนวทางการปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง

จากผลการวิจัยซึ่งพบว่าความสัมพันธ์รูปแบบภาวะผู้นำแบบสนับสนุนและแบบมีส่วนร่วมของผู้บริหารเจนเนอเรชันวายมีความสัมพันธ์ต่อคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลในด้านความสามารถในการจัดการตนเองอย่างมีนัยสำคัญทางสถิติที่ระดับ 0.05 โดยมีค่าความสัมพันธ์ในระดับต่ำนั้น สามารถอภิปรายร่วมกับงานวิจัยที่ผ่านมาของ มณฑิรา อินจ่าย และ เฉลิมชัย ปัญญาติ (2556) ซึ่งพบว่าปัจจัยส่งผลต่อภาวะผู้ตาม นอกจากภาวะผู้นำของผู้บังคับบัญชาแบบเน้นความสำเร็จแล้ว ยังประกอบด้วยภาวะผู้นำความเน้นความสัมพันธ์และปัจจัยเงื่อนไขด้านองค์กรเกี่ยวกับบรรยากาศการสนับสนุนเกื้อกูลในที่ทำงาน และลักษณะงานที่ได้รับที่มีเป้าประสงค์ชัดเจน ได้รับอิสระในการตัดสินใจเกี่ยวกับกลยุทธ์การทำงาน และนอกจากนั้นยังมีปัจจัยภูมิหลังทางจิตวิทยา

ตั้งแต่วัยเด็กด้านรูปแบบการปรับตัวตั้งแต่เด็กที่ให้ความสำคัญกับบริบทโดยมีต้นแบบจากบิดาหรือมารดาล้วนมีอิทธิพลต่อภาวะผู้ตาม จึงอาจทำให้พบความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบภาวะผู้นำและคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลที่มีค่าความสัมพันธ์ไม่สูงมากนัก

ข้อเสนอแนะ

1. ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้

1.1. จากผลการศึกษาภาวะผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ มีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลทุกรูปแบบ ดังนั้นองค์กรควรมีการพัฒนาภาวะผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จให้กับผู้บริหารเจนเนอเรชั่นวาย รวมทั้งการแสดงความคาดหวังต่อบทบาทภาวะผู้นำของผู้บริหาร เพื่อให้ผู้บริหารเจนเนอเรชั่นวายได้นำไปปฏิบัติเป็นทิศทางเดียวกัน โดยอาจใช้การจัดกิจกรรมเสริมสร้างเป้าหมายร่วมกันในองค์กร

1.2. คุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผล องค์กรควรมีการสร้างกิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ภายในพนักงานที่เป็นผู้ใต้บังคับบัญชา โดยในส่วนของกิจกรรมจะเน้นถึงการทำให้ทราบถึงบริบทต่างๆ ของคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผล และให้เข้าใจความคิดของพนักงานในแต่ละเจนเนอเรชั่น เพราะเนื่องจากการศึกษาจะพบว่าอายุกับประสบการณ์การทำงานที่แตกต่างกันทำให้พนักงานมีคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผลแตกต่างกัน ซึ่งอายุกับประสบการณ์การทำงานนั้นเป็นตัวแปรที่มีความหมายใกล้เคียงกันคือเรื่องของเจนเนอเรชั่น เนื่องจากพนักงานในแต่ละเจนเนอเรชั่น จะมีความคิดในการปฏิบัติงานไม่เหมือนกัน การทำงานในส่วนของความเป็นผู้ตามที่มีประสิทธิผลจึงมีความแตกต่างกัน ดังนั้นการทำให้กิจกรรมสร้างความสัมพันธ์ภายในพนักงาน จะเป็นการทำให้พนักงานที่เป็นผู้ใต้บังคับบัญชาได้ทราบถึงคุณลักษณะผู้ตามที่มีประสิทธิผล เข้าใจบริบทของในแต่ละเจนเนอเรชั่น สามารถนำไปประยุกต์ใช้ในการปฏิบัติงานจริง ทำให้องค์กรได้รับประโยชน์จากการที่พนักงานเป็นผู้ตามที่ดี อีกทั้งยังเป็นการสร้างความสัมพันธ์ที่ดีภายในองค์กรอีกด้วย รวมถึงทั้งอาจใช้เครื่องมือในการบริหารผลการปฏิบัติงานต่างๆ เพื่อตั้งเป้าหมาย เช่น Key Performance Indicator (KPI) หรือ Objectives & Key Results (OKRs) เพื่อเพิ่มประสิทธิภาพการทำงานและผลงานของพนักงาน

1.3. เนื่องจากภาวะผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ เป็นภาวะผู้นำแบบที่มุ่งเน้นความเป็นเลิศและปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง องค์กรควรพิจารณาคุณลักษณะของผู้บริหารให้มีคุณลักษณะบุคลิกภาพสอดคล้องกับรูปแบบภาวะผู้นำแบบมุ่งความสำเร็จ เช่น การที่ผู้นำต้องการให้พนักงานผู้ใต้บังคับบัญชานั้นปรับปรุงการปฏิบัติงานอย่างต่อเนื่อง ผู้นำก็จะต้องมีคุณสมบัติและวิสัยทัศน์ที่เหมาะสม เป็นผู้นำที่มีความรู้ความสามารถในตัวเองนั้นอย่างแท้จริงจึงจะสามารถ ผลักดันท้าทายความสามารถ และดึงประสิทธิผลของพนักงานผู้ใต้บังคับบัญชาได้อย่างเต็มที่ เพราะตัวของผู้นำนั้นเข้าใจบริบทของงานและมีประสบการณ์เป็นอย่างดีสามารถให้คำแนะนำ และตรวจสอบได้อย่างดีเยี่ยม

1.4. จากการศึกษาจะพบว่าปัจจัยส่วนบุคคลของผู้บริหารเจนเนอเรชั่นวาย ด้านเพศมีอิทธิพลต่อภาวะผู้นำแบบชี้แนะ ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน แตกต่างกัน และยังพบว่าแผนกมีผลต่อภาวะผู้นำแบบชี้แนะ ภาวะผู้นำแบบสนับสนุน ภาวะผู้นำแบบมีส่วนร่วม และภาวะผู้นำแบบเน้นความสำเร็จของงานแตกต่างกัน องค์กรจึงควรพิจารณา คุณลักษณะของผู้บริหารให้สอดคล้องกับบริบทของแผนก เช่น แผนกผลิตที่บริบทงานมีความ

เหมาะสมกับภาวะผู้นำแบบชี้แนะ เพราะเนื่องจากบริบทของงานต้องการความเด็ดขาดในการตัดสินใจในช่วงเวลาสั้น และให้ความสำคัญกับตารางเวลาเป็นสิ่งสำคัญ ซึ่งเพศชายจะเป็นเพศที่มีบุคลิกภาพที่ชัดเจน เด็ดขาด และมีความคล่องตัวมากกว่าเพศหญิง ควรพัฒนาผู้บริหารเพศชายที่อยู่ในแผนกผลิตให้มีภาวะผู้นำแบบชี้แนะ หรือไม่ว่าจะเป็นแผนกทรัพยากรบุคคล ที่บริบทงานมีความเหมาะสมกับภาวะผู้นำแบบสนับสนุนเพราะเนื่องจากบริบทของงาน ต้องเน้นไปในเรื่องของมนุษยสัมพันธ์ในการทำงาน การติดต่อสื่อสาร ซึ่งเพศหญิงจะสามารถทำได้ดีกว่าเพศชาย ควรพัฒนาผู้บริหารเพศหญิงที่อยู่ในแผนกทรัพยากรบุคคล ให้มีภาวะผู้นำแบบสนับสนุนเป็นต้น

2. ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

2.1. จากการศึกษาวิจัยครั้งนี้ ผู้วิจัยได้มุ่งศึกษากับกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในกลุ่มอุตสาหกรรมระบบปรับอากาศในรถยนต์ เขตนิคมอุตสาหกรรมอีสเทิร์นซีบอร์ด ระยอง เท่านั้น สำหรับในการวิจัยในครั้งต่อไปหรือสำหรับผู้ที่สนใจ สามารถทำการศึกษาเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่างที่อยู่ในอุตสาหกรรมอื่น หรือกลุ่มตัวอย่างที่มีสภาพแวดล้อมแตกต่างกันออกไปเพื่อที่จะได้นำผลการวิจัยมาเทียบเคียง และนำไปประยุกต์ใช้ให้เกิดประโยชน์กว้างขวางต่อไป

2.2. เนื่องจากการวิจัยในครั้งนี้เป็นวิจัยเชิงปริมาณ มีการเก็บรวบรวมข้อมูลโดยใช้แบบสอบถาม ซึ่งทำให้ได้ข้อมูลไม่ครอบคลุมถึงความสัมพันธ์ระหว่างรูปแบบภาวะผู้นำกับคุณลักษณะของผู้ตามที่มีประสิทธิภาพทั้งหมด ในการวิจัยครั้งต่อไปควรเพิ่มการวิจัยเชิงคุณภาพ อาจจะทำวิจัยแบบผสมผสานเพื่อให้ได้ข้อมูลที่มีความชัดเจนและเป็นข้อมูลเชิงลึกมากยิ่งขึ้น

เอกสารอ้างอิง

- กนิษฐา สุขสมัย และ ประสพชัย พสุนนท์. (2558). การบริหารแบบมีส่วนร่วมของบุคลากรที่ส่งผลต่อประสิทธิผลในการปฏิบัติงานของบุคลากรวิทยาลัยเทคโนโลยีสยาม. *วารสารธุรกิจปริทัศน์*, 7(2). 9-25.
- กัลยาณี บัณฑิตชาติ. (2557). *ภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษาในอำเภอเขาสมิง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์*. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา).
- กุลนิษฐ์ ฐัญญู. (2557). *ความสัมพันธ์ระหว่างแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับประสิทธิผลของการบริหารงาน วิชาการของสถานศึกษา ในสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์ เขต 3*. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช).
- จินตนา บุญปก. (2559). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำการเปลี่ยนแปลงของผู้บริหารสถานศึกษากับการปฏิบัติงานของครูในโรงเรียนสังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประจวบคีรีขันธ์*. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยบูรพา).
- ชุลีพร เพ็ชรศรี. (2557). *คุณลักษณะของผู้ตามและบรรยากาศองค์การที่มีอิทธิพลต่อประสิทธิผลการปฏิบัติงานของพนักงาน กรณีศึกษา กลุ่มธุรกิจเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร*. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช).

- ธัญรัศม์ คล้ายข้า. (2556). *การวิเคราะห์องค์ประกอบคุณลักษณะผู้ตามที่ดีของพยาบาลวิชาชีพ: โรงพยาบาลชุมชน ภาคตะวันออกเฉียงเหนือ*. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยขอนแก่น).
- นงราม อุไรรัตน์. (2551). *ตัวชี้วัดคุณลักษณะผู้ตามที่ดีของพยาบาลประจำกรร โรงพยาบาลศูนย์*. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรพยาบาลศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยจุฬาลงกรณ์).
- นันทพร ศรีวงษ์. (2556). *ภาวะผู้นำที่มีผลต่อขวัญและกำลังใจในการปฏิบัติงาน ของบุคลากรธนาคารออมสิน ภาค 9*. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเนชั่น).
- นาวาวี เจอูมา. (2557). *ความสัมพันธ์ระหว่างแบบภาวะผู้นำกับประสิทธิผลการบริหารงานวิชาการของผู้บริหารสถานศึกษา สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาสงขลา*. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยหาดใหญ่).
- ประสพชัย พสุนนท์. (2558). *ความเที่ยงตรงของแบบสอบถาม สำหรับงานวิจัยทางสังคมศาสตร์*. *วารสารสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ*, 18(18), 375-396.
- มณฑิรา อินจ่าย และ เฉลิมชัย ปัญญาดี. (2556). *ภาวะผู้ตามในผู้นำ: พหุกรณีศึกษาจากผู้บริหารสมรรถนะสูงขององค์กรธุรกิจไทย*. *วารสารมหาวิทยาลัยนเรศวร*, 2556(ฉบับพิเศษ), 47-58.
- ละเอียด ศิลาน้อย. (2560). *การใช้สูตรทางสถิติ (ที่ถูกต้อง) ในการกำหนดขนาดของกลุ่มตัวอย่างเพื่อการวิจัยเชิงปริมาณในทางมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์*. *วารสารวิจัยและพัฒนา มหาวิทยาลัยราชภัฏบุรีรัมย์*, 12(2), 50-61.
- ศศิวิมล สุขทนารักษ์. (2554). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับสมรรถนะการบริหารงานวิชาการ ของโรงเรียนในเขตอำเภอคลองหลวง สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต1*. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี).
- ศิละ จุลานนท์. (2551). *แบบภาวะผู้ตามของข้าราชการทหารชั้นสัญญาบัตร ชั้นยศพันตรีหรือเทียบเท่าและต่ำกว่าในสำนักนโยบายและแผนกลาโหม*. วิทยาลัยการบริหารรัฐกิจ มหาวิทยาลัยบูรพา: ชลบุรี.
- สมยศ นาวิการ. (2543). *การบริหารและพฤติกรรมองค์การ*. (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์บรรณกิจ 19941.
- สุจินดา โพธิ์ไพฑูริย์. (2561). *เจนเนอเรชันวายในยุคเศรษฐกิจดิจิทัลกับ ความสอดคล้องค่านิยมการทำงานระหว่างบุคคลกับองค์กรต่อการคงอยู่กับองค์กร*. *Journal of HRIntelligence*, 13(2): 11-33.
- สุเทพ พงศ์ศรีวัฒน์. (2545). *ภาวะความเป็นผู้นำ*. กรุงเทพฯ: ส.เอเชียเพรส 1989.
- สุวรรณา เทพประสิทธิ์. (2555). *ความสัมพันธ์ระหว่างภาวะผู้นำแบบวิถีทาง-เป้าหมายของผู้บริหารกับประสิทธิผลของโรงเรียนในอำเภอคลองหลวง: สังกัดสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษาประถมศึกษาปทุมธานี เขต1*. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี).

- อโณทัย จิระดา. (2552). รูปแบบภาวะผู้นำของผู้บริหารสถานศึกษากับภาวะผู้ตามของครูที่มีผลต่อประสิทธิภาพการบริหารงานของสถานศึกษา สังกัดเทศบาลนครเชียงราย. (สารนิพนธ์หลักสูตรศึกษาศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยแม่ฟ้าหลวง).
- อรวรรรงค์ จันทร์เกษม. (2558). ความสัมพันธ์ระหว่างปัจจัยส่วนบุคคล ภาวะผู้นำเชิงนวัตกรรมของผู้บริหารตามความคิดเห็นของพนักงานและพฤติกรรมมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการทำงานของพนักงานในอุตสาหกรรมการผลิต. *วารสารวิชาการศิลปศาสตร์ประยุกต์*, 8(1), 138-144.
- Cohen J. (1977). *Statistical power for the behavioral sciences*. (2nd edition). New York: Academic Press.
- Hemaraj Eastern Seaboard Industrial Estate. (2016). *Details of industrial estates and companies in the industrial estates*. Retrieved March 28, 2016 from http://www.hemaraj.Com/page/industrial_hemaraj_eastern_Seaboard_industrial_estate.asp?lang=th
- House, R. J. and Evans, M. G. (1970). The effects of supervisory behavior on the path-goal relationship. *Organizational Behavior and Human Performance*, 5(3), 277-298.
- Humphrey, B. and J. Stokes. (2000). *The 21st Century Supervisor: Nine Essential Skills for Frontline Leaders*. San Francisco, Calif.: Jossey-Bass/Pfeiffer.
- Kelley, R. E. (1992). *The Power of Followership*. New York: Doubleday.
- Khamis, H. (2008). Measures of association how to choose? *Journal of Diagnostic Medical Sonograph* 24(3):155-162.
- Likert, R. (1961). *New patterns of management*. New York, NY: McGraw-Hill.
- Niemeyer, J.R.L. (2016). Ethical Leadership, Leader-Follower Relationship and Performance: A Study in telecommunication Company. *RAM, Rev. Adm. Mackenzie* 17(2)
- Nunnally, J. C. (1978). *Psychometric theory*. (2nd edition). New York: McGraw-Hill.
- Yamane, Taro. (1967). *Statistics: An Introductory Analysis*. (3rd edition). New York: Harper and Row Publication.
- Zemke, R., Raines C., and B. Filipczak. (2000). *Generations at work: Managing the Clash of Veterans, Boomers, Xer, and Nexter in Your Workplace*. New York: Amacon.

The Development of the Structural Relationship Model of Factors Affecting Success for Coastal Erosion Management at the Upper Gulf of Thailand

Supasit Kongdee ¹ and Pakpong Pochanart ²

Received: May 11, 2020

Revised: December 12, 2020

Accepted: December 21, 2020

ABSTRACT

The research aims to 1) study the direct and indirect effects of factors affecting the success in coastal erosion management in the upper Gulf of Thailand, and 2) develop and test the congruence of the measurement model and the structural equation model of the factors affecting the success of coastal erosion management in the upper Gulf of Thailand with empirical data. The conduction of research was divided into two stages. The first stage was qualitative research through 1) document analysis and 2) in-depth interview. The second stage was quantitative research by survey questionnaires, a total of 420 samples. Data were analyzed by descriptive and inferential statistics, including the analysis of structural equation model (SEM).

The results of this study showed that 1) factors relating to policies, strategic plans, and laws have a positive direct effect on the integrated coastal zone management of coastal erosion and people's participation, but has no statistically significant effect on success in coastal erosion management. The integrated coastal zone management of coastal erosion and people's participation has a positive direct effect on the success of coastal erosion management. For indirect effects, the success in coastal erosion management factor is indirectly influenced by policies, strategic plans, and laws through the integrated coastal zone management of coastal erosion and people's participation. 2) The developed model is found to be congruent with empirical data at a statistical significance level. Therefore, to successfully manage coastal

¹ Ph.D. Student, Graduate School of Environmental Development Administration, National Institute of Development Administration, E-mail: sukong@gmail.com

² Assistant Professor, Graduate School of Environmental Development Administration, National Institute of Development Administration, E-mail: pakpong@outlook.com

erosion, those involved in coastal erosion management have to adopt sustainable development concepts, maintain the value of the functional structure of the coastal environment, develop maximal economic efficiency, and concern about social equity.

Keywords: Coastal Erosion Management, Structural Equation Model, Sustainable Development

Background and Significance of the Problem

The coastal environments are important to human life, ecosystems and the livelihoods of marine organisms that consist of various systems having relationship and mutual benefit. It also has economic importance and the history of the Thai nation. Thailand has a coastline and maritime areas with potential of high biological production. The coastal environment changes over time because of the influence of the wind waves changed by seasons and also influenced by fresh water flowing from the upstream producing the area rich in nutrients for marine and coastal animals. It is also an important source of human occupation. Therefore, the coastline is a complex and fragile dimension of the ecosystem so it is easy to deteriorate and loss of the environment. In addition, the coastal area is also an economic base for the production of many products and services such as industrial sites, communities, tourist attractions, aquaculture and coastal fisheries. At the same time, developing various activities at the coastal areas will cause environmental and pollution problems in the Gulf of Thailand and Andaman coastal areas as well.

Thailand has a coastline of 3,148.23 kilometers, covering 23 coastal provinces. The coast of the Gulf of Thailand has a length of 2,055.18 kilometers, covering 17 provinces. The length of the Andaman Sea coastline is 1,093.14 kilometers, covering six provinces. Coastal erosion is recognized that urgent remedies are needed because it affects over 12 million people living in the coastal area. Coastal area of Thailand is tidal flat, mostly mangrove forests, such as the upper Gulf of Thailand which is the accumulation of small sediments and the use of coastal areas as a living and shrimp farming community, causing the original mangrove forest to be destroyed and hence, severe erosion. Moreover, there is erosion along the mainland beaches caused by the construction of the buildings blocking the direction of the current. (Department of Marine and Coastal Resources, 2012)

The problem of coastal erosion causes changes in the physical condition of the coast, affecting investment in the development of the country, both the tourism service industry in the coastal areas as well as the economy at the household level because people have lost

land due to the erosion, unable to work as before resulting in income reduction. Both central and local governments have to spend enormous amounts of national budgets to solve problems in coastal erosion by the construction of engineering structures such as seawalls or groin, offshore breakwater and other structures. (Chanan Saengnapa, 2017) According to the Cabinet's resolution on the framework of the integrated budget plan for the management and prevention of coastal erosion problems in 23 provinces indicates that the government must use a budget of 19,580.8 million baht to implement 933 projects to manage and solve coastal erosion problems in 23 provinces of the country. (Sitawee Teerawirun, 2017)

The upper Gulf of Thailand has five consecutive coastal provinces which are Samut Songkhram, Samut Sakhon, Bangkok, Samut Prakan and Chachoengsao. There are 4 large rivers flowing into the Gulf of Thailand, namely Mae Klong River, Tha Chin River, Chao Phraya River and Bang Pakong River. The area is characterized by the sediment of the river mouth. The layer of the soil is about 19 - 21 meters thick, covered with abundant mangrove forest which is considered to be the largest mangrove forest in Thailand covering the entire coastline of 108 kilometers. In addition, it has always encountered the problem of coastal erosion for a long time, causing the coastline to be washed away in the sea by the waves about several meters per year. Some places may reach 10 - 20 meters per year. Severe erosion areas are considered critical areas such as coastal areas of Bang Khun Thian, Bangkok which has a sea boundary of 4.7 kilometers has been eroded over a thousand Rai, coastal areas of Song Khlong Subdistrict, Bang Pakong District, Chachoengsao Province and Khlong Dan Subdistrict, Bang Bo District, Samut Prakan Province also experienced severe coastal erosion as well causing economic and social losses including the coastal ecosystems in that area and still not being able to develop the land to its full potential in the upper Gulf of Thailand, so the coastal areas that have been eroded should be restored to grow mangrove forests to become public areas. However, in the past, some studies for coastal erosion have been conducted to solve the problem of coastal erosion. (Sin SinSakul., et al., 2002)

There are many forms and different levels of government agencies to consider integrated coastal management, integration between departments with different powers and duties but operating in the same area, integration between coastal communities upstream and downstream, integration between past, present, and future concepts, or integration of links between ecology, society, economy, traditions and culture. Management, prevention and problem solving of coastal erosion has been continuously developed both in terms of advanced engineering techniques to the extension of folk wisdom or local wisdom with a variety of styles

that is effective and ineffective in some cases. There are impacts on the adjacent areas and decision-making conflicts when choosing methods or patterns to be used in solving problems. (Department of Marine and Coastal Resources, 2007) In order to ensure long-term coastal stabilization of the coastline, the proper guidelines for the management of coastal erosion at the upper Gulf of Thailand are necessary.

Accordingly, the study of the factors affecting success of coastal erosion management of Thailand is very crucial for providing essential guidelines for managing effective marine environment, especially coastal erosion at the upper Gulf of Thailand towards the utmost benefits for the public and for the nation in the future.

From literature review, Coastal management refers to the control or implementation of the objectives, plans, policies for coastal management, which are solving the degradation of coastal resources by managing the use and solving conflicts to be effective. (United Nations, 1995) However, after the management of the coast for a period of time found that coastal management is not as successful as it should be because the management is still modular or each person doing so there are efforts to find a way to manage it in the same way or together to implement or be an integrated coastal management.

Thailand has abundant coastal resources that make coastal area is the source of Thai people occupation such as fishing, tourism and industry. Coastal areas are therefore an important source of income for the country which cause the expansion of urban communities to coastal areas more. The utilization of coastal resources from various activities is resulting in the coastal resources of Thailand to deteriorate, including conflicts of use. Coastal erosion management in the country has the same development as in other countries, which in the initial phase focused on management for coastal exploitation, in the later stages and therefore gave importance to the environment and allowing more people to participate in coastal erosion management but natural resource management problems and the environment in the past is still lacking unity and lack of integration. (Suvaluck Satumanatpan, 2011)

However, even if the concept of integrated management and the concept of people's participation have been used, however, Thailand's coastal erosion management is not as successful as it should be due to many problems such as lack of coordination and cooperation among various related agencies, lack of budget and personnel management, law enforcement, not accepting changes, fear of losing power in coastal management, poverty of people causing lack of participation.

Therefore, the process of managing, preventing and solving coastal erosion problems is roles and responsibilities of related departments and tools that support coastal erosion management are one of the mechanisms in managing coastal erosion problems in which the management process must integrate the work and knowledge from many parts together to analyze problems, causes, plans, and then create a project with appropriate budget support that is sufficient to prevent and solve the problem of coastal erosion efficiently in line with the needs of the people and the national policy including transparency can be traced from all parts. Therefore, in order to successfully manage coastal erosion in the upper Gulf of Thailand, the following factors should be considered: Policies, strategic plans, and laws related to coastal erosion management, integrated coastal zone management of coastal erosion, and people's participation in coastal erosion management in the area.

Research Objectives

This study is aimed towards the following three research objectives:

1. to study policies, strategic plans, and laws related to coastal erosion, including the integrated coastal zone management of coastal erosion and people's participation in managing coastal erosion that affect success in coastal erosion in the upper Gulf of Thailand
2. to study the direct and indirect effects of the variables in the structural equation model that affect the success of coastal erosion management in the upper Gulf of Thailand
3. to develop and test the congruence of the measurement model and the structural equation model of the factors affecting the success of coastal erosion management in the upper Gulf of Thailand with empirical data

Scope of Research

1. Scope of the population

The population of this study is stakeholders in managing coastal erosion in the upper Gulf of Thailand, both public and private sectors, including entrepreneurs in the public sector that are an important part of the mobilization and other related sectors.

2. Scope of the area

This research is a study in the coastal area of the upper Gulf of Thailand covering 5 coastal adjacent provinces, namely Samut Songkhram, Samut Sakhon, Bangkok, Samut Prakan, and Chachoengsao.

Research Methodology

1. Sample Size

Due to a large number of population, sampling was conducted to obtain samples or representatives of the study. According to Leslie Kish (cited in Suchart Prasitratthasin, 2007), a sampling expert, the proper size of samples depends on several factors. One of them is the technique used for analysis. Since this research uses the analysis of the Structural Equation Model, the size of samples or units should not be less than 20 times of the observed or manifest variables. (Zhu, Walter, Rosenbaum, Russell, & Raina, 2006). As there are 12 manifest or observed variables in this study, the total number of samples that will be proper must not be less than 240 samples.

2. Variables

1) Exogenous variables mean the variables whose value is not determined by the model or variables that are not affected by other variables, such as policies, plans, strategies, and laws related to coastal erosion management. The researcher synthesized variables from the qualitative research in the initial stage, including concepts, theories, and related studies, and found that there were two observed variables, namely 1) the implementation of policies, plans, and strategies, related to coastal erosion management into practice, and 2) the enforcement of laws related to coastal erosion management. The researcher modified them to be eight questions in the questionnaire.

2) Endogenous variables mean the variables whose value is determined by the model or are affected by other variables. For this research, there were three principal variables:

i. The coastal erosion management in the upper Gulf of Thailand. From synthesizing its components from qualitative research at the first stage and from the literature review, three observed variables were found: 1) integration of space and resources, 2) integration of concerned agencies and 3) integration of techniques and knowledge. The researcher modified them to be 7 questions in the questionnaire.

ii. People's participation in managing coastal erosion in the area. From synthesizing its components from qualitative research at the first stage and from the literature review, four observed variables were found: 1) Participation in the initial stage of projects or activities related to coastal erosion management in the area. 2) Participation in the planning stage of projects or activities related to coastal erosion management in the area. 3) Participation in the implementation stage of projects or activities related to coastal erosion management in the area. 4) Participation in the evaluation stage of projects or activities related to coastal erosion management in the area. The researcher modified them to be 14 questions in the questionnaire.

iii. Success of the management of the coastal erosion in the upper Gulf of Thailand. From synthesizing its components from qualitative research at the first stage and from the literature review, three observed variables were found: 1) sustainable development, 2) implementation and 3) evaluation. The researcher modified them to be 11 questions in the questionnaire.

3. Research Procedure

This research is mixed-method research. The conduction of research was divided into two stages. The first stage is qualitative research through 1) document analysis and 2) in-depth interview by a semi-structured interview sheet as a tool in data collection.

The second stage is quantitative research by survey questionnaires with close-ended questions as a tool for data collection. The questions in the questionnaire were synthesized and compiled from the qualitative research in the first step, combined with data gained from a literature review of theoretical concepts and related previous studies to acquire questions in accordance with the actual context of the area. Besides, the researcher also consulted with experts of various sectors: government, private, community, and academic. and had them confirm the research findings. From the consultation, the recommendations were given to improve the study to be more complete and be able to be applied for managing coastal erosion in the upper Gulf of Thailand further.

Regarding the data analysis for testing the congruence of the structural equation model and empirical data, the researcher analyzed the data by estimating parameter values of the model through Maximum Likelihood Estimates and using an index to test the congruence between the model and empirical data. The index criteria for seven indexes, based on the concept of Diamantopoulos & Sigauw (2000) (as illustrated in Table 1), were applied.

The criteria used for testing the congruence are that more than three indexes from the total of seven indexes must pass the determined criteria (as illustrated in Table 1) as follows:

Table 1 the criteria for analyzing the congruence between SEM and empirical data

Statistics for measuring the congruence	Criteria accepted as congruent
1. χ^2	At the statistical significance level
2. χ^2/df	< or = 5.00
3. Comparative Fit Index (CFI)	> or = 0.90
4. The goodness of Fit Index (GFI)	> or = 0.90
5. Adjusted Good of Fitness (AGFI)	> or = 0.90
6. Root Mean Square Error of Approximation (RMSEA)*	< or = 0.08
7. Standardized Root Mean Square Residual (SRMR)	< or = 0.05

Note: 0.000 - 0.050 = a close fit, 0.051 - 0.080 = a reasonable fit

Source: Author's Study

From documentary analysis and in-depth interviews for developing the structural equation model of factors affecting the success of the coastal erosion management in the upper Gulf of Thailand, including from literature review of concepts, theories, and related studies, a research conceptual framework based on all analyses was developed.

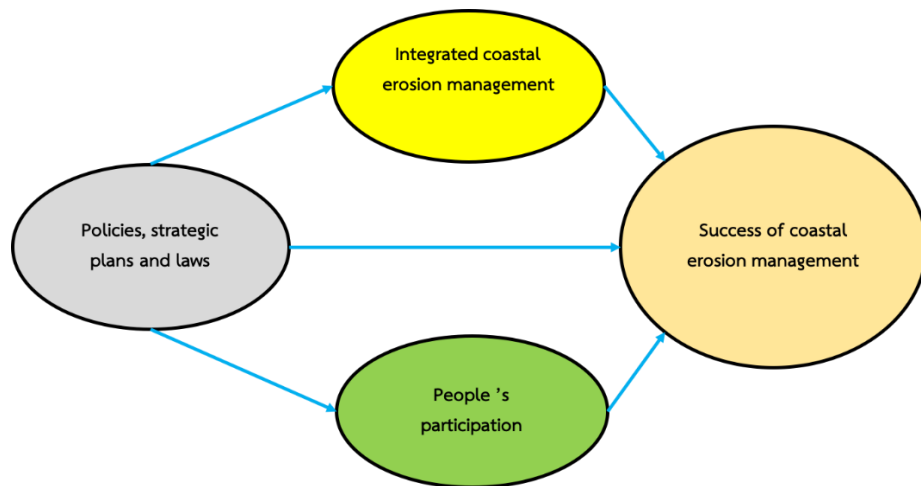

Figure 1 Research Conceptual Framework of the Structural Equation Model of Factors Affecting Success for Coastal Erosion Management in the Upper Gulf of Thailand

Source: Author's Study

Results and Discussion

1. Relationship between variables

Pearson's product moment correlation coefficient of all 4 latent factors in 6 pairs have a high level of positive correlation (.800 - .854) with statistical significance ($p < .01$) and Pearson's product moment correlation coefficient of 12 observed variables, 66 pairs, have a high level of relationship with 42 pairs and a moderate level of 24 pairs. Therefore, it was used to check the harmony of the model with empirical data.

2. Confirmation elements of the measurement model

The confirmatory factor analysis found that after adjusting the model between variables according to the program's suggestion by allowing the tolerance of some observed variables to be related for 3 times, then the measurement model according to the original conceptual framework which has harmony with empirical data ($\chi^2/df = 0.99$, GFI = 0.95, AGFI = 0.92, RMSEA = 0.063 and SRMR = 0.018)

3. Inspection of measurement models

3.1 Validity of observed variables

For the 12 observed variables, the adjusted standardized component weight values were between 0.559 - 0.889 in the positive direction and statistically significant ($p < .01$ in total.) The integrated coastal zone management of coastal erosion factor has the adjusted standardized component weight values between 0.715 - 0.793, the factor of people's participation has the adjusted standardized component weight values between 0.559 - 0.921 and the factor of success for coastal erosion management has the adjusted standardized component weight values between 0.765 - 0.869 (> 0.50).

3.2 Confidence of latent variables

Four latent variables have structural confidence and the mean variance of the extracted values which are higher than the specified criteria and are in good criteria in every latent variable. The structural confidence is between 0.883 - 0.932, which is in accordance with the criterion ($CR > 0.70$). The factor of success for coastal erosion management has the highest structural confidence, followed by the people's participation, integrated coastal zone management of coastal erosion and the policies, strategic plans, and laws related to coastal erosion management respectively, while the extracted variance mean values are between 0.736 - 0.821 ($AVE > 0.50$), which the management success factors have the highest extracted variance values, followed by the policies, strategic plans, and laws related to coastal erosion management, the integrated coastal zone management of coastal erosion and the people's participation respectively.

4. Structural model

The analysis found that after adjusting the correlation between the variables until they harmonize with the empirical data according to the harmony index according to the program's instructions, by allowing the error of some observed variables to be correlated 3 times, then get the model structural equation according to the original conceptual framework which are in harmony with empirical data ($\chi^2/df = 2.65$, $CFI = 0.99$, $GFI = 0.95$, $AGFI = 0.82$, $RMSEA = 0.063$ and $SRMR = 0.019$) where the $RMSEA$ values are at a reasonable level of consistency. Therefore, this research accepted the research hypothesis that "The structural model is consistent with the empirical data.

5. Path of influence of structural model

5.1 Quality inspection of observed and latent variables

The results of the analysis of precision and the standard component weight of each observed variable show that 12 observed variables have moderate to high precision (0.63 - 0.87) and the standard component weight is acceptable (> 0.30) ranged between 0.55 - 0.86. The observed variable with the highest precision is the implementation of the policies, strategic plans, and laws related to coastal erosion management. The participation in the evaluation has the lowest the standard component weight value. For the relationships between the 4 latent variables, it was found that the latent pairs of the policies, strategic plans, and laws related to coastal erosion management and integrated coastal zone management of coastal erosion have the most correlation with coefficient of 0.96 and the latent pairs of the integrated coastal zone management of coastal erosion and the people's participation have the least correlation with coefficient of 0.87.

5.2 Direction and influence size

The analysis shows that the policies, strategic plans, and laws related to coastal erosion management has a positive direct influence on the integrated coastal zone management of coastal erosion and the people's participation (Influence values are 0.956 and 0.919) statistically significant ($p < .01$) but not statistically significant ($p < .01$) on the success for coastal erosion management. The integrated coastal zone management of coastal erosion and the people's participation have a positive direct influence on the success for coastal erosion management with statistical significance ($p < .01$) (the influence values are 0.539 and 0.438). For indirect influence, it was found that the success for coastal erosion management is indirectly influenced by the policies, strategic plans, and laws related to coastal erosion management (indirectly through integrated coastal zone management of coastal erosion and people's participation) with Statistical significance ($p < .01$) with the influence equals to 0.918. The total influence shows that the success for coastal erosion management is positively influenced by the policies, strategic plans, and laws related to coastal erosion management with statistical significance ($p < .01$) and the influence value of 0.935 from the integrated coastal zone management of coastal erosion with statistically significant ($p < .01$) and the influence value of 0.539 and from the people's participation with statistical significance ($p < .01$) and the influence value of 0.438. (as shown in Figure 2)

5.3 Predictive coefficients and structural equations

The analysis found that the predictive coefficient of the success for coastal erosion management can be explained by the combined variation of 3 factors: Policies, strategic plans, and laws related to coastal erosion management, integrated coastal zone management of

coastal erosion, and people's participation in coastal erosion management in the area with the percentage of 91.80 which the structural equation is $0.0823 + 0.539 * \text{integrated coastal zone management of coastal erosion} + 0.438 * \text{people's participation} + 0.0174 * \text{Policies, strategic plans, and laws related to coastal erosion management}$

From the analysis of the structural equation model of the factors affecting the success of coastal erosion management in the upper Gulf of Thailand, it found that the developed model is congruent with empirical data and has all significant statistical values. This shows that the factors affecting the success of coastal erosion management in the upper Gulf of Thailand comprise the component of policies, strategic plans, and laws related to coastal erosion management, integrated coastal zone management of coastal erosion, people's participation, and success of coastal erosion management separating into 12 observed variables and 40 indicators. Therefore, in order to successfully manage coastal erosion, the above factors should be considered. This research is consistent with the related studies as follows:

1) The factor of the policies, strategic plans, and laws related to coastal erosion management has a positive direct influence on the integrated coastal zone management of coastal erosion and the people's participation but not on the success for coastal erosion management. In general, coastal erosion management is often initiated by the government or known as a top-down approach. The advantage is to look at the problem state and formulate a management strategy in the whole system but there may be restrictions on access to issues that are not profound. Policies and action plans are not appropriate for local human resources and not meeting local needs.

2) The factor of the integrated coastal zone management of coastal erosion and the people's participation have a positive direct influence on the success for coastal erosion management because coastal resources are public or public property, coastal erosion management by the government without the cooperation of the people in the management may result in unsuccessful coastal erosion management. It is important to have a mechanism for enabling those involved in coastal erosion management knowledgeable and understanding and the essential for integrated coastal zone management of coastal erosion as well as having mechanisms to negotiate benefits by changing concepts to benefit both parties to achieve acceptance and cooperation in management and lead to a truly integrated coastal zone management of coastal erosion.

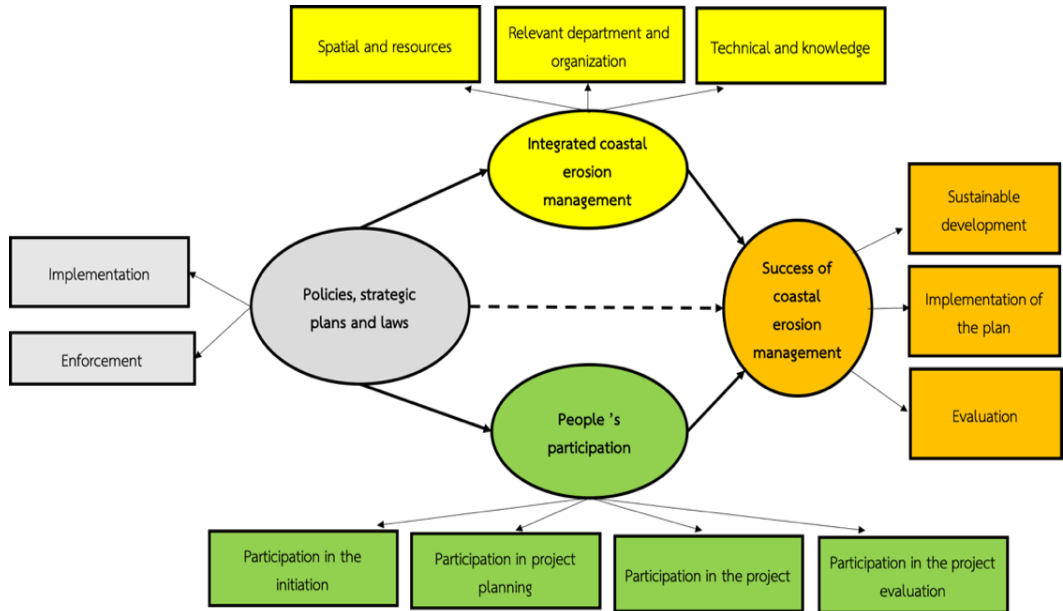

Figure 2 The Structural Equation Model of Factors Affecting Success for Coastal Erosion Management in the Upper Gulf of Thailand (Modified from the last step of the Study)

Source: Author’s Study

Recommendations

1. Recommendations for Policies and Application

1.1 The government should encourage people to participate in coastal erosion management and shift its role from an operator to be a facilitator via some mechanisms, which may be applied in various forms, such as community-based management, cooperative management with some motivational measures, or having the private sectors to take parts in management. The enhancement of people’s participation can help people to be well aware of the importance of the coast and stimulate their conscience for conserving and utilizing it worthily and sustainably.

1.2 It is very essential to provide some mechanism to equip concerned agents with knowledge, understanding, and awareness of necessities for integrated coastal zone management. Besides, some mechanisms should be used for negotiation towards mutual benefits, which will lead to acceptance and collaboration in management, especially integrated coastal zone management, genuinely.

1.3 The government sector must empower local personnel to be able to implement management plans, including regulating and monitoring coastal areas effectively.

1.4 Coastal erosion management needs to be conducted continually and adapted to be suitable for situations in each area and period. Thus, the structural equation model affecting success in coastal erosion management in the upper Gulf of Thailand developed from this study, is not a prototype for all areas. Those who are responsible for coastal erosion management, i.e., policymakers, planners, practitioners, etc. have to adjust patterns that are compatible with problems, political conditions, or management style of each area. Nevertheless, coastal erosion management may take time to see its accomplishment explicitly.

1.5 To ensure effective coastal erosion management, policy, or strategy planning requires an integration of both top-down and bottom-up patterns. Specifically, all stakeholders: central, regional, community, and other sectors have to collaborate in the planning or policy-making stage.

2. Recommendations for Further Studies

2.1 The study should be extended to other coastal areas to see if components of the factors of this study, namely factors of policies, plans, strategies, and laws related to coastal erosion management, integrated coastal zone management, people's participation, and success in coastal erosion management, could be applied similarly or differently.

2.2 Additional research should be conducted for preparing action plans of coastal erosion management, i.e., studies on the design of plans, projects, or activities for empowering personnel's and people's potential in integrated coastal zone management towards the success in coastal erosion management in Thailand.

References

- Department of Marine and Coastal Resources. (2007). *Preparation report Master Plan and Action Plan for Solving Coastal Erosion Problems in the Upper Gulf of Thailand*. (In Thai)
- _____. (2012). *Basic Guidelines Knowledge of the coast and the management of coastal erosion problems*. (Central government officials). Bangkok: Department of Marine and Coastal Resources. (In Thai)
- Diamantopoulos, A. & Siguaw, J. A. (2000). *Introducing LISREL: A guide for the uninitiated*. London: Sage Publications.
- Prasithrattasin S. (2007). *Statistics for social science research*. (10th edition). Bangkok: Thai Wattanapanit Printing Press. (In Thai)

- Saengnapa C. (2017). *A study on the level of perception of the community's coastal erosion problem by application Participatory geographic information system (PPGIS) Case study at Song Klong Subdistrict, Bang Pakong District, Chachoengsao Province*. (Bachelor of Science Thesis). Phitsanulok: Naresuan University. (In Thai)
- Satumanatpan S. (2011). *Coastal Management: Integration to Sustainability*. (pp.192 - 198). Nakhon Pathom: Mahidol University Press. (In Thai)
- SinSakul S. and et al. (2002). *Technical report on coastal area changes in the Gulf of Thailand. 200 books Bangkok: Geological Division*. Department of Mineral Resources. (In Thai)
- Teerawirun S. (2017). *Erosion problems on the coast of Thailand*. Retrieved March 17, 2017 from <http://tdc.thailis.or.th/tdc/basic.php> (In Thai)
- United Nations. (1995). *Planning guidelines on coastal environmental management*. New York: Economic and Social Commission for Asia and the Pacific, United Nations.
- Zhu, Walter, Rosenbaum, Russell, & Raina. (2006). Structural equation and log-linear modeling: A comparison of methods in the analysis of a study on caregivers' health. *BMC Medical Research Methodology Online*, 49(6), 1 – 14.

การบริโภคเชิงวัฒนธรรมของกล้องฟิล์ม
(Cultural Consumption of Film Camera)

นรชิต จิรสัทธรรม^{1*} และ ปิยธิดา ขำขันมะลี²

Norachit Jirasatthumb^{1*} and Piyathida Khakhanmalee²

Received: February 28, 2020

Revised: May 14, 2020

Accepted: May 25, 2020

บทคัดย่อ

วัตถุประสงค์ของบทความคือการศึกษาารูปแบบวัฒนธรรมการบริโภคกล้องฟิล์ม โดยนำแนวคิด เศรษฐศาสตร์การเมืองของปีแอร์ บูร์ดิเยอ มาวิเคราะห์ประเด็นของ ทุน รสนิยม ฮาบิทัส และ แวดวง การวิเคราะห์ด้านทุนได้แบ่งกลุ่มตัวอย่างได้เป็น 4 ลักษณะตามระดับทุนทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรม การวิเคราะห์ ด้านรสนิยมบ่งชี้ว่าการบริโภคกล้องฟิล์มในปัจจุบันสอดคล้องกับรสนิยมแห่งความหรูหรา ซึ่งถูกขับเคลื่อนด้วยฮา บิทัสที่ชื่นชอบความคลาสสิก ความต้องการท้าทายสิ่งใหม่ๆ และปลดปล่อยความสร้างสรรค์ การวิเคราะห์ยัง ชี้ให้เห็นว่าฮาบีทัสได้ถูกบ่มเพาะด้วยอิทธิพลจากปัจจัย ครอบครัว เพื่อน โซเชียลมีเดีย และรูปแบบการใช้ชีวิต การวิเคราะห์แวดวงชี้ให้เห็นข้อค้นพบที่สำคัญว่า กิจกรรมของผู้ชอบกล้องฟิล์มนั้นเป็นพื้นที่แห่งการช่วงชิงทุน ระหว่างผู้คนในแวดวง ในขณะที่เดียวกันก็เป็นพื้นที่ๆ เปิดโอกาสให้เกิดการเลื่อนระดับของทุนได้ การศึกษาครั้ง ต่อไปควรติดตามกลุ่มตัวอย่างที่มีอยู่แล้ว เพื่อวิเคราะห์พลวัตของการเปลี่ยนแปลงระดับทุนที่อาจส่งผลต่อความ คงทนของฮาบีทัสและแวดวงได้

คำสำคัญ : กล้องฟิล์ม การบริโภคเชิงวัฒนธรรม บูร์ดิเยอ เศรษฐศาสตร์การเมือง

ABSTRACT

The objective of this article is to study the cultural pattern of film camera consumption by employing the political economy framework of Pierre Bourdieu in order to analyse the issues of capital, taste, habitus, and field. The analysis of capital classifies samples into four

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะเศรษฐศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Assistant Professor, Faculty of Economics, Khon Kaen University, E-mail: norachitji@kku.ac.th

* Corresponding Author

² ผู้ช่วยวิจัย, คณะเศรษฐศาสตร์, มหาวิทยาลัยขอนแก่น

Research Assistant, Faculty of Economics, Khon Kaen University E-mail: piyathida.kh07@gmail.com

characteristics according to the degree of economic and cultural capital. The analysis of taste identifies that at the present, film camera consumption is consistent with the taste of luxury driven by habitus the joy of collecting, the need for new challenges and liberating creativity. The analysis also shows that habitus is cultivated by various factors such as, family, friend, social media, and life style. The analysis of field indicates an important finding that the activities of film camera lover clubs represent a space of competition for capital mobility among its members. Further study should follow up on these existing samples in order to analysis the dynamics of capital change that could affect the persistence of habitus and field.

Keywords: Film Camera, Cultural Consumption, Bourdieu, Political Economy

บทนำ

การถ่ายภาพ เป็นงานศิลปะที่ช่วยให้มนุษย์สามารถบันทึกเรื่องราวและเหตุการณ์ต่างๆ ที่เกิดขึ้นในแต่ละช่วงเวลา จุดเริ่มต้นของการถ่ายภาพนั้นเกิดมาจากการบังเอิญเห็นภาพเหมือนในลักษณะกลับหัวบนผนังห้องที่ทึบและอับแสง ภาพเหมือนที่เกิดขึ้นนั้นเกิดจากแสงของภาพจากภายนอกลอดผ่านรูเล็กๆ ที่ผนังห้องจนก่อเกิดภาพเหมือนบนผนังอีกด้านที่อยู่ฝั่งตรงข้ามของห้อง ซึ่งภาพเหมือนนี้ถูกเรียกว่า ภาพจากรูเข็ม นี้ได้นำมาสู่การสร้างกล้องรูเข็ม (Pinhole Camera) นั้นเอง ต่อมากล้องถ่ายภาพได้ถูกพัฒนามาเรื่อยๆ จนเกิดเป็นกล้องฟิล์มคือ กล้องที่สามารถถ่ายภาพได้โดยบันทึกภาพลงแผ่นฟิล์ม ซึ่งมีหลักการทำงานแบบ Single Lens Reflex (SLR) โดยอาศัยการสะท้อนแสงจากวัตถุเข้าสู่เลนส์ของกล้องผ่านรูรับแสง ม่านชัตเตอร์ และเข้าไปตกกระทบและทำปฏิกิริยากับแผ่นฟิล์มที่วางไว้หลังม่านชัตเตอร์จนเกิดเป็นภาพแฝงบนแผ่นฟิล์ม (วินัย บุญคง, 2559) ในยุคสมัยนั้นตลาดของกล้องฟิล์มมีเติบโตที่ดีขึ้นเรื่อยๆ มีบริษัทผลิตฟิล์มถ่ายภาพและกล้องฟิล์มมากขึ้น ไม่ว่าจะเป็น Canon, Nikon, Fuji, Kodak, Leica, Olympus, Yashica เป็นต้น

จากการรวบรวมข้อมูลทางการตลาดของตลาดฟิล์มสีในประเทศไทยโดย จรัสศรี วชิรพรอนันต์ (2536) พบว่า ช่วงปี 2532 - 2535 มีมูลค่าตลาดรวม 5,000 ล้านบาท และมีการจำหน่ายฟิล์มกว่า 10 ล้านม้วนต่อปี และจากรวบรวมข้อมูลจากบริษัทฟูจิ โฟโต้ ฟิล์ม (ประเทศไทย) จำกัด โดยช่อทิพย์ จ้าวพิทักษ์ธรรม (2546) พบว่า ในช่วงปี 2538 - 2543 มีการจำหน่ายฟิล์มกว่า 13-19 ล้านม้วนต่อปี ข้อมูลยอดจำหน่ายของฟิล์มที่กล่าวมา บ่งชี้ถึงความนิยมของกล้องฟิล์มในยุคสมัยนั้น อีกทั้งกล้องฟิล์มยังจัดได้ว่าเป็นกล้องถ่ายภาพถูกใช้ในการบันทึกเหตุการณ์สำคัญต่างๆ อย่างมากมาย เช่น เหตุการณ์การรบในสงครามโลกครั้งที่ 1 และ 2 เหตุการณ์พฤษภาทมิฬของไทย เหตุการณ์การรบในสงครามเวียดนาม เหตุการณ์การขึ้นครองราชย์ของกษัตริย์ในประเทศไทยต่างๆ และ การแข่งขันกีฬาโอลิมปิก เป็นต้น

เมื่อเวลาผ่านไปเทคโนโลยีการถ่ายภาพพัฒนาไปสู่ระบบดิจิทัล กล้องดิจิทัลได้เข้ามามีบทบาทในงานหนังสือพิมพ์และนิตยสาร ในช่วง พ.ศ.2543-2547 แต่ในกลุ่มอาชีพนี้ยังคงมีการใช้กล้องฟิล์มควบคู่ด้วย (อาณัติ มาขรรงค์, 2543) แต่ในส่วนภาพรวมนั้น จำนวนของกล้องดิจิทัลในตลาดได้เติบโตสูงขึ้นมาก จาก 2,000 ตัวในปี

2538 เป็น 60,000 ตัว ในปี 2544 (ช่อทิพย์ ง้าวพิทักษ์ธรรม. 2546) ดังนั้นกล้องดิจิทัลจึงถูกมองเป็นสิ่งทดแทนกล้องแบบดั้งเดิมหรือกล้องฟิล์มเนื่องจากมีศักยภาพที่สูงกว่า และยังช่วยให้ช่างภาพมีประสิทธิภาพในการถ่ายภาพที่ดีขึ้น ในยุคสมัยนี้กล้องฟิล์มจึงได้ลดบทบาทลง จนทำให้หลายบริษัท อาทิ Canon, Nikon, Fuji, Olympus ต้องปรับตัวหันมาผลิตกล้องดิจิทัลเพื่อให้สอดคล้องกับความต้องการของยุคสมัย

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันกล้องดิจิทัลได้รับความนิยมอย่างมาก แต่ก็มีผู้คนบางกลุ่มที่ยังคงใช้กล้องฟิล์มอยู่ โดยสังเกตได้จากการซื้อขายกล้องฟิล์มในสื่อโซเชียลมีเดีย อีกทั้งยังมีการรวมกลุ่มออนไลน์ของผู้ที่ใช้กล้องฟิล์มด้วย เช่น กลุ่มคนรักกล้องฟิล์ม กลุ่มตลาดคนรักกล้องฟิล์ม เป็นต้น และยังพบเห็นกลุ่มศิลปินและคนดังบางคนที่ทำให้ความสนใจในการถ่ายภาพด้วยกล้องฟิล์ม เช่น ไอ้ต ปราโมทย์, ลิซ่า Blackpink, ณเดช คูกิมิยะ, ญาญา อุริสยา ทำให้มีกระแสนิยมกล้องฟิล์มเกิดขึ้น ซึ่ง อาทิตย์ เลิศรักษ์มงคล (2557 และ 2558) ได้ให้ข้อสังเกตเบื้องต้นว่าความนิยมนี้เกิดจาก ผลงานจากกล้องฟิล์มสามารถใช้เป็นสื่อในการแชร์เรื่องราวลงบนโซเชียลมีเดียได้ และโซเชียลมีเดียรวมถึงสื่อโทรทัศน์ทั้ง ละคร ภาพยนตร์ ได้สร้างภาพให้กล้องฟิล์มกลายเป็นกระแสแฟชั่นอย่างหนึ่งไม่ต่างจาก การแต่งตัวหรือไลฟ์สไตล์ต่างๆ ยิ่งไปกว่านั้น เมื่อพิจารณาความสนใจของกล้องฟิล์มผ่านงานเขียนที่เป็นเชิงวิชาการมากขึ้นพบว่า การใช้กล้องฟิล์มไม่ใช่เรื่องของแฟชั่นเท่านั้นหากแต่เกิดขึ้นร่วมกับภาวะโหยหาอดีต โดยมีเรื่องเล่าแห่งอดีตเป็นสิ่งเร้าไปสู่ความอยากบริโภคสินค้าย้อนยุคดังเช่นกล้องฟิล์ม (กิตติกร โพธิ์ทอง. 2560)

อย่างไรก็ตาม กิจกรรมการถ่ายภาพ ไม่ใช่เรื่องที่เกี่ยวข้องกับแฟชั่นหรือความนิยมเท่านั้น หากแต่ยังมีประเด็นด้านการครอบงำทางวัฒนธรรมเกิดขึ้น การใช้แนวคิดเรื่องรสนิยมของ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ (Pierre Bourdieu) เป็นกรอบในการวิเคราะห์³ ของต่อสิต กลีบบัว (2553) ได้พบว่าในแวดวงของผู้ถ่ายภาพนั้น ผู้ที่มีทุนด้านการถ่ายภาพมากกว่า (ทั้งทุนในรูปแบบของพลังทรัพย์และในรูปแบบของความรู้ที่เกี่ยวข้องกับการถ่ายภาพ) มีแนวโน้มของการนำทุนความรู้ของตนไปครอบงำผู้ที่มีทุนทางด้านถ่ายภาพที่น้อยกว่า เช่น ช่างภาพมืออาชีพมีแนวโน้มในการสร้างความชอบธรรมให้แก่การถ่ายภาพในแบบฉบับของตนโดยถ่ายทอดเทคนิคของตนให้เป็นกระแสให้ผู้ถ่ายภาพเพื่อการท่องเที่ยว หรือ มือสมัครเล่นทำตาม เป็นต้น โดยในประเด็นการครอบงำนี้ Grenfell and Hardy (2007) ได้มีมุมมองที่สอดคล้องกันคือ กลุ่มช่างภาพที่มีทุนทางวัฒนธรรมสูงย่อมมีบทบาทในการกำหนดทิศทางเศรษฐกิจของแวดวง กล่าวคือ พวกเขามีความสามารถกำหนดว่าสินค้าใดจะกลายเป็นกระแสให้ผู้คนบริโภคตามนั่นเอง

การประเมินเอกสารข้างต้นได้ให้ข้อสังเกตสำคัญสองข้อคือ (1) กิจกรรมการถ่ายภาพเกี่ยวพันกับมิติด้านวัฒนธรรมแน่นอน เพราะมันเกี่ยวข้องกับ กระแสนิยม การโหยหาอดีต และการครอบงำ ดังนั้นการศึกษารูปแบบการบริโภคของกล้องฟิล์มไม่สามารถละเลยมิติด้านวัฒนธรรมได้ และ (2) งานเขียนที่กล่าวถึงข้างต้น แม้มีการวิเคราะห์มิติด้านวัฒนธรรมของกิจกรรมการถ่ายภาพ แต่ไม่ได้วิเคราะห์ถึง “รูปแบบการบริโภค” กล้องฟิล์มอย่างตรงไปตรงมา ดังนั้น บทความนี้จึงต้องการหาคำตอบถึงรูปแบบการบริโภคเชิงวัฒนธรรมของกล้องฟิล์มโดยมีวัตถุประสงค์นำมโนทัศน์ที่เกี่ยวข้องของ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ ทั้งสี่ด้านได้แก่ แวดวง (Field) ฮาบิทัส (Habitus)

³ รายละเอียดด้านทฤษฎีของ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ นำเสนอในส่วนต่อไป

รสนิยม (Taste) และ ทุน (Capital) มาปรับใช้เพื่อวิเคราะห์ให้เห็นลักษณะเฉพาะของการบริโภคกล้องฟิล์มที่ผู้คนในกลุ่มมีการปะทะและแลกเปลี่ยนกันทางวัฒนธรรม จนเกิดเป็นการแบ่งชนชั้นทางสังคมของคนในแวดวงด้วยเงื่อนไขที่แต่ละคนมีทุนทางวัฒนธรรมและสังคมที่แตกต่างกัน ทั้งนี้กลุ่มตัวอย่างที่ใช้คือ กลุ่มผู้ใช้กล้องฟิล์มในจังหวัดขอนแก่นและกลุ่มเฟซบุ๊กคนรักกล้องฟิล์ม⁴

กรอบแนวคิดหลัก: ทฤษฎีวัฒนธรรมการบริโภค

ตามปกตินักเศรษฐศาสตร์วิเคราะห์การบริโภคด้วยทฤษฎีอรรถประโยชน์ ที่มองว่าภายใต้ข้อจำกัดด้านงบประมาณ (Budget Constraint) ปัจเจกชนที่มีเหตุผลย่อมเลือกบริโภคตามหลักอรรถประโยชน์ส่วนเพิ่ม (Marginal Utility) เพื่อให้เกิดความพอใจมากที่สุด อย่างไรก็ตาม ดังที่ผู้เขียนได้เสนอในที่อื่นแล้วว่า ทฤษฎีอรรถประโยชน์มีปัญหาอย่างมากในการพิจารณาปรากฏการณ์การบริโภค เพราะว่ามันใช้วิธีวิทยาที่ “ลดรูป” ปรากฏการณ์มนุษย์และความสัมพันธ์ทางสังคมให้เหลือเพียงแบบจำลองคณิตศาสตร์ (นรชิต จิรส์ธรรม. 2553) อีกทั้งเมื่อพิจารณาจากวัตถุประสงค์ของบทความนี้ที่ต้องการวิเคราะห์มิติทางด้านวัฒนธรรมที่อยู่ในการบริโภคกล้องฟิล์มยิ่งช่วยยืนยันว่าทฤษฎีอรรถประโยชน์ของเศรษฐศาสตร์คงไม่เพียงพอ เพราะมันกำหนดให้ปัจจัยเชิงคุณภาพต่างๆ ทั้ง วัฒนธรรม ชนชั้น ฯลฯ เป็นตัวแปรภายนอกระบบ ดังนั้นบทความนี้จึงพยายามศึกษาปัจจัยวัฒนธรรมที่เกี่ยวข้องกับการบริโภคที่เศรษฐศาสตร์ละเลย โดยนำเอาแนวคิดของ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ อันได้แก่ ทฤษฎีสสนาม แนวคิดฮาปัทส แนวคิดเรื่องรสนิยม และแนวคิดเรื่องทุน มาใช้วิเคราะห์ปรากฏการณ์การบริโภคกล้องฟิล์ม

1. ทฤษฎีสสนาม (Field Theory)

“สนาม” หรือ “แวดวง” คือรูปแบบสังคมที่บูร์ดิเยอสร้างขึ้นมาจากปฏิเสธวิธีการแบ่งสังคมออกเป็นโครงสร้างส่วนบน (สถาบันทางสังคมต่างๆ) และโครงสร้างส่วนล่าง (พื้นฐานการผลิต) แบบที่มาร์กซ์ได้เสนอไว้ ซึ่งแวดวงตามแนวคิดของบูร์ดิเยอคือ ปริณพทหรืออาณาบริเวณทางสังคม (Social Arena) ที่มีการต่อสู้กันเพื่อแย่งชิงหรือช่วงชิงการเข้าถึงทรัพยากร (ทุนเศรษฐกิจ ทุนวัฒนธรรม ทุนสัญลักษณ์ ทุนสังคม) เช่น สินค้าทางวัฒนธรรม (วิถี/ลีลาชีวิต) บ้าน ความแตกต่างด้านความรู้ การจ้างงาน ที่ดิน ชนชั้นทางสังคม อภิสัทธ์ หรืออะไรก็ตามที่จะทำให้ตัวเราแตกต่างไปจากผู้อื่น โดยทรัพยากรที่จะแย่งชิงนั้นจะมีลักษณะเป็นรูปธรรมจับต้องมองเห็นได้ และแวดวงยังเป็นเครือข่ายความสัมพันธ์ที่มีลักษณะเป็นรูปธรรมระหว่างตำแหน่งต่างๆ ทางสังคม ตำแหน่งเหล่านี้จะเป็นตัวกำหนดฮาปัทสของสถาบันหรือผู้ที่อยู่ในตำแหน่งนั้นในแวดวงนั้นๆ โดยที่แวดวงจะมีโครงสร้างอำนาจกระจายตัวกันอยู่

ในสังคมหนึ่งๆ นั้น จะประกอบด้วยแวดวงต่างๆ มากมาย เช่น แวดวงวิชาการ, แวดวงแพทย์, แวดวงกีฬา, แวดวงศิลปะ, แวดวงบันเทิง, ฯลฯ โดยแต่ละแวดวงนั้น มีความเป็นอิสระต่อกัน กล่าวคือ มีเนื้อหา มีตรรกะ มีกฎเกณฑ์ มีโครงสร้าง ฯลฯ เป็นของตัวเอง แต่ในขณะที่เดียวกันก็มีปฏิสัมพันธ์กัน มีการปะทะสังสรรค์ต่อกัน รวมถึงมีการต่อสู้กัน และบูร์ดิเยอได้แบ่งระดับของแวดวงออกเป็น 2 ระดับ คือ แวดวงใหญ่ และ แวดวงย่อย ซึ่งแต่ละแวดวงย่อยอาจมีการต่อสู้กันเอง หรือ แวดวงย่อยอาจจะมีการต่อสู้กับแวดวงใหญ่เอง นอกจากนี้

⁴ เหตุผลของการเลือกกลุ่มตัวอย่างระบุในส่วนของวิธีการศึกษา

แนวคิดยังมีความสัมพันธ์กับฮาบิทัส คือ แนวคิดจะเป็นทั้งสถานที่ที่ผลิตฮาบิทัสแบบต่างๆ และในขณะเดียวกัน แนวคิดเองก็เป็นผลผลิตของฮาบิทัสเช่นเดียวกัน (กาญจนา และสมสุข, 2553)

2. แนวคิดเกี่ยวกับฮาบิทัส (Habitus)

บูร์ดิเยอ ได้นิยามความหมายของฮาบิทัส ไว้ในหนังสือ Outline of a Theory of Practice (Bourdieu. 1977) ว่า

“...habitus, systems of durable, transposable dispositions structured structures predisposed to function as structuring structures, that is, as principles of the generation and structuring of practices and representations which can be objectively "regulated" and "regular" without in any way being the product of obedience to rules, objectively adapted to their goals without presupposing a conscious aiming at ends or an express mastery of the operations necessary to attain them and, being all this, collectively orchestrated without being the product of the orchestrating action of a conductor.”

จากนิยามความหมายข้างต้น ทำให้ทราบว่า ฮาบิทัส คือ ระบบความโน้มเอียงที่คงทนยาวนาน สามารถปรับเปลี่ยนระดับได้ โดยยังรักษาโครงสร้างเดิมเอาไว้ เป็นทั้งโครงสร้างที่ถูกสร้างขึ้นมา และเป็นทั้งเงื่อนไขล่วงหน้าในการทำหน้าที่เป็นผู้วางโครงสร้าง กล่าวคือ เหมือนเป็นหลักแห่งการก่อกำเนิดและวางโครงสร้างให้แก่การปฏิบัติและการสร้างภาพแทนความจริง ซึ่งอาจถูกทำให้เป็นกฎ และเป็น ผู้วางกฎ อย่างเป็นวัตถุวิสัย โดยที่ไม่ได้เป็นผลมาจากการยอมจำนนต่อกฎเกณฑ์ใดๆ สามารถปรับตัวไปตามจุดมุ่งหมายของตัวมันเองได้อย่างเป็นวัตถุวิสัย โดยปราศจากการคาดคะเนในการมุ่งไปสู่จุดสิ้นสุดอย่างสุ่วสันนิษฐาน หรือ ปราศจากการแสดงออกซึ่งการควบคุมให้ทำงานเพื่อบรรลุจุดมุ่งหมาย ด้วยคุณลักษณะดังกล่าว ฮาบิทัส จึงสามารถบรรเลงเพลงร่วมกันได้ โดยไม่ได้เป็นบทเพลงที่บรรเลงโดยกำกับกรของวาทยกร (สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต. 2548)

กาญจนา และสมสุข (2553) ได้อธิบายเกี่ยวกับฮาบิทัสไว้ว่า ฮาบิทัสเป็นความโน้มเอียงของอุปนิสัย (Disposition) อันได้แก่ วิธีการใช้ร่างกาย วิธีคิด รสนิยม การกระทำ อารมณ์ความรู้สึก ฯลฯ ของปัจเจกบุคคล/กลุ่มที่อยู่ในแวดวงทางสังคมแต่ละประเภท ฮาบิทัสจึงเป็นเหมือนตัวคอยเป็นตัวควบคุมแนวคิด และในขณะเดียวกันทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงของคุณลักษณะในแนวคิดได้ ฮาบิทัสเป็นส่วนผสมระหว่างโครงสร้างภายนอกกับธรรมชาติในร่างกาย กล่าวคือ การซึมซับโครงสร้างภายนอกผ่านทางร่างกายของตัวบุคคล นอกจากนี้เมื่อกระทำการ/ปฏิบัติการอะไรบางอย่างที่ซึมซับผ่านร่างกาย วิธีในการกระทำกร/ปฏิบัติการนั้นจะกลายเป็นแบบเฉพาะตัวของบุคคล อีกทั้งยังมีด้านที่ถูกกระทำและด้านที่เป็นผู้กระทำ ฮาบิทัสนั้นค่อนข้างจะทำงานอยู่ในระดับจิตไร้สำนึก กล่าวคือสามารถประมาณการได้โดยไม่ต้องคิด โดยที่ตัวบุคคลอาจจะบอกไม่ได้ว่า ได้ความสามารถดังกล่าวมาจากที่ไหน นอกจากจะเป็นคุณลักษณะในระดับปัจเจกบุคคลแล้ว ในเวลาเดียวกันฮาบิทัสก็เป็นคุณลักษณะร่วมของคนแต่ละกลุ่ม แต่ละชนชั้น ดังนั้น การวิเคราะห์ฮาบิทัสสามารถทำให้เราจำแนกความแตกต่าง

ทางชนชั้น (Class Distinction) โดยวัดจากตำแหน่งของการบริโภค (Consumption) และในขั้นตอนของการบริโภคจะสามารถมองเห็นฮาบิทัสของแต่ละชนชั้นได้อย่างชัดเจน

ฮาบิทัสเป็นคุณลักษณะร่วมของคนแต่ละกลุ่ม แต่ละชนชั้น ซึ่งอารมณ์ความรู้สึกร่วม ตลอดจนค่านิยม ความเชื่อ รูปแบบพฤติกรรม วิธีการดำเนินชีวิต หรืออาจกล่าวได้ว่าการมีสิ่งเหล่านี้ร่วมกันคือ การมี “รสนิยม” (Taste) ที่คล้ายคลึงกัน

3. แนวคิดเกี่ยวกับรสนิยม (Taste)

บูร์ดิเยอได้กล่าวถึงรสนิยมไว้ในหนังสือ Distinction: a social critique of the judgement of taste (Bourdieu. 1984) ว่า

“Taste is a practical mastery of distributions which makes it possible to sense or intuit what is likely (or unlikely) to befall-and therefore to befit-an individual occupying a given position in social space. It functions as a sort of social orientation, a 'sense of one's place', guiding the occupants of a given place in social space towards the social positions adjusted to their properties, and towards the practices or goods which befit the occupants of that position.”

กล่าวได้ว่า รสนิยมคือพลังที่ควบคุมการจัดแบ่งจำแนก ทำให้เกิดความรู้สึกหรือการรับรู้โดยปราศจากเหตุผลในสิ่งที่บังเกิดขึ้น ดังนั้นจึงเป็นสิ่งสมควรเหมาะสมที่ปัจเจกชนจะถือครองตำแหน่งในพื้นที่ทางสังคมที่กำหนดไว้แล้ว รสนิยมทำหน้าที่เหมือนกับการแนะนำทางสังคมรูปแบบหนึ่ง ซึ่งแนะนำทางให้คนเข้าครอบครองพื้นที่ทางสังคมที่กำหนดไว้แล้ว ให้รู้สึกสำนึกถึงตำแหน่งพื้นที่ของตน ที่สามารถปรับเปลี่ยนตำแหน่งทางสังคมไปตามทรัพย์สมบัติ และวิธีการปฏิบัติ หรือตามสินค้า ที่เหมาะสมกับผู้เข้าครอบครองตำแหน่งทางสังคมนั้น (เกษม เพ็ญภินันท์. 2549)

แนวคิดเรื่องรสนิยมเป็นแนวคิดที่ต่อเนื่องมาจากแนวคิดเรื่องฮาบิทัสเพราะรสนิยมคือผลผลิตที่เป็นรูปธรรมของฮาบิทัสที่แฝงอยู่ใน 2 มิติคือเงื่อนไขของการมีวัตถุ กล่าวคือ มีสิ่งของอะไรที่อยู่ในความครอบครอง และการมีความแตกต่างเชิงสัญลักษณ์ (Symbolic Differentiation) ซึ่งบูร์ดิเยอให้ความสำคัญกับ “เงื่อนไขของการมีวัตถุ” โดยให้เหตุผลว่า เมื่อเราพูดว่า รสนิยมเป็นแนวทางการเลือกใช้สิ่งของเพื่อการอุปโภคและบริโภคนั้น เราก็ต้องไม่ลืมว่า การเลือกดังกล่าวไม่ได้เป็นไปอย่างเสรี เช่น รสนิยมในการเลือกเล่นกีฬา ใ้ว่าทุกคนจะสามารถเลือกมีรสนิยมที่จะเล่นกอล์ฟได้ เพราะการที่จะเล่นกอล์ฟได้นั้นจำเป็นต้องครอบครองวัตถุต่างๆ มากมาย ดังนั้นการเล่นกอล์ฟจึงไม่ใช่การเกมกีฬาธรรมดา หากแต่มีความหมายเชิงสัญลักษณ์ที่ให้อำนาจแก่ผู้มีรสนิยมกล่าวคือคนเล่นกอล์ฟต้องเป็นคนที่มั่งคั่งในสังคม

บูร์ดิเยอเห็นว่ารสนิยมเป็นความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัตถุที่เกี่ยวข้องกับการสร้าง/การผลิต/การครอบครอง/การใช้วัตถุนั้นๆ เพื่อปกป้องสถานะของตัวบุคคลในแวดวงทางสังคม ความสัมพันธ์ระหว่างคนกับวัตถุนั้นๆ จะมีความเกี่ยวพันถึง “อำนาจที่จะได้วัตถุนั้นมาครอบครอง” อีกทั้งรสนิยมไม่ใช่เรื่องที่เกิดขึ้นตาม

ธรรมชาติและไม่ใช่เรื่องส่วนตัวของปัจเจกบุคคลหากแต่รสนิยมเป็นเรื่องที่เกี่ยวข้องกับสังคมที่บุคคลใช้ชีวิตอยู่ เป็นเรื่องที่เกิดมาจากการขัดเกลาทางสังคมที่เข้าไปอยู่ในระดับจิตสำนึกประกอบกับเงื่อนไขการมีชีวิตอยู่ซึ่งอยู่ในระดับจิตไร้สำนึก

ทั้งนี้ บุคคลก้าวเข้าสู่แวดวงทางสังคมของรสนิยมแบบต่างๆ โดยมีความโน้มเอียงแห่งอุปนิสัยที่จะเป็นตัวเลือกลีลาชีวิต (หรือไลฟ์สไตล์) แบบต่างๆ บุรดิเยอเห็นว่าลีลาชีวิตเป็นการแสดงออกอย่างเป็นรูปธรรมที่สุดของสัญลักษณ์ของความสัมพันธ์ทางชนชั้น และสรุปอีกว่า รายได้ไม่สามารถเปลี่ยนรสนิยมได้ทันที เพียงแต่ต้องทำงานผ่านตัวกลาง (Mediator) คือ ฮาพิทัส กล่าวคือ เมื่อมีรายได้แล้วก็ต้องผ่านการชิมชับทุนทางวัฒนธรรมด้วยจึงจะมีรสนิยมที่สูงได้

บุรดิเยอได้แยกประเภทของรสนิยมออกเป็น 2 ประเภท ได้แก่ รสนิยมแห่งความหรูหรา (Taste of Luxury) หรือรสนิยมแบบอิสระ (Taste of Freedom) ซึ่งคือบริโภคนิยมเพื่อความพึงใจ รสนิยมของเราไม่จำเป็นต้องเกิดขึ้นเพื่อตอบสนองปัจจัยสี่ หรือมีความจำเป็นอย่างยิ่งยวดต่อชีวิต และรสนิยมแห่งความจำเป็น (Taste of Necessity) ซึ่งตรงข้ามกับหรูหรา กล่าวคือ มันเป็นการบริโภค ที่ค่านึงว่าสิ่งนั้นมีความจำเป็นต่อชีวิตจริงๆ หรืออีกนัยหนึ่งคือ สิ่งที่เราบริโภคแบบรสนิยมหรูหราไม่จำเป็นต้องเป็นสิ่งจำเป็นในชีวิต (เช่น การใช้บริการรถลีมูซีนที่หรูและแพง ทั้งๆ ที่นั่งแท็กซี่หรือรถประจำทางก็ถึงที่หมายโดยใช้เวลาเท่ากัน) แต่สิ่งที่เราบริโภคด้วยรสนิยมแห่งความจำเป็นต้องตอบสนองความต้องการจริงๆ (เช่น การเดินทางต้องโดยสารรถประจำทางมิเช่นนั้นก็ไปไม่ถึงที่หมาย)

รสนิยมทั้ง 2 ประเภทนี้จะถูกนำมาใช้เป็นเครื่องมือในการธำรงรักษาวัฒนธรรมความแตกต่างระหว่างชนชั้นเอาไว้ กล่าวคือ คนรวยจะถูกคนจนว่าใช้ชีวิตอย่างไร้รสนิยมหรือมีรสนิยมต่ำ โดยมองข้ามว่า รสนิยมดังกล่าวเกิดมาจากข้อจำกัดทางวัตถุของชีวิตคนจน ในทางตรงข้าม คนจนจะรับรู้ว่า ลีลาชีวิตของชนชั้นสูงนั้นมีลักษณะน่าชื่นชม น่ายกย่อง เหมาะสมที่จะใช้เป็นมาตรฐาน ซึ่งการรับรู้ทั้งจากคนรวยและคนจนนี้เกิดจากอำนาจของกลไกต่างๆ ของสังคมที่สร้างอำนาจสัญลักษณ์ขึ้นมา ผลลัพธ์ที่เกิดขึ้นก็คือ รสนิยมของชนชั้นสูงจะถูกอำพรางตาให้เกิดการรับรู้มาจากวาสนาบารมี ความรู้ ความถนัดตามธรรมชาติของคนรวยมากกว่าจะถูกรับรู้ ว่า คนรายนั้นปลอดจากความจำเป็นทางเศรษฐกิจ (กาญจนา และสมสุข, 2553)

4. แนวคิดเกี่ยวกับทุน (Capital)

การวิเคราะห์ทุนในระบบของเศรษฐศาสตร์มาร์กซิสต์ มุ่งเน้นไปที่ความสัมพันธ์ทางการผลิตที่ขัดแย้งระหว่างชนชั้น เนื่องจากนายทุนเป็นผู้ดูตรีตมูลค่าส่วนเกินจากแรงงาน แต่บุรดิเยอได้ต่อยอดการวิเคราะห์ทุนเพิ่มเติม โดยพิจารณา ทุนในฐานะที่เป็นการสั่งสมทางวัฒนธรรม ทุนในการสร้างเครือข่ายทางสังคม และ ทุนในฐานะที่เป็นสิ่งสร้างให้สังคมยอมรับตนเอง ซึ่งบทความเน้นการวิเคราะห์ทุนวัฒนธรรม และ ทุนเศรษฐกิจของกลุ่มผู้ชื่นชอบกล้องฟิล์ม

ทุนทางเศรษฐกิจ (Economic Capital) เป็นทุนที่คำนวณเป็นปริมาณที่แน่ชัดได้ เช่น รายได้ ทรัพย์สิน ความมั่งคั่ง ทุนทางเศรษฐกิจสะท้อนความสามารถในการครอบครองวัตถุที่แสดงถึงความเป็นผู้ชื่นชอบกล้องฟิล์ม เช่น กล้องฟิล์ม เลนส์กล้อง ฯลฯ ซึ่งทุนทางเศรษฐกิจนี้สามารถส่งเสริมทุนอื่นๆ ให้มีความชัดเจนขึ้นได้ เช่น การครอบครองกล้องฟิล์มหายาก หรือมีการสะสมมาก ย่อมเป็นการแสดงถึงการเป็นผู้รู้ในวัฒนธรรมการ

ใช้กล้องฟิล์ม (เป็นการเพิ่มพูนทุนวัฒนธรรม) รวมถึงอาจได้รับการยกย่องจากคนในแวดวงว่าเป็นนักสะสมหรือผู้รู้ด้วย (เพิ่มพูนทุนสัญลักษณ์) รวมถึงการมีทุนทางเศรษฐกิจจึงช่วยให้บุคคลสามารถสร้างเครือข่ายทางสังคมได้ง่ายขึ้น เช่น การใช้ทุนทรัพย์ในการจัดกิจกรรมที่เกี่ยวกับแวดวงเพื่อสร้างเครือข่ายและรักษาความสัมพันธ์ของกลุ่มคนในแวดวงให้ดำเนินต่อไปได้

ทุนทางวัฒนธรรม (Cultural Capital) หมายถึง สิ่งที่บุคคลได้รับจากกระบวนการหล่อหลอมทางสังคมอันกลายเป็นคุณสมบัติติดตัวที่เอื้อให้บุคคลสามารถนำไปเพิ่มพูนมูลค่าของตนเองได้ ทุนวัฒนธรรมได้หลอมรวมอยู่ในตัวตนของบุคคลและแสดงออกผ่านทางพฤติกรรม เช่น ความรู้ รสนิยม กิริยามารยาท โดยทุนทางวัฒนธรรมนั้นถูกแบ่งออกเป็น 3 ลักษณะ ได้แก่ ทุนทางวัฒนธรรมที่แฝงฝังในกาย ทุนที่อยู่ในรูปวัตถุ และทุนที่อาศัยการสถาปนา ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมที่แฝงฝังในกาย คือ สมรรถนะทางวัฒนธรรมของบุคคล เช่น ความรอบรู้และความสามารถในการถ่ายภาพด้วยกล้องฟิล์ม โดยสมรรถนะนี้ต้องได้รับการสั่งสมตั้งแต่ในวัยเด็กโดยอาศัยการลงทุนทั้งเวลาและทุนทางเศรษฐกิจของสมาชิกในครอบครัว และสถาบันทางสังคมต่างๆ ส่วนทุนที่อยู่ในรูปวัตถุ คือ ทุนในรูปแบบของทรัพย์สินทางวัฒนธรรมที่สามารถครอบครองและสั่งสมได้ ได้แก่ ภาพถ่ายจากกล้องฟิล์ม ภาพวาดของจิตรกรชื่อดัง ผลงานเพลงคลาสสิก ฯลฯ ส่วนทุนที่อาศัยการสถาปนา คือ ทุนที่อยู่ในรูปของสถาบัน เช่น คุณภาพ/ชื่อเสียงของช่างภาพที่ได้รับการยอมรับจากกลุ่มคนที่เป็นช่างภาพด้วยกัน ซึ่งทุนทางวัฒนธรรมนั้นมีความเกี่ยวข้องกับทุนทางเศรษฐกิจ ทุนทางสัญลักษณ์ และทุนทางสังคม กล่าวคือ บุคคลจะสามารถเข้าถึงโอกาสในการสั่งสมทุนทางวัฒนธรรมได้ด้วยอำนาจของทุนทางเศรษฐกิจ และทุนทางวัฒนธรรมยังเอื้อให้เกิดทุนทางสัญลักษณ์ โดยการมีความรู้ความสามารถที่ดี มีรสนิยมที่ดีนั้นจะเสริมให้บุคคลมีสถานภาพ มีเกียรติและศักดิ์ศรีได้ และยังเอื้อให้บุคคลมีเครือข่ายทางสังคมที่มากขึ้นด้วยการมีทุนทางวัฒนธรรมที่เป็นที่ยอมรับของคนในเครือข่ายนั้นๆ

ข้อมูลที่ใช้ในการวิเคราะห์

บทความนี้ใช้วิธีการศึกษา 3 แบบ ได้แก่ (1) การเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง (Semi-structure Interview) (2) การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม (Participant Observation) และ (3) การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถาม ความจำเป็นในการใช้วิธีการทั้งสามมีดังนี้

การสัมภาษณ์แบบกึ่งโครงสร้าง มีความจำเป็นอย่างมากในการวิเคราะห์เชิงคุณภาพ โดยเฉพาะอย่างยิ่งในการทำความเข้าใจเรื่อง ฮาบิทัส และ รสนิยมของผู้ใช้กล้องฟิล์ม อีกทั้งความยืดหยุ่นในการถาม-ตอบ หรือโต้ตอบระหว่างผู้สำรวจและกลุ่มตัวอย่าง วิธีนี้ยังเป็นประโยชน์ในการสร้างพื้นที่ที่เปิดให้กลุ่มตัวอย่างสามารถแสดงตัวตนทางด้านวัฒนธรรมออกมาได้ ทั้งนี้ กลุ่มตัวอย่างที่เลือกได้เจาะจงไปที่สมาชิกในเพจ กลุ่มคนรักกล้องฟิล์ม จำนวน 9 คน ที่มีภูมิลำเนาสอดคล้องกับผู้เขียนที่อยู่ในขอนแก่น โดยแบ่งเป็นผู้ที่อยู่ในวัยทำงาน 3 (นามสมมติ A B และ C) คน และนักศึกษา 6 คน (นามสมมติ D E F G H และ I)

การสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วม ได้ข้อมูลจากการร่วมแชร์รูปภาพ แสดงความเห็นต่อรูปภาพและกระทู้ต่างๆ รวมถึงพูดคุยกับคนในกลุ่มเฟซบุ๊กที่ชื่อว่า กลุ่มคนรักกล้องฟิล์ม และทำการเก็บข้อมูลการตอบสนองต่อโพสต์และความคิดเห็นที่เกิดขึ้น ตั้งแต่เดือนเมษายนถึงธันวาคม 2562 เป็นจำนวน 30 โพสต์ รวมถึง การเข้าร่วม

กิจกรรมระหว่างสมาชิกคนรักกล้องฟิล์มเพื่อเดินถ่ายภาพร่วมกัน ณ บริเวณมหาวิทยาลัยขอนแก่น และ ถนนศรีจันทร์ ในวันที่ 10 มิถุนายน และ 12 และ 29 ตุลาคม 2562 ตามลำดับ การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ได้ไปสังเกตการณ์กิจกรรมนิทรรศการ “ฟิล์มนอกจอ” ซึ่งจัดโดยร้าน SolarLab ในวันที่ 10 มิถุนายน 2562 และผู้ศึกษาได้เข้าร่วมกิจกรรมอบรมการล้างฟิล์มขาวดำที่ร้านฟิล์มกาหลง ในวันที่ 17 พฤศจิกายน 2562 อีกด้วย คุณูปการสำคัญของการสังเกตการณ์แบบมีส่วนร่วมคือทำให้มองเห็นปฏิสัมพันธ์ระหว่างผู้คนที่อยู่ในแวดวงได้ชัดเจนกว่าการสัมภาษณ์รายบุคคล

การศึกษาค้นคว้าครั้งนี้ยังใช้ข้อมูลจากผู้ตอบแบบสอบถามเกี่ยวกับรายได้ของสมาชิกในกลุ่มคนรักกล้องฟิล์มจำนวน 411 ชุด โดยบทบาทสำคัญวิธีการสำรวจนี้ คือ การได้มาซึ่งระดับและช่วงรายได้ของผู้ตอบแบบสอบถามซึ่งช่วยสร้างเกณฑ์การวิเคราะห์ในส่วนของทุนทางเศรษฐกิจของผู้ที่อยู่ในแวดวงกล้องฟิล์มได้

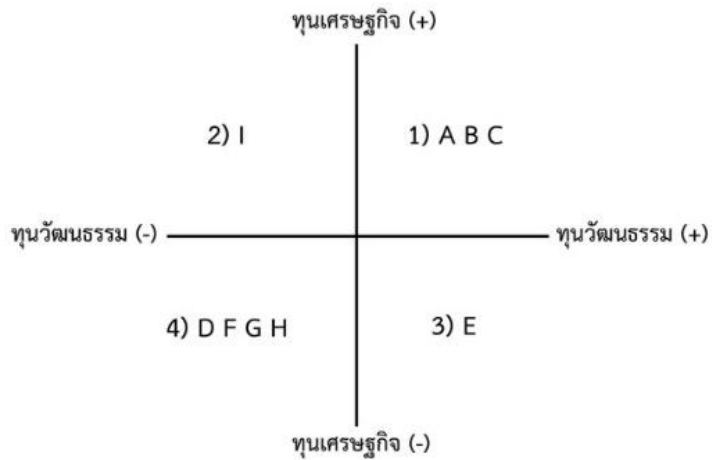
ผลการวิเคราะห์

การวิเคราะห์ที่เริ่มจากภาพใหญ่ไปสู่รายละเอียดส่วนย่อย ผู้เขียนเริ่มด้วยการแบ่งลักษณะของกลุ่มตัวอย่างด้วยเกณฑ์ของทุนทางวัฒนธรรมและเศรษฐกิจ จากนั้นจึงพิจารณารูปแบบของรสนิยมอันเป็นเงื่อนไขสำคัญที่ทำให้แวดวงของผู้ใช้กล้องฟิล์มก่อตัว ต่อมาจึงวิเคราะห์ปัจจัยที่นำไปสู่การการปะทะฮาบิทัส และสุดท้ายเป็นการวิเคราะห์กิจกรรมที่เป็นตัวแทนของแวดวงเพื่อแสดงให้เห็นถึงการปะทะ แบ่งปัน และแย่งชิงทุนต่างๆ ของกลุ่มผู้ใช้กล้องฟิล์ม รายละเอียดมีดังนี้

1. การแบ่งกลุ่มด้านทุนเศรษฐกิจและทุนวัฒนธรรม

การวิเคราะห์ลักษณะของกลุ่มตัวอย่างทั้ง 9 ได้กระทำโดยใช้เกณฑ์ของทุนเศรษฐกิจและทุนวัฒนธรรม ในด้านทุนทางเศรษฐกิจใช้ข้อมูลฐานนิยามด้านรายได้ 15,000 บาท ที่เก็บจากกลุ่มผู้รักกล้องฟิล์มจำนวนทั้งหมด 411 คน เป็นตัวอ้างอิง⁵ กล่าวคือ หากกลุ่มตัวอย่างคนใดมีรายได้น้อยกว่าค่าฐานนิยามคือมีทุนเศรษฐกิจน้อย และถ้าหากมีรายได้เกินกว่าค่าฐานนิยามคือมีทุนเศรษฐกิจมาก ส่วนการพิจารณาทุนวัฒนธรรม ประเมินจากลักษณะของฮาบิทัสของกลุ่มตัวอย่าง โดยพิจารณาจากทักษะของการถ่ายภาพของกลุ่มตัวอย่าง (ถ้ามีทักษะแสดงว่ามีพื้นฐานในการเล่นกล้องฟิล์ม) รวมถึงอุปนิสัยของกลุ่มตัวอย่างว่ามีบริบทความชื่นชอบกล้องฟิล์มอย่างไร ซึ่งหากการประเมินฮาบิทัสของกลุ่มตัวอย่างใดเป็นบวกแสดงว่าการผลิตผลงานจากกล้องฟิล์มของเขาอาจมีอิทธิพลในกลุ่มผู้ถ่ายภาพกล้องฟิล์มในแวดวงได้

⁵ เราใช้ข้อมูลฐานนิยามเนื่องจากลักษณะของมุลรายได้ที่เป็นช่วง

ภาพที่ 1 การแบ่งกลุ่มตัวอย่างโดยใช้เกณฑ์ด้านทุนเศรษฐกิจและทุนวัฒนธรรม
ที่มา: จากการศึกษ

ลักษณะที่ 1 มีทุนเศรษฐกิจและทุนวัฒนธรรมสูง ได้แก่ กลุ่มตัวอย่าง A B และ C เหตุที่ทั้ง 3 อยู่ในกลุ่มที่มีทุนเศรษฐกิจสูง เนื่องจากพวกเขาสามารถได้จากการประกอบอาชีพธุรกิจส่วนตัวอยู่ในช่วงประมาณ 20,000 – 50,000 บาท ซึ่งรายได้จะมากหรือน้อยขึ้นอยู่กับสภาพเศรษฐกิจในแต่ละเดือน โดยธุรกิจที่ A และ C ทำคือร้านล้างฟิล์ม ส่วนธุรกิจของ B คือร้านอาหาร ในบริบทของ A และ C พวกเขาเคยเป็นช่างภาพงานแต่งงานมาก่อน โดยใช้กล้องดิจิทัล ซึ่งลักษณะอาชีพนี้ทำให้ A และ C มีฮาบิทัสที่เกี่ยวกับการถ่ายภาพมาก่อนที่จะใช้กล้องฟิล์ม ส่วน B นั้น แม้ว่าเขาจะไม่เคยเป็นช่างภาพมืออาชีพ แต่เขาก็มีความชื่นชอบในการถ่ายภาพด้วยกล้องฟิล์มมาตั้งแต่สมัยก่อนที่ยังไม่มีกล้องดิจิทัลและสะสมกล้องฟิล์มจนมีจำนวนกว่า 100 ตัว เห็นได้ว่ากลุ่มตัวอย่างทั้ง 3 คนนี้แสดงถึงฮาบิทัสในแง่ของทักษะและความชื่นชอบการถ่ายภาพด้วยกล้องฟิล์ม นอกจากนี้ผลงานของทั้ง 3 คนยังได้รับการยอมรับจากผู้คนในกลุ่มคนรักกล้องฟิล์มอย่างสม่ำเสมอ โดยมักจะมีผู้เข้ามาตีชมและสอบถามเทคนิคในการถ่ายภูมุนั้นๆ ที่พวกเขาที่แชร์ลงกลุ่ม

ลักษณะที่ 2 มีทุนเศรษฐกิจสูง แต่มีทุนวัฒนธรรมต่ำ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่าง I เพียงคนเดียว ซึ่ง I นั้นเป็นเพียงนักศึกษาที่ยังไม่มีอาชีพแต่เนื่องจาก I มาจากครอบครัวที่มีฐานะดี เขาได้รับเงินจากครอบครัวมากถึงเดือนละ 20,000 บาท (ซึ่งเกินระดับรายได้ของนักศึกษาทั่วไป) ทำให้สามารถแบ่งสรรรายได้นี้ไปเพื่อใช้จ่ายในอุปกรณ์กล้องฟิล์มได้อย่างไม่ขาดสน ส่วนในด้านทุนวัฒนธรรม I ยังคงมีฮาบิทัสที่ขัดแย้งกันระหว่างการใช้อ้างอิงดิจิทัล โทรศัพท์มือถือและกล้องฟิล์ม โดย I มีฮาบิทัสในแง่ของการชื่นชอบในการถ่ายภาพด้วยกล้องฟิล์ม แต่เนื่องจากการถ่ายภาพด้วยกล้องฟิล์มนั้นจำเป็นต้องอาศัยทักษะการถ่ายภาพ อีกทั้งยังไม่สามารถดูรูปภาพที่ถ่ายได้ทันทีอีกด้วย ถึงแม้ว่า I จะผ่านการใช้งานกล้องดิจิทัลและกล้องจากโทรศัพท์มือถือมาก่อน แต่ I ก็เป็นเพียงมือสมัครเล่นที่อาศัยระบบการทำงานแบบอัตโนมัติของตัวกล้องในการถ่ายภาพเท่านั้นและยังยึดติดกับการถ่ายภาพที่สามารถดูรูปภาพได้ทันที จึงทำให้ I ขาดฮาบิทัสในแง่ของการทักษะการถ่ายภาพที่เพียงพอจะทำให้ผลงานภาพถ่ายของเขาเป็นที่ยอมรับจากผู้คนกลุ่มคนรักกล้องฟิล์ม

ลักษณะที่ 3 มีทุนเศรษฐกิจต่ำ แต่มีทุนวัฒนธรรมสูง ได้แก่ กลุ่มตัวอย่าง E เหตุปัจจัยที่บ่งชี้ว่า E อยู่ในกลุ่มที่มีทุนเศรษฐกิจต่ำ เพราะว่า เขายังคงเป็นนักศึกษาอยู่ และมีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนที่น้อยกว่า 15,000 บาท อีกทั้ง E ไม่ได้มาจากครอบครัวที่มีฐานะทางเศรษฐกิจที่ดี แต่ด้วยความที่ E ชอบในการถ่ายภาพอยู่เดิม ทำให้เขาอาสาเป็นช่างภาพประจำคณะสถาปัตยกรรมศาสตร์ ม.ขอนแก่น และรับงานพิเศษถ่ายภาพต่างๆ ทั้งถ่ายภาพบุคคลหรือสินค้า เป็นช่างภาพวันงานรับปริญญา และ/หรือ ถ่ายภาพโปรโมทกิจกรรมต่างๆ ตามที่ผู้ว่าจ้างกำหนด ทั้งนี้ งานถ่ายภาพของ E ส่วนใหญ่มักใช้กล้องดิจิทัล แต่มีบางงานที่ผู้ว่าจ้างต้องการให้เขาใช้กล้องฟิล์มด้วย เห็นได้ว่าทั้งงานอาสาและอาชีพเสริมของ E นี้ล้วนบ่งชี้ว่าเขาเป็นผู้ที่มีทุนวัฒนธรรมด้านกล้องฟิล์มเพราะฮาบิตัสที่แสดงพื้นฐานการถ่ายภาพ และเป็นที่ยอมรับจนทำให้ผู้ว่าจ้างไปถ่ายภาพอย่างสม่ำเสมอ อีกทั้งเมื่อติดตามผลงานจากกล้องฟิล์มของ E ในกลุ่มคนรักกล้องฟิล์มพบว่า ยังมีผู้คนสนใจสอบถามเทคนิคและให้คำติชมทางบวกเสมอ

ลักษณะที่ 4 มีทุนเศรษฐกิจและทุนวัฒนธรรมต่ำ ได้แก่ กลุ่มตัวอย่าง D F G และ H เหตุที่ทั้ง 4 คนอยู่ในกลุ่มที่มีทุนเศรษฐกิจต่ำ เนื่องจากทั้ง 4 คนเป็นเพียงนักศึกษา อีกทั้งฐานะทางเศรษฐกิจของครอบครัวก็ไม่ได้ร่ำรวยมาก จึงทำให้มีรายได้เฉลี่ยต่อเดือนอยู่ในช่วงระหว่าง 9,000 - 13,000 บาท ซึ่งเมื่อเปรียบเทียบกับกลุ่มตัวอย่าง I แล้ว ทั้ง 4 คนจะมีความสามารถในการบริโภคกล้องฟิล์มที่ต่ำกว่า แต่ถึงอย่างนั้นพวกเขาก็มีความพยายามที่จะบริโภคกล้องฟิล์มโดยเลือกซื้อกล้องฟิล์มที่มีราคาต่ำแทน ซึ่งกล้องฟิล์มที่แต่ละคนมีนั้นมีราคาประมาณ 1,000 - 2,500 บาท ในด้านทุนวัฒนธรรม ทั้ง 4 คนนั้นมีฮาบิตัสที่ขัดแย้งกันระหว่างการใช้กล้องดิจิทัล โทรศัพท์มือถือและกล้องฟิล์มเช่นเดียวกับกลุ่มตัวอย่าง I โดยพวกเขาเหล่านั้นมีความชื่นชอบในการถ่ายภาพด้วยกล้องฟิล์มแต่ยังคงยึดติดกับความสะดวกสบายที่ได้จากการถ่ายภาพด้วยโทรศัพท์และกล้องดิจิทัล แต่ถึงอย่างนั้นพวกเขาก็ยังมีความพยายามที่จะเข้าฮาบิตัสของการใช้กล้องฟิล์มโดยการเลือกซื้อกล้องฟิล์มบ้างในบางโอกาส เช่น การไปเที่ยว หรือการออกไปถ่ายภาพร่วมกับเพื่อนๆ อย่างไรก็ตามฮาบิตัสที่เกิดขึ้นนี้ก็ยังไม่แข็งแรงเพียงพอที่จะทำให้ผลงานของพวกเขาเป็นที่ยอมรับในสังคมได้

จุดร่วมที่สังเกตได้จากทั้ง 4 กลุ่มคือ การเข้าสู่แวดวงกล้องฟิล์มไม่จำเป็นต้องเริ่มต้นด้วยอุปกรณ์ราคาแพงเสมอไป ในส่วนของผู้ที่มีทุนทางเศรษฐกิจสูง แม้ว่าพวกเขาสะสมกล้องเยอะและมีราคาสูง แต่ก็มีการเล่นกล้องที่ราคาไม่แพงมากควบคู่กันไปด้วย (ไม่เกิน 1 หมื่นบาท) ในส่วนผู้ที่มีทุนเศรษฐกิจต่ำก็สามารถเริ่มเข้ามาสู่แวดวงด้วยอุปกรณ์ที่ราคาหลักพันได้ ซึ่งปรากฏการณ์ที่เกิดขึ้นนี้สอดคล้องกับข้อมูลที่ได้จากแบบสอบถามกล่าวคือ ส่วนใหญ่ของผู้ที่รายได้ไม่น้อยกว่าค่ามัธยฐาน (ร้อยละ 62.2 ของผู้ที่รายได้ไม่เกิน 15,000 บาท) และมากกว่ามัธยฐาน (ร้อยละ 73.1 ของผู้ที่มีรายได้เกิน 15,000 บาท) เล่นกล้องราคาที่พอจับจ่ายได้ ตั้งแต่ 2,000 บาทจนถึง 10,000 บาท

2. รสนิยมในการบริโภคกล้องฟิล์ม

การวิเคราะห์ในส่วนนี้ต้องการแสดงให้เห็นว่ากลุ่มตัวอย่างมีจุดร่วมทางรสนิยมด้านใด และเหตุใดพวกเขาถึงถูกกำกับด้วยรสนิยมนั้น ข้อค้นพบสำคัญคือ รสนิยมในการบริโภคกล้องฟิล์มในอดีตและปัจจุบันมีความแตกต่างกัน โดยในสมัยก่อน การใช้กล้องฟิล์มนั้นตกอยู่ภายใต้ตรรกะของรสนิยมแห่งความจำเป็น กล่าวคือในสมัยนั้นกล้องฟิล์มเป็นเพียงผลิตภัณฑ์เดียวที่ใช้ในการบันทึกภาพได้ ดังนั้นไม่ว่ากล้องฟิล์มจะมีราคาถูกหรือแพง ถ้าหากต้องการบันทึกภาพก็ต้องใช้กล้องฟิล์มเท่านั้น แต่ในปัจจุบัน รสนิยมได้มีการเปลี่ยนผ่านไป กล้อง

ฟิล์มไม่ใช่สิ่งจำเป็นอีกต่อไป เนื่องจากโครงสร้างของอุตสาหกรรมได้ปรับตัวเข้าสู่ความเป็นดิจิทัลมากขึ้น จึงทำให้ผู้คนสามารถถ่ายภาพด้วยสินค้าทดแทนอย่างกล้องดิจิทัลและโทรศัพท์มือถือ และสินค้าทดแทนเหล่านี้ยังใช้งานได้ง่ายกว่ากล้องฟิล์มอย่างมาก เนื่องจากมีระบบการทำงานแบบอัตโนมัติ และถ้าหากคำนวณค่าใช้จ่ายในระยะยาวแล้ว สินค้าทดแทนเหล่านี้มีราคาที่ถูกกว่ามาก

ถึงแม้ว่าในปัจจุบันกล้องฟิล์มไม่มีความจำเป็นในการถ่ายภาพ อีกทั้งยังมีรูปแบบการใช้งานที่ยากลำบากกว่าและค่าใช้จ่ายในระยะยาวที่แพงกว่ากล้องดิจิทัลและโทรศัพท์มือถือ แต่การพิจารณาจากกลุ่มตัวอย่างพบว่า มีรูปแบบรสนิยมหนึ่งที่ยังคงรักษาการใช้กล้องฟิล์มไว้ นั่นคือ รสนิยมแห่งความหรรษา ซึ่งความหรรษานั้นไม่ได้หมายความว่า ผู้บริโภคจะต้องบริโภคกล้องฟิล์มในราคาที่แพง แต่เป็นการเลือกบริโภคกล้องฟิล์มเพราะเขามีความพึงพอใจในการเลือกบริโภคกล้องฟิล์ม ซึ่งเป็นความพึงพอใจที่กล้องดิจิทัลหรือโทรศัพท์มือถือไม่สามารถให้ได้ โดยกลุ่มตัวอย่างได้กล่าวว่า กล้องดิจิทัลถ่ายออกมามันก็ได้รูปภาพเหมือนกัน แต่รูปภาพที่ได้ออกมา มันไม่ใช่สีในแบบที่ต้องการ และการถ่ายภาพด้วยกล้องดิจิทัลมันทำให้เราไม่เห็นคุณค่าของรูปภาพที่เราถ่ายไป แต่กล้องฟิล์ม เมื่อถ่ายออกมาแล้ว สีของรูปภาพที่ได้ มันคือสีที่เราชอบและต้องการ อีกทั้งในขณะที่ถ่ายรูปนั้นไป มันทำให้เราเห็นคุณค่าว่าเราจะได้รูปภาพนี้มาเราลำบากแค่ไหน⁶

ประเด็นหนึ่งที่บ่งชี้ถึงความพึงพอใจในการบริโภคกล้องฟิล์มคือ การสะสม โดยในปัจจุบันกล้องฟิล์มมีสถานภาพที่เปลี่ยนไปเป็นของสะสมเหมือนรถคลาสสิก ไฟแช็กซิปปิ่หรือนาฬิกา ซึ่งอธิบายได้ด้วยกลุ่มตัวอย่าง B ที่สะสมกล้องฟิล์มเอาไว้มากกว่า 100 ตัว โดยเริ่มสะสมกล้องฟิล์มตั้งแต่สมัยก่อนที่ยังไม่มีดิจิทัลและสะสมเรื่อยมา เขาสะสมกล้องฟิล์มเพราะมีความชื่นชอบในการถ่ายภาพอยู่แต่เดิมแล้ว และระบบการทำงานที่ละเอียดอ่อนของกล้องฟิล์มและการล้างฟิล์มสร้างความพึงพอใจให้เขาได้มากกว่าระบบดิจิทัล นอกจากนี้กล้องฟิล์มยังมีความสามารถในการรักษามูลค่ามากกว่ากล้องดิจิทัล กล่าวคือ เมื่อกำลังดิจิทัลตกทุนไปแล้วราคาย่อมลดลง แต่มูลค่าของกล้องฟิล์มบางรุ่นสามารถเพิ่มขึ้นได้⁷ ซึ่งรูปแบบการสะสมกล้องฟิล์มนี้เป็นการแสดงฮาบิทัสที่ชื่นชอบความความคลาสสิก

อีกประเด็นหนึ่งที่ก่อให้เกิดรสนิยมในการบริโภคกล้องฟิล์ม คือ ความลักษณะนิสัยที่ชอบความท้าทายจากการใช้กล้องฟิล์ม โดยในการถ่ายภาพแบบดิจิทัลนั้น นั้นเมื่อถ่ายเสร็จแล้วเราสามารถดูได้ทันทีว่ารูปที่ถ่ายนั้นใช้งานได้หรือไม่ แต่ในการใช้กล้องฟิล์ม เราไม่สามารถตรวจสอบรูปที่ถ่ายได้ทันที กลุ่มตัวอย่างได้กล่าวว่าการที่เราต้องคอยลุ้นว่ารูปที่เราถ่ายนั้นจะออกมาเป็นอย่างไร นี่คือการท้าทายที่เราไม่สามารถได้รับจากการใช้กล้องดิจิทัล⁸ และอีกประเด็นหนึ่งคือ ความต้องการปลดปล่อยจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ถือเป็นแรงขับให้เกิดรสนิยมในการบริโภคกล้องฟิล์ม กลุ่มตัวอย่างได้กล่าวว่า การถ่ายภาพด้วยกล้องฟิล์มทำให้เขาได้ปลดปล่อยจินตนาการและความคิดสร้างสรรค์ในการถ่ายภาพ เพราะเมื่อถ่ายภาพออกมาแล้วภาพที่ได้นั้นเป็นมีสีและองค์ประกอบของภาพเป็นไปตามที่เขาต้องการ⁹

⁶ A. สัมภาษณ์, 10 มิถุนายน 2562.

⁷ B. สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2562.

⁸ D. สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2562.

⁹ G. สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2562.

ดังนั้นจึงสรุปได้ว่า ในปัจจุบัน ทัศนคติแห่งการบริโภคกล้องฟิล์มเป็นเรื่องของความหรูหรา โดยภายใต้ทัศนคตินี้มีปมฮาบิตัสในความชอบสิ่งคลาสสิก ความต้องการสร้างสรรค์ และความชอบสิ่งท้าทาย ซึ่งล้วนผลักดันให้มีความชื่นชอบในการบริโภคกล้องฟิล์ม

3. การบ่มเพาะฮาบิตัส

การวิเคราะห์ข้างต้นเปิดเผยให้เห็น “ฮาบิตัส” อันเป็นแรงขับเคลื่อนในการบริโภคกล้องฟิล์ม อย่างไรก็ตาม ฮาบิตัสไม่ใช่สิ่งที่เกิดขึ้นอย่างไร้บริบท ดังนั้น เราต้องทำการประเมินปัจจัยทางสถาบันที่ชักนำให้เกิดการบ่มเพาะสมรรถนะทางวัฒนธรรมด้วย ผลการวิเคราะห์ข้อมูลจากการสัมภาษณ์ทำให้เราพบว่า มีสี่ประเด็น ได้แก่ ปัจจัยครอบครัว ปัจจัยสื่อสารมวลชน/โซเชียลมีเดีย ปัจจัยแวดล้อมจากเพื่อน/คนรู้จัก และปัจจัยด้านรูปแบบการใช้ชีวิต ดังปรากฏในตารางที่ 1 ซึ่งแสดงว่ากลุ่มตัวอย่างแต่ละคนได้รับปัจจัยชักนำใดบ้างที่ทำให้เกิดฮาบิตัสในกล้องฟิล์ม สังเกตได้ว่ามีกลุ่มตัวอย่างบางคนที่จะอาจมีปัจจัยชักนำเกินกว่า 1 ข้อได้ โดยมีรายละเอียดในการวิเคราะห์ดังนี้

ตารางที่ 1 แสดงปัจจัยที่ชักนำไปสู่ฮาบิตัส

ครอบครัว	สื่อสารมวลชน/โซเชียลมีเดีย	เพื่อน/คนรู้จัก	รูปแบบการใช้ชีวิต
E F	D G H	D I	A B C E

ที่มา : จากการศึกษา

1) ปัจจัยในด้านสถาบันครอบครัว คือ การสืบทอดทางวัฒนธรรมและปฏิสัมพันธ์ของคนในครอบครัว เป็นสิ่งสำคัญที่ปลูกฝังให้เกิดฮาบิตัสในกล้องฟิล์มได้ โดย กลุ่มตัวอย่าง E ได้แสดงถึงบ่มเพาะฮาบิตัสด้วยการสืบทอดมาจากรุ่นก่อน โดยเขาได้รับกล้องฟิล์มและเลนส์ที่เคยเป็นของคุณปู่และพ่อมาก่อน ที่อาจกล่าวได้ว่ามีอายุกว่า 40 ปี ทำให้เกิดความสนใจที่จะเรียนรู้ใช้กล้องฟิล์มเพื่อถ่ายภาพในโอกาสต่างๆ¹⁰ ในด้านของกลุ่มตัวอย่าง F ได้แสดงให้เห็นถึงการที่ครอบครัวโดยเฉพาะพ่อที่เข้ามาปฏิสัมพันธ์ในการสอนให้เขารู้อัจฉริยะการใช้กล้องฟิล์มตั้งแต่เด็ก กลายเป็นจุดเริ่มต้นให้เกิดความสนใจเรียนรู้เกี่ยวกับกล้องฟิล์ม¹¹

2) ปัจจัยในด้านสถาบันสื่อสารมวลชน/โซเชียลมีเดีย ปัจจุบันผู้คนสามารถถูกชักจูงได้โดยสื่อออนไลน์ที่มี Influencer¹² รวมถึง การดาวน์โหลดแอปพลิเคชันเพื่อลองสิ่งใหม่ๆ ซึ่งกรณีของกลุ่มตัวอย่าง D และ G นั้นเป็นคนรุ่นใหม่ที่ไม่เคยเห็นกล้องฟิล์มมาก่อน แต่เมื่อพวกเขาได้เห็นภาพถ่ายจากกล้องฟิล์มที่ถูกแชร์โดย

¹⁰ “พอดีไปค้นบ้านแล้วเจอรูปเนื้อฟิล์มกับรูปถ่ายเก่า เลยคิดอยากจะลองเล่นกล้องฟิล์มดูบ้างบวกกับได้กล้องมาจากปู่กับพ่อด้วย เลยทำให้ได้มาเล่นกล้องฟิล์ม” (E. สัมภาษณ์, 12 สิงหาคม 2562)

¹¹ “พ่อเอาอันเก่าของพ่อให้เล่น พ่อสอนก็เลยเล่นมาเลย” (F. สัมภาษณ์, 6 ตุลาคม 2562)

¹² Influencer ในที่นี้คือ บุคคลที่สร้างสรรค์ผลงาน หรือ มีไลฟ์สไตล์ปรากฏให้เห็นบนโลกออนไลน์ และ โซเชียลมีเดีย และมีผู้ชื่นชอบและติดตามเป็นจำนวนมาก

คนตั้ง (และไม่ตั้ง) ตามสื่อโซเซียล ทำให้เกิดความรู้สึกประทับใจในสีของภาพถ่าย¹³ จึงกลายเป็นจุดเริ่มต้นให้พวกเขาตัดแต่งภาพจากกล้องดิจิทัลให้คล้ายภาพจากกล้องฟิล์ม แต่สุดท้ายมันก็ยังไม่เป็นที่พอใจจนพวกเขาต้องหากกล้องฟิล์มมาถ่ายเอง ส่วนกรณีของ H การนั้นการดาวน์โหลดแอปพลิเคชันกลายเป็นสิ่งจูงใจให้เขาเข้ามาสู่วงการกล้องฟิล์ม โดยแอปพลิเคชันที่ดาวน์โหลดมีหน้าทำให้รูปที่ถ่ายด้วยโทรศัพท์ที่มีสีที่ดูคล้ายกับภาพจากกล้องฟิล์ม¹⁴ อย่างไรก็ตาม เมื่อนานวันเข้า เขาเกิดความรู้สึกว่าแอปพลิเคชันนี้มันไม่เพียงพอเพราะสุดท้ายมันก็ไม่ใช่วิวภาพที่มาจากฟิล์ม ทำให้เขาหันมาใช้กล้องฟิล์ม

3) ปัจจัยในด้านสถาบันเพื่อน/คนรู้จัก เป็นการชักนำในรูปแบบของการสร้างความสัมพันธ์กับวัตถุผ่านทางมิตรภาพ พิจารณาได้จากกลุ่มตัวอย่าง D ที่เขามีความประทับใจในภาพถ่ายจากกล้องฟิล์มที่อยู่ในสื่อโซเซียลมีเดียต่างๆ อยู่ก่อนแล้ว แต่ด้วยเพื่อนของเขาเองก็ใช้กล้องฟิล์มอยู่ก่อน เพื่อนของเขาจึงได้นำกล้องที่มีมาให้เขาลอง เมื่อได้ลองใช้แล้ว ยิ่งเป็นการยืนยันความรู้สึกว่า เขาต้องมีกล้องฟิล์มเป็นของตัวเองแล้ว¹⁵ ส่วนกลุ่มตัวอย่าง I ได้ถูกชักชวนโดยตรง โดยกลุ่มเพื่อนได้นำกล้องฟิล์มมาให้เขาได้ลองใช้และได้นำรูปภาพจากกล้องฟิล์มมาให้เขา ซึ่งเมื่อเขาได้ลองใช้และได้เห็นรูปภาพที่เพื่อนถ่ายแล้ว เขาก็เกิดความสนใจและอยากที่จะสัมผัสกล้องฟิล์มนั้นอีกครั้ง¹⁶

4) ปัจจัยในด้านของรูปแบบการใช้ชีวิต คือความเกี่ยวพันของตัวบุคคลกับสภาพแวดล้อมทางสังคม และการหาเลี้ยงชีพที่เป็นตัวชักนำให้เกิดฮาบิทัสในการใช้กล้องฟิล์ม โดยกลุ่มตัวอย่าง A และ C มีความคุ้นชินกับการใช้กล้องฟิล์มอยู่ก่อนแล้ว เพราะเขาเป็นคนมีอายุอยู่ในช่วงที่การใช้กล้องฟิล์มเป็นปรากฏการณ์ทั่วไป ซึ่งรูปแบบการใช้ชีวิตนี้ได้ทำให้พวกเขามีสมรรถนะหรือทักษะที่จำเป็นในการใช้กล้องฟิล์ม อีกด้วยอาชีพที่เป็นช่างภาพได้ช่วยให้พวกเขาดำรงอยู่ในกลุ่มผู้ใช้กล้องฟิล์มได้อย่างยาวนาน ส่วนกลุ่มตัวอย่าง B ได้แสดงถึงความคงทนของฮาบิทัสที่มีต่อกล้องฟิล์ม โดยเขาเป็นคนในยุคเดียวกับ A และ C (แต่แตกต่างตรงที่ไม่ได้ประกอบอาชีพถ่ายภาพ) และมีความคิดว่าภาพที่ได้จากกล้องฟิล์มมีคุณสมบัติเก็บรักษาได้นานกว่ารูปดิจิทัล เพราะภาพดิจิทัลเมื่อส่งผ่านไปเรื่อยๆ อาจถูกลดขนาดไฟล์ลงในขณะที่กล้องฟิล์มยังคงสภาพได้เหมือนเดิม¹⁷ ส่วนของกลุ่มตัวอย่าง E แม้ว่าไม่ได้อยู่ในช่วงอายุเดียวกันกับคนที่ถูกกล่าวถึงข้างต้น แต่การที่เป็นช่างภาพ (รับงานระหว่างที่ยังเป็นนักศึกษา) ผนวกกับการชักนำโดยครอบครัวทำให้เขานำทักษะการถ่ายภาพที่มีอยู่ก่อนมาเรียนรู้และเข้ามาอยู่ในแวดวงกล้องฟิล์ม

¹³ ภาพที่ถ่ายโดยกล้องดิจิทัลอลแม้มีความละเอียดสูงและสีที่เหมือนจริง แต่บางคนมองว่าภาพไม่มีเสน่ห์ ในทางกลับกัน ภาพจากกล้องฟิล์ม แม้มีความละเอียดของภาพน้อยกว่า แต่ความไม่สม่ำเสมอของสีและความละเอียดกลับทำให้รูปภาพดูมีเสน่ห์สำหรับคนบางกลุ่ม

¹⁴ “ก็เห็นภาพฟิล์มอะแหละ แล้วอยากลองก็เลยโหลดแอปพลิเคชันกล้องฟิล์มมาใช้” (H. สัมภาษณ์, 28 ตุลาคม 2562)

¹⁵ “บังเอิญเห็นเพื่อนเล่นก็เลยเล่นตามเพื่อน แล้วเพื่อนก็เอามาให้ลองด้วยแหละก็เลยเล่นตาม” (D. สัมภาษณ์, 2 กรกฎาคม 2562)

¹⁶ “พวกเพื่อนในกลุ่มก็เล่นกัน ขอลองเล่นแล้วติดใจ ก็เลยเล่นตามเลย” (I. สัมภาษณ์, 5 พฤศจิกายน 2562)

¹⁷ “ดิจิทัลอิมเมจที่เก็บไฟล์คือคอมพิวเตอร์ ทุกๆ ครั้งที่ย้ายไฟล์ ภาพจะถูกลดขนาดลง แต่ฟิล์มคุณสมบัติตลอด สแกนใหม่ก็ยังได้ภาพอยู่ ดังนั้นภาพถึงอยู่ได้เป็นร้อยๆ ปี” (B. สัมภาษณ์, 14 มิถุนายน 2562)

4. แวดวงของผู้ใช้กล้องฟิล์ม

“แวดวง” หรือ “Field” คือที่พื้นที่ๆ กลุ่มคนที่มีระดับทุนที่แตกต่างกัน แต่มีฮาบิทัสและรสนิยมในกล้องฟิล์ม ได้ทำการปะทะ ช่วงชิงทุนกัน แวดวงอาจแสดงออกเป็นกิจกรรมที่มีพื้นที่กายภาพชัดเจน หรือกิจกรรมที่อยู่บนพื้นที่ออนไลน์ (หรือ เป็นส่วนผสมระหว่างทั้งสองแบบ) การศึกษานี้ได้สังเกตการณ์จากกิจกรรมที่สะท้อนแวดวง 5 รายการ ได้แก่ การซื้อขายและการประมูลกล้องฟิล์มและอุปกรณ์ออนไลน์ การแชร์รูปภาพจากกล้องฟิล์มลงสื่อโซเชียล การจัดนิทรรศการภาพถ่ายจากกล้องฟิล์ม กิจกรรมกลุ่มเดินถ่ายภาพบริเวณ ม.ขอนแก่นและถนนศรีจันทร์ และการเข้าร่วมกิจกรรมการเรียนรู้วิถีล้างฟิล์มเบื้องต้น โดยมีรายละเอียดดังนี้

กิจกรรมการซื้อขายและประมูลกล้องฟิล์มและอุปกรณ์ แสดงถึงการช่วงชิงทุนเศรษฐกิจ โดยการประมูลให้ขณะนั้นต้องอาศัยความรวดเร็ว และพลังของทุนเศรษฐกิจ โดยเฉพาะในการประมูลสินค้าที่แพงและหายาก (เช่น กล้องและอุปกรณ์ยี่ห้อไลก้า) เพราะทำให้ผู้ประมูลสามารถตัดสินใจให้ราคาสูงสุดได้ทันเวลา ซึ่งการประมูลนี้กล่าวได้ว่า เป็นกระบวนการที่ผู้ประมูลแปลงทุนทางเศรษฐกิจ “ส่วนตัว” ให้กลายเป็นทุนทางเศรษฐกิจ “ในแวดวง” ที่อยู่ในรูปแบบของวัสดุอุปกรณ์เกี่ยวกับกล้องฟิล์ม¹⁸ ที่สะท้อนความลึก ความชอบ ความคลั่งไคล้ และรสนิยมอันแสดงออกว่าเป็นผู้มีวัฒนธรรมในการบริโภคกล้องฟิล์ม อย่างไรก็ตาม แวดวงแห่งการประมูลไม่จำเป็นต้องเป็นพื้นที่สำหรับผู้มีทุนเศรษฐกิจสูงเท่านั้น เช่น กรณีของกลุ่มตัวอย่าง E และ G ได้ซื้อและประมูลกล้องฟิล์มแบบออนไลน์ ในราคาไม่แพง (ไม่เกิน 2000 บาท) กระบวนการนี้อาจกล่าวได้ว่าเป็นการช่วงชิงพื้นที่เริ่มต้นในแวดวงกล้องฟิล์ม

การแชร์รูปภาพและแสดงความเห็นลงสื่อโซเชียลของกลุ่มกล้องฟิล์ม เป็นปรากฏการณ์แวดวงที่ผู้คนต่างช่วงชิงอัตลักษณ์ ด้วยการแปลงทุนวัฒนธรรมให้กลายเป็นทุนทางสัญลักษณ์ หรืออีกนัยหนึ่งคือทำให้ผู้โพสต์หรือแชร์ภาพถ่ายและความเห็นกลายเป็นผู้ที่โดดเด่นในกลุ่มคนรักกล้องฟิล์ม โดยการโพสต์รูปภาพและแสดงความเห็นอย่างสม่ำเสมอ นอกจากนี้ แวดวงแห่งการแชร์รูปภาพยังเป็นพื้นที่แบ่งแยกระหว่างกลุ่มผู้มีทุนวัฒนธรรมสูงและต่ำ กล่าวคือ เวทีแห่งการโพสต์และแสดงความเห็นได้กลายเป็นที่ๆ ส่วนใหญ่มีแต่กลุ่มผู้มีทุนวัฒนธรรมสูงเข้ามาปะทะและสังสรรค์กัน และมันได้กลายเป็นการกีดกันผู้มีทุนวัฒนธรรมต่ำไปโดยปริยาย เพราะพวกเขาคิดว่ามีคุณภาพของผลงานและความรู้ในการวิจารณ์ภาพจากกล้องฟิล์มไม่เพียงพอ

การวิเคราะห์ผลจากสังเกตการณ์นิทรรศการ “ฟิล์ม นอก จอ” จัดโดยร้าน SolarLab พบว่ากิจกรรมนี้มีความคล้ายกับการแลกเปลี่ยนความเห็นในสื่อโซเชียล เพราะเป็นพื้นที่ๆ ให้คนมาแลกเปลี่ยนความคิดเห็นเกี่ยวกับกล้องฟิล์มและการถ่ายภาพ แต่สิ่งที่ต่างคือ กิจกรรมนี้ผู้จัดและผู้แสดงผลงานได้แปลงทุนทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมของตนให้กลายเป็นนิทรรศการที่ผู้คนในแวดวงสามารถเข้ามาสร้างฮาบิทัสร่วมกันได้ผ่านสื่อกลางที่มีกายภาพ เป็นภาพถ่ายที่สัมผัสได้จริง นิทรรศการนี้ได้ทำให้ผู้แสดงผลงานและผู้เข้าร่วมนิทรรศการนั้นได้รู้สึกร่วมกันว่า ภาพถ่ายจากกล้องฟิล์มนั้นสามารถรับชมผ่านสิ่งอื่นที่ไม่ใช่จอโทรศัพท์ได้ การได้ร่วมรับชม สัมผัส แลกเปลี่ยนความเห็น ภาพฟิล์มที่ถูกล้างออกมาโดยตรงยิ่งการต่อยอดฮาบิทัสที่ชื่นชอบความคลาสสิกให้ชัดเจนยิ่งขึ้น

¹⁸ ดูในภาคผนวก

กิจกรรมกลุ่มเดินถ่ายภาพ เป็นสิ่งที่กระตุ้นให้สมาชิกในแวดวงเกิดปฏิสัมพันธ์เรียนรู้ซึ่งกันและกัน ครั้งนี้เราได้สังเกตเห็นสองกิจกรรมคือ การเดินถ่ายภาพบริเวณรอบ ม.ขอนแก่น¹⁹ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง G และ H เป็นผู้ร่วมกิจกรรมด้วย และ การเดินถ่ายภาพบริเวณถนนศรีจันทร์²⁰ โดยมีกลุ่มตัวอย่าง B เป็นผู้จัดการ ทั้งสองกิจกรรมนี้มีจุดต่างกันคือ การปะทะและสังสรรค์ระหว่างสมาชิกในแวดวงของกิจกรรมแรกนั้น มีลักษณะกระตุ้นรสนิยมแห่งความท้าทาย นั่นเพราะว่า แต่ละคนที่ร่วมกิจกรรมล้วนเป็นผู้มีทุนวัฒนธรรมต่ำ จึงเกิดเป็นการเรียนรู้ผิดถูกในการถ่ายภาพร่วมกัน ซึ่งเป็นกระบวนการปรับฮาบิทัสให้สมาชิกเข้ากับแวดวงได้ดีขึ้น²¹ ส่วนกิจกรรมที่สองนั้นกระตุ้นรสนิยมแห่งความสร้างสรรค์มากกว่า เพราะการมีผู้เชี่ยวชาญร่วมเดินถ่ายภาพไปด้วยทำให้ผู้เข้าร่วมได้เรียนรู้เทคนิคและวิธีการใหม่ รวมถึงมุมและแสงถ่ายภาพแปลกๆ เป็นต้น

กิจกรรมการเรียนรู้วิธีล้างฟิล์มเบื้องต้นได้ถูกจัดการสอนโดยกลุ่มตัวอย่าง C กิจกรรมนี้เริ่มด้วยการอธิบายเกี่ยวกับอุปกรณ์ที่ใช้และขั้นตอนการล้าง จากนั้นจึงเริ่มปฏิบัติจริง การมีส่วนร่วมในกิจกรรมนี้ทำให้พบว่ามันเป็นภาพตัวแทนของการจัดลำดับสูง-ต่ำ ของอำนาจที่มาจากระดับทุนวัฒนธรรมของผู้ที่อยู่ในแวดวง เพราะในการร่วมกิจกรรมนี้ ผู้เข้าร่วมต้องปฏิบัติตามที่ C สอนทุกขั้นตอน และการใช้อำนาจเกิดขึ้นด้วยการที่ผู้สอนกดดันผู้เข้าร่วมให้ออกจากขั้นตอนที่มีความยากเกินกว่าที่มือใหม่จะสามารถทำได้ ซึ่งนี่ทำให้เห็นถึงการจัดตั้งอำนาจแห่งทุนวัฒนธรรมของ C อย่างไรก็ตาม กิจกรรมนี้ไม่ใช่มีเพียงประเด็นเรื่องอำนาจ เพราะในขณะเดียวกันมันก็ยังเป็นภาพตัวแทนของพื้นที่ๆ เห็นเปิดโอกาสให้ผู้ที่มีทุนวัฒนธรรมต่ำได้มาเพิ่มพูนทุนวัฒนธรรมได้ด้วย

สรุปและข้อเสนอแนะ

บทความนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อศึกษารูปแบบการบริโภคเชิงวัฒนธรรมของกล้องฟิล์ม โดยนำแนวคิดเกี่ยวกับเศรษฐศาสตร์การเมืองของปีแอร์ บูร์ดิเยอมาประยุกต์ใช้ การศึกษาค้นคว้า ได้ใช้วิธีการเก็บข้อมูลด้วยการสัมภาษณ์กลุ่มตัวอย่างจำนวน 9 คน การสังเกตการณ์โดยเข้าไปมีส่วนร่วมกับกิจกรรมของกลุ่มผู้รักในกล้องฟิล์ม และ การเก็บข้อมูลจากแบบสอบถามจำนวน 411 ชุด

กล่าวโดยสรุป วัฒนธรรมของการบริโภคกล้องฟิล์มเป็นพื้นที่ๆ มีกลุ่มคนที่มีระดับทุนทางเศรษฐกิจและวัฒนธรรมทั้งสูงและต่ำ แต่มีจุดร่วมด้านรสนิยมที่ว่ากรบริโภคกล้องฟิล์มเป็นตามตรรกะของรสนิยมแห่งความหรูหรา ความหรูหราในที่นี้ไม่ได้หมายถึงความแพงเสมอไป หากแต่รวมเอาลักษณะความพึงใจต่อความคลาสสิกของกล้องฟิล์ม และ ความต้องการท้าทายใช้กล้องฟิล์มเป็นเครื่องมือปลดปล่อยความคิดสร้างสรรค์ ฮาบิทัสที่ผลักดันให้เกิดวัฒนธรรมความชอบกล้องฟิล์มสามารถได้รับอิทธิพลจาก ปัจจัยครอบครัว ปัจจัยสื่อสารมวลชน/โซเชียลมีเดีย ปัจจัยแวดล้อมจากเพื่อน/คนรู้จัก และปัจจัยด้านรูปแบบการใช้ชีวิต และสุดท้าย การบริโภคกล้อง

¹⁹ การถ่ายภาพบริเวณศูนย์อาหารคอมเพลค อาคาร 50 ปี วิศวกรรมใจ และร้าน TE lake view café ของคณะเทคโนโลยี

²⁰ การถ่ายภาพเริ่มที่ร้านโบราณบางเวลาแถวบึงแก่นนคร จากนั้นจึงค่อยเคลื่อนตัวไปที่ถนนศรีจันทร์ ซึ่งสถานที่ไปถ่ายภาพได้แก่ร้านเต้าหู้ร้อยปี วัดศรีจันทร์ โรงแรมรังษีแกรนด์ไฮเทล และร้านหนังสือ Wild Dog

²¹ จากการสัมภาษณ์ G และ H พบว่า นิสัยของพวกเขาได้มีการเปลี่ยนแปลงไปบ้าง จากเดิมที่เป็นคนใจร้อน เพราะเมื่อก่อนใช้แต่กล้องมือถือนัดถ่ายเมื่อไหร่ก็ได้ ถ่ายแล้วไม่ตีก็ถ่ายใหม่ หรือลบทิ้ง แต่เมื่อหันมาเล่นกล้องฟิล์มทำให้พวกเขาใจเย็นและมีสมาธิมากขึ้น เพราะการกดชัตเตอร์แต่ละครั้งต้องตัดสินใจให้ดีๆ ไม่งั้นรูปอาจพังได้ ตรงนี้แสดงให้เห็นว่าปฏิสัมพันธ์ร่วมกันก็ช่วยพัฒนาฮาบิทัสให้สมาชิกมีความสอดคล้องกับแวดวงมากขึ้น

ฟิล์มเป็นพื้นที่แห่งแวดวงที่แสดงให้เห็นถึงการแย่งชิงทุนผ่านกิจกรรมต่างๆ ทั้งที่เป็นกิจกรรมที่มีพื้นที่กายภาพ และกิจกรรมในพื้นที่ออนไลน์ ซึ่งส่งผลให้เห็นถึงรูปแบบการกีดกัน การกระตุ่นรสนิยม และความพยายามในการเลื่อนระดับทุนของผู้ที่อยู่ในแวดวง

ผู้เขียนเชื่อว่าบทความนี้เป็นประโยชน์ในฐานะที่ได้นำร่องการศึกษาในรูปแบบการบริโภคโดยคำนึงถึงมิติทางวัฒนธรรมซึ่งเป็นสิ่งที่เศรษฐศาสตร์ยังละเลยอยู่มาก การศึกษาเช่นนี้สามารถนำไปใช้พิจารณาสินค้าชนิดอื่นที่มีรูปแบบการบริโภคเกี่ยวกับข้อกับความหรูหรา ความงาม และ/หรือ สุนทรียะ ได้ เช่น นาฬิกา กระเป๋า แบรินด์เนม หรือ ของสะสมประเภทต่างๆ

ถ้าหากมีการศึกษาในประเด็นนี้ต่อไปควรพิจารณาพลวัตของกลุ่มตัวอย่างในแวดวงกล้องฟิล์มด้วย โดยอาจติดตามข้อมูลจากกลุ่มตัวอย่างชุดเดิม และเน้นประเด็นการวิเคราะห์ไปที่การเลื่อนระดับของการบริโภค (เพิ่มขึ้นหรือลดลง) ตามการเปลี่ยนแปลงของทุนวัฒนธรรมและเศรษฐกิจของกลุ่มตัวอย่าง รวมถึงความเป็นไปได้ที่กลุ่มตัวอย่างมีการเคลื่อนตัวออกจากแวดวงจากปัจจัยต่างๆ เพื่อต่อยอดทำให้เราสามารถประเมินความคงทนของแวดวงและฮาบิทัสของผู้ซึ่งชอบกล้องฟิล์มได้

เอกสารอ้างอิง

- กาญจนา แก้วเทพ, และ สมสุข หินวิมาน. (2553). *สายธารแห่งนักคิดทฤษฎีเศรษฐศาสตร์การเมืองกับสื่อสารศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2)*. กรุงเทพฯ: ห้างหุ้นส่วนจำกัด ภาพพิมพ์.
- กิตติกร โป๊ะทอง. (2560). การเปิดรับเรื่องเล่าอดีตและการโยยหาอดีตของผู้ใช้กล้องฟิล์มเจเนอเรชันแซต. *วารสารการสื่อสารและการจัดการ* นิตยสาร, 3(3), 49-59.
- เกษม เพ็ญภินันท์. (2549). สู่พรมแดนความรู้...เรื่องวัฒนธรรมการบริโภค: ความเป็นปกติวิสัยของการบริโภควัฒนธรรมในชีวิตประจำวัน. *วัฒนธรรมผู้บริโภค: การประชุมประจำปีทางมานุษยวิทยา ครั้งที่ 5* (น. 7-61). กรุงเทพฯ : ศูนย์มานุษยวิทยาสิรินธร.
- จรัสศรี วชิโรพรอนันต์. (2536). *จากแผนการตลาด...สู่กลยุทธ์โฆษณา ศึกษาเฉพาะกรณีโกดัก เอ็กซ์เพรส*. (สารนิพนธ์หลักสูตรวารสารศาสตรบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- ข้อพิพัย จ้าวพิทักษ์ธรรม. (2546). *การศึกษาพฤติกรรมการณ์ซื้อฟิล์มสีของผู้บริโภคในเขตกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรบริหารธุรกิจมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยราชภัฏสวนดุสิต)
- ต่อสิต กลีบบัว. (2547). *ทัศนคติและความคาดหวังของผู้ใช้กล้องถ่ายภาพดิจิทัลในเขตกรุงเทพมหานคร*. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรวารสารศาสตรมหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- _____. (2553). *การเมืองในการถ่ายภาพท่องเที่ยว: การครอบงำ และการต่อรองทางวัฒนธรรม*. (วิทยานิพนธ์หลักสูตรปรัชญาดุษฎีบัณฑิต (สื่อสารมวลชน) มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).
- นรชิต จิรสิทธิ์ธรรม. (2553). *โพสต์โมเดิร์นกับเศรษฐศาสตร์: บทวิพากษ์สมมติฐานความมีเหตุผลทางเศรษฐศาสตร์*. กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์วิภาษา.
- วินัย บุญคง. (2559). การพัฒนาเทคโนโลยีกล้องถ่ายภาพและผลกระทบ. *วารสารวิจัยสหวิทยาการไทย*, 11(5), 1-7.

สุนีย์ ประสงค์บัณฑิต. (2548). *แนวความคิดฮาบิตัส ของ ปีแอร์ บูร์ดิเยอ กับทฤษฎีทางมานุษยวิทยา.*

(วิทยานิพนธ์หลักสูตรสังคมวิทยาและมานุษยวิทยา มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).

อาณัติ มาขรงค์. (2543). *แนวโน้มการใช้กล้องถ่ายภาพดิจิทัลในการถ่ายภาพในงานหนังสือพิมพ์และนิตยสารในระยะเวลาอีก 5 ปีข้างหน้า (พ.ศ.2543-2547) โดยใช้เทคนิคเดลฟาย.* (วิทยานิพนธ์หลักสูตรวารสารศาสตร์ มหาวิทยาลัยธรรมศาสตร์).

อาทิตย์ เลิศรักษ์มงคล. (27 กุมภาพันธ์ 2557). *กล้องฟิล์มกับวัยรุ่นไทย จะยืนยาวหรือชั่วคราว* [เว็บไซต์].

สืบค้นเมื่อ 12 กันยายน 2562 จาก <https://artyt.me/2014/02/27/กล้องฟิล์มกับวัยรุ่นไทย/>

_____. (8 พฤศจิกายน 2558). *“ฟิล์มยังไม่ตาย” ยังอยู่ได้เพราะดิจิทัล??* [เว็บไซต์]. สืบค้นเมื่อ 12 กันยายน 2562 จาก <https://artyt.me/2015/09/08/ฟิล์มยังไม่ตาย-ยังอยู่/>

Bourdieu, P. (1977). *Outline of a Theory of Practice.* (R. Nice, Trans.). Cambridge: Cambridge University Press.

Bourdieu, P. (1984). *Distinction: a social critique of the judgement of taste.* (R. Nice, Trans.). Cambridge, Massachusetts: Harvard University Press.

Grenfel, M., and Hardy, C. (2007). *Art Rules Pierre Bourdieu and the Visual Arts* (1st ed.; Berg, Ed.). New York: Oxford International Publishers Ltd.

Harrington, C. L., and Bielby, D. D. (2000). Constructing the Popular: Cultural Production and Consumption. *Popular Culture: Production and Consumption*, (p. 1-16). Wiley-Blackwell.

ภาคผนวก

ภาคผนวกที่ 1 ภาพแสดงความชอบ ความคลั่งไคล้ในการบริโภคกล้องฟิล์ม

ที่มา: กลุ่มเฟซบุ๊กคนรักกล้องฟิล์ม

กระบวนการพัฒนาวิชาชีพครูแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ
ในประเทศไทยและต่างประเทศ

(The Teacher's Professional Development Process in the Professional
Learning Community in Thailand and in Foreign Countries)

ทิพย์วิมล วังแก้วศิริ¹ ปริญา มีสุข² และ อังศัรวา วงษ์รักษา³

Thipwimol Wangkaewhiran¹ Parinya Meesuk² and Angwara Wongrugs³

Received: March 27, 2020

Revised: July 23, 2020

Accepted: July 30, 2020

บทคัดย่อ

กระบวนการพัฒนาวิชาชีพครูแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมีพัฒนาการมาจากกลยุทธ์ระดับองค์กรที่มุ่งเน้นให้องค์กรมีการปรับตัวต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดขึ้นอย่างรวดเร็ว โดยเริ่มพัฒนาจากแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ และปรับประยุกต์ให้มีความสอดคล้องกับบริบทของหน่วยงานที่นำไปใช้รวมถึงสถานศึกษา โดยมีเป้าหมายเพื่อขับเคลื่อนการเรียนรู้ร่วมกันทางวิชาชีพ สำหรับการนำ PLC มาใช้ในวงการศึกษาก็ประสบความสำเร็จเริ่มต้นจากการมีความเชื่อพื้นฐานของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน โดยมีความเชื่อว่า PLC เป็นกระบวนการเชิงเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาเชิงรุกให้ประสบความสำเร็จได้ โดยที่การดำเนินงานนั้นสามารถขับเคลื่อนได้หลากหลายวิธีการ อาทิ การศึกษาบทเรียนร่วมกัน (lesson Study) หรือ การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (Action Research) นอกจากนี้ การมีปัจจัยสนับสนุนเชิงระบบที่อาศัยความร่วมมือกับเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการผลิตและใช้ครูจะช่วยส่งเสริมให้ PLC เป็นกลยุทธ์ที่ช่วยสนับสนุนส่งเสริมการพัฒนาครู อันเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างคุณค่าและมูลค่าของการศึกษาในเชิงเศรษฐศาสตร์ที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างคนคุณภาพที่สามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพอันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

คำสำคัญ: กระบวนการพัฒนาวิชาชีพครู ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

¹ รองศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏราชนครินทร์
Associate Professor, Faculty of Education, Rajabhat Rajanagarindra University
E-mail: thipwimol.wan@gmail.com

² ผู้ช่วยศาสตราจารย์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
Assistant professor, Faculty of Technical Education, Rajamangala University of Technology Thanyaburi
E-mail: parinya_m@rmutt.ac.th

³ อาจารย์ คณะครุศาสตร์อุตสาหกรรม มหาวิทยาลัยเทคโนโลยีราชมงคลธัญบุรี
Lecturer, Faculty of Technical Education, Rajamangala University of Technology Thanyaburi
E-mail: angwara_w@rmutt.ac.th

ABSTRACT

The idea of teachers' professional development process through the professional learning community (PLC) developed from organization strategy, which focuses on the organization adapted to the rapid changes in society. The PLC began to develop from the concept of the learning organization and then was adapted to be consistent with the context of the organization, including educational institutions. The goal of the PLC is to drive professional learning. The successful introduction of the PLC used in education began with the basic beliefs of common stakeholders. It is believed that the PLC is a process-oriented tool that has supported proactive development successfully. The operation can be driven in a variety of ways, such as lesson study or action research. There are also system support factors that rely on collaboration with networks of stakeholders-learners, teachers, and universities. The PLC is a strategy supporting teachers' development, which is an important factor in creating value for the economics of education with the goal of creating quality people to be able to work efficiently and to support the country's economic development.

Keywords: Teachers' Professional Development Process, Professional Learning Community

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

เพื่อสนับสนุนการเรียนรู้กระบวนการพัฒนาวิชาชีพครูแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในวงการศึกษาให้ประสบความสำเร็จ โดยเริ่มต้นจากความเชื่อพื้นฐานของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียที่เชื่อว่าชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพเป็นกระบวนการเชิงเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาเชิงรุก สร้างคุณค่าในเชิงเศรษฐศาสตร์ การศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างคนคุณภาพ อันเป็นปัจจัยพื้นฐานสำคัญที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศ

บทนำ

สภาพการณ์ของโลกในปัจจุบันได้เปลี่ยนแปลงไปจากอดีตทั้งระบบความรู้ สังคม เศรษฐกิจ และการปฏิบัติงานล้วนได้รับอิทธิพลจากการปฏิวัติดิจิทัล ประกอบกับการพัฒนาและปฏิรูปประเทศในกระแสโลกาภิวัตน์ที่ต้องเพิ่มความสามารถในการแข่งขันภายใต้ความก้าวหน้าด้านเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารแบบก้าวกระโดดส่งผลกระทบต่อระบบเศรษฐกิจและสังคมของประเทศทั้งในระดับชุมชน ภูมิภาคและระดับโลก อีกด้านของการเปลี่ยนแปลงเชิงประจักษ์ คือ การเปลี่ยนแปลงโครงสร้างประชากรประเทศไทยได้เริ่มเข้าสู่สังคมสูงวัย ตั้งแต่ พ.ศ. 2538 ความต้องการทักษะของประชากรในศตวรรษที่ 21 ที่ได้เปลี่ยนไปจากประชากรต้องสร้างสมทักษะใหม่ๆ จึงจะสามารถดำรงคุณภาพชีวิตที่ดีได้ อีกทั้งสภาวะการเปลี่ยนแปลงในด้านธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมได้ทวีความรุนแรงมากขึ้น แนวโน้มการเปลี่ยนแปลงทางสังคมก็ยิ่งหย่อนกว่ากัน ความขัดแย้งและความรุนแรงในสังคมทั้งที่เกิดจากความต้องการปัจจัยพื้นฐาน ไปจนถึงปัจจัยที่เอื้ออำนวยต่อการใช้ชีวิตให้สะดวกสบายได้

ปรับเปลี่ยนวิถีการดำเนินชีวิตของคนในสังคม ภาพสะท้อนของคุณภาพชีวิตของบุคคลจึงเป็นปัจจัยหลักที่ส่งผลกระทบต่อตัวบุคคลเอง ชุมชน สังคม และประเทศชาติ

สำหรับประเทศไทยนั้นการปฏิรูปการศึกษายังคงเป็นส่วนหนึ่งของการปฏิรูปประเทศเพื่อสนับสนุนการบรรลุตามยุทธศาสตร์ชาติ เนื่องด้วยการศึกษาเป็นพื้นฐานสำคัญของการพัฒนาประเทศ แผนปฏิรูปประเทศด้านการศึกษาจึงเป็นองค์ประกอบสำคัญที่จะสนับสนุนการดำเนินการตามยุทธศาสตร์ชาติทุกด้าน โดยเฉพาะอย่างยิ่งด้านการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ ด้านความเท่าเทียมและความเสมอภาคของสังคม และด้านขีดความสามารถในการแข่งขันเพื่อการพัฒนาเศรษฐกิจและการกระจายรายได้ จากการศึกษาพบว่า สภาปฏิรูปแห่งชาติของไทยได้เสนอให้มีการปฏิรูประบบการจัดการศึกษา ระบบการคลังด้านการศึกษา และด้านอุปสงค์หลายประการ อาทิ การปรับเปลี่ยนวิธีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการศึกษา การจัดทำคู่มือการศึกษา และการปฏิรูประบบการเรียนรู้ โดยที่สภาขับเคลื่อนการปฏิรูปประเทศ ได้เสนอแนะการปฏิรูปใน 4 เรื่อง คือ 1) การปฏิรูประบบการเรียนรู้ 2) การปฏิรูประบบการจัดการศึกษา 3) การปฏิรูประบบมาตรฐานและการประกันคุณภาพการศึกษา และ 4) การปฏิรูประบบวิทยาศาสตร์ เทคโนโลยี และการวิจัยเพื่อนวัตกรรม นอกจากนี้ยังพบว่า คณะกรรมาธิการการศึกษาและการกีฬา สภานิติบัญญัติแห่งชาติได้ให้ข้อเสนอเชิงนโยบายยุทธศาสตร์ปฏิรูปการศึกษาของประเทศไทยไว้ 14 ประเด็น ใน 5 กลุ่ม ได้แก่ “เร่ง ร่วม เริ่ม เพิ่ม พัฒนา” อาทิ เร่งปรับปรุงกฎหมายและโครงสร้างการปฏิรูปการศึกษา ปรับปรุงระบบหลักสูตรและการจัดการเรียนรู้ พัฒนาอาชีวศึกษาและอุดมศึกษาเพื่อพัฒนาชาติและสนับสนุนและส่งเสริมโรงเรียนนิติบุคคล เพิ่มการมีส่วนร่วมทางการศึกษา พัฒนาคุณภาพครูและบุคลากรทั้งระบบ พัฒนาประสิทธิภาพโรงเรียนขนาดเล็ก พัฒนาระบบประเมินคุณภาพการศึกษา และพัฒนาระบบการศึกษาตลอดช่วงชีวิต เป็นต้น นับเป็นการขยายขอบเขตของการศึกษาที่ลึกและกว้างออกไปจากแนวคิดเดิม (คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา, 2562)

จากแนวคิดที่กล่าวมา หากการปฏิรูปการศึกษาสามารถทำให้เกิดประสิทธิผล และให้คุณค่าของการศึกษาในเชิงเศรษฐศาสตร์ซึ่งมีเป้าหมายเพื่อการสร้างคุณคุณภาพที่สามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพอันส่งผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่อไปนั้น จะเป็นกระบวนการดำเนินงานพัฒนาการจัดการศึกษาเชิงระบบที่แท้จริง ซึ่งควรประกอบด้วยการปฏิรูประบบย่อยที่เกี่ยวข้อง อาทิ แนวคิดเชิงนโยบาย การจัดการศึกษา วิธีการจัดการเรียนรู้ การพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ และการพัฒนาครู ระบบย่อยดังกล่าวล้วนมีจุดมุ่งหมายร่วมกัน นั่นคือ การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน ในเรื่องนี้พบว่าจากเอกสารและงานวิชาการจำนวนมากได้กล่าวถึงการปฏิรูปการศึกษาผ่านช่องทางการปฏิรูปครูผู้สอนเป็นรายบุคคล เพื่อสร้างประสบการณ์การเรียนรู้ที่สามารถเชื่อมโยงกันได้อย่างทั่วถึงทั้งโรงเรียน ซึ่งการสร้างกระบวนการดังกล่าวนี้ มีความซับซ้อนที่ต้องบูรณาการทั้งแรงจูงใจ ทักษะ การจัดสิ่งแวดล้อมทางการเรียนรู้ทางบวก การสนับสนุนจากสถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้องและการสนับสนุนทรัพยากรต่าง ๆ เพื่อสร้างสมรรถนะในการพัฒนาทางวิชาชีพให้แก่ครู การควมรวมทรัพยากรจากทุกภาคส่วนที่เกี่ยวข้องเข้าด้วยกันเพื่อการพัฒนาครู ให้เกิดพลังของการเรียนรู้ร่วมกันระหว่างครูรายคน กลุ่มครู โรงเรียน และระบบโรงเรียนในรูปแบบลักษณะของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community) หรือ PLC เป็นการร่วมมือกับเพื่อนร่วมงานเป็นการ

แสดงออกของชุมชนมืออาชีพที่เข้มแข็ง ซึ่งจะมีผลกระทบอย่างมากในการพัฒนาความรับผิดชอบร่วมกันสำหรับการเรียนรู้ของนักเรียน ความรับผิดชอบนี้เกี่ยวข้องกับความสำเร็จในระดับที่สูงขึ้นของนักเรียน ที่แข็งแกร่ง ชุมชนมืออาชีพมีแนวโน้มที่จะเกิดขึ้นในโรงเรียนที่มีการเสริมสร้างพลังอำนาจในระดับสูง ระดับมืออาชีพ เครื่องมือจัดหาสถานที่สำหรับครูในการประยุกต์ใช้ความรู้เชิงปฏิบัติส่วนตัวในการแก้ปัญหา การเรียนรู้และการพัฒนาที่นำโดยเพื่อนครูทั้งในและระหว่างโรงเรียนเป็นที่นิยมมากขึ้นและถูกระบุว่าเป็นคุณลักษณะของระบบโรงเรียนที่ประสบความสำเร็จมากที่สุดในการปรับปรุงและพัฒนาการเรียนรู้ (McKinsey & Company, 2010) PLC ช่วยสร้างสมรรถนะทางวิชาชีพให้แก่ครูอย่างมีประสิทธิภาพโดยเฉพาะการเป็นผู้นำและการมีส่วนร่วม ดังผลการศึกษาที่พบความสัมพันธ์ระหว่างความเป็นผู้นำและการเรียนรู้ ที่แสดงว่าความเป็นผู้นำในการสอนและการเรียนส่งผลต่อการเรียนรู้ โดยพบว่ามิติความเป็นผู้นำมีอิทธิพลและมีความสัมพันธ์ต่อผลลัพธ์เชิงบวกของนักเรียน อีกทั้งยังเป็นการส่งเสริมการมีส่วนร่วมในการเรียนรู้และการพัฒนาครูอีกด้วย (Leithwood & Jantzi, 2008; Leithwood, Louis, Anderson, & Wahlstrom, 2004; Robinson, Lloyd, & Rowe, 2008) นอกจากนี้ยังมีหลักฐานการวิจัยที่แสดงให้เห็นว่าครูมืออาชีพจะปฏิบัติงานในการสนับสนุนการเรียนรู้ของนักเรียนได้อย่างมีประสิทธิภาพมากขึ้นเมื่อทำงานร่วมกับเพื่อนร่วมงาน อีกทั้งยังเป็นการปรับปรุงการปฏิบัติงานของครูด้วย (Louis & Marks, 1998; McLaughlin & Talbert, 2006 cited in Nicholas Sun-Keung Pang & Ting Wang, 2016)

บทความวิชาการนี้ ผู้เขียนได้นำเสนอองค์ความรู้ที่เกิดจากการวิเคราะห์กระบวนการพัฒนาวิชาชีพครูแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู ซึ่งเป็นองค์ความรู้ส่วนหนึ่งของการทบทวนเอกสารการดำเนินโครงการวิจัยการประเมินผลการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษาแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพที่ได้รับทุนสนับสนุนจากสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา ประจำปีงบประมาณ 2562 โดยผู้เขียนได้นำเสนอบทวิเคราะห์ผ่านหัวข้อการนำเสนอ ประกอบด้วย เศรษฐศาสตร์การศึกษากับการพัฒนาครู มโนทัศน์ของ PLC ประโยชน์ของ PLC และข้อเสนอเชิงนโยบายในการปรับใช้กระบวนการ PLC ในบริบทกลยุทธ์องค์กรของประเทศไทย ซึ่งจะเป็ประโยชน์ต่อการปรับใช้ในการพัฒนาครูซึ่งเป็นการลงทุนทางการศึกษาที่สำคัญประการหนึ่งในเชิงเศรษฐศาสตร์

เศรษฐศาสตร์การศึกษากับการพัฒนาครู

ในมิติทางเศรษฐศาสตร์ การพัฒนาระบบการศึกษาที่ดีจะส่งผลทางบวกต่อการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจ ทั้งนี้จำเป็นต้องมีการพัฒนาระบบการศึกษาทั้งในด้านปริมาณและด้านคุณภาพ ที่ผ่านมามาประเทศไทยเองก็เป็นประเทศหนึ่งที่ทำให้ความสำคัญและใส่ใจกับการลงทุนและการปฏิรูปทางการศึกษามาโดยตลอด เห็นได้จากสัดส่วนร้อยละของงบประมาณรายจ่ายด้านการศึกษาต่อผลิตภัณฑ์มวลรวมภายในประเทศ (GDP) ที่ไม่เคยน้อยกว่าร้อยละ 3 ตั้งแต่ปีงบประมาณ 2535 ถึง ปีงบประมาณ 2562 โดยบางปีงบประมาณจัดสรรสูงถึงร้อยละ 4.6 (สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ, 2563) สัดส่วนงบประมาณการศึกษาต่อรายได้ประชาชาติของประเทศไทยจัดว่าเป็นสัดส่วนที่ไม่ได้น้อยไปกว่าประเทศใดๆ ในโลก ถึงแม้ว่าภาครัฐได้มีการจัดสรรงบประมาณทางการศึกษาไว้ในสัดส่วนที่สูงก็ตาม แต่ผลลัพธ์ที่ได้กลับพบว่า ตัวชี้วัดทางการศึกษาที่ออกมานั้นก็กลับประสบความสำเร็จแค่เพียงเชิงปริมาณเท่านั้น เมื่อพิจารณาตัวชี้วัดการประเมินของ PISA

(Programme for International Student Assessment) ในปี ค.ศ. 2000 ถึง ค.ศ. 2012 นักเรียนไทยวัยจบการศึกษาภาคบังคับยังไม่สามารถทำผลการประเมินให้อยู่ในระดับที่น่าพอใจ ผลการศึกษาชี้ให้เห็นถึงความผิดพลาดที่เยาวชนอายุ 15 ปี ยังมีสมรรถนะล้าหลังประเทศอื่น ๆ อยู่มาก ซึ่งเปรียบเทียบกับ การเรียนที่ต่างกันหลายปีหรือไม่สามารถเทียบได้กับความคุ้มค่าของงบประมาณที่รัฐได้ลงทุนไปทางการศึกษา ทำให้นักวิเคราะห์เรียกสถานการณ์ทางการศึกษาของไทยว่า Thailand Educational Paradox หรือ Thai Paradox (Fry et al., 2013, Patrinos, 2015 อ้างถึงใน สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี, 2559) ในเรื่องนี้ พิริยะ ผลพิรุฬห์ และ ศิวัช เทียมทัต (2559) ได้นำเสนอข้อสังเกตของการเพิ่มขึ้นของจำนวนสัดส่วนการลงทะเบียนเรียนต่อประชากรในวัยเรียน (Gross Enrollment Ratio) ในทุกระดับชั้น ในขณะที่ตัวชี้วัดในเชิงคุณภาพ ไม่ว่าจะเป็นผลคะแนนการทดสอบการศึกษาแห่งชาติขั้นพื้นฐาน (O-NET) ที่พบว่ายังมีคะแนนอยู่ในระดับต่ำและมีแนวโน้มลดลง รวมไปถึงผลการประเมินนักเรียนนานาชาติหรือ PISA ที่มีแนวโน้มลดลงและมีผลการประเมินอยู่ในระดับที่ต่ำกว่าประเทศอื่นๆ ที่มีฐานะทางเศรษฐกิจและสังคมที่ใกล้เคียงกันในทุกด้าน ผลลัพธ์นี้ แสดงได้ถึงความเสี่ยงของคุณภาพของทรัพยากรมนุษย์ที่ได้รับจากการศึกษาซึ่งจะกลายเป็นอุปสรรคต่อการเพิ่มขีดความสามารถในการแข่งขันของประเทศไทยในอนาคต และเนื่องจากสภาพการณ์โลกมีการเปลี่ยนแปลงอย่างรวดเร็ว ภาครัฐและนักวิชาการทางด้านการศึกษาต่างเห็นว่าทรัพยากรมนุษย์ของประเทศควรที่จะต้องก้าวทันต่อการเปลี่ยนแปลงโดยสนับสนุนให้เกิดระบบการศึกษาที่มีลักษณะเป็นระบบแห่งการเรียนรู้ตลอดชีวิต (Life-Long Learning Education) โดยมองว่า การเรียนรู้ไม่จำเป็นต้องอยู่ในระบบห้องเรียนเสมอไป แต่ควรที่จะเปิดกว้างให้เกิดการเรียนรู้ในทุกสถานการณ์ นอกจากนี้ ระบบการเรียนรู้ในห้องเรียนโดยทั่วไป ยังจำเป็นต้องกำหนดจุดเน้นที่แตกต่างกันไปในทุกระดับชั้น เริ่มตั้งแต่ชั้นปฐมวัยจะถึงในระดับอุดมศึกษา มีการศึกษาทางเศรษฐศาสตร์การศึกษาในต่างประเทศที่ได้ทำการวิเคราะห์เปรียบเทียบต้นทุนและผลได้ (Cost-Benefit Analysis) โดยประมาณการหาผลได้ (Benefit) ของการลงทุนทางการศึกษาในระดับปฐมวัย ซึ่งผลงานการศึกษาเหล่านั้นต่างเห็นพ้องต้องกันว่า การลงทุนเพื่อการศึกษาในระดับปฐมวัยนั้นเป็นการลงทุนที่คุ้มค่าเพราะก่อให้เกิดผลได้ในระยะยาว (Long-Term Benefit) โดยผลได้นี้ยังสูงกว่าการลงทุนในระดับการศึกษาอื่น ๆ มีผลการศึกษาของ Heckman (2006) ที่พบว่า ผลได้ส่วนบุคคลต่อปีของการลงทุนในแต่ละระดับชั้นการศึกษาในระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต (ตั้งแต่ระดับชั้นปฐมวัยจนถึงวัยทำงาน) มีลักษณะที่แปรผกผัน (Inverse Relationship) กับระดับชั้นที่สูงขึ้น ซึ่งแสดงว่าอัตราส่วนเพิ่ม (Marginal Benefit) ของพัฒนาการทางด้านสมองและสติปัญญาของทรัพยากรมนุษย์จะอยู่ในระดับสูงสุดจากการศึกษาในระดับชั้นปฐมวัย และจะค่อยๆ ลดลงในระดับชั้นการศึกษาที่สูงขึ้น การศึกษาตั้งแต่ระดับปฐมวัยจึงเป็นเครื่องมือหนึ่งที่สำคัญไม่เพียงเฉพาะต่อการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ของประเทศเท่านั้น แต่ยังมีส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมของประเทศในระยะยาวอีกด้วย

นอกจากนี้ พบว่ามีการศึกษาวิจัยเกี่ยวกับระบบการศึกษาที่มีคุณภาพอย่างกว้างขวางเนื่องจากแต่ละประเทศต่างก็มีความต้องการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศตนให้ตอบสนองโลกแห่งศตวรรษที่ 21 ให้ได้อย่างสมบูรณ์แบบ ภายใต้สถานการณ์ที่ท้าทาย ระบบจัดการศึกษาของโรงเรียนจึงต้องปรับตัวให้ตอบสนองต่อความ

ท้าทายและการปรับเปลี่ยนที่ก้าวไปพร้อมกับโลกที่กำลังเปลี่ยนแปลงไปอย่างรวดเร็ว หลายประเทศทั่วโลกได้ดำเนินการปฏิรูปหลักสูตร การเรียนการสอน และการประเมินผลอย่างหลากหลายเพื่อเตรียมผู้เรียนให้พร้อมกับความต้องการที่ซับซ้อนของชีวิต ตอบสนองการทำงานและการพัฒนาความสามารถในการแข่งขันอย่างมีประสิทธิภาพในสังคมเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge Based Economy) ระบบการศึกษาทั่วโลกได้รับแรงกดดันให้ผลิตทรัพยากรมนุษย์ที่ผ่านการเตรียมความพร้อมสำหรับการแข่งขันในเวทีระดับโลก ให้เป็นบุคคลที่สามารถแข่งขันเพื่อกำหนดตำแหน่งของตัวเองในบริบทโลกได้อย่างเหมาะสม (Daun & Strömqvist, 2011) ในเรื่องความสำเร็จของการจัดการศึกษานั้นเป็นที่ยอมรับว่าครูเป็นปัจจัยที่มีอิทธิพลมากที่สุดต่อความสำเร็จของนักเรียนในโรงเรียน คุณภาพครูจึงเป็นศูนย์กลางในการพัฒนาระบบการศึกษาทั่วโลก ภายใต้ความท้าทายของความคาดหวังในการเตรียมผู้เรียนทุกคนให้ถึงพร้อมซึ่งความรู้ ทักษะและการจัดการเพื่อความสำเร็จในโลกยุคโลกาภิวัตน์และโลกดิจิทัล จากหลักฐานผลการวิจัยบ่งชี้ว่าคุณภาพของครูเป็นปัจจัยสำคัญที่สุดในโรงเรียนที่มีอิทธิพลต่อผลสัมฤทธิ์ของนักเรียนและการปรับปรุงคุณภาพการสอนของครูด้วยตัวเอง (Jensen, 2012; McKinsey & Company, 2007; Wang, 2015)

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2559 อ้างถึง OECD, 2005, OECD, 2013a, McKinsey Report, 2007) ได้เสนอบทความ “ประเทศที่ประสบความสำเร็จเขาดูแลครูอย่างไร” ที่สะท้อนข้อมูลผ่านการถอดบทเรียนจากผลการสอบ PISA พบข้อมูลตอนหนึ่งระบุถึงกลุ่มประเทศคะแนนสูงจะให้ความสำคัญต่อครูว่าเป็นทรัพยากรที่สำคัญอย่างยิ่งยวดในการเรียนรู้ของนักเรียน ครูคือผู้ที่ได้สัมผัสกับนักเรียนทุกวันและเป็นผู้ที่ทำให้นักเรียนได้รับความรู้ตามที่คาดหวังว่าจะต้องรู้อะไรบ้างเมื่ออยู่ในโรงเรียน นอกจากนี้ข้อกำหนดกฎเกณฑ์ในการเข้ามาสู่วิชาครูและคุณภาพของการฝึกอบรมที่ครูได้รับจะมีความสำคัญอย่างยิ่งแล้ว นโยบายของประเทศกลุ่มคะแนนสูงจึงให้ความสำคัญกับการดึงดูดครู การพัฒนา และการเก็บรักษาครูไว้ในระบบโดยได้รับการจัดอันดับความสำคัญอันดับต้น ๆ ของนโยบายสาธารณะ นอกจากนี้ยังพบว่า ทรัพยากรการเงินและค่าใช้จ่ายทางการศึกษาที่รัฐได้ทุ่มงบประมาณลงไปอาจไม่ใช่ตัวแปรที่ส่งผลกระทบต่อข้อสังเกตที่ได้จากผลการประเมิน PISA คือ โดยทั่วไปจะคาดหวังว่าประเทศ/เขตเศรษฐกิจที่มีรายได้สูง (หมายถึงประเทศ/เขตเศรษฐกิจที่มีค่าอำนาจซื้อโดยดูจากค่าครองชีพ หรือ GDP at Purchasing Power Parity (PPP) สูงกว่า 20,000 USD) และมีค่าใช้จ่ายทางการศึกษาสูง นักเรียนมักมีผลการประเมินสูง เพราะสามารถจัดหาทรัพยากรได้มากกว่า อย่างไรก็ตาม หลายกรณีชี้ว่าไม่ได้เป็นเช่นนั้นเสมอไป เนื่องจากมีข้อมูลยืนยันว่า เงินไม่ใช่ตัวทำนายผลการศึกษาเสมอไป แต่มีตัวแปรอื่น ๆ ที่มีบทบาทสูงกว่า ซึ่งได้แก่ ครูคุณภาพสูง ทรัพยากรการเรียน การกระจายทรัพยากร การใช้ทรัพยากรที่คุ้มค่า และการบริหารจัดการสิ่งแวดล้อมทางการเรียน ในหลายประเทศที่มีคะแนนสูง ครูมีสถานะทางสังคมสูงมากและสูงกว่าอาชีพอื่น ๆ เช่น ครูในเกาหลีใต้ ญี่ปุ่น ฟินแลนด์ จีนไทเป เยอรมนี สวิตเซอร์แลนด์ และสำหรับสังคมตะวันออกเป็นสังคมที่มีอิทธิพลของขงจื้อ ศาสนาพุทธ ซึ่งครูคือปูชนียบุคคลที่เคยได้รับการยกย่องจากสังคมอยู่แล้ว แต่ครูไทยปัจจุบันมีสถานะทางสังคมเกือบจะอยู่ต่ำที่สุดบนสเกลวิชาชีพ ผลการศึกษาวิจัยที่ PISA พบที่ถือว่าเป็นเรื่องสำคัญอย่างหนึ่ง คือ ประเทศที่มีผลการประเมินสูงมีแนวโน้มที่จะให้ลำดับความสำคัญกับการให้ค่าตอบแทนสูงแก่ครูมากกว่าเรื่องอื่น โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศที่มีรายได้สูง เมื่อเทียบกับค่ารายได้ประชาชาติ (%GDP) ประเทศเหล่านั้นมักมีผลการประเมินคณิตศาสตร์สูง

ในทางกลับกัน ประเทศที่มีรายได้ประชาชาติต่ำกว่า 20,000 USD (PPP) ซึ่งรวมทั้งประเทศไทย พบว่า ผลการเรียนรู้ไม่มีความสัมพันธ์กับค่าตอบแทนครูที่สูง เมื่อเปรียบเทียบกับรายได้ประชาชาติ (%GDP) ทั้งนี้เพราะข้อมูลชี้บ่งปริมาณของทรัพยากรการเรียนอื่น ๆ ยังมีไม่เพียงพอที่จะสนับสนุนการเรียนการสอนของครู การเพิ่มเงินเดือนครูจึงไม่อาจช่วยสถานการณ์ให้ดีขึ้นได้ จึงต้องปรับปรุงให้มีทรัพยากรอย่างน้อยให้ถึงขั้นต้นของประเทศที่มีทรัพยากรสูงก่อน นอกจากนี้ จากการศึกษาผลการวิเคราะห์งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563 ของกระทรวงศึกษาธิการ (สำนักงบประมาณของรัฐบาล, มปป.) พบว่า ได้กำหนดพันธกิจหลักไว้ 5 ประการ คือ 1) ยกระดับคุณภาพและมาตรฐานการศึกษาทุกระดับและประเภทเทียบเท่าระดับสากล 2) สร้างความเสมอภาคและลดความเหลื่อมล้ำทางการศึกษา 3) พัฒนาระบบบริหารจัดการศึกษาให้มีประสิทธิภาพตามหลักธรรมาภิบาล 4) ผลิต พัฒนาและสร้างเสริมศักยภาพกำลังคนให้มีความพร้อมรองรับการพัฒนาประเทศตามเป้าหมายยุทธศาสตร์ชาติ และ 5) วิจัยและพัฒนา เพื่อสร้างองค์ความรู้ นวัตกรรมและสิ่งประดิษฐ์ เพื่อตอบสนองวิสัยทัศน์ที่กำหนดไว้ คือ “ผู้เรียนทุกช่วงวัยได้รับการพัฒนาในทุกมิติให้เป็นคนดี คนเก่ง มีคุณภาพพร้อมขับเคลื่อนการพัฒนาประเทศสู่ความมั่นคง มั่งคั่ง ยั่งยืน” โดยพบว่ามีการจัดสรรกรอบงบประมาณตามแนวทางการดำเนินงานภายใต้แผนงานบูรณาการปี 2562- 2563 ในการพัฒนาและยกระดับการศึกษาให้มีคุณภาพสอดคล้องกับบริบทที่เปลี่ยนแปลง (818.4548 ล้านบาท) ปรับเปลี่ยนบทบาทครูเป็นครูยุคใหม่ (437.6376 ล้านบาท) และพัฒนาระบบมาตรฐานและระบบการเรียนรู้ตลอดชีวิต (49.1590 ล้านบาท) จะเห็นว่าการจัดสรรงบประมาณดังกล่าวล้วนเป็นการลงทุนทางการศึกษาที่มุ่งหวังผลให้การศึกษามีส่วนในการพัฒนาทรัพยากรมนุษย์ สอดคล้องกับหลักคิดทางเศรษฐศาสตร์การศึกษา (Economics of Education) ซึ่งเป็นการวิเคราะห์ถึงคุณค่าของการศึกษาในเชิงเศรษฐศาสตร์ อันมีเป้าหมายเพื่อสร้างคนให้มีคุณภาพสามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพอันจะส่งผลให้เกิดการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

มโนทัศน์เกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

การทำความเข้าใจมโนทัศน์เกี่ยวกับชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพนั้น ควรเริ่มจากการศึกษาที่มา การนิยามความหมาย และองค์ประกอบของกระบวนการชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ผู้เขียนได้เรียบเรียงขอบข่ายดังกล่าวไว้ดังนี้

ที่มาของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ถูกนำเสนอด้วยคำภาษาอังกฤษที่แพร่หลาย คือ Professional Learning Community ใช้อักษรย่อว่า PLC สำหรับการเขียนบทความนี้ผู้เขียนได้ใช้อักษรย่อ PLC ในความหมายของ “ชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ” จากการศึกษาพบว่า PLC มีพื้นฐานที่มาจากแนวคิดภาคธุรกิจที่มีการดำเนินงานและศึกษาเกี่ยวกับความสามารถขององค์กรในการเรียนรู้โดยเชื่อว่าองค์กรสามารถเรียนรู้ได้ (Thompson, Gregg & Niska, 2004) ที่มาของกระบวนการ PLC จึงเป็นการรวมกลุ่มกันของบุคคลเพื่อสร้างโอกาสในการขยายการเรียนรู้ของกลุ่มบุคคลที่อยู่ในวิชาชีพหรือการทำงานเดียวกัน สมาชิกในกลุ่มจะมีโอกาสได้พบปะ แลกเปลี่ยน แบ่งปันความรู้ เรียนรู้จากผู้อื่นร่วมกัน เอื้อประโยชน์ต่อการยกระดับทักษะและความรู้ของ

สมาชิกในกลุ่ม เห็นได้ว่าจุดเน้นของ PLC นั้นอยู่ที่การเรียนรู้มากกว่าการสอน และเน้นอย่างมากที่การพัฒนาสมาชิกแต่ละคนให้เป็นผู้ปฏิบัติงานอย่างมืออาชีพ ทั้งนี้สมาชิกในกลุ่มแต่ละคนจะถูกกำหนดให้มีส่วนรับผิดชอบและแบ่งปันต่อกลุ่มเพื่อความสำเร็จขององค์กรร่วมกัน ลักษณะที่กล่าวมา พบได้ในหลากหลายบริษัทไม่ว่าจะเป็นบริษัทเอกชน หน่วยงานราชการ และวงการศึกษา ทั้งนี้ ตั้งแต่ปี ค.ศ. 1980 เป็นต้นมา นักวิชาการการศึกษาได้เริ่มต้นการรวมกลุ่มกันโดยมีวัตถุประสงค์เพื่อการเรียนรู้ร่วมกัน มีการนำผู้รู้จากภายนอกมาสอนหรือฝึกอบรมให้สมาชิกกลุ่มสามารถพัฒนาทักษะการสอนของตนให้ดีขึ้น ต่อมากลุ่มของนักวิชาการศึกษาดังกล่าวได้สร้างเครือข่ายความร่วมมือกับครูผู้สอนอื่นๆ เพื่อช่วยสร้างความมั่นใจว่าสามารถพัฒนาการสอนที่ตอบสนองความต้องการของผู้เรียนได้อย่างแท้จริง กลุ่มต่าง ๆ เหล่านี้จึงได้ร่วมมือกับผู้บริหารสถานศึกษาเพื่อร่วมให้การสนับสนุนบุคลากรให้เป็นสมาชิกของชุมชนแห่งการเรียนรู้ที่มีประสิทธิภาพ กระบวนการดังกล่าวทำให้ PLC ได้รับความนิยมในหลายบริษัท และมีงานวิจัยจำนวนมากที่แสดงให้เห็นถึงความสำเร็จของ PLC โดยเฉพาะที่นำมาใช้ทางการศึกษา (Professional Learning Community in Education)

จากที่กล่าวมาจะเห็นว่า PLC เป็นการนำแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้มาปรับประยุกต์ใช้ประโยชน์ในแง่ของการบริหารงานให้เกิดประสิทธิผล โดยอธิบายได้ว่า หากเรามีมุมมองต่อโรงเรียนว่าเป็น “องค์กร” อาจจะเป็นมุมมองที่ยังไม่เหมาะสมนักเนื่องจากโดยแท้จริงแล้วโรงเรียนควรมีลักษณะของความเป็น “ชุมชน” มากกว่าความเป็นองค์กร ด้วยเหตุผลว่า ความเป็นองค์กรกับชุมชนมีความแตกต่างกันที่ความเป็นชุมชนนั้นมีปัจจัยสำคัญที่ยึดโยงภายในต่อกันด้วยแนวคิดของค่านิยม และความผูกพันร่วมกันของทุกคนที่เป็นมวลสมาชิก อันเป็นแนวคิดที่ตรงข้ามกับความเป็นองค์กรที่ความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกมีลักษณะที่ยึดโยงด้วยบทบาทหน้าที่ตามระดับโครงสร้างที่ลดหลั่นกันลงมา และมีกลไกการควบคุมที่เต็มไปด้วยกฎระเบียบและวัฒนธรรมของการใช้อำนาจตามบทบาทเป็นหลัก ในขณะที่ชุมชนจะใช้พลังอิทธิพลของการมีค่านิยม และวัตถุประสงค์ร่วมกันหล่อหลอมด้วยความสัมพันธ์ระหว่างสมาชิกเชิงวิชาชีพ มีความเป็นกัลยาณมิตรเชิงวิชาการ ยึดหลักการพึ่งพาอาศัยซึ่งกันและกันแบบพหุภาคีกำลังกันในการปฏิบัติงาน ที่มุ่งสู่การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญ ดังนั้น หากยอมรับว่าโรงเรียนมีฐานะเป็นชุมชนแล้วบรรยากาศที่ตามมาก็คือ สมาชิกในชุมชนจะมีความผูกพันต่อกันด้วยวัตถุประสงค์ร่วมกันมีการสร้างสัมพันธ์สภาพที่ใกล้ชิดสนิทสนมกัน และเกิดการร่วมสร้างบรรยากาศที่ทุกคนสามารถแสดงออกถึงความห่วงใย มีความเอื้ออาทรต่อกัน ช่วยดูแลสวัสดิภาพซึ่งกันและกัน ใส่ใจร่วมกันถึงการเรียนรู้ และแสดงความรับผิดชอบหลักร่วมกันของชุมชน นั่นก็คือ การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน (Sergiovanni, 1994)

ความหมายของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

การใช้คำในความหมายของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพมีหลากหลายคำที่พบ อาทิ กลุ่มการเรียนรู้วิชาชีพ (Professional Learning Groups) กลุ่มการเรียนรู้แบบร่วมมือ (Collaborative Learning Communities) กลุ่มเพื่อนร่วมวิเคราะห์ (Critical Friends Group) ชุมชนนักปฏิบัติ (Communities of Practice) และยังพบว่าการนำ PLC มาใช้ในวงการศึกษาของประเทศญี่ปุ่นนั้นมีการใช้คำ “การพัฒนาบทเรียนร่วมกัน” ซึ่งมาจากคำว่า “Lesson Study” หรือ “Lesson Research” ทั้งนี้ ความหมายโดยรวมของคำเหล่านั้น หมายถึง การรวมกลุ่มของบุคคลที่มีการแบ่งปันความคิด การพูดคุย การวิพากษ์วิจารณ์อย่างมีเหตุผลเกี่ยวกับการปฏิบัติงาน การสะท้อนคิด การร่วมมือกัน การมองอย่างรอบคอบรอบด้านเพื่อมุ่งสู่การเรียนรู้ร่วมกัน อันเป็นการค้นหาแนวทาง

ที่จะพัฒนาความก้าวหน้าและประสบความสำเร็จในเป้าหมายของวิชาชีพ สำหรับการนิยามความหมายของ PLC ในวิชาชีพครูนั้นพบว่ามีการให้ความหมายในแนวทางเดียวกัน นักการศึกษาต่างประเทศ อาทิ Sergiovanni (1994) กล่าวว่า PLC เป็นสถานที่สำหรับการปฏิสัมพันธ์และลดความโดดเดี่ยวในการทำงานของมวลสมาชิกที่ประกอบวิชาชีพครูในโรงเรียน อันมีเป้าหมายเพื่อปรับปรุงผลการเรียนของนักเรียนหรืองานวิชาการโรงเรียนในทำนองเดียวกัน Dufour, Eaker, และ Many (2006) มีมุมมองต่อ PLC คือ การรวมตัวของกลุ่มนักการศึกษาที่มุ่งมั่นดำเนินงานแบบร่วมแรงร่วมใจด้วยกระบวนการสืบสอบ จัดกระทำข้อมูล และการวิจัยเชิงปฏิบัติการเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ที่ดีขึ้นของนักเรียนที่อยู่ในความดูแลอันเป็นเป้าหมายสำคัญของกระบวนการดำเนินงาน ซึ่งสอดคล้องกับ Hord (1997) ที่ได้กล่าวไว้ว่า PLC เป็นกระบวนการต่อเนื่องที่ครูและผู้บริหารทำงานร่วมกัน เพื่อแสวงหาและแบ่งปันการเรียนรู้และดำเนินการเรียนรู้โดยมีเป้าหมายเพื่อส่งเสริมประสิทธิภาพความเป็นมืออาชีพมีความเชี่ยวชาญในการสร้างประโยชน์ต่อนักเรียน ในขณะที่ Senge (1990) ได้กล่าวถึงความหมายของ PLC ว่าเป็นการแสดงออกถึงการเห็นในคุณค่าและมีวิสัยทัศน์ร่วมกัน มีการเรียนรู้ร่วมกันและนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์ร่วมกัน ในขณะที่นักการศึกษาไทย อาทิ วิจารย์ พานิช (2555) ได้สรุปเพิ่มเติมแนวคิดของ Senge ที่กล่าวถึงลักษณะของ PLC ว่าเป็นการแสดงให้เห็นถึงการมีคุณค่าร่วมและวิสัยทัศน์ร่วมกัน รวมไปถึงการเรียนรู้ร่วมกันและการนำสิ่งที่เรียนรู้ไปประยุกต์ใช้อย่างสร้างสรรค์ร่วมกัน ดังนั้น การรวมตัวในรูปแบบนี้ จึงเป็นเหมือนแรงผลักดันที่อาศัยความต้องการและความสนใจของสมาชิกใน PLC ที่มีเป้าหมายเพื่อการเรียนรู้และพัฒนาวิชาชีพสู่มาตรฐานการเรียนรู้ของนักเรียนเป็นหลัก ซึ่งเป็นการพัฒนาวิชาชีพให้เป็น “ครูเพื่อศิษย์” โดยมองว่าเป็น “ศิษย์ของเรา” มากกว่ามองว่า “ศิษย์ของฉัน” และการเปลี่ยนแปลงคุณภาพการจัดการเรียนรู้ที่เริ่มจาก “การเรียนรู้ของครู” เป็นตัวตั้งต้น เรียนรู้ที่จะมองเห็นการปรับปรุง เปลี่ยนแปลงพัฒนาการจัดการเรียนรู้ของตนเองเพื่อผู้เรียนเป็นสำคัญ ในเรื่องนี้ มนตรี แยมกสิกร (2559) ได้กล่าวไว้ว่าหัวใจสำคัญของชุมชนแห่งเรียนรู้วิชาชีพ ไม่ได้มุ่งไปที่การเรียนรู้ของครูเป็นรายบุคคล แต่จะเป็นการเรียนรู้ภายใต้บริบทของชุมชนที่มาร่วมกันเรียนรู้ เป็นชุมชนของนักเรียน เป็นการเก็บรวบรวมสิ่งที่ได้เรียนรู้ร่วมกันสะสมองค์ความรู้ภายใต้บริบทนั้น ๆ ร่วมกัน สิ่งที่เป็นปัจจัยสะท้อนความเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้วิชาชีพมี 5 ประการ ประกอบด้วย 1) การแบ่งปันความเชื่อและความเข้าใจ 2) ปฏิสัมพันธ์และการมีส่วนร่วม 3) การพึ่งพาอาศัยกันและกัน การมีท่าทีถ้อยทีถ้อยอาศัยกัน 4) ตระหนักถึงมุมมองของแต่ละคน และกลุ่มที่เห็นต่าง และ 5) การสร้างความสัมพันธ์ระหว่างเพื่อนอย่างมีความหมาย ส่วน ชาริณี ตริวิรัญญา (2560) ได้สรุปความหมายของ PLC ในลักษณะการสังเคราะห์ความหมายที่ให้โดยนักการศึกษาไทยและต่างประเทศ นั่นคือ PLC เป็นการรวมกลุ่มทำงานแบบร่วมมือรวมพลังของผู้สอนและบุคลากรทางการศึกษาที่มีเป้าหมายเพื่อพัฒนาผู้เรียน การจัดการเรียนการสอน และคุณภาพการศึกษา โดยใช้กระบวนการเรียนรู้จากการปฏิบัติ การถอดบทเรียน การสืบสอบเพื่อสะท้อนผลเชิงวิชาชีพ และการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ทั้งค่านิยม วิสัยทัศน์ ภาวะผู้นำ และประสบการณ์การปฏิบัติส่วนบุคคลร่วมกันอย่างต่อเนื่อง

กล่าวโดยสรุปได้ว่า PLC ทางการศึกษา หมายถึง การรวมตัว ร่วมใจ ร่วมพลัง ร่วมทำ และร่วมเรียนรู้ของครู ผู้บริหาร และนักการศึกษา บนพื้นฐานวัฒนธรรมความสัมพันธ์แบบกัลยาณมิตรที่มีวิสัยทัศน์ คุณค่า

เป้าหมาย และภารกิจร่วมกันของผู้มีส่วนขับเคลื่อนการจัดการเรียนรู้ โดยทำงานร่วมกันแบบทีมประสิทธิภาพ ที่มีครูเป็นผู้นำร่วมกัน และผู้บริหารที่มีคุณลักษณะของผู้ดูแลสนับสนุนสู่การพัฒนาคุณภาพการจัดการเรียนรู้ ที่เน้นความสำเร็จหรือประสิทธิผลของผู้เรียนเป็นสำคัญภายใต้การมีความสุขในการทำงานร่วมกันของสมาชิกในชุมชนซึ่งเป็นเสมือนรางวัลที่ได้รับระหว่างการทำงานร่วมกันนั่นเอง

องค์ประกอบของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพในบริบทสถานศึกษา

เมื่อพิจารณา PLC ในระดับสถานศึกษาหรือระดับผู้ประกอบการวิชาชีพ ผ่านการวิเคราะห์เอกสารทั้งในประเทศไทยและต่างประเทศ พบว่า มีองค์ประกอบสำคัญที่ส่งผลให้ PLC ซึ่งเป็นกระบวนการเชิงเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาเชิงรุกให้ประสบความสำเร็จนั้น มีองค์ประกอบสำคัญ ดังนี้

องค์ประกอบที่ 1 การมีวิสัยทัศน์ร่วม (Shared Vision) วิสัยทัศน์ร่วมเป็นการมองเห็นภาพเป้าหมายทิศทาง เส้นทาง และสิ่งที่จะเกิดขึ้นจริงร่วมกัน เปรียบเสมือนการกำหนดเข็มทิศในการขับเคลื่อน PLC โดยมีวิสัยทัศน์เชิงอุดมการณ์ทางวิชาชีพร่วมกัน (Sergiovanni, 1994) ทั้งนี้ อาจเป็นการมองที่เริ่มจากผู้นำหรือกลุ่มผู้นำที่มีวิสัยทัศน์ทำหน้าที่เหนี่ยวนำให้ผู้ร่วมงานเห็นวิสัยทัศน์นั้นร่วมกัน หรืออาจเกิดจากการมองเห็นจากแต่ละปัจเจกที่มีวิสัยทัศน์เห็นในสิ่งเดียวกัน โดยที่วิสัยทัศน์ร่วมนั้น มีลักษณะสำคัญ 4 ประการ (4 Shared) ดังนี้

1. การเห็นภาพและทิศทางร่วม (Shared Vision) เป็นการมองเห็นภาพเชื่อมโยงที่ทำให้เห็นความสำเร็จและทิศทางสำคัญของการทำงานร่วมกันช่วยทำให้มองเห็นภาพเดียวกัน (Hord, 1997; Hargreaves, 2003)

2. การมีเป้าหมายร่วม (Shared Goals) เป็นการกำหนดตั้งเป้าหมายปลายทาง ระหว่างทาง และเป้าหมายชีวิตของสมาชิกแต่ละคน ที่สัมพันธ์กันกับเป้าหมายร่วมของชุมชนการเรียนรู้ ซึ่งเป็นความเชื่อมโยงให้เห็นถึงทิศทางและเป้าหมายในการทำงานร่วมกัน โดยเฉพาะเป้าหมายสำคัญ คือ การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน (Hargreaves, 2003; DuFour, 2006)

3. การเห็นคุณค่าร่วม (Shared Values) เป็นการเห็นทั้งภาพเป้าหมาย และที่สำคัญเมื่อเห็นภาพความเชื่อมโยงแล้ว ภาพดังกล่าวมีอิทธิพลกับการตระหนักถึงคุณค่าของตนเองและของงานจนเชื่อมโยงเป็นความหมายของงานที่เกิดจากการตระหนักของสมาชิกใน PLC จนเกิดเป็นพันธะสัญญาร่วมกัน หลอมรวมเป็นคุณค่าร่วมซึ่งเป็นแหล่งรวมพลังสำคัญที่จะขับเคลื่อนการทำงานในเชิงอุดมการณ์ทางวิชาชีพร่วมกัน (Hord, 1997; DuFour, 2006; Hargreaves, 2003)

4. การมีพันธกิจร่วม (Shared Mission) เป็นภารกิจแนวทางการปฏิบัติร่วมกันเพื่อให้บรรลุตามเป้าหมายร่วม รวมถึงการเรียนรู้ของครูในทุกๆ ภารกิจ โดยมีภารกิจสำคัญร่วมกัน คือ การเรียนรู้ของผู้เรียน (Hord, 1997) โดยเริ่มจากการรับผิดชอบในการพัฒนาวิชาชีพเพื่อศิษย์ร่วมกันของครูนั่นเอง (Louis และ Kruse, 1995; Senge, Cambron-McCabe, Lucas, Kleiner, Dutton, และ Smith, 2000; DuFour, 2006)

องค์ประกอบที่ 2 การมีทีมร่วมแรงร่วมใจ (Collaborative Teamwork) ทีมร่วมแรงร่วมใจ เป็นการพัฒนามาจากกลุ่มที่ทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ ลักษณะการทำงานร่วมกันแบบมีวิสัยทัศน์ คุณค่า เป้าหมาย และพันธกิจร่วมกัน รวมกันด้วยใจจนเกิดเจตจำนงในการทำงานร่วมกันอย่างสร้างสรรค์ เพื่อให้บรรลุผลที่การเรียนรู้ของผู้เรียน (Louis, Kruse, และ Marks, 1996) การเรียนรู้ของทีมและการเรียนรู้ของครูบนพื้นฐานงานที่ต้องมีการคิดร่วมกัน วางแผนร่วมกัน ทำความเข้าใจร่วมกัน กำหนดข้อตกลงร่วมกัน ตัดสินใจร่วมกัน กำหนด

แนวปฏิบัติร่วมกัน ประเมินผลร่วมกัน และรับผิดชอบร่วมกันจากสถานการณ์ที่เป็นงานจริงซึ่งถือเป็นโจทย์ร่วมในการทำงาน (Hargreaves, 2003; Stoll และ Louis, 2007) ให้เห็นและรู้เหตุปัจจัย กลไก ในการทำงานซึ่งกันและกัน โดยละความเป็นตัวตนให้มากที่สุด (There is no I in team.) (DuFour, 2006) จนเห็นและรู้ความสามารถของแต่ละคนร่วมกัน เห็นและรับรู้ถึงความรู้สึกร่วมกันในการทำงานจนเกิดประสบการณ์ หรือความสามารถในการทำงาน และพลังในการร่วมเรียนรู้ ร่วมพัฒนามาบนพื้นฐานความสมัครใจ และการสื่อสารที่มีคุณภาพบนพื้นฐานการรับฟัง และความไว้วางใจซึ่งกันและกัน ลักษณะพิเศษของการรวมตัวที่เหนียวแน่นจากภายในคือ การเป็นกัลยาณมิตร จึงทำให้การทำงานเต็มไปด้วยบรรยากาศที่มีความสุขและไม่โดดเดี่ยว (Sergiovanni, 1994; Fullan, 1999) ซึ่งรูปแบบของทีมจะมีลักษณะเป็นเช่นไรนั้นขึ้นอยู่กับเป้าประสงค์ หรือพันธกิจในการดำเนินการของชุมชนการเรียนรู้ เช่น ทีมร่วมสอน ทีมร่วมเรียนรู้ เป็นต้น (วิจารณ์ พานิช, 2554; Olivier และ Hipp, 2006; Little และ McLaughlin, 1993)

องค์ประกอบที่ 3 การมีภาวะผู้นำร่วม (Shared Leadership) ภาวะผู้นำร่วมใน PLC มี 2 ลักษณะสำคัญ คือ ภาวะผู้นำให้เกิดการนำร่วม และภาวะผู้นำร่วมกันให้เป็น PLC ที่ขับเคลื่อนด้วยการนำร่วมกัน ขยายความได้ดังนี้

1. ภาวะผู้นำให้เกิดการนำร่วม เป็นผู้นำหรือผู้สร้างที่สามารถทำให้สมาชิกใน PLC เกิดการเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลงทั้งตนเองและวิชาชีพ (Kotter และ Cohen, 2002) จนสมาชิกเกิดภาวะผู้นำในตนเองและเป็นผู้นำร่วมขับเคลื่อน PLC ได้ โดยมีผลมาจากการเสริมพลังอำนาจจากผู้นำทั้งทางตรงและทางอ้อม โดยเฉพาะการเป็นผู้นำที่เริ่มจากตนเองก่อน ด้วยการลงมือทำงานอย่างตระหนักรู้และใส่ใจให้ความสำคัญกับผู้ร่วมงานทุกคน (Olivier และ Hipp, 2006) จนเป็นแบบที่มีพลังเหนียวนำไปให้ผู้ร่วมงานมีแรงบันดาลใจและมีความสุขกับการทำงานด้วยกันอย่างมีวิสัยทัศน์ร่วม (Hargreaves, 2003) รวมถึงการนำแบบไม่นำโดยทำหน้าที่ผู้สนับสนุนและเปิดโอกาสให้สมาชิกเติบโตด้วยการสร้างความเป็นผู้นำร่วม ผู้นำที่จะสามารถสร้างให้เกิดการนำร่วมดังกล่าวควรมีคุณลักษณะสำคัญ คือ มีความสามารถในการลงมือทำงานร่วมกัน การเข้าไปอยู่ในความรู้สึกของผู้อื่นได้ การตระหนักรู้ในตนเอง ความเมตตากรุณา การคอยดูแลช่วยเหลือ เกื้อกูลกัน การโค้ชผู้ร่วมงาน การสร้างมโนทัศน์ การมีวิสัยทัศน์ การมีความมุ่งมั่นและทุ่มเทต่อการร่วมพัฒนาผู้อื่น เป็นต้น (Thompson, Gregg และ Niska, 2004)

2. ภาวะผู้นำร่วมกัน เป็นผู้นำร่วมกันของสมาชิก PLC ด้วยการกระจายอำนาจ เป็นการเพิ่มพลังอำนาจซึ่งกันและกันให้สมาชิกมีภาวะผู้นำเพิ่มขึ้นจนเกิดเป็น “ผู้นำร่วมของครู” (Hargreaves, 2003) ในการขับเคลื่อน PLC มุ่งการพัฒนาการจัดการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ โดยยึดหลักแนวทางการบริหารจัดการร่วม การสนับสนุน การกระจายอำนาจ การสร้างแรงบันดาลใจของครู โดยครูเป็นผู้ลงมือกระทำ หรือ ครูทำหน้าที่เป็น “ประธาน” เพื่อสร้างการเปลี่ยนแปลงการจัดการเรียนรู้ไม่ใช่ “กรรม” หรือ ผู้ถูกกระทำ และผู้ถูกให้กระทำ (วิจารณ์ พานิช, 2554) ซึ่งผู้นำร่วมจะเกิดขึ้นได้ดี เมื่อมีบรรยากาศที่ส่งเสริมให้ครูสามารถแสดงออกด้วยความเต็มใจอย่างอิสระปราศจากอำนาจครอบงำที่ขาดความเคารพในวิชาชีพ

องค์ประกอบที่ 4 การเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพ (Professional Learning and Development)

การเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพใน PLC มีจุดเน้นสำคัญ 2 ประการ คือ การเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพ และการเรียนรู้เพื่อจิตวิญญาณความเป็นครู ดังนี้

1. การเรียนรู้เพื่อพัฒนาวิชาชีพ หัวใจสำคัญการเรียนรู้บนพื้นฐานประสบการณ์ตรงในงานที่ลงมือปฏิบัติจริงร่วมกันของสมาชิกนั้น จะมีสัดส่วนการเรียนรู้มากกว่าการได้รับการอบรมจากหน่วยงานภายนอก จากแนวคิดของ Dale (1969) ที่นำเสนอแนวคิดกรวยประสบการณ์ (Cone of Experiences) ยืนยันอย่างสอดคล้องกันว่าการเรียนรู้ผ่านประสบการณ์ตรงจะส่งผลต่อประสิทธิภาพ และประสิทธิผลของการเรียนรู้ได้มากที่สุดเมื่อเทียบกับการได้รับประสบการณ์การเรียนรู้ในเชิงรับ (Passive Learning) เช่น ได้รับผ่านการรับฟัง การอ่าน หรือดูสื่อ เป็นต้น ด้วยบริบท PLC ที่มีการทำงานร่วมกันเป็นทีม (Sergiovanni, 1994) จึงทำให้การเรียนรู้จากโจทย์และสถานการณ์ที่ครูจะต้องจัดการเรียนรู้ที่ยืดหยุ่นเป็นสำคัญ เป็นการร่วมเห็น ร่วมคิด ร่วมทำ ร่วมรับผิดชอบ (Dufour, 2006) ทำให้บรรยากาศการพัฒนาวิชาชีพของครูจึงไม่รู้สึกลำบากใจ มีเพื่อนร่วมวิชาชีพคอยสะท้อนการเรียนรู้และช่วยเหลือซึ่งกันและกัน โดยมีพื้นที่การเรียนรู้ร่วมกันที่สามารถใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น สะท้อนการเรียนรู้ สุนทรียะสนทนา การเรียนรู้สืบเสาะแสวงหา การสร้างนวัตกรรมริเริ่มสร้างสรรค์สิ่งใหม่ๆ การคิดเชิงระบบ การสร้างองค์ความรู้ การเรียนรู้บนความเข้าใจการทำงานของสมอง และการจัดการความรู้ เป็นต้น (สุรพล ธรรมรัตน์, ทัศนีย์ จันอินทร์ และคงกฤษ ไตรรงค์, 2553; Stoll & Louis, 2007)

2. การเรียนรู้เพื่อจิตวิญญาณความเป็นครู เป็นการเรียนรู้เพื่อพัฒนาตนเองจากข้างใน หรือ วุฒิภาวะความเป็นครู ให้เป็นครูที่สมบูรณ์ โดยมีนัยยะสำคัญคือ การเรียนรู้ตนเอง การรู้จักตนเองของครู เพื่อที่จะเข้าใจมิติของผู้เรียนที่มากกว่าความรู้ แต่เป็นมิติของความเป็นมนุษย์ ความฉลาดทางอารมณ์ เมื่อครูมีความเข้าใจธรรมชาติตนเองแล้วจึงสามารถมองเห็นธรรมชาติของศิษย์ตนเองอย่างถ่องแท้จนสามารถสอนหรือจัดการเรียนรู้โดยยึดการเรียนรู้ของผู้เรียนเป็นสำคัญได้ รวมถึงการเรียนรู้ร่วมกันของสมาชิกในชุมชน (Hargreaves, 2003) ที่ต้องอาศัยการตระหนักรู้ มีสติ การฟังอย่างใคร่ครวญ เป็นต้น จิตที่สามารถเรียนรู้และเป็นครูได้อย่างแท้จริงนั้นจะเป็นจิตที่เต็มไปด้วยความรัก ความเมตตา กรุณา และความอ่อนน้อม เห็นศิษย์เป็นครู เห็นตนเองเป็นผู้เรียน มีพลังเรียนรู้ในทุกสถานการณ์ที่เกิดขึ้นโดยใช้วิธีการที่หลากหลาย เช่น การเรียนรู้เพื่อการเปลี่ยนแปลง การเรียนรู้อย่างใคร่ครวญ และการฝึกสติ เป็นต้น (สุรพล ธรรมรัตน์ และคณะ, 2553)

องค์ประกอบที่ 5 การมีชุมชนกัลยาณมิตร (Caring Community) กลุ่มคนที่อยู่ร่วมกันโดยมีวิถี และวัฒนธรรมการอยู่ร่วมกันในชุมชนอย่างกัลยาณมิตร มีคุณลักษณะร่วมที่สำคัญ คือ มุ่งเน้นความเป็นชุมชนแห่งความสุขทั้งการทำงานและการอยู่ร่วมกันที่มีลักษณะวัฒนธรรมแบบเปิดเผย ที่ทุกคนมีเสรีภาพในการแสดงความคิดเห็นของตนเป็นวิถีแห่งอิสรภาพ และเป็นพื้นที่ให้ความรู้สึกปลอดภัย หรือปลอดภัยใช้อำนาจกดดันบนพื้นฐานความไว้วางใจ เคารพซึ่งกันและกัน มีจริยธรรมแห่งความเอื้ออาทร ขับเคลื่อนด้วยพลังเชิงคุณธรรม คุณงามความดีที่สมาชิกร่วมกันทำงานแบบอุทิศตนเพื่อวิชาชีพโดยมีเจตคติเชิงบวกต่อการศึกษาและผู้เรียน ดังที่ Sergiovanni (1994) กล่าวว่า PLC เป็นกลุ่มที่มีวิสัยทัศน์ต่อกัน เป็นกลุ่มที่เหนียวแน่นจากภายใน ใช้ความเป็นกัลยาณมิตรเชิงวิชาการต่อกัน ทำให้ลดความโดดเดี่ยวระหว่างปฏิบัติงานสอนของครู เชื่อมโยงปฏิสัมพันธ์กัน มีบรรยากาศของวัฒนธรรมแบบเปิดเผยทุกคนมีเสรีภาพที่จะแสดงความคิดเห็นของตน เป็น

วิถีแห่งอิสรภาพ ยึดความสามารถ และสร้างพื้นที่ปลอดภัยใช้อำนาจกดดัน (Boyd, 1992) หากพิจารณาหลักธรรมที่ช่วยเสริมสร้างชุมชนกัลยาณมิตรทั้งในเชิงวิชาชีพและชีวิตให้บุคคลมีความศรัทธาร่วม อยู่ร่วมกัน โดยมีหลักปฏิบัติร่วมกันนั้น คือ การใช้หลักพรหมวิหาร 4 ได้แก่ เมตตา กรุณา มุติตา อุเบกขา เพื่อสร้างความ เป็นชุมชนที่ยึดหลักวินัยเชิงบวก เชื่อมโยงการพัฒนา PLC ไปกับวิถีชีวิตตนเองและวิถีชีวิตชุมชน อันเป็นพื้นฐาน สำคัญของสังคมฐานการพึ่งพาตนเอง (สุรพล ธรรมรัตน์ และคณะ, 2553) ลักษณะขององค์ประกอบดังกล่าวมานี้ มีส่วนสำคัญที่ช่วยขยายกรอบเครือข่าย PLC ให้กว้างขวางออกไปจากเครือข่ายภายในจนถึงเครือข่ายที่สัมพันธ์ กับชุมชน

องค์ประกอบที่ 6 การมีโครงสร้างแบบสนับสนุน (Supportive Structure) โครงสร้างที่สนับสนุน การก่อเกิดและคงอยู่ของ PLC มีลักษณะสำคัญ คือ ลดความเป็นองค์กรที่ยึดวัฒนธรรมแบบราชการโดยหันมาใช้ วัฒนธรรมแบบกัลยาณมิตรทางวิชาการแทน และเป็นวัฒนธรรมที่ส่งเสริมวิสัยทัศน์ มีการดำเนินการที่ต่อเนื่อง และมุ่งความยั่งยืน มีการจัดปัจจัยสนับสนุนตามบริบทของชุมชนที่มีโครงสร้างแบบไม่รวมศูนย์ (Sergiovanni, 1994) หรือมีโครงสร้างการปกครองตนเองของชุมชนเพื่อลดความขัดแย้งระหว่างครู ผู้ปฏิบัติงานสอนกับฝ่าย บริหารให้น้อยลง มีการบริหารจัดการและการปฏิบัติงานในสถานศึกษาที่เน้นรูปแบบทีมงานเป็นหลัก (Hord, 1997) การจัดสรรปัจจัยสนับสนุนให้เอื้อต่อการดำเนินการของ PLC เช่น เวลา สถานที่ ขนาดชั้นเรียน การ ส่งเสริมขวัญ กำลังใจ ข้อมูลสารสนเทศ และอื่นๆ ตามความจำเป็นและบริบท ของแต่ละชุมชน (Boyd, 1992) โดยเฉพาะการเอาใจใส่สิ่งแวดล้อมที่ส่งผลให้เกิดบรรยากาศที่เอื้อต่อการเรียนรู้และอยู่ร่วมกันอย่างมีความสุข (สุรพล ธรรมรัตน์ และคณะ, 2553) มีรูปแบบการสื่อสารด้วยใจที่เปิดกว้าง ให้พื้นที่อิสระในการสร้างสรรค์ของ ชุมชน เน้นความคล่องตัวในการดำเนินการจัดการกับเงื่อนไขความขัดแย้ง และมีระบบสารสนเทศของชุมชนเพื่อ การพัฒนาวิชาชีพ (Eastwood และ Louis, 1992)

กล่าวโดยสรุปได้ว่า องค์ประกอบทั้ง 6 ประการที่กล่าวมาของ PLC ในบริบทสถานศึกษานั้น ส่งผลต่อ เอกลักษณะสำคัญของความเป็น PLC ที่ทำให้ความเป็น “องค์กร” หรือ “โรงเรียน” ปรับตัวเองเข้าสู่ความเป็น “ชุมชน” โดยมีเป้าหมายสำคัญของจุดเน้น คือ การพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียนอย่างแท้จริงร่วมกัน

บทวิจารณ์และสรุป

ประโยชน์ของชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ

จากผลการศึกษาการดำเนินการ PLC ในหลายโรงเรียนของประเทศสหรัฐอเมริกา พบว่า PLC เกิดผลดี ทั้งต่อผู้ประกอบวิชาชีพครู และผู้เรียน ซึ่งสามารถสรุปได้ดังนี้ (Hord, 1997; ชูชาติ พวงสมจิตร, 2560; ขวลิต ชูกำแพง, 2560; วรลักษณ์ ชูกำเนิด และเอกรินทร์ สังข์ทอง, 2014)

1. การดำเนินงาน PLC เป็นประโยชน์ต่อครูผู้สอนหลากหลายประการ อาทิ 1) ช่วยลดความโดดเดี่ยว ให้กับงานของครู จากเดิมที่ครูแต่ละคนต่างคิด ต่างทำ ต่างแก้ปัญหา ขาดการปรึกษาหารือร่วมกัน เปลี่ยนมาเป็น เพื่อนคู่คิดและเครือข่ายในการทำงานร่วมกัน โดยมีเป้าหมายอย่างเดียวกัน คือ การพัฒนาคุณภาพของผู้เรียน 2) ช่วยเพิ่มความรู้สึกผูกพันต่อพันธกิจและเป้าหมายของสถานศึกษา อันเนื่องมาจากการมีเพื่อน มีเครือข่ายและ

การทำงานร่วมกันก่อให้เกิดความผูกพันต่อกัน 3) ช่วยเพิ่มความกระตือรือร้นในการปฏิบัติงานให้บรรลุภารกิจ เนื่องจากกระบวนการของ PLC เริ่มจากการสร้างวิสัยทัศน์ร่วม ค่านิยมร่วม และเป้าหมายร่วม ส่งผลให้ครูทุกคนเห็นเป้าหมายที่ชัดเจนและยอมรับในเป้าหมายดังกล่าว 4) การเรียนการสอนในชั้นเรียนได้ผลดียิ่งขึ้น ทั้งนี้เพราะครูมีการเรียนรู้มากขึ้น ได้เห็นตัวอย่างที่ดีในการจัดการเรียนการสอนของเพื่อนครู ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ในชั้นเรียนของตนเองทำให้การเรียนการสอนได้ผลดียิ่งขึ้น 5) ส่งเสริมให้เกิดการรับทราบข้อมูลสารสนเทศที่จำเป็นต่อวิชาชีพได้อย่างกว้างขวางและรวดเร็วขึ้น เนื่องจาก PLC ช่วยให้เกิดการสร้างเครือข่าย อันส่งเสริมให้เกิดการสื่อสารที่กว้างขวางทั่วถึงยิ่งขึ้น 6) ก่อให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะพัฒนาและอุทิศตนเพื่อศิษย์ ซึ่งเป็นผลจากการมีค่านิยมร่วม วิสัยทัศน์ร่วม และการเห็นตัวอย่างที่ดีของเพื่อนครู 7) ช่วยทำให้เกิดผลกระทบทางบวกต่ออัตราการลาหยุดงานของครู เมื่อเทียบกับสถานศึกษาที่ไม่มี PLC พบว่าโรงเรียนที่ใช้ PLC ช่วยให้ครูมีความเป็นกัลยาณมิตร เอื้ออาทรและช่วยเหลือเกื้อกูลต่อกันทำให้อัตราการลาหยุดงานลดลง และ 8) ครูมีการปรับเปลี่ยนวิธีการจัดการเรียนรู้ให้เหมาะสมกับผู้เรียนได้ดีกว่าสถานศึกษาที่ไม่มี PLC ซึ่งเป็นผลจากสภาพแวดล้อมบรรยากาศและการเรียนรู้จากเพื่อนครูด้วยกัน

ในเรื่องนี้ ปริญญา มีสุข, อังค์วรา วงษ์รักษา และทิพย์วิมล วังแก้วศิริ (2563) ได้ประเมินผลการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษาแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพกับกลุ่มตัวอย่างครูที่เข้าร่วมโครงการ PLC ของคุรุสภา ระหว่างปี พ.ศ. 2559-2561 พบประโยชน์ของ PLC ที่มีต่อครูไทยโดยพบว่า ครูมีการสื่อสาร เปิดใจและยอมรับฟังความคิดเห็น โกล่ซัดกันมากขึ้น มีการปรับเปลี่ยนวิธีการสอน มีความตื่นตัวในการเตรียมการสอน พัฒนาปรับปรุงการเรียนการสอนและการทำงานมากขึ้น เนื่องจากในกระบวนการ PLC มีการกำกับติดตามร่วมกันเพื่อพัฒนาผู้เรียนตลอดเวลา และครูสามารถแก้ปัญหาที่เกิดขึ้นกับผู้เรียนได้ดีขึ้น เนื่องจากครูทุกคนให้ความสนใจผู้เรียนมากขึ้น ร่วมกันแก้ปัญหาการทำงานที่เกิดขึ้นเนื่องจากมีมุมมองว่าไม่ใช่งานของครูคนเดียว และปัญหาก็ก็น่าไขของครูคนเดียวอีกต่อไป นอกจากนั้นยังพบประโยชน์ที่มีต่อผู้บริหาร คือ ช่วยแบ่งเบาภาระงานของผู้บริหาร เนื่องจากครูสามารถช่วยเหลือ แก้ปัญหา และนิเทศการสอนกันเองได้ การเปลี่ยนแปลงดังกล่าวจะเกิดขึ้นได้นั้น จำเป็นต้องสร้างความตระหนัก ปรับเปลี่ยนมุมมองใหม่ต่อวงการวิชาชีพครู และต่อสาธารณชน ให้เห็นคุณค่า และความจำเป็นต่อการพัฒนาครูให้มีความเป็นมืออาชีพ สะท้อนผ่านวิถีวัฒนธรรมการทำงานโดยผ่านกระบวนการมีส่วนร่วมในชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ ซึ่งจะส่งผลให้การปฏิบัติงานมีประสิทธิภาพผลมากขึ้น และช่วยให้ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักเรียนสูงตามไปด้วย

2. PLC เป็นประโยชน์ต่อนักเรียน (Hord, 1997; ชูชาติ พ่วงสมจิตร, 2560; ชลิต ชูกำแหง, 2560; วรลักษณ์ ชูกำเนิด และเอกรินทร์ สังข์ทอง, 2014) มีผลการศึกษาที่ยืนยันประโยชน์ของ PLC ต่อนักเรียน ดังนี้ 1) ช่วยลดอัตราการตกชั้นของนักเรียน 2) อัตราการขาดเรียนของนักเรียนลดลง 3) นักเรียนมีความสุขในการเรียนมากกว่าสถานศึกษาที่ไม่มี PLC และ 4) ผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนสูงขึ้นอย่างเด่นชัด และยังพบว่าความแตกต่างด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนระหว่างกลุ่มนักเรียนที่มีภูมิหลังต่างกันลดลงอย่างชัดเจน เมื่อเทียบกับสถานศึกษาที่ไม่มีกระบวนการ PLC

ในเรื่องนี้ ปริญญา มีสุข และคณะ (2563) ได้ทำการศึกษา พบว่า PLC ส่งผลต่อนักเรียนไทยใน 3 ด้าน คือ 1) ด้านผลสัมฤทธิ์ทางการเรียน พบว่าผู้เรียนมีผลการเรียนดีขึ้น เนื่องจากครูมีการแลกเปลี่ยนเรียนรู้ร่วมมือกันในการพัฒนาผู้เรียนมากขึ้น และดำเนินการอย่างต่อเนื่อง 2) ด้านคุณลักษณะ พบว่า พฤติกรรมของผู้เรียนดีขึ้น ตั้งใจ

เรียนมากขึ้นเนื่องจากมีครูในห้องหลายคนที่จะช่วยติดตามพัฒนาการเรียนรู้ และ 3) ด้านสมรรถนะและทักษะอื่นๆ พบว่าผู้เรียนมีกระบวนการคิดเชิงเหตุผลมากขึ้น กล้าคิดและสะท้อนความคิดของตนเอง ตลอดจนการได้รับรางวัลจากการแข่งขัน การประกวดในงานต่าง ๆ มากขึ้น ซึ่งต่างจากเดิมอย่างชัดเจนอันเป็นผลจากการทำกิจกรรมในกระบวนการ PLC

จากที่กล่าวมาสรุปได้ว่า PLC สามารถช่วยพัฒนาคุณภาพการจัดการศึกษาได้อย่างเป็นรูปธรรม เนื่องจาก PLC ช่วยให้ครูได้ทำงานร่วมกัน ร่วมแลกเปลี่ยนประสบการณ์ ร่วมสร้างสรรค์องค์ความรู้ใหม่ ๆ PLC ช่วยก่อให้เกิดการเรียนรู้อย่างลึกซึ้งระหว่างมวลสมาชิกและสร้างความรู้สึกเป็นเจ้าของร่วมในองค์ความรู้นั้น เพื่อมุ่งผลสัมฤทธิ์ในการพัฒนาการเรียนรู้ของผู้เรียน PLC จึงมีประโยชน์ทั้งต่อครูผู้สอน ผู้บริหารและผู้เรียน

ข้อเสนอเชิงนโยบายในการปรับใช้กระบวนการ PLC ในบริบทกลยุทธ์องค์กรของประเทศไทย

จากพัฒนาการของ PLC ซึ่งมีที่มาจากกลยุทธ์ระดับองค์กรที่มุ่งเน้นให้องค์กรมีการปรับตัวต่อกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมที่เกิดขึ้น โดยเริ่มพัฒนาจากแนวคิดองค์กรแห่งการเรียนรู้ และปรับประยุกต์ให้มีความสอดคล้องกับบริบทของหน่วยงานที่นำไปใช้รวมถึงสถานศึกษา จนพัฒนาเป็นชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ โดยมีเป้าหมายเพื่อขับเคลื่อนการเรียนรู้ร่วมกันของคนในกลุ่มวิชาชีพเดียวกัน หากพิจารณาในแง่เศรษฐศาสตร์ การศึกษาสามารถสรุปได้ว่า PLC ซึ่งเป็นกระบวนการเชิงเครื่องมือในการขับเคลื่อนการทำงานเชิงรุกของกลุ่มคนทางการศึกษาสามารถช่วยสนับสนุนส่งเสริมให้เกิดการสร้างทรัพยากรมนุษย์ที่มีคุณภาพอันส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศได้อย่างเป็นรูปธรรมต่อไป ดังนั้นการขับเคลื่อนกระบวนการ PLC เชิงนโยบายเพื่อเป็นเครื่องมือส่งเสริมกระบวนการจัดการศึกษาในทุกระดับให้มีคุณภาพนั้น จึงเป็นการลงทุนทางการศึกษาอีกแง่มุมหนึ่งที่สำคัญ และจากการศึกษาของปรินญา มีสุขและคณะ (2563) พบแนวทางการพัฒนากระบวนการ PLC ให้มีความยั่งยืนในประเทศไทย พบว่าควรมีการดำเนินการใน 6 ประเด็น คือ 1) ต้องสร้างความเข้าใจกับผู้เกี่ยวข้อง ซึ่งมีส่วนได้ส่วนเสียกับการขับเคลื่อนการศึกษาที่มีคุณภาพ เช่น อาจารย์มหาวิทยาลัย ศึกษานิเทศก์ โดยให้ความสำคัญกับบทบาทหน้าที่ มีการกำหนดขอบข่ายการดำเนินงานให้เป็นไปในทิศทางเดียวกันเพื่อส่งเสริมความต้องการในการพัฒนาวิชาชีพครูที่แท้จริง 2) สร้างรูปแบบ (Platform) ที่เป็นช่องทางในการสื่อสารเพื่อสร้างความรู้ความเข้าใจ และถ่ายทอดองค์ความรู้ให้ครูทุกคนในประเทศได้รับการพัฒนาเพื่อสร้างต้นแบบจากกระบวนการทำงานจริง โดยถอดบทเรียนจากตัวแบบที่ประสบความสำเร็จ (Best Practice) ที่ไม่ได้สร้างจากทฤษฎีเพียงอย่างเดียว 3) ควรจัดทำแผนระยะยาว เพื่อให้มีการรอบทิศทางในการดำเนินงานที่ชัดเจน เนื่องจากกระบวนการ PLC ในประเทศไทยถูกดำเนินการผ่านการสั่งการสู่การปฏิบัติในเชิงนโยบายจากหลายหน่วยงาน ดังนั้น จึงควรจัดทำแผนดำเนินงานที่ชัดเจนในระยะ 10 ปีและใช้การมีส่วนร่วมเป็นฐานการบูรณาการร่วมกันเป็นวงจรที่ชัดเจน แบ่งบทบาทการทำงานของหน่วยงานต่าง ๆ ที่เกี่ยวข้องกันอย่างเป็นระบบและชัดเจน 4) ต้องดำเนินงานอย่างต่อเนื่อง อาจมีการทำซ้ำย้ำเรื่องเดิม ให้ความสำคัญกับการปรับเปลี่ยนกระบวนการคิด และมีความร่วมมือการดำเนินงานของบุคคลแต่ละฝ่ายที่เข้าร่วมในกระบวนการ PLC ตั้งแต่ต้นทางจนถึงปลายทาง 5) ต้องมีกระบวนการแสดงผลลัพธ์ และผลกระทบของกระบวนการ PLC ให้เห็นเป็นเชิงประจักษ์ได้มากที่สุด เพื่อให้ทุก

คนเห็นประโยชน์ และความสำคัญ เพราะความเชื่อของผู้ดำเนินการทั้งในระดับนโยบาย ระดับปฏิบัติ และระดับสนับสนุน เป็นปัจจัยสำคัญที่จะทำให้กระบวนการนี้ยั่งยืนต่อไป และ 6) บริบทขับเคลื่อน PLC ทางการศึกษาของประเทศไทยต้องทำเป็นข้อเสนอเชิงนโยบาย ผู้บริหารระดับนโยบายต้องเข้าใจและเห็นด้วยในกระบวนการ แล้วจึงกำหนดเป็นนโยบายจากผู้บริหารจากส่วนกลางระดับกระทรวงศึกษาธิการ ส่งผ่านสู่ผู้บริหารทุกระดับที่มีส่วนเกี่ยวข้องให้เห็นความสำคัญต่อกระบวนการเชิงเครื่องมือของ PLC ในมิติการขับเคลื่อนจากนโยบายสู่การปฏิบัติ

จากการศึกษาเอกสาร ถอดบทเรียนและวิเคราะห์กรณีศึกษาของโรงเรียนที่ใช้กระบวนการ PLC สามารถสรุปผลการวิเคราะห์กระบวนการนำ PLC มาใช้ในวงการศึกษไทยให้ประสบความสำเร็จนั้น ต้องอาศัยการถอดบทเรียนความสำเร็จจากการปฏิบัติงานเชิงประจักษ์สู่การปรับเปลี่ยนวิธีดำเนินการให้เป็นวิถีวัฒนธรรมองค์กร โดยเริ่มต้นจากการมีความเชื่อพื้นฐานของผู้มีส่วนได้ส่วนเสียร่วมกัน รวมตัวกันด้วยความไวเนื้อเชื่อใจ อาศัยความเชื่อว่า PLC เป็นกระบวนการเชิงเครื่องมือที่ช่วยสนับสนุนการดำเนินงานพัฒนาเชิงรุกให้ประสบความสำเร็จได้ โดยที่การดำเนินงานนั้นสามารถขับเคลื่อนได้หลากหลายวิธีการ อาทิ การศึกษาบทเรียนร่วมกัน (Lesson Study) การวิจัยเชิงปฏิบัติการในชั้นเรียน (Action Research) หรือ การวางแผนการทำงานด้วยแนวคิดวงจรบริหารงานคุณภาพ (Plan Do Check Act: PDCA) นอกจากนี้ยังมีปัจจัยสนับสนุนเชิงระบบที่อาศัยความร่วมมือกับเครือข่ายผู้มีส่วนได้ส่วนเสียกับการใช้ครู คือ สถาบันอุดมศึกษาซึ่งเป็นฝ่ายผลิตครู และหน่วยงานระดับต่าง ๆ ที่ใช้ครู โดยที่สถาบันผลิตครูจะหล่อหลอมสมรรถนะครูตามบทบาทและหน้าที่ที่ผู้ประกอบวิชาชีพครูต้องปฏิบัติจริง และหน่วยงานในส่วนใช้ครูจะดำเนินโครงการพัฒนาครูอย่างเป็นระบบตั้งแต่เริ่มแรกรับบรรจุเข้าทำงาน และกระบวนการพัฒนาครูระหว่างปฏิบัติงานจนเข้าสู่วัยเกษียณ ซึ่งบุคลากรทางการศึกษาในวัยเกษียณนั้นสามารถสนับสนุนส่งเสริมกระบวนการ PLC ในฐานะผู้เชี่ยวชาญได้อย่างมีคุณค่าต่อไป สรุปได้ดังภาพ 1 การขับเคลื่อน PLC ให้ประสบความสำเร็จ ซึ่งประกอบด้วย ความเชื่อพื้นฐาน กระบวนการดำเนินงานเชิงรุก ดำเนินงานเชิงรุก และปัจจัยสนับสนุนส่งเสริม

PLC เป็นเครื่องมือในการพัฒนาวิชาชีพครูที่มีมุ่งสู่การพัฒนาผลสัมฤทธิ์ของผู้เรียน

กำหนดแนวคิดดำเนินงานที่ชัดเจนผ่านแนวคิดที่ยึดถือ เช่น

1. Lesson Study (Plan/Do/See)
2. Action Research (Plan/Action/Observe/Reflect)
3. วงจร PDCA (Plan/Do/Check/Act.) (Plan/Do/Check/Act.)

สร้างความร่วมมือกับสถาบันผลิตครู และหน่วยงานใช้ครูเพื่อสร้างเส้นทางอาชีพ (Career Path) ที่ชัดเจน ทั้งกระบวนการรับบรรจุ พัฒนาครูระหว่างปฏิบัติงาน เข้าสู่วัยเกษียณ

ภาพที่ 1 การขับเคลื่อน PLC ให้ประสบความสำเร็จ
ที่มา: จากการศึกษา

สรุป

การเรียนรู้และการพัฒนาวิชาชีพด้วยกระบวนการ PLC นั้นมีหัวใจสำคัญคือการเรียนรู้ร่วมกันอย่างมีความสุขของทีมนักเรียนรู้ เป็นบรรยากาศที่เปิดพื้นที่การเรียนรู้แบบนำตนเองของกลุ่มครูเพื่อการเปลี่ยนแปลง มุ่งเน้นการพัฒนาตนเองและวิชาชีพอย่างต่อเนื่องเป็นสิ่งสำคัญ โดยมีความเชื่อพื้นฐานว่า PLC เป็นเครื่องมือในการเรียนรู้ร่วมกัน อันจะนำไปสู่การสร้างกระบวนการดำเนินงานเชิงรุกร่วมกัน และมีปัจจัยสนับสนุนส่งเสริมให้กระบวนการ PLC ประสบความสำเร็จจากหน่วยงานที่เกี่ยวข้องในส่วนกระบวนการผลิตครู และใช้ครู ซึ่งทำให้เกิดกระบวนการเชิงระบบที่นำไปสู่การสร้างวิถีวัฒนธรรมองค์กรวิชาชีพครูที่แท้จริง การขับเคลื่อนกระบวนการ PLC ให้เกิดประสิทธิผลเชิงประจักษ์ในด้านการพัฒนาคุณภาพผู้เรียนนั้นจะช่วยสนับสนุนให้เกิดความคุ้มค่าของการลงทุนทางการศึกษาอันเป็นปัจจัยสำคัญในการสร้างคุณค่าของการศึกษาในเชิงเศรษฐศาสตร์ที่มีเป้าหมายเพื่อสร้างคนคุณภาพ สามารถประกอบอาชีพได้อย่างมีประสิทธิภาพอันเป็นปัจจัยพื้นฐานที่ส่งผลต่อการพัฒนาเศรษฐกิจของประเทศต่อไป

เอกสารอ้างอิง

- คณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา. (2562) *ปฏิรูปการศึกษาไทย รายงานของคณะกรรมการอิสระเพื่อการปฏิรูปการศึกษา*. สืบค้นเมื่อ 1 มีนาคม 2563 จาก <https://www.thaiedreform.org/wp-content/uploads/2019/06/CommissionReport050662.pdf>.
- ชวลิต ชูกำแพง. (2560). ชุมชนแห่งการเรียนรู้ของครู. *วารสารการวัดผลการศึกษา มหาวิทยาลัยมหาสารคาม*, 23(2), 1-6.
- ชาโรณี ตรีวิทย์. (2560). การสร้างชุมชนแห่งการเรียนรู้เชิงวิชาชีพด้วยการพัฒนาบทเรียนร่วมกัน: แนวคิดและแนวทางสู่ความสำเร็จ. *วารสารครุศาสตร์*, 45(1), 299-319.
- ชูชาติ พ่วงสมจิตร (2560). ชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพและแนวทางการนำมาใช้ในสถานศึกษา. *วารสารศึกษาศาสตร์ มสธ*, 10(1), 34-41.
- ประิญา มีสุข, อังค์วรา วงษ์รักษา และทิพย์วิมล วังแก้วหิรัญ. (2563) *รายงานวิจัย เรื่อง การประเมินผลการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษาแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC)*. สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.
- พิริยะ ผลพิรุฬห์ และ ศิวัช เทียมทัต (2559) เศรษฐศาสตร์การศึกษาปฐมวัย: การเข้าถึงการศึกษาปฐมวัยและผลสัมฤทธิ์ของการศึกษาต่อในอนาคต. *Applied Economics Journal*. 23(1), 1-34. สืบค้นจาก <file:///C:/Users/-thipwimol-/Downloads/62212-Article%20Text-160741-1-10-20161007.pdf>

มนตรี แยมกสิกร. (2559). *ชุมชนการเรียนรู้วิชาชีพ: ความท้าทายต่อการเปลี่ยนแปลงตนเองของครู.*

ใน *การประชุมทางวิชาการของคุรุสภา ประจำปี 2559 เรื่อง “การวิจัยนวัตกรรมการเรียนรู้และการจัดการศึกษาเพื่อการพัฒนาที่ยั่งยืน”*. กรุงเทพฯ: สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา.

วรลักษณ์ ชูกำเนิด และเอกรินทร์ สังข์ทอง. (2557). รูปแบบชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครูสู่การเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 บริบท โรงเรียนในประเทศไทย. *วารสารหาดใหญ่วิชาการ*, 12(2), 123-134. สืบค้นจาก <file:///C:/Users/-thipwimol-/Downloads/82548-Article%20Text-199872-1-10-20170408.pdf>

วรลักษณ์ ชูกำเนิด และเอกรินทร์ สังข์ทอง. (2557). โรงเรียนแห่งชุมชนการเรียนรู้ทางวิชาชีพครู เพื่อการพัฒนาวิชาชีพครูที่เน้นผู้เรียนเป็นหัวใจสำคัญ. *วารสารวิทยบริการ มหาวิทยาลัยสงขลานครินทร์*. 25(1), 93-102 สืบค้นจาก <file:///C:/Users/-thipwimol-/Downloads/125-1167-1-PB.pdf>

วิจารณ์ พานิช. (2554). *การเรียนรู้เพื่อศิษย์ในศตวรรษที่ 21*. กรุงเทพฯ : มูลนิธิสดศรี-สฤษดิ์วงศ์.

สถาบันส่งเสริมการสอนวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี (2559). *ประเทศที่ประสบความสำเร็จเขาดูแลครูอย่างไร*.

สืบค้นเมื่อ 7 เมษายน 254 จาก <https://pisathailand.ipst.ac.th/issue-2016-5/>.

สำนักงานประมาณของรัฐสภา. (มปป). *เอกสารสำหรับคณะกรรมการการวิสามัญพิจารณาร่าง พ.ร.บ.*

งบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. 2563. สืบค้นเมื่อ 7 เมษายน 2563 จาก

https://www.parliament.go.th/ewtadmin/ewt/parbudget/download/article/article_20191213151639.pdf

สำนักงานสภาพัฒนาการเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ. (2563). *งบประมาณรายจ่ายด้านการศึกษาต่อ GDP*

และงบประมาณด้านการศึกษาต่องบประมาณแผ่นดิน ปีงบประมาณ 2535-2563. สืบค้นเมื่อ

7 เมษายน 2563 จาก http://social.nesdc.go.th/SocialStat/StatReport_Final.aspx?reportid=3777&template=1R1C&yeartype=M&subcatid=22

สุรพล ธรรมรัตน์, ทศนีย์ จันอินทร์ และคงกฤษ ไตรยางค์. (2553). “*อาศรมศิลป์วิจัย: การวิจัยและพัฒนา*

ชุมชนแห่งการเรียนรู้แนวจิตตปัญญา”. โครงการเอกสารวิชาการการเรียนรู้สู่การเปลี่ยนแปลง

ลำดับที่ 8. นครปฐม: เอมี เอนเตอร์ไพรส์ จำกัด.

Boyd, V. (1992). *School context. Bridge or barrier to change?*. Texas: Southwest Educational Development Laboratory.

Dale, E. (1969). *Audiovisual methods in teaching*. New York: The Dryden Press.

Daun, H. & Strömquist, G. (Eds.). (2011). *Education and development in the context of globalisation*. Hauppauge, NY: Nova Science.

DuFour, R., Eakey, R., & Many, T. (2006). *Learning by Doing A Handbook for Professional Learning Communities at Work*. Bloomington, IN: Solution Tree Press.

Fullan, M. (1999). *Change Forces: The Sequel*. London. Falmer Press.

Hargreaves, A. (2003). *Teaching in the knowledge society: Education in the age of insecurity*. New York: Teacher College Press.

- Heckman, J. (2006). *The Economics of Investing in Children (Policy Briefing No.1)*. Dublin: UCD Geary Institute. Retrieved April 8, 2020 from http://www.ucd.ie/geary/static/publications/policybriefings/geary_report1.pdf
- Hord, S. M. (1997). *Professional learning communities: Communities of inquiry and improvement*. Austin: Southwest Educational Development Laboratory. Retrieved September 6, 2019 from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/ED410659.pdf>.
- Jensen, B. (2012). *Catching up: Learning from the best school systems in East Asia*. Sydney: Grattan Institute.
- Kotter, J. P., & Cohen. (2002). *The heart of change: Real-life stories of how people change their organizations*. Boston: Harvard Business School Press.
- Leithwood, K. & Jantzi, D. (2008). Linking leadership to student learning: The contributions of leader efficacy. *Educational Administration Quarterly*, 44(4), 496–528.
- Leithwood, K., Louis, K., Anderson, S., & Wahlstrom, K. (2004). *How leadership influence student learning. Learning from Leading Project*. New York, NY: Wallace Foundation.
- Little, J. W. (1993). *Excellence in professional development and professional community*. Washington: Office of Educational Research and Improvement.
- Louis, K. S. & Marks, H. (1998). Does professional community affect the classroom? Teachers' work and student work experiences in restructuring schools. *American Journal of Education*, 106(4), 532–575.
- Luis, K. S. & Kruse, S. D. (1995). *Professional and community: Perspectives on reforming urban schools*. Thousand Oaks, CA: Corwin Press.
- McKinsey & Company. (2007). *How the world's best-performing school systems come out on top*. Retrieved September 6, 2019 from <http://mckinseysociety.com/how-the-worlds-best-performing-schools-come-out-on-top/>
- McKinsey & Company. (2010). *How the world's most improved school systems keep getting better*. Retrieved September 6, 2019 from http://www.mckinsey.com/client_service/social_sector/latest_thinking/worlds_most_improved_schools.aspx.
- McLaughlin, M. W. & Talbert, J. E. (2006). *Building school-based teacher learning communities: Professional strategies to improve student achievement*. New York, NY: Teacher College Press.

- Nicholas Sun-Keung Pang & Ting Wang (2016) Professional learning communities: research and practices across six educational systems in the Asia-Pacific region, *Asia Pacific Journal of Education*, Retrieved April 6, 2020 from <https://doi.org/10.1080/02188791.2016.1148848>.
- Olivier, D. F., & Hipp, K. K. (2006). *Leadership capacity and collective efficacy: Interacting to sustain student learning in a professional learning community*. *Journal of School Leadership*, 16(5), 505-519.
- Robinson, V. M. J., Lloyd, C. A., & Rowe, K. J. (2008). The impact of leadership on student outcomes: An analysis of the differential effects of leadership types. *Educational Administration Quarterly*, 44(5), 635-674.
- Senge, P. M. (1990). *The Fifth Discipline: The Art and Practice of the Learning Organization*. New York: MCB UP Ltd.
- Senge, P. M., Cambron-McCabe, N., Lucas, T., Kleiner, A., Dutton, J., & B. Smith. (2000). *Schools that Learn: A Fifth Discipline Field book for Educators, Parents, and Everyone Who Cares about Education*. New York: Doubleday.
- Sergiovanni, T. (1994). *Building community in schools*. California: Jossey Bass.
- Stoll, L., & Louis, K.S. (2007). *Professional learning community*. New York: Open university Press.
- Thompson, S. C., Gregg, L., & Niska, J. M. (2004). *Professional learning communities, leadership, and student learning*. *Research in Middle Level Education Online*, 28(1). Retrieved September 6, 2019 from <https://files.eric.ed.gov/fulltext/EJ807417.pdf>
- Wang, T. (2015). Contrived collegiality versus genuine collegiality: Demystifying professional learning communities in Chinese schools. *Compare: A Journal of Comparative and International Education*, 45(6), 908-930.

กิตติกรรมประกาศ

บทความวิชาการฉบับนี้เป็นส่วนหนึ่งของการทบทวนเอกสารในงานวิจัย เรื่อง การประเมินผลการพัฒนาวิชาชีพครูและบุคลากรทางการศึกษาแบบชุมชนแห่งการเรียนรู้ทางวิชาชีพ (Professional Learning Community: PLC) ที่ได้รับงบประมาณจากสำนักงานเลขาธิการคุรุสภา

บทวิจารณ์หนังสือ (Book Review)

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอาเซียน
(ASEAN Natural Resource and Environment)

วัชรพงศ์ รติสุขพิมล¹

Watcharapong Ratisukpimol¹

ชื่อหนังสือ: ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอาเซียน

ผู้แต่ง: รองศาสตราจารย์ ดร.ประยูร วงศ์จันทรา (พ.ศ. 2561)

สำนักพิมพ์: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย ประเทศไทย

ISBN: 978-974-03-3779-9

¹ ผู้ช่วยศาสตราจารย์, คณะเศรษฐศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย

Assistant professor, Faculty of Economics, Chulalongkorn University, E-mail: watcharapong.r@chula.ac.th

ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเป็นหนึ่งในประเด็นที่ผู้คนทั่วโลกให้ความสนใจเป็นอย่างมาก เนื่องจากในปัจจุบันโลกกำลังเผชิญกับปัญหาสิ่งแวดล้อมต่างๆ ประกอบกับปัญหาการเปลี่ยนแปลงของสภาพภูมิอากาศ รวมไปถึงภัยพิบัติทางธรรมชาติที่มีความรุนแรงมากขึ้น ทำให้ผู้คนเริ่มตระหนักถึงโทษของการขาดจิตสำนึกในการอนุรักษ์สิ่งแวดล้อม โดยที่หนึ่งในสาเหตุหลักของปัญหาสิ่งแวดล้อมคือนโยบายทางเศรษฐกิจของประเทศต่างๆ ที่มุ่งเน้นการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจเป็นเป้าหมายหลัก ก่อให้เกิดการผลิตและการบริโภคเป็นจำนวนมาก โดยเฉพาะอย่างยิ่งประเทศในกลุ่มอาเซียนที่มีอัตราการเจริญเติบโตทางเศรษฐกิจที่เพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่อง และเป็นฐานการผลิตสินค้าและบริการที่สำคัญแห่งหนึ่งของโลก ซึ่งในการแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมนั้น จำเป็นจะต้องมีความเข้าใจในความรู้พื้นฐานของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมเสียก่อน

หนังสือเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอาเซียนจัดทำขึ้นเพื่อเป็นเอกสารประกอบการบรรยายของรายวิชาในสาขาสิ่งแวดล้อมศึกษา คณะสิ่งแวดล้อมและทรัพยากรศาสตร์ มหาวิทยาลัยมหาสารคาม รวมไปถึงนิสิตนักศึกษาที่กำลังศึกษาสาขาวิชาด้านสิ่งแวดล้อม ตลอดจนบุคคลทั่วไปที่สนใจ โดยวัตถุประสงค์ของหนังสือเล่มนี้คือต้องการให้ผู้อ่านเข้าใจแนวคิดการจัดการทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของอาเซียนในภาพรวม เพื่อนำไปสู่การแก้ไขปัญหาสิ่งแวดล้อมอาเซียนอย่างยั่งยืน

เนื้อหาในหนังสือเล่มนี้มีทั้งหมด 11 บท แบ่งจำนวนบทตามจำนวนประเทศสมาชิกในกลุ่มอาเซียนเป็นหลัก โดยเนื้อหาในบทที่ 1 เป็นบทนำ ที่มีการนำเสนอข้อมูลในภาพรวมของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประชาคมอาเซียน โดยจำแนกออกเป็นสองส่วนหลัก ได้แก่ ส่วนที่ 1 ซึ่งมีเนื้อหากล่าวถึงความเป็นมา และการดำเนินงานของประชาคมอาเซียน เป้าหมายหลักของการรวมตัวเป็นประชาคมอาเซียน ตราสัญลักษณ์ และธงของอาเซียน การเตรียมความพร้อมสำหรับการเปิดประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน กฎบัตรอาเซียน และกรอบความร่วมมือในประชาคมเศรษฐกิจอาเซียน ในขณะที่เนื้อหาในส่วนที่ 2 จะกล่าวถึงสถานการณ์และการบริหารการจัดการ ทรัพยากรธรรมชาติอาเซียนในปัจจุบัน สำหรับในบทที่ 2 ถึงบทที่ 11 จะเป็นการกล่าวถึงสถานการณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของแต่ละประเทศ ได้แก่ ราชอาณาจักรกัมพูชา สาธารณรัฐประชาธิปไตยประชาชนลาว เนการาบรูไนดารุสซาลาม สาธารณรัฐสิงคโปร์ สหภาพเมียนมาร์ สหพันธรัฐมาเลเซีย สาธารณรัฐฟิลิปปินส์ สาธารณรัฐอินโดนีเซีย สาธารณรัฐสังคมนิยมเวียดนาม ราชอาณาจักรไทย ตามลำดับ ซึ่งในแต่ละบทนั้นมีรูปแบบการนำเสนอที่เหมือนกัน กล่าวคือ หัวข้อแรกเป็นการแนะนำข้อมูลพื้นฐานของประเทศนั้นๆ หัวข้อที่สองเป็นการนำเสนอทรัพยากรธรรมชาติที่สำคัญและเป็นจุดเด่นของแต่ละประเทศ เช่น ป่าไม้ น้ำ ดิน แร่ธาตุ และพลังงาน หัวข้อถัดมาเป็นการนำเสนอสถานการณ์ปัญหาสิ่งแวดล้อมและการใช้ทรัพยากรธรรมชาติซึ่งแต่ละประเทศจะมีปัญหาที่แตกต่างกันออกไปทั้งปัญหาคาความขาดแคลน ปัญหาการใช้อย่างไม่มีประสิทธิภาพ และหัวข้อสุดท้ายเป็นการนำเสนอแนวทางการจัดการและการแก้ไขปัญหาโดยจะกล่าวถึงบทบาทในการแก้ไขปัญหาจากหลายภาคส่วน นอกจากนี้ยังมีการสรุปเนื้อหาที่สำคัญไว้ในตอนท้ายของแต่ละบท

หนังสือเล่มนี้มีวิธีการเขียนตามแบบแผนของการเขียนตำราเรียนที่ดีทั้งในด้านโครงสร้างและด้านเนื้อหา ประเด็นที่เห็นได้อย่างชัดเจนในด้านโครงสร้างคือในส่วนเนื้อหาของแต่ละประเทศ (บทที่ 2 ถึงบทที่ 11) ที่มีการวางหัวข้อที่ชัดเจน และเป็นไปในรูปแบบเดียวกันทำให้ผู้อ่านเข้าใจได้ง่าย นอกจากนี้ในแต่ละบทยังมีสรุปท้ายบท

ซึ่งเป็นการสรุปสาระสำคัญทางด้านทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศนั้นๆ สำหรับจุดเด่นในด้านเนื้อหา ผู้เขียนได้อธิบายเนื้อหาเกี่ยวกับทรัพยากรธรรมชาติโดยมีเนื้อหาละเอียดและครบถ้วนทุกประเด็น มีการรวบรวมและเรียบเรียงอย่างเป็นขั้นตอน มีการนำเสนอข้อมูลทั่วไปของแต่ละประเทศ ซึ่งทำให้ผู้อ่านเข้าใจบริบทและลักษณะของประเทศนั้นๆ มากยิ่งขึ้น ประกอบกับผู้เขียนได้มีการนำเสนอสถานการณ์ปัญหาและปัจจัยที่ก่อให้เกิดปัญหาพร้อมด้วยวิธีการรับมือกับปัญหาที่แตกต่างกันในแต่ละประเทศ มีตารางและภาพประกอบเนื้อหา ทำให้หนังสือมีความน่าสนใจ นอกจากนี้ยังมีเอกสารอ้างอิงระบุไว้ในตอนท้ายของแต่ละบท เป็นการอำนวยความสะดวกแก่ผู้อ่านหากต้องการค้นคว้าหาข้อมูลเพิ่มเติม

ถึงแม้ว่าผู้เขียนจะวางประเด็นเรื่องทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศในกลุ่มอาเซียนได้อย่างชัดเจนเป็นไปในรูปแบบเดียวกันทุกประเทศ แต่หากมีการเปรียบเทียบประเด็นในแต่ละประเทศ เช่น การเปรียบเทียบบทบาทของภาครัฐในแต่ละประเทศในการแก้ไขปัญหาทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อม มาตรการในการจัดการโดยใช้กฎหมาย และการประสบผลสำเร็จในแต่ละนโยบาย อาจจะทำให้หนังสือเล่มนี้มีความน่าสนใจมากยิ่งขึ้น และเมื่อพิจารณาจุดมุ่งหมายของผู้เขียนที่ต้องการนำเสนอภาพรวมของสถานการณ์ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในอาเซียน แต่ก็ยังไม่ได้มีการกล่าวถึงบทบาทของประชาคมอาเซียนในการร่วมกันแก้ไขปัญหาดังกล่าวในอนาคต ซึ่งหากหนังสือเล่มนี้มีการปรับปรุงพิมพ์ครั้งต่อไป และถ้าประเทศติมอร์-เลสเต (Timor-Leste) มีโอกาสเข้าร่วมเป็นส่วนหนึ่งของประชาคมอาเซียนแล้ว ผู้วิจารณ์เห็นว่าหนังสือเล่มนี้น่าจะเพิ่มเนื้อหาที่กล่าวถึงทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมของประเทศติมอร์-เลสเตเข้าไปด้วย นอกจากนี้หนังสือเล่มนี้ยังขาดการเชื่อมโยงเนื้อหาในแต่ละประเทศเข้าด้วยกัน ซึ่งผู้วิจารณ์เห็นว่าถ้ามีการเพิ่มเติมบทสุดท้ายที่กล่าวถึงแนวโน้มสถานการณ์สิ่งแวดล้อมของอาเซียนในอนาคตหรือการสังเคราะห์องค์ความรู้ที่ได้จากทั้ง 10 ประเทศ รวมถึงการอภิปรายว่าประเทศไทยควรจะนำแนวปฏิบัติจากประเทศใดมาปรับใช้ได้บ้าง ก็จะทำให้หนังสือเล่มนี้มีความสมบูรณ์มากยิ่งขึ้น

กล่าวโดยสรุป หนังสือเรื่อง “ทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมอาเซียน” เหมาะแก่การเป็นหนังสือประกอบการเรียนการสอนวิชาสิ่งแวดล้อม มีเนื้อหาที่ละเอียดครบถ้วนสมบูรณ์ มีการวางโครงสร้างหัวข้อในแต่ละบทที่ชัดเจนและอธิบายวิธีการรับมือกับปัญหาที่เกิดขึ้นในแต่ละประเทศ ใช้ภาษาที่เข้าใจง่าย ไม่ซับซ้อน สร้างองค์ความรู้ใหม่ให้ผู้อ่าน เหมาะสำหรับผู้ที่สนใจในสถานการณ์ของทรัพยากรธรรมชาติและสิ่งแวดล้อมในภูมิภาคเอเชียตะวันออกเฉียงใต้เป็นอย่างยิ่ง

หลักเกณฑ์ และการเตรียมต้นฉบับการเสนอบทความภาษาไทยเพื่อเผยแพร่ใน

วารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ

การเตรียมต้นฉบับ

1. ให้ตั้งค่าน้ำกระดาษ ขนาด B5 (18.2 X 25.70 ซม.) ดังนี้ บน (Top) 2.50 ซม. ล่าง (Bottom) 1.50 ซม. ซ้าย (Left) 2.50 ซม. และขวา (Right) 1.50 ซม.
2. ชื่อเรื่องภาษาไทยและภาษาอังกฤษใช้ตัวอักษร TH Sarabun New ขนาด 16 ตัวหนา จัดให้อยู่กึ่งกลางหน้า
3. ชื่อคณะผู้เขียนบทความภาษาไทย และภาษาอังกฤษใช้ตัวอักษร TH Sarabun New ขนาด 14 จัดให้อยู่กึ่งกลางหน้า ส่วนที่อยู่ติดต่อได้ของผู้เขียนบทความทั้งภาษาไทย และภาษาอังกฤษใช้ตัวอักษรขนาดเดียวกันขนาด 12 แต่ให้อยู่ตอนล่างของหน้าในลักษณะเชิงบรรทัด และแต่ละท่านไม่ควรยาวเกิน 2 บรรทัด
4. บทคัดย่อภาษาไทยและภาษาอังกฤษใช้ตัวอักษร TH Sarabun New ขนาด 14 โดยหัวเรื่องคำว่า "บทคัดย่อ" และ "ABSTRACT" ใช้ตัวอักษร TH Sarabun New ขนาด 14 ตัวหนา เมื่อจบบทคัดย่อภาษาอังกฤษ ให้เขียน คำสำคัญ (Keyword) 3-5 คำ และ ที่อยู่อีเมล (E-mail Address) ขนาด 12 ทำตัวหนา เพื่อสะดวกกับการตรวจสอบข้อมูลจากฐานข้อมูลนานาชาติ และสะดวกกับนักวิจัยผู้อื่นที่จะติดต่อกับผู้เขียนบทความหลัก
5. การพิมพ์เนื้อเรื่องใช้ตัวอักษร TH Sarabun New ขนาด 14 จัดทำเป็น 1 คอลัมน์โดยหัวเรื่องหลัก (เช่น ความสำคัญของปัญหา วิธีการศึกษา ผลการศึกษา ฯลฯ) ใช้ตัวอักษร TH Sarabun New ขนาด 14 ตัวหนา จัดชิดซ้าย ส่วนหัวข้อย่อย ใช้ตัวอักษร TH Sarabun New ขนาด 14 เนื้อหาทั้งหมดของเรื่องเต็ม (รวมบทคัดย่อ) ไม่ควรเกิน 15 หน้ากระดาษ B5 (18.20 X 25.70 ซม.)

รายละเอียดของบทความวิจัย (Research Article) มีดังต่อไปนี้

1. ชื่อเรื่อง: ใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
2. ชื่อผู้ส่งบทความ: ใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
3. หน่วยงาน: ใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
4. บทคัดย่อ (ภาษาไทยก่อนและตามด้วยภาษาอังกฤษ)
5. ความเป็นมาและความสำคัญของปัญหา
6. จุดมุ่งหมายของการวิจัย
7. ขอบเขตของการวิจัย เป็นการเขียนขอบเขตเนื้อหาของการวิจัย ซึ่งระบุถึงประเด็นที่จะทำการวิจัย ประชากรและกลุ่มตัวอย่าง ระยะเวลาที่ใช้ในการเก็บรวบรวมข้อมูล และการวิเคราะห์ข้อมูล สถานที่เก็บข้อมูล และตัวแปรที่ใช้ในการวิจัย

8. สมมติฐานของการวิจัย (ถ้ามี) เป็นการแสดงสมมติฐานที่ต้องการทดสอบ
9. วิธีการดำเนินการวิจัย เป็นการอธิบายขั้นตอนต่างโดยสรุปของการดำเนินการวิจัย เพื่อให้ได้มาซึ่งคำตอบตามจุดมุ่งหมายของการวิจัย เช่น ขั้นตอนการสร้างเครื่องมือ การเก็บรวบรวมข้อมูล การวิเคราะห์ข้อมูล และสถิติที่ใช้ในการวิเคราะห์ข้อมูล เป็นต้น
10. ผลการวิจัย เป็นการแสดงผลการวิจัยและผลการทดสอบสมมติฐานในแต่ละประเด็นอาจมีตารางข้อมูลหรือภาพประกอบ โดยเขียนให้รัดกุม
11. การอภิปรายผล เป็นการประเมินหรือขยายความของผลการวิจัย เพื่อยืนยันว่าผลการวิจัยที่น่าเชื่อถือ ถูกต้องเป็นจริง โดยชี้ให้เห็นว่า ผลการวิจัยสอดคล้องหรือไม่สอดคล้องกับสมมติฐานการวิจัย ตรงตามข้อเท็จจริงที่พบ ตรงตามแนวคิด ทฤษฎีและผลการวิจัยอื่นหรือไม่ อย่างไร ผลการวิจัยนั้นเป็นไปตามแนวความคิดทฤษฎีอะไรบ้าง รวมทั้งมีความขัดแย้งหรือไม่ ถ้ามีความขัดแย้งจะต้องอธิบายเหตุผลและหาข้อมูลสนับสนุนชี้แจงความเป็นไปได้ของผลการวิจัยนั้น
12. ข้อเสนอแนะ ประกอบด้วย
 - 1) ข้อเสนอแนะสำหรับการนำผลวิจัยไปใช้ ซึ่งเป็นการเขียนสรุปผลการวิจัยที่ค้นพบว่าบรรลุตามจุดมุ่งหมายของการวิจัยอย่างไร และเป็นประโยชน์ตามที่นำเสนอไว้ในความสำคัญของปัญหาอย่างไร แนวทางในการนำไปใช้ประโยชน์ทำได้อย่างไร และมีข้อควรระวังอะไรบ้าง เป็นต้น
 - 2) ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป ซึ่งเป็นการเขียนถึงการต่อยอดจากผลงานวิจัย หรือจะพัฒนาเป็นงานวิจัยต่อเนื่องได้อย่างไร หรือจะขยายขอบเขตของการวิจัยไปสู่ขอบด้านอื่นๆ ได้อย่างไร
13. เอกสารอ้างอิง: วิธีเขียนใช้รูปแบบ APA (American Psychological Association) ซึ่งศึกษาได้จาก <http://kuojs.lib.ku.ac.th/index.php/jems/SubmissionsArticle>

รายละเอียดของบทความวิชาการ (Academic Article) มีดังต่อไปนี้

1. ชื่อเรื่อง: ใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
2. ชื่อผู้ส่งบทความ: ใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
3. หน่วยงาน: ใช้ทั้งภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
4. บทคัดย่อ (ภาษาไทยก่อนและตามด้วยภาษาอังกฤษ) เป็นการสรุปสาระสำคัญของเรื่องโดยเฉพาะวัตถุประสงค์ วิธีการศึกษา และผลการศึกษา
5. วัตถุประสงค์ของการศึกษา ตรวจสอบเอกสาร เฉพาะที่เกี่ยวข้องกับงานในส่วนสำคัญเท่านั้น
6. ทฤษฎีและหลักวิชาการ
7. บทวิจารณ์และสรุป
8. เอกสารอ้างอิง: วิธีเขียนใช้รูปแบบ APA (American Psychological Association) ซึ่งศึกษาได้จาก <http://kuojs.lib.ku.ac.th/index.php/jems/SubmissionsArticle>

กองบรรณาธิการวารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ
 ISSN 2350-9864 (Print) ISSN 2586-9744 (Online)
 คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
 199 หมู่ 6 ถนนสุขุมวิท ตำบลทุ่งสุขลา อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี 20230
 โทรศัพท์ 0 3835 2902 โทรสาร 0 3835 2902 อีเมล: jemseconsrc@gmail.com
 เว็บไซต์: <http://kuojs.lib.ku.ac.th/index.php/jems/index>

แบบฟอร์มการส่งบทความเพื่อพิมพ์เผยแพร่ในวารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ

วันที่..... เดือน..... พ.ศ.

เรียน บรรณาธิการวารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ

เรื่อง ตีพิมพ์บทความลงวารสารเศรษฐศาสตร์และกลยุทธ์การจัดการ

1. ชื่อผู้ส่งบทความ

(ภาษาไทย) นาย / นาง / นางสาว.....

(ภาษาอังกฤษ) Mr. / Mrs. / Ms.

2. ตำแหน่งวิชาการ (ถ้ามี)

3. ชื่อหน่วยงาน/สถานที่ทำงาน

4. ประเภทของบทความ

บทความวิจัย (Research Article) บทความวิชาการ (Academic Article)

5. ชื่อเรื่อง (ภาษาไทย)

.....

.....

ชื่อเรื่อง (ภาษาอังกฤษ)

.....

.....

6. ที่อยู่ติดต่อได้สะดวก (สำหรับจัดส่งเอกสารทางไปรษณีย์)

บ้าน ที่ทำงาน

เลขที่ หมู่ที่..... ซอย/ตรอก ถนน

แขวง/ตำบล เขต/อำเภอ จังหวัด

รหัสไปรษณีย์ โทรศัพท์ โทรศัพท์มือถือ

อีเมล.....

7. ข้าพเจ้าขอรับรองบทความนี้ว่า

- เป็นผลงานของข้าพเจ้าเพียงผู้เดียว
 เป็นผลงานของข้าพเจ้า และผู้ที่ระบุชื่อในบทความ

บทความนี้ยังไม่เคยลงตีพิมพ์เผยแพร่ที่ไหนมาก่อนและข้าพเจ้าขอรับรองว่าบทความนี้ไม่ได้อยู่ในระหว่างการพิจารณาของวารสารอื่นและยินดีแก้ไขตามที่กองบรรณาธิการเสนอแนะทุกประการ

ลงชื่อผู้ส่งบทความ

(.....)

Criteria and Preparation of Manuscripts for Publication in Journal of Economics and Management Strategy (JEMS)

Types of Article Proposed for Publication

There are two types of article proposed for publication as follows:

1. Research Article aims to present the facts and results obtained from systematic study, experiments, or observations, which are organized through research methodologies.
2. Academic Article focuses on bridging the gap and finding an exact, final conclusion for an existing issue which requires clear and specific explanation, discussion, or analysis, through academic processes. Such processes also allow gathering of secondary data or beyond from different sources to be combined and systematically analyzed.

Article Formatting Requirements

1. Page Layout

Dimension: B5 (18.20 X 25.70 cm.)

Margin: Top 2.50 cm. Bottom 1.50 cm. Left 2.50 cm. Right 1.50 cm.

2. Title

Use TH Sarabun New font type, 16, bold, center positioning.

3. Name(s) of Author(s)

Use TH Sarabun New font type, 14, for the name(s) of author(s). Use center positioning. For the author(s)'s contact also use TH Sarabun New font type, but with the size 12, and put it at the bottom of page as a footnote. The contact details should not exceed two lines per one author.

4. Abstract

Use TH Sarabun New font type, 14, and bold. After the abstract, write 3-5 keywords and E-mail address. Please remember to use font size 12, bold, to enable access through international database and to allow other researchers to contact the author(s).

5. Body

Use TH Sarabun New font type, 14, using one-column format. Main headings (e.g., Background and Significance of Research Problem, Methodology, Results, etc.) use TH Sarabun New font type, 14, bold, left positioning. Sub-Headings (e.g., Population, Sampling, Data Analysis, etc.) use TH Sarabun New font type, 14.

The entire length of the article; including the abstract, should not exceed 15 pages of B5-size paper (18.20 X 25.70 cm).

Required Components of a Research Article

1. Title
2. Name(s) of Author(s)
3. Organization
4. Abstract
5. Background and Significance of the Research Problem
6. Research Objective(s)

7. Scope of Research: The researcher must stipulate the breadth of the study, which can influence the scopes in research problem, content, population and sampling, duration of data collection, area, variables, and data analysis.

8. Hypothesis (Optional): A hypothesis is the author's supposition which needs to be tested and proved.

9. Research Methodology: The summarization of the entire sequences of means to acquire the answer for research purpose, such as, tools and equipment, data collection, data analysis and related statistics, and so on.

10. Results: This part features the entire consequence of the research method and hypothesis testing in each issue. It needs to be written precisely, which may contain tables or explanative illustrations in an appropriate amount.

11. Discussion: In this part, the researcher must evaluate the research results. The discussion must answer whether the facts obtained from the research results are consistent or contradictory with the hypotheses, theories and frameworks, or other researches, and whether there are any conflicts between the results and those theories or frameworks. If yes, the researcher needs to provide the reasons for such contradictions and find additional evidences to support the possibilities of such results.

12.1 Suggestions:

12.1 Application: The researcher(s) must answer these questions.

- How do the results and findings satisfy the research objective?
- How beneficial are the results regarding the background and signification of the research problem?
- How can the results be utilized?
- Limitations.

12.2 Further Research: The researcher(s) must answer these questions

- How can the results be developed and improved in further researches?
- How can the results be developed into a longitudinal study, or how they can be extended to other field of researches?

13. References: Use the reference citation in APA (American Psychological Association) Style as shown in JEMS website: <http://kuojs.lib.ku.ac.th/index.php/jems/SubmissionsArticle>

Required Components of an Academic Article

1. Title
2. Name(s) of Author(s)
3. Organization
4. Abstract
5. Objective(s)
6. Theory and Academic Principal
7. Discussion and Conclusion
8. References: Use the reference citation in APA (American Psychological Association)

Style as shown in JEMS website: <http://kuojs.lib.ku.ac.th/index.php/jems/SubmissionsArticle>

Journal of Economics and Management Strategy

ISSN 2350-9864 (Print) ISSN 2586-9744 (Online)

Faculty of Economics at Sriracha Kasetsart University, Sriracha Campus
199 Moo 6 Sukhumvit Road, Tung Sukla, Si Racha, Chon Buri 20230 Thailand
Tel. 0 3835 2902 Fax 0 3835 2902 E-mail: jemseconsrc@gmail.com
Website: <http://kuojs.lib.ku.ac.th/index.php/jems/index>

Article Submission Form

Journal of Economics and Management Strategy (JEMS)

Date.....

To Editor-in-chief, Journal of Economics and Management Strategy (JEMS)

1. Author Name

Mr. / Mrs. / Ms.

2. Academic Title (If applicable)

3. Organization/Office

4. Article Type Research Article Academic Article

5. Title.....

6. Contact Address (Postal/Mailing Address)

Home Address Work Address

State/Province Country Zip/Postal Code

Tel. Mobile E-mail

7. I officially declare that this article

Belongs solely to me

Belongs to me and co-author(s) named within this article

I **certify that** this article neither has been published anywhere before this submission nor be under consideration for publication elsewhere. I am also willing to undergo any further adjustments in compliance to JEMS Editors' regulations and feedbacks.

Author's Signature

(.....)

คณะเศรษฐศาสตร์ ศรีราชา
มหาวิทยาลัยเกษตรศาสตร์ วิทยาเขตศรีราชา
199 หมู่ที่ 6 ถนนสุขุมวิท อำเภอศรีราชา จังหวัดชลบุรี 20230
โทรศัพท์ 0 3835 2902 โทรสาร 0 3835 2902
e-mail : jemseconsrc@gmail.com

